

אוסף

אוסף גיליונות מבית צוף הוצאה לאור

עמוד ההודאה

פרקי חיים וקווים לדמותו
של הרב מטפליק זצ"ל

סחורה המגיעה בספינה בשבת

האם צריך להמתין
'בבדי שיעשו'?

בירור הלכה

כוחו של ציוד

חנוך לנער

במסלה נעלה

רשמים מתוך יומן המסע ומשאותיו המרוממים
של מרן ראש הישיבה הגאון רבי דב לנדו שליט"א
לארצות הגולה סיון תשפ"ג

בגתיבות
הפרשה

יעלת חן

הפרשה המתייבמת

בירור
הלכה

לקראת
שבת
מלכתא

חשבתי דרכי

מחשבה קצרה
על הדף

יעלת חן

תוספת
שבת

מענה יחזקאל

אבני דין

שיעור
בינה

עטרת השבת

גיליון
עומק הפשט

נחל
אליהו

תנוצצות קצות דרכי

נידונים מעשיים
בהלכות שחרת כהנים

ועד ליל שבת

חנוך
לנער

מהשבות טובות

{ אז נדברו }

ובלכתך
אמנה ונצל דין

ממגד
נרש ירחים

שיעור חומש

תורת המידות

לדעת

עינינו גל

אוסף הדרכות והנהגות

תוכן ענינים

אוסף הדעת

5 במסלה נעלה

רשמים מתוך יומן המסע ומשאותיו המרוממים של מרן ראש הישיבה הגאון רבי דב לנדו שליט"א לארצות הגולה סיון תשפ"ג

8 ועד ליל שבת

מאת הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

11 ממגד גרש ירחים

משלחנו של רבינו הגדול מרן רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל

13 שיעור חומש

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

15 תמצית קצות דרכיו

זכרונות וידיעות חשובות מחייו של מרן רשכבה"ג זצ"ל

17 הדרכות והנהגות

שקבלו כמה מתלמידי מרן ראש הישיבה זצוק"ל

19 עינינו גל

מאמרי עין לא ראתה

23 תורת המידות

הרה"ג רבי יונתן אבר שליט"א

25 חנוך לנעדר

הרה"ג חנוך דרורי שליט"א

27 ובלכתך

הרב אהרון לוי שליט"א

28 מחשבות טובות

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

29 אז נדברו

מחשבות לבני הישיבות

אוסף ההלכה

35 שיעורי בינה

הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א על ספר המצוות

37 עטרת השבת

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א שיעורי מלאכות שבת

39 הלכות טהרת כהנים

הגאון רבי ישראל כהן שליט"א

41 עומק הפשט

דיוני הלכה אקטואליים

45 פניני הלכה

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

55 תוספת שבת

מעלת השבת וקדושתה בירור הלכה

57 מחשבה קצרה על הדף

תפיסות עומק על סדר הדף היומי

60 מבחני לדעת

מבחן בדף היומי, במשנה ברורה ובחפץ חיים ואהבת חסד

63 בירור הלכה

בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסקים

אוסף הפרשה

67 חשבתי דרכי

נקודות אור במשנתו של הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

69 נחל אליהו

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

71 בנתיבות הפרשה

הגאון רבי נחום קסטנר שליט"א

73 יעלת חן

הגה"צ יצחק שמואל גמזו שליט"א

75 אמונה בין בתרי הפרשה

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

76 מענה יחזקאל

הרה"ג ר' יחזקאל הרטמן שליט"א

79 מי באר

התחזקות באמונה ובעבודת ד'

81 אבני חן

ביאורים והערות בפרשת השבוע

83 בין אדם לחבירו למעשה

גיליון להעמקה במצוות שבין אדם לחבירו

85 הפרשה המחכימה

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

86 לקדאת שבת

לקט נבחר מתוך העלון הנפלא של "דרשו"

92 עמוד ההודאה

פרקי חיים וקווים לדמותו של הרב מטפליק זצ"ל

ברכות שמים מעל

לידידינו החשוב והנכבד

ממייסדי ה'אוסף' וממובילי דרכו

איש תבונות מלא דעת ויראת ה'

הרה"ג רבי **עקיבא יוסף לוי** שליט"א

ולכל רבני 'הילכתא'

המוסרים עצמם להרבצת תורה והוראת הלכה בכרם בית ישראל

לרגל הופעת גיליון עומק הפשט מס' - 400

בה יתן ה' ובה יוסף ליתן כח לעשות חיל ולהרחיב ולהגדיל את מפעלכם העצום

ולהגדיל תורה בתלמוד ובמעשה ביתר שאת וביתר עוז

המברכים

הרב נתן פלדמן

וחברי המערכת

מזל טוב וגדיא יאה

לידידינו הרגול והנכבד

מרבין תורה לדבים פה מפיק מרגליות

הגאון רבי **עקיבא מדלוב** שליט"א

נטל עשר עטרו

בהלכות שבת והמועדים, ספירת העומר והתעניות

מגילה והדלקת הנרות, ברכות וערבות במצוות

פסיק דישא ושבותין ועוד חיד נטויה להוסיף ולהרבות

חידושים נפלאים יסודות איתנים וסברות בהירות

"סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר"

ברכותינו שלוחות **לרגל שמחת נישואי הבת תחי' עב"ג נ"י** בשעתו"מ

יתן ד' שתזכו לדרות רוב נחת דקדושה מכל יוצאי חלצכם ויהא הבית הנבנה משכן לשכינה

ובו יגדלו תורה ויראה מתוך שלווה ושמחה - בית מלא ברכת ד' כל הימים

המברכים

הרב נתן פלדמן וחברי המערכת

מערכת 'אוסף גיליונות'

9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'

הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא - לדעת לחיות כהלכה

ניתן להעביר תרומות וכן לשלם עבור קניית גיליונות
"בעמדות נדרים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות"

"וכן בהעברה בנקאית לחשבון 'הילכתא ע"ר"

בנק מרכנתיל (17) סניף 734 מספר חשבון 85778

ניתן לקבל קבלה מוכרת במס לפי סעיף 46

על כל תרומה לאוסף גיליונות

(למעט תשלום על פרסום או קניית גיליונות)

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גיליונות' ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

במסילה נעלה

קטעים מתוך יומן המסע ומשאותיו המרוממים
של מרן ראש הישיבה הגאון רבי **דב לנדו שליט"א**
לארצות הגולה סיון תשפ"ג

למדינת הים

מרן שליט"א יצא במוצ"ש פרשת שלח בשעת לילה מאוחרת אל ארה"ב שם שהה למשך כשבוע, במסגרת המסע מסר מרן שיעורים ושיחות חיזוק בהיכלי התורה, הישיבות הקדושות וכוללי אברכים, שבהם התקיימו מעמדי הוד של הרמת קרן התורה בחדוותא דאורייתא ובפלפולה, כאשר אלפים התאספו בכל אתר לכבודה של תורה, ולשמוע דברי חיזוק בגודל יקרת הממיתים עצמם באהלה של תורה. במהלך דבריו נשא דברי חיזוק אחר הסתלקותו של רשכבה"ג מרן ראש הישיבה זצוק"ל.

כמו"כ השתתף מרן בכינוסים מיוחדים לנדיבי עם שם עמד על הצורך להרים את קרנם של העמלים בתורה מתוך הדחק שהם מעמידי העולם בדורנו.

הדבר הטוב והנעים ביותר

בכינוס הת"תים ובני הישיבה קטנה דמונסי אמר בין דבריו: "תלמידים יקרים, תלמידי החדרים ותלמידי הישיבות, אתם לומדים תורה, תורת ד', זה הדבר הטוב ביותר והנעים ביותר, כי הם חיינו ואורך ימינו, זה תמצית החיים, לימוד התורה הקדושה, המתוקים מדבש ונופת צופים, כולו אמת וכולו טוב, ברכה מיוחדת למלמדים ומחנכים שירבה גבולכם בתלמידים מהוגנים, נעימות ואושר, בלימוד התורה ובקיום המצוות, הצלחה בתורה

ובמעלותיה, תעלו ותתעלו לתפארת עם ישראל, אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו, אשריכם מלמדי התורה, בכל הבחינות, תזכו הלאה והלאה להרבות תורה ונזכה לראות במהרה בביאת המשיח בב"א". אחר מכן זכו אלפי בני התשחורת לעבור על פני מרן שליט"א ולהתברך בברכת התורה להצלחה בתלמודם.

ארזי הלבנון אדירי התורה

בהמשך הערב נסע מרן שליט"א להשתתף במעמד "אדירי התורה" של ישיבת בית מדרש גבוה דליקווד, כנס להרמת קרן לומדי התורה של הישיבה ותומכיה, שהתקיים באצטדיון ענק בעיר פילדלפיה, והשתתפו בו קרוב לשלושים אלף בני תורה ובעלי בתים מרחבי ארה"ב.

בימים האחרונים לפני המעמד, נתלו על לוחות המודעות בישיבת בית מדרש גבוה מודעות ובהן פירוט "דיני ברכת שחלק מחכמתו ליראיו כשרואים את מרן הגר"ד לנדו שליט"א במעמד אדירי התורה", ובהם תשובתו של רשכבה"ג מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל על כי יש לברך ברכה זו תוך פירוט הלכתי בכל סעיפי ההלכה.

שירה כנגד הגזירה

בת"ת שע"י ישיבת דרכי תורה, סיפר הגר"י בנדר למרן, כי לאחרונה מרחפת גזירה נוראה על כלל הישיבות והמוסדות החרדיים במדינת ניו יורק, כאשר פקידי הממשל רוצים להתנכל ולחייב את הישיבות לשנות את צורת הלימודים ולכפות עליהם חלילה להשתוות בלימודיהם לבתי הספר הכלליים. לאור גזירת החינוך המאיימת שמטופלת בידי עסקניה המסורים של היהדות הנאמנה בהכוונת מרנן גדולי התורה שליט"א ומפני שגזירה משמים היא ויש לעורר רחמים, עלתה הצעה שבכל תפילת שחרית בת"ת, בברכת אהבה רבה, ישירו הילדים את התפילה הזו במנגינה מעוררת הלב (ניגון למענך א-לוקינו עשה ולא לנו), להתחנן בפני מלך מלכי המלכים להעביר את רוע הגזירה.

עובר לעשייתן פצחו הצעירים בשירה, כאיש אחד בלב אחד, שהרטיטה לבבות: "אבינו מלכנו בעבור שמך הגדול ובעבור אבותינו

ממנו ולמדנו ביחד בישיבה - בישיבת פוניבז', ולכולם היתה יראת הכבוד ממנו, אף בהיותו עדיין בימי בחרותו. הוא היה דמות שכל ימיו תורה, לימוד התורה, הרבצת התורה, הנהגת הדור, הכל ביושר ובנועם ועל פי דרך התורה. זה אבל גדול.

באמת לא רצינו לצאת מארץ ישראל בימי השבעה לזכרו, זה היה דבר קשה בשבילנו, אך בגלל צורך הענין היינו צריכים לכך. אך צריך לדעת שעולם התורה איבד אבידה גדולה, את הצדיק הנפלא הגאון האדיר מרן רבינו גרשון אדלשטיין זכרוננו לברכה.

”שחלק מחכמתו ליראיו”

לאחר מכן יצא מרן שליט”א לכיוון עיר התורה ליקווד. כאשר נודע כי מרן מתקרב ובא, יצאו ראשי הישיבה אל מחוץ לבנין לקבל פניו ולהעצים את כבוד התורה.

ברגע שמרן שליט”א נכנס ועלה אל הבמה, לפתע נשמע קולו של אחד מאברכי הישיבה שקרא בקול ”ברשות, ברוך אתה ד' וכו' שחלק מחכמתו ליראיו” ואמר כל העם 'אמן'.

מרן מסר את השיעור למשך קרוב לשעה, נושא השיעור היה תשלומי כפל לשומר, וקנין פרה ליוקרא. יין דורות משומר נוצק לתוך גרונם של רבבות יהודים צמאים. זה החל בקול שקט ואיש טרם שער מה יקרה בעוד רגע. לאורך כל השיעור, נוצרה

שליט”א, באומרו כי לפעמים יש תלמיד חכם שהוא מעמיק נפלא לחקור ולהבין עניינים בסברות עמוקות, אבל הוא עקום. מעמיק נפלא ביושר העיון, עמוקות וישרות, זוהי הגדלות האמיתית, אמר והציב תמרורי שאיפה לבני העליה.

לאחר מכן הוסיף מרן שליט”א לברך את בני הישיבה שיזכו לעלות בתורה ובהבנת התורה על בוריה, ולהתגדל ל”מעמיקים נפלאים ביושר העיון”.

”ביודעי ובמכירי”

בסוף השיעור פתח רבינו שליט”א בדברי הספד וזיכרון לזכרו של רשכבה”ג מרן ראש הישיבה הגר”ג אדלשטיין זצוק”ל, ואמר ”אנו באים כעת מארץ ישראל, שם שורר אבל גדול, אבל גדול ליהודים, אבל גדול לעולם התורה, מרן רבי גרשון אדלשטיין זכר צדיק לברכה. הוא היה גאון נפלא, צדיק נפלא, מרביץ תורה ומנהיג דגול. דרכו בהנהגה היתה לעמוד חזק כחלמיש אך תמיד בדרכי נועם, בנועם הליכות. זו היתה דרכו בהנהגת הכלל, וכן בהרבצת התורה, וכך בהנהגתו בכל העניינים - בין אדם למקום ובין אדם לחבירו.

הוא היה איש נפלא מאוד. ביודעי ובמכירי, יכול אני להעיד משנות צעירותי בישיבה, אני זוכר אותו עוד מאז מלפני מעל 75 שנה, הוא היה עדיין בחור, אך כבר אז היה בשיעור קומה בדיוק כפי שהיה אח”כ בזקנותו. אני זוכר שהיינו בחורים צעירים

שבטחו בך, ותלמדם חוקי חיים לעשות רצונך בלבב שלם, כן תחננו ותלמדנו”, וקול ההמון הותיר רושם עצום על כל המשתתפים. ”אבינו אב הרחמן, המרחם רחם עלינו...”

לאחר מכן נשא רבינו שליט”א דברי חיזוק בלשון הקודש, על גודל חלקם של הילדים להימנות בין לומדי התורה ולהיות חיילים הצומחים להיות מצביאים בלגיונו של מלך. כן זירז אותם לשמוע בקול מוריהם המנחים אותם במסילה העולה בית ד', ובירך אותם בלבביות שיזכו לעשות חיל בתורה כשאיפתם. לאחר מכן עברו כל הילדים שנכחו במעמד בסך להתברך.

למה איחר החפץ חיים

בישיבת ”דרכי תורה” מסר מרן לבחורים שיעור במסכת פסחים הנלמדת בישיבה. נושא השיעור היה חמצו של נכרי שיש לישראל עליו אחריות, ומרן דן בדבריו האם ניתן לקיים מצוה ע”י נכרי, וכן באופנים שניתן לזכות חמץ לנכרי. בתוך דבריו בבירור בסוגיא, העיר כי העניינים המדוברים קשורים לסוגיות רבות ומסובכות, וסיפר כי לפני שנים רבות, שמע מרב ישיש אחד בבני ברק, שסיפר דברים שראה בימי ילדותו בראדין, שפעם אחת איחר מרן החפץ חיים זצוק”ל לבוא לתפילת המנחה בכמה דקות, ובבואו התנצל באמרו שהוא עוסק כעת בכתיבת המשנה ברורה וביאור הלכה על הלכות פסח, וכי הסוגיות קשות במיוחד ובפרט סימן תמ”ח שבו היה עוסק אז, שענייניו נוגעים בסוגיות חמורות בחושן משפט, ולכן איחר קצת...

מעמיק נפלא ביושר העיון

ואגב אורחא הוסיף מרן שליט”א לדבר בפני תלמידי הישיבה על גדלותו בתורה המיוחדת של מרן בעל חפץ חיים זיע”א, ואמר כי הגאון רבי בנציון שטרנפלד מבילסק זיע”א כתב בהסכמתו לספר משנה ברורה הגדרה נפלאה על דרכו של החפץ חיים בלימוד: **”מעמיק נפלא ביושר העיון”**. את דבריו הסביר מרן

רבות מדברי הראשונים, אך מרן שליט"א העיר והדגיש כי צריך לדעת שאי אפשר לדחות את הקצות במחי יד גם במקום קושיות אלימות.

אורים ותומים

בין דבריו הזכיר גם את דברי התומים בעניין המדובר, והוסיף כי יש להצר על כך שבעולם הישיבות לא עוסקים דיו בספר התומים כפי שהיה פעם מקובל אצל גדולי הלמדנים בכל תפוצות ישראל, והיום כביכול קצת "שכחו" ממנו. כן הזכיר מעשה רב אודות אחד מחשובי הרבנים שהגיע לבקר אצל מרנא בעל ה"אור שמח" זיע"א בדווינסק, ורבי מאיר שמחה נראה היה כמתעלם ממנו. לאחר כמה דקות כשהבחין לפתע בנוכחותו של האורח החשוב, קיבל את פני הרב בהתנצלות בהדגישו כי לא התעלם חלילה מבואו למחיצתו, אלא שקוע היה בהבנת דברי תומים מוקשה ולכן לא שם אל לבו שהוא עומד מולו...

הכל עולה למקום אחד

משם נסעו ישירות לשדה התעופה. לפני ההמראה הפטיר מרן: "ויחזור לתלמודו!" היה זה האות לסיומו של מסע הקודש. ואכן לאורך הטיסה בין לימוד ללימוד בעמקי הסוגיה, עורר מרן את הנוכחים בשאלות מכל רחבי הש"ס, כגון "איך יכולה להיות טומאה שאין מתירים אותה בציבור", ושאלות מתוך חיבורו "פרפראות לחכמה" והמטוס הפך לבית מדרש סוער. ברגע של זיכרון שצף מתוך אירועי המסע והעלה את סף התחושות אמר לפתע מרן שליט"א ברגש רב: **"יש תינוקות של בית רבן בישראל ויש תשב"ר באמריקה. יש ילדים יהודים באוסטרליה, ויש ילדים יהודים בצרפת. שפת דיבורם שונה, אורח חייהם אינו זהה, אבל כולם לומדים אותה תורה ושרים באותה שפה, תורת השם תמימה"**, אמר כשהמטוס עשה דרכו בין עננים לארץ הקודש, על אדמתה נחתו בשעת בוקר.

וביצר את הלבבות ויקר את מעמדם של אלו שאומרים "עצור" לעולם הסואן של ארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות והבינם מדעם להבדל ולפרוק מעל צוארם עול החשבונות הרבים, חיזוק שלמענו ועבורו טרח מרן לצאת ולכתת את רגליו במסגרת מסע הקודש.

מנחת חינוך לפני המנחה

בשבת אחרי הצהריים, כשעתיים לפני תפילת המנחה, מסר מרן שליט"א שיעור במנחת חינוך. מאות אנשים עמדו והסתופפו על השלחנות ועל החלונות, ושתו בצמא את דבריו.

ריתחא דאורייתא בין האברכים החשובים שדנו בדברי מרן כדרכה של תורה, וכמה מטובי הלומדים, אף נשאו קולם והקשו קושיות בתוך השיעור. בסוף השיעור מרן הגר"ד שליט"א סיכם את שעורו כשהוא מניח דבר דבור על אופניו. המחזה עצמו היה שיעור בדרכה של תורה, ואחר כך, כששכך הסער, בסוף השיעור, פתח מרן שליט"א בדברי זכרון לרשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל.

אתם המחזיקים את העולם

ביומו השישי של המסע לחיזוק

לא נותרה פינה ריקה ולא אמר אדם צר לי המקום. נושא השיעור היה מצות ציצית הנזכרת בפרשת שלח, ומשם עבר ודן באיסור כלאים ודין עשה דוחה לא תעשה. נהרה היה נסוכה על פני השומעים כאשר החל לחזור ולמנות את כל המקומות בש"ס בו מצוי דין עשה דוחה לא תעשה, כשהוא שוקל וטר בענינים אלו בעומק העיון במתיקות ועריבות מדבש, עד שגם מי שעוסק בפרנסתו באלפי זהב וכסף כמיטב מסורת ארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות, חש עד כמה טוב לי תורת פוך.

השיעור בישיבה הגדולה בפילדלפיה עסק בענין עדים החתומים על השטר בגיטין, ומרן פלפל ארוכות בדברי הקצות, והזכיר כי על דברי הקצות האמורים ישנם קושיות

לומדי התורה, התקיים בשעת בוקר מוקדמת, שיעור בענין חיוב לינה בנשים אחר הבאת קורבן. למרות שמדובר ערב שבת קודש ובשעה מוקדמת, אולם 'אטריום' שבמונסי היה מלא מפה אל פה. המונים מבני המקום ובראשם הרבנים וטובי הלומדים, נהרו לשמוע את השיעור המיוחד שנמשך שעה ארוכה כשמרן הגר"ד שליט"א מדלג מהרמב"ם בביכורים לתוספות בקידושין ומשם לרמב"ן על התורה והגמרא בחגיגה, מוטיב ומפרק עד שכל עקוב הופך למישור.

לאחר מכן פנה לציבור האברכים בדברי חיזוק באומרו **"אתם המחזיקים את התורה, אתם המחזיקים את העולם, למוד התורה זו השלמות, המשיכו ללמוד וללמוד וללמוד"**, עמד

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

מידת הכעס

זכאי אליו, וזו כוונת חכמי המוסר שמביא רבינו יונה (ומקורו הוא ממבחר הפנינים לר"ש אבן גבירול) 'אל תהיה מתוק מדי' - שאם תבטל את עצמך ותהפך לכלי חסר כל שכביכול אין בו מאומה, אם כן עולה החשש 'פן יבלעוך'.

וכמוכן אין הדברים באים חלילה להצדיק את מידת הכעס, שהיא המידה הרעה והגרועה ביותר מכל המידות הרעות ואין לה מקום כלל בליבו של האדם, שכן הכעס מאבד לחלוטין את לב האדם ורק בחיק כסילים ינוח, כמו שכבר מבואר בלשון המשנה וכפי שיתבאר להלן, שאיש צדיק וחסיד בהכרח אינו נותן לכעס כלל מקום לשלוט עליו, חכו ממתקים וכולו מחמדים.

כל כוונת המשנה היא רק שאין לו לאדם לאבד מעצמו את רגשותיו, כאילו אין בתוכו כאב וכביכול נפשו אינו שווה מאומה והכל רשאים לדרוך עליה, אלא הרגש יתעורר בו והוא יידע לשמור על שלו ועם כל זאת לשלוט בעצמו שלא להגרר אל הכעס. והרי הדברים מסורים ללב אימתי עת לחשות ועת לדבר, כי מכאב ועד כעס המרחק הוא רב, והחסיד הוא מי ש'אם יכעס לא יתקצף', וגם באותה שעה יתרחק תוך כדי דיבור.

הגמרא בברכות (י"ז, א') מביאה את תפלתו של מר בריה דרבינא, שאותה אנו אומרים בסיום השמונה עשרה: 'ונפשי כעפר לכל תהיה'. ולכאורה על פי פשוטו הדברים כפשוטן, שהוא מבקש על נפשו שתהיה שפלה כעפר. אולם בתוס' שם פירשו ש"מה עפר אינו מקבל כליה לעולם כן יהי רצון שזרעי לא יכלה לעולם כמו שהוא אומר והיה זרעך כעפר הארץ".

ולכאורה התמיהה מתעוררת מאליה, מה ראו התוס' על ככה לשנות מפשט הבקשה, עד שנראה שמא נטו מהגירסא שלפנינו כדי לפרשה על זרעו של האדם. אלא נראה מדבריהם שהבינו כי לא יתכן שהאדם יבקש על עצמו להיות כעפר. הקב"ה אינו דורש מן האדם להיות כסמרטוט, נבזה וחדל אישים, שכל אחד רשאי להשתמש בו כרצונו... אדם כזה אינו בכלל 'אדם', ו'אדם' הוא רק מי שיועד להראות זעיר שם כעס הפנים ולהתחשב ברגשותיו של עצמו. אם ימחק את כל מה שבתוכו ויהפוך לבריה קלה שאין דורש ואין מבקש לה, אזי לא ייחשב ל'חסיד' אלא למי שנתון בבית הדריסה.

ב. חומר מידת הכעס:

בסיום דבריה מביאה המשנה את המידה הגרועה מן הכל: 'נח לכעוס וקשה לרצות', אשר פשוט וברור שזוהי מידת הרשע, שליבו אינו מסור בידו ורק הכעס שולט בו. ועל זה הביאו הראשונים את מאמרי חז"ל המפליגים עד מאד במידת הכעס ומוכיחים שהיא שורש כל העבירות, ואין לך מידה גרועה הימנה.

בגמרא בשבת (ק"ה, ב') תניא: "המקרה בגדיו בחמתו והמשרב כליו בחמתו והמפזר מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד עבודה זרה, שכן אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד, אמר רבי אבין מאי קראה לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר (תהלים פ"א, י') איזהו אל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע".

וכאן בחז"ל מצינו מה שלא מצינו במקומות אחרים, שהכועס חמור עד כדי מי שעבד עבודת אלילים, ולכאורה הדברים צריכים ביאור במה נתחידה במידת הכעס, הלא בפועל האדם לא כפר בקב"ה ולא עשה שום מעשה שאסור בדיון תורה, ואם מצד שהוא עתיד בהמשך לעבוד עבודה זרה, וכלשון הגמרא שם 'עד שאומר לו עבוד והולך ועובד', הלא לגבי כל עבירה

"ארבע מדות בדעות; נוח לכעוס ונוח לרצות יצא שכרו בהפסדו, קשה לכעוס וקשה לרצות יצא הפסדו בשכרו, קשה לכעוס ונוח לרצות חסיד, נוח לכעוס וקשה לרצות רשע" (ה', י"א).

א. ארבע מידות בדעות:

במשנה זו מנויות ארבע מדרגות במידותיו של האדם כמה הוא מושל ברוחו, ואם כי ישנן כמה דעות היאך לפרש את המשנה, כך הוא סדר הדברים וביאורם לפי דעת רבינו יונה:

שתי המדרגות האמצעיות הן המידות הראשונות שבמשנה - 'נוח לכעוס ונוח לרצות' ו'קשה לכעוס וקשה לרצות'. יש אדם שרגשותיו צפים ועולים בו עד מהרה, מצד אחד הוא ממחר לכעוס ומן הצד השני גם ממחר להתרצות, ולעומתו יש אדם שכעסו אינו עולה מיד, אך לאחר שהוא כועס - גם התרצותו לא באה על נקלה.

ומבאר רבינו יונה, שהמידה של 'קשה לכעוס וקשה לרצות' אינה גרועה כל כך כמו 'נוח לכעוס ונוח לרצות'. ולפיכך 'קשה לכעוס וקשה לרצות' - יצא הפסדו בשכרו, שהגם שיש הפסד בידו בכך שהוא קשה לרצות, מכל מקום מידה זו עדיפה על הנח לכעוס ולרצות מפני השכר שיש בה - ה'קשה לכעוס'. מה שאין כן מי שנח לכעוס, אף שיש בידו רווח שהוא נח לרצות, מכל מקום 'יצא שכרו בהפסדו', ומידה זו מידה גרועה היא, עוד יותר ממי שקשה לכעוס ולרצות.

וטעם הדבר הוא כמו שמפרש רבינו יונה: "נוח לכעוס ונוח לרצות יצא שכרו בהפסדו - כי ההפסד מרובה מן השכר, כי מה תועלת ברצותו מהרה אחר שהכעס בחיקו ינוח וקל מהרה הוא כועס, ויבא לידי עבירה לפי שעה, ומי יוכל לתקן את אשר עוות בשעת הכעס גם כי יתרחק מהרה".

הוי אומר, שהרעותא הגדולה שיש בשעת הכעס גוברת על מה שהאדם ממחר להתרצות, מחמת שבשעת יצר הרע לית ליה דמדכר ליצר טוב והאדם יכול לקלקל קלקולים נוראים שלא יהיה אפשר לתקנם לאחר מכן. הן בדיני שמים הוא 'יבוא לידי עבירה במהרה' והן בדיני אדם הוא יכול להגיע עד פי פחת ולהפסיד פסידא דלא דר. עדיף היה לו אילו היה קשה לכעוס, "ואף שבכעס ההוא לא יתרחק במהרה, הרי הוא סבלן ברוב הפעמים", וכך לא יגיע לידי הדברים החמורים שמגיעים על ידי הכעס.

וממשיכה המשנה ואומרת שהמידה העליונה ביותר היא של מי ש'קשה לכעוס ונוח לרצות', שיכול לגבור על מידותיו עד שהכעס לא יתעורר בו חיש מהרה, אך לאחר שבכל זאת הוא כועס הרי הוא ממחר להתרצות תכף ומיד 'בעוד כעסו עליו', כלשונו של רבינו יונה, וזו היא מידתו של ה'חסיד' שהגיע למעלת השלימות וליבו טוב עליו.

ומבואר בלשון המשנה שלא מדובר על אדם כזה שאינו כועס כלל, אלא על 'קשה לכעוס' שעדיין לפעמים מתעורר בו הכעס, עד שבאותם מקרים מועטים שהוא כועס הוא צריך לנוח מכעסו. ולכאורה היינו אומרים שאם מדובר על החסיד, הרי מדובר על אדם כזה שלא נמצאת במרכולתו כלל מידה זו של כעס, ומהי אם כן כוונת המשנה.

על כך כותב רבינו יונה בזו הלשון: "ואין צריך שלא יכעוס כלל לעולם, כי לפעמים צריך האדם לכעוס לקנאת ה' כפנחס, לכן אמר 'קשה לכעוס' - שעל כל פנים יש לו לכעוס אך בקושי הפעמים שאין לו רשות להיות בלא כעס, ועל זה אמרו חכמי המוסר אל תהיה מתוק פן יבלעוך".

התורה אינה דורשת מן האדם למחוק את אישיותו מכל וכל ולהפוך לחפץ דומם וחסר לב, כבשר המת שאינו מרגיש, עליו לשמור בתוכו את ה'אדם' שבו ולהכיר בכך שיש בתוכו כוחות וטבעים וגם הוא זכאי למה שכל אדם

מצינו שעבירה גוררת עבירה, וכאשר האדם נכשל בעבירה אחת אחריתה מי יסורנה.

ואף בלשון הגמרא גופא אמרין 'איזהו אל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע', ואם כן כל כמה שמדובר על ה'יצר הרע' הכללי שקיים בלב כל אדם מנעוריו, מהיכן למדים מקור דוקא למידת הכעס שהיא העבודה הזרה של 'אל זר' שיש בגופו של אדם.

ובגמ' בנדרים (כ"ב, א') "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו" וכו', יעו"ש בגמ' שמפליגה במאמרים רבים מה גדולה חומרתה של מידת הכעס, ובטעם הדבר ש'כל מיני גיהנם שולטין בו' ביאר הר"ן על פי דברי הגמ' האמורים בשבת, "לפי שהכעס מביאו לכפור בעיקר כדאמרין בפרק רבי אליעזר דאורג דמשבר כליו בחמתו יהיה בעיניך כעובד עבודת כוכבים".

וגם כאן נשאלת השאלה, אם כל הסיבה ש'מיני גיהנם שולטין בו' הוא על שם העתיד, שהכעס יביא את האדם לעבירות חמורות שעל ידן יפול בגיהנם, מדוע כבר כעת נחשב לו שנפל בגיהנם. ואם אכן כל העונש יגיע אליו רק בעתיד, למה בכלל עוסקים באדם הכועס, נעסוק באדם שהגיע לידי עבודה זרה שלגביו אכן פשוט שיבואו עליו כל מיני גיהנם, שכן כל המודה בעבודה זרה כאילו כפר בכל התורה כולה.

ובגמ' בפסחים (ס"ו, ב') מובאים דברי ריש לקיש, "כל אדם שכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו" וכו', ואף לגבי זאת יש לנו להתחקות על שורש הדבר, דאם הכעס הוא רק אמצעי להוביל את האדם לדברים חמורים יותר, מדוע כבר בשעה שהאדם כועס הוא מאבד את חכמתו ואת נבואתו וכו'.

וכעין זה יש להתבונן במאמרי חז"ל המובאים שם בגמ' במסכת נדרים, שהכועס משכח תלמודו ומוסיף טפשות, בידוע שעוונותיו מרובים מזכויותיו וכו', וכי מה יש בכעס בכדי לאבד מהאדם את טובתו, ואיזו הוכחה יש בו שהעוונות מרובים על הזכויות.

אולם ברור שמלבד כל העוונות החמורים שהכעס מוביל אליהם את האדם, יש בכעס עצמו פחיתות גדולה שלא מצינו דוגמתה, ופחיתות זו מורכבת משתיים רעות:

החסרון האחד שבכעס הוא כפשוטו - שהכעס מאבד את לב האדם. כשהאדם כועס, הוא מאבד בפתע פתאום את השליטה על עצמו, כל השכל שהיה לו מתנדף ממנו, ודעתו מסתלקת ממנו כפשוטו ממש - כפי שכל אחד יכול לראות בחוש בלי שום ביאורים. גם אם עד עתה האדם כלכל את מעשיו בחכמה ובתבונה, אם הכעס מתגבר עליו - הוא מתהפך לשוטה גמור שיכול להתנהג כשיכור בלי שום הגיון, עד שאינו מצליח להיות אחראי למעשי עצמו.

זהו החלק האחד שיש בחומרת הכעס, שעליו באים חלק ממאמרי חז"ל האמורים ועוד רבים אחרים, שכל הכועס אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו, חכמתו מסתלקת ממנו ונבואתו מסתלקת ממנו והוא לא נחשב עוד לאדם מן השורה, ומכך נובע החומר הנורא שיש אצל האדם הכועס, שנהפך ברגע אחד לפורק עול גמור בלי דעת שיכול להתנהג כבהמות וכחיות, ועל ידי כך לעבור עבירות חמורות ולקלקל קלקולים שאין להם תיקון.

אלא שעל כך הוסיפו חז"ל ואמרו עוד חלק אחר, שיש דמיון מיוחד בין 'כעס' לבין 'עבודה זרה', וזהו החלק שכיוון אליו הר"ן, שבמידת הכעס טמונה גם עבודת האלילים שיש בה את כל עונשי הגיהנם. וכאן נותר איתנו מקום לבאר מה יש בין כעס לעבודה זרה, ומדוע כבר בשעה שהאדם כועס הוא נחשב לכופר בכל התורה כולה.

ג. ענינה של מידת הכעס - גורלי ביד:

בכדי להבין את שורש הענין יש להתבונן בעומקה של מידת הכעס: מדוע כאשר אדם עובר ברחוב וחברו פושט את רגלו לפניו כדי שיכשל, יתעורר בו הכעס במידה שאין לשער, ואילו כאשר איש לא יעשה לו מאומה - אלא הוא מעצמו יפול באחד הפחתים, אולי יכאב לו כאב המכה, אבל לא יהיה בו שום כעס? וכי מה ההבדל בין מכשול שעמד מישוהו מאחוריו, לבין כל קליפת בונה שהיתה מושלכת על המדרכה? בשניהם התוצאה היא אותה תוצאה...

אלא זה ודאי שהכעס לא נובע כלל מהכאב עצמו, אלא מכך שפלוני הוא זה שעשה לי את הכאב. ואם תאמר, וכי מה בכך שפלוני עשה, הלא המעשה מצד עצמו לא מצדיק את הכעס? תשובתך בצידך, שעומק הכעס מגיע מכך שהאדם מרגיש ששולטים עליו. הוא רוצה להיות השליט על עצמו, שאיש לא יפעל בו מאומה ולא יקרב לרשותו, ואם מגיע אליו איזה מאורע שבו אי מי השתלט עליו לכאורה ועשה בו כחפצו - מיד מתעורר בו רגש של השפלה שמקומם אותו וגורם לו לכעוס על העושה ולרצות ברעתו.

בגמרא בב"מ (נ"ח, א') אמרו שהמלכין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים, וביארה הגמרא משום דאזיל סומקא ואתי חיורא. ועל פי פשוטו היה נראה שכוונת הגמ' היא רק להביא דמיון בעלמא בין הלבנת פנים לבין רציחה, שבשניהם סר דם האדם מן האדם, וגם בהלבנת פנים שופך העלבון את דמו.

אולם כבר הבאנו בעבר את מה ששמעתי מפי המשגיח הג"ר דן סגל שליט"א, שאף מהות המעשה שווה בין ברציחה ובין בהלבנת פנים. שהלא מהי רציחה, שהרוצח מאבד את נפשו של הנרצח, ומהי הלבנת פנים, שהעולב נוטל את כל הערך העצמי של הנעלב, מוחק כביכול את אישיותו ומחשיב אותו כאילו אינו שווה מאומה. ומכיון שכל מהות האדם היא הכבוד שבו, באה הלבנת הפנים ועושה את אותה פעולה במדויק כמו ברציחה - מאבדת את נפשו של האדם ומציגה אותה ככלום.

מכיון שכן, כן הוא לאידך גיסא - שמי שנפגע מחבירו בדרך כל שהיא, מתעורר בו רגש עז של כעס להשיב מנה אחת אפיים. מצד עצמו הוא אינו מסוגל להרגיש נשלט ולא שולט, נפש מרוקנת חסרת כל שאחרים עושים בה כרצונם, וזה גורם לו שחמתו בוערת בו והכעס מחליף את אישיותו. הכל בגלל אותה הרגשה: הוא רוצה להיות שליט על עצמו, והוא לא מסוגל שאחרים ישלטו עליו.

דוגמא למהותה של מידת הכעס אפשר לראות אצל הורים רבים, שמשקיעים רבות בחינוך ילדיהם, מתרים בהם ומזהירים אותם בלי סוף - ובכל זאת מבוקשם לא עולה בידם ואינם זוכים למשמעת יוצאת דופן. כל כך למה, מפני שכל משפט שנאמר על ידיהם מסתיים בשתי מילים: 'אמרתי לך...' אל תעשה כך וכך, שהרי אמרתי לך אחרת... כך הילד מבין שהרע במה שעשה אינו במה שעשה, ולא חינוכו הוא שעומד כאן על הפרק, כי אם כבודם של ההורים שמונח על כף המאזנים...

ולכשתעמיק בדבר תראה שזה שורשה של כל מידת הכעס על כל אופניה, לא בגלל גאווה בעלמא, אלא בגלל רצון השליטה שצפון בלב האדם. הוא שולט על עצמו והוא קובע לעצמו כיצד ייראו חייו, אף אחד לא ישנה את מסלולו ולא יחליף במקומו את מה שברצונו לעשות.

אכן דוקא בגלל הרגשה זו דימו חז"ל את הכעס לעבודה זרה, ובאמת נראה שיש בכך עבודה זרה כפולה משני הצדדים: האחד מצד שהאדם מרגיש כאילו הוא אמור להיות זה ששולט על עצמו, והשני מכך שהאדם מרגיש כאילו כעת בא פלוני ושולט עליו.

ראשית כל כלפי הרגשת האדם. שהאחרים עשו לו דבר מה, לקחו ממנו משאת מאומה ושלטו על רשותו, יש לדעת שמצד האמת הרי זו כפירה גמורה, וכל יהודי מחוייב להאמין באמונת אומן שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, שבכלל זה נכלל שלא רק כלפי עצמו, אלא אף כלפי אחרים, אין רשות ואין יכולת לשום אדם בעל בחירה לעשות מה שירצה בלי שיכריזו על כך מלמעלה. אם הוא הצליח לפגוע במישהו בכל צורה שהיא, בנפש או בגוף או בממון - לא היה זה מחמת כוחו אלא מחמת שהקב"ה אמר ותהי.

ד. הכל בגזירת עליון:

ואמנם ידוע להעיר על לישנא דקרא (שמואל ב' כ"ד, י"ד) "נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו וביד אדם אל אפולה", דמשמע שעדיף ליפול ביד ה', אבל הנפילה ביד אדם אינה נחשבת כביכול ביד ה', וכן רגילים להביא בזה את דברי האור החיים הק' בפרשת וישב (בראשית ל"ז, כ"א) שמחלק בין אדם המזיק לבין חיות רעות, "שהאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה, משא"כ חיות רעות לא יפגעו באדם אם לא יתחייב מיתה לשמים".

ה. והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים אין עוד:

הדרך לעקור מן הלב את מידת הכעס היא פשוטה וברורה, לשנן שוב ושוב את העיקר הראשון מ"ג עיקרי האמונה - "אני מאמין באמונה שלמה שהבורא ית"ש הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים", וככל שהאדם יחיה זאת יותר כך יהיה אכפת לו פחות מכל שבט אנשים ונגעי בני אדם, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ז ה"ז): "ראוי לו לאדם להיות מעביר על מדותיו על כל דברי העולם, שהכל אצל המבינים דברי הבל והבאי ואינן כדאי לנקום עליהם".

לא מדובר כאן על מדרגות גבוהות של אמונה ובטחון, אלא על מדרגה בסיסית שניתן להגיע אליה על נקלה, ובאמת יש לכך דרך פשוטה שכל אחד יכול לעשותה בלי שום מאמץ - פשוט לפתוח את העיניים ולראות עד כמה הקב"ה נוכח בכל אשר ילך. הדבר בדוק ומנוסה, שמי שינסה אך מעט להתבונן במה שקורה איתו, ולא יעצום את עיניו בכח - יגלה בחוש אין ספור מקרים של השגחה פרטית שמתרחשים איתו דבר יום ביומו, וככל שיתבונן יותר כך יגלה יותר עד כמה הקב"ה נמצא איתו כל הזמן ומלווה אותו בכל דרכיו. הקב"ה נמצא עם כל אחד, רק צריכים לשים לב אליו.

בפסוק בישעיה (ט', י"ב) אומר הנביא "והעם לא שב עד המכה", והיינו שהקב"ה מכונה בלשון הכתוב 'מכה', ואליו לא שב העם, ולכאורה יש להבין מה השייכות בין ההכאה לבין התשובה, וביאר בחפץ חיים על התורה (פרשת חוקת), וכיו"ב שמעתי מפי מו"ר מרן הגרא"מ שך זצ"ל, שכל עוד שישראל אינם שבים בתשובה הם דומים לכלב. כי כיצד מתנהג כלב? כאשר מכים אותו במקל הוא נושך מיד את המקל, מתוך הרגשה כאילו המקל הוא זה שהכה אותו... כך ישראל, כאשר נשלחים אליהם שליחים להכות אותם, הם חושבים כאילו פלוגי עשה להם כך ואלמוני אשם באחרת. הדרך לשוב בתשובה היא רק לשוב 'עד המכה' - להבין שיש מי שעומד מאחורי המקל, לא המקל הוא המכה אלא קורא הדורות מראש.

בדומה לזה שמעתי מהאדמו"ר מצאנז קלויזנבורג זצ"ל על זקנו בעל הדברי חיים, שבצוק העיתים נפטר בנו על פניו, והוא ליווה אותו למנוחות בשעת ליל מאוחרת, עד שבסיום הלוויה כבר הגיע זמן קריאת שמע של שחרית. פתח הדברי חיים ואמר, משל למה הדבר דומה, לנער צעיר שאבד ביער סבוך בתוך החושך, הוא אינו רואה את הדרך, והכל מסביב מלא בליסטים וחיות רעות. ברוב פחד הוא מתהלך אנה ואנה, עד שפתאום מרגיש מכה חזקה על כתפו. הבהלה שיש לו אינה ניתנת לתיאור, שמא אשר יגור בא לו, והנה בא דב טורף לקחת את נפשו... הוא מסתובב ופתאום רואה את אביו שקורא אליו - בני היקר, להיכן נעלמת...

פשוט וברור שכאשר הבן מגלה שהאב הוא זה שנתן את המכה, אין לו שום כאב ושום צער, הרי זה אבי הטוב שמחפש אותו, וכעת הוא נמצא כאן לצידו. כך אנו, אמר בעל הדברי חיים, קיבלנו מכה חזקה מאת הרבש"ע, אבל זה מוכיח שהוא נמצא כאן איתנו... ומיד התחיל הדברי חיים להתפלל - 'הודו לה' קראו בשמו'...

כאשר האדם יתבונן בדברים וישיב אותם אל ליבו, שאף אחד לא מכה אותו ואין כאן שום כאב, הכל זה רק האבא הטוב שמשיג עליו ורוצה בטובתו, בזה ינצל מן הכעס ולא יבוא לידי חטא. ולא לענין מידת הכעס בלבד אלא כלפי כל עניני החיים, בשעה שהאדם חי מתוך הרגשה שהוא מנוהל והכל מושגח מלמעלה - חיי מואשרים ושלווים לאין ערוך, וכבר בעולם הזה הוא אוכל את הפירות.

לב יודע מרת נפשו, לכל אחד יש טרדות ומצוקות, וכל אחד גם בטוח שצרתו היא הצרה הגדולה ביותר שלפניו לא היה כמותה ולאחריו לא יהיה כן... מניין המשפטים ששמעתי אומרים כך משתווה למנין הבחורים שאיתם דיברתי... על אחת כמה וכמה מי שהוא רתחן שחיי אינם חיים, אין כמעט רגע בו הוא לא נפגע מאי מי ואין איזו צרה שהוא לא נקלע אליה. כל ימיו מכאובים וכעס ענינו, ולא עלה בידו אלא כחש בשרו ברגזנותו.

הדרך לחיות חיים של שלווה ובטח היא אחת: לדעת שאף אחד לא עושה מאומה, לא אתה בעצמך ולא אחרים לך, כי כל אנשי מצותך כאין וכאפס, הכל מגיע מאת אבינו אב הרחמן האומר לך אל תירא אני עזרתך.

אכן ברור שחלילה מלהבין את הדברים על פי המושכל הגס הנוגד את עיקרי האמונה, וביאור הדברים הוא רק שהקב"ה מנהל את העולם על פי גדרים של טבע, הוא אינו עושה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, ומסתיר את הנהגת הבראה כאילו עולם כמנהגו נוהג בלי שיהיה ניתן לראות במוחש כיצד הכל בגזירת עליון.

ממילא, ככל שהנהגת הקב"ה נראית יותר כנס ופלא, כך הקב"ה מסתיר אותה יותר בהעלם של טבע כדי שהבחירה תשאר ביד האדם לבחור בחיים. ועל פי זה יש חילוק בין פעולה של אדם בעל בחירה ורצון לבין פעולה שנעשית מאליה בלי יד מכוונת, שכלפי פעולה בעלמא אין זה נס כל כך למנוע את הפעולה ולהפעיל את הדברים אחרת, אך כאשר מגיע אדם שכוונתו להזיק - הרי זקוקים לנס גלוי הרבה יותר כדי להפר את עצתו ולקלקל את מחשבתו, שלא יוכל להפיק את זממו.

אם כן כל החילוק בין מעשה אנוש לבין מעשי אלוקינו שלא מעורב בהם יד אדם - אינו קודם המעשה אלא רק בתוך המעשה: קודם המעשה, הלא ודאי שאין אדם בעל בחירה שיכול להרים את ידו ואת רגלו בלי שהקב"ה ישלח אותו לעשות כן, וכל אשר נעשה תחת השמש מושגח בהשגחה עליונה על ידי מי שעשה ועושה ויעשה לכל המעשים, אבל בתוך המעשה, כאשר האדם רוצה להחזיר את הגלגל אחורה ולשנות אותו בחזרה - קשה הרבה יותר לעצור את מה שנעשה, כיון שבדיני שמים לא חפצים להתנהג באופן מובהק כנגד הנהגת הטבע.

על פי הבנה זו כתב האור החיים, וכפי שכבר מובאר בפסוק, שעדיף ליפול בידי שמים בלבד, בנפילה שלא מעורב בה כח אדם, כיון שאחרי שנופלים ביד האדם קשה לאין ערוך להשיב את המעשה אחור מאשר בדברים שמנוהלים מתחילה אך ורק בהנהגת שמים. אבל ודאי שגם נפילה בידי אדם כולה בעצם נפילה בידי שמים, ובלעדי פי ה' לא יוכל איש לעשות קטנה או גדולה.

כאשר האדם יחדיר את את הדברים לליבו, כי ה' הוא האלוקים האמיתי ואין עוד מלבדו ית' שום כח בעולם והכל מלא רק אחדותו הפשוט ית"ש, ומבטל בליבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, בזה הוא עוקר את מידת הכעס מעיקרה, שהרי אין כאן משהו שבא כביכול לפלוש לתוך רשותו ולקבוע עבירו את מה שיקרה לו - הכל בלאו הכי מגיע ישירות מלמעלה, וגם את זה לעומת זה עשה האלוקים. אבל מאידך, כל כולה של מידת הכעס נובעת מחסרון באמונה, כאילו אותו כאב הגיע מידו של פלוגי ושל אלמוני, ולא ה' פעל כל זאת.

ויעויין לשון מופלאה שכתב החזון איש בהלכות שבת (סי' נ"ו אות ד'), שכל אדם הרוצח ומזיק הרי זה מתוך חולי הרוח, ומשום כך הוא אפילו אינו ראוץ לקבל עונש ואין סיבה לנקום בו או לשנוא אותו, כי "אין בין בליעל למטורף הדעת ולא כלום", וכל מה שמענישים בני אדם שכאלו אין זה מחמת שהעונש מגיע להם אלא רק כדי "להקים גדר עולם, שלא יהיה העולם טרף לשיני בריא הגוף וחלושי השכל".

בשעה שהאדם כועס, בכך הוא מוכיח עד כמה אינו מרגיש שהעולם מנוהל על ידי הבורא. ראשית כל הוא נוטל רשות לעצמו, כאילו הוא מנהל לעצמו את חייו והוא הקובע כיצד חיי ייראו, ועל כך הוא מוסיף את החלק השני שב'עבודה זרה' שבכעס - כאילו השני שפגע בו השתלט על רשותו, קובע עבורו דברים היפך מרצונו ופולש לתוך שלו.

משום כך החמירו חז"ל כל כך בעונש הכעס ודימו אותו לעבודה זרה לכל דבריה, כיון שבו כלולים שני החלקים שבהם האדם מרגיש חלילה אין אלוקים עמדי, אני הוא בעל הכח וגם אחרים בעלי כח להרע לי, ועל ידי כך מאבד האדם את דעתו ויכול להגיע עד לכל העבירות שבתורה.

וכאמור, אין הדברים אמורים ביחס לעיקר הרגשת הכאב של עצם המכה שאותה קיבל האדם, ואין זה סותר למה שהאדם צריך לשמור על רשותו ולא לאבד את מה שיש לו, אולם מכאן ועד מידת הכעס המרחק הוא כמטחי קשת, כי 'כעס' היא המידה הכוללת את שתי הרעות האמורות - ראשית כל מה שהאדם נותן ליצר לשלוט עליו ומאבד את כל דעתו, ויתירה מזו, שהאדם מרגיש כביכול הוא השולט על עצמו ואחרים באים ושולטים עליו במקומו, שזה הגורם בעומקו של דבר לכל מידת הכעס, והרגשה זו נובעת מחוסר באמונה, שכאשר ה' לי מה יעשה לי אדם.

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול

מנן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוקללה"ה

פרשת חוקת שנת תשפ"ג לפ"ק (שנה ד') * גליון 144 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

"אדם כי ימות באהל"

יהא חלקי ממתי בדרך מצוה

יש בנותן טעם, לצטט מדברי ההספד שאמר רבינו זצ"ל בפני מיטת גיסו אהובו הגאון הנודע רבי שמעון משה דיסקין זצ"ל, שהלך לעולמו אחר מחלה קשה, כשהוא מוסר עצמו להרבצת התורה אף באותם ימים קשים, ובה הספידו רבינו:

נתקיים בו מאמר חז"ל (שבת פגב,) זאת התורה אדם כי ימות באוהל - אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה. הוא הרי הגריש וידע את מצבו שהולך למות, ואף על פי כן לא מש אהלה של תורה, וטרם במסירות נפש לבוא לישיבה ולהרביץ תורה.

אמר רבי יוסי יהא חלקי ממתי בדרך מצוה (שבת קיחב,) מי שהולך בדרך של מצוה ומת באותה הדרך, זוהי זכות גדולה מאד, ורבי יוסי מבקש על זה "יהא חלקי". הנפטר הגדול הלך בדרך המצוה ובדרך התורה כל רגע ורגע, ובייחוד בתקופה האחרונה, ומת בדרך התורה והמצוה על אם הדרך, באמצע הדרך... ע"כ דברי רבינו.

*

כמה נאים הדברים למי שאמר, ועל דבר זה היה מצטער רבינו כל ימיו, למסור כל עצמו לתורה, וכדבריו:

בילקוט סוף מלאכי איתא על הפסוק זכרו תורת משה עבדי, והלא תורת השם היא שנאמר תורת השם תמימה, אלא לפי שנתן נפשו עליה נקראת על שמו, והיכן מציוו שנתן נפשו על התורה שנאמר ויהי שם עם השם ארבעים יום וגו' ואשכח בהר ארבעים יום, הא לפי שנתן נפשו עליה נקראת על שמו, עיין שם. והיינו שמשה רבינו מסר נפשו על התורה בזה שעלה להר סיני לקבל את התורה ולא אכל ולא שתה ארבעים יום, ומפני שמסר נפשו על התורה נקראת על שמו.

ובאמת מציוו שאמר חז"ל (שמות רבה מז, ה) לחם לא אכל אבל לחמה של תורה אכל, ומים לא שתה אבל מימיה של תורה שתה, והיינו שתורה היא המזון הנפש, ומשה רבינו כשעלה למרום ארבעים יום היה גופו מזוכך כל כך, שנעשה כמו מלאך שפציתו רוחנית, ומזון היה מזון רוחני ולא חמו הוא תורה, ואם כן מדוע זה נקרא שמסר נפשו. ויש לפרש כי עצם הענין שנפשו הייתה מסורה לרוחניות עד כדי כך שהגוף נעשה רוחני, זה נקרא שמסר את נפשו, ולפי שמסר נפשו על התורה נקראת על שמו, והיינו שבזכותו זכר כלל ישראל לתורה, לא בזכות עצמו, אלא בזכות משה רבינו שמסר נפשו על.

ובמק"א אמר רבינו: יש עוד דרגה של "מסירות נפש" על תורה, והיינו שלפני התורה יהיה בשלמות ובלי היסח הדעת, ולזה צריך להתמסר בכל לבו ובכל נפשו לתורה, וכמו שכתוב "ושמעת את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם".

ובפרשה ראשונה של קריאת שמע כתוב "ואהבת וגו' בכל לבבך ובכל נפשך" ודרשו חז"ל אפילו הוא נוטל את נפשו, אמנם מה שכתוב ושמתם וגו', לא שייך בזה מסירות נפש של מיתה, אלא הכוונה למסור את כל לבו ונפשו לתורה, שלא יהיה שום ביטול תורה, ולא יסח דעתו מן התורה, ומסירות נפש כזאת אין בה "יסורי מיתה אבל היא מסירות נפש של שינוי הטבע, מפני שטבע הגוף נמשך לביטול תורה, וקשה להתגבר כנגד הטבע.

וכך אמר עוד: וגם כשאין גזירות שייך מסירות נפש להתגבר על הקשיים בעבודת השי"ת, וזוהי מסירות נפש שאינה פעם אחת בלבד, אלא תמיד הנפש מסורה ויש רצון חזק מאד לעשות רצונו ית'.

ע"כ מדברי רבינו. ודי בהערה זו, בכדי לחקוק בנפשנו את אותו פלא ומופת נשגב שראינו בסדר הסתלקותו של רבינו זללה"ה. הדור אתם ראו, ותנו ללבבכם ועיניכם ללמוד היאך היא "מסירות נפש" לתורה, עד שהוא נוטל את נפשו ממנו.

'וממדבר מתנה'

משים עצמו כמדבר

נצטט מדברים שנשא רבינו בהספד על מנן הגרמ"י ליפקוביץ' זצ"ל, ויש בהן שייכות להנכתב במדור 'דבריהם הם זכרונם' יעו"ש:

ישנה הכנה מוקדמת לתורה, והיא מה שאמר (עירובין נד, א) מאי דכתיב וממדבר מתנה ומפתנה נחליאל ומנחליאל במות ומכמות הגיא וכו' אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשים בו תורה ניתנה לו במתנה, וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל שנאמר ומפתנה נחליאל, וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל במות, ואם מגיס לבו הקב"ה משפילו שנאמר ומכמות הגיא, עכ"ד הגרמ"א.

נמציו למדים כי התנאי הראשון הוא, שיעשה אדם את עצמו כמדבר שהוא הפקר לכל, וכמו שפירש"י בנדרים (נהא,) שמלמד תורה בחינם לכל, כל מי שבא ומבקש ללמוד איתו הוא מלמד אותו, ומי שמבקש חסד הוא עושה עימו חסד.

'מדבר' כולל גם חסד של רוחניות וגם חסד של גשמיות, וכמו שפצינו שהשתמשו בדוגמא של 'מדבר' לענין גשמיות אצל יואב בן צרויה ואפרו (סנהדרין מטא,) כי ביתו היה כמדבר שהוא מופקר לכל, על ידי שאדם משים עצמו כמדבר זוכה לקבל תורה במתנה, יותר מהיגיעה ומהשכר המגיע, אלא בתורת מתנה.

ובזה תנייח רבינו זצ"ל כפי שראינו אצלו, וידוע לי כבר מהתקופה שלמד בישיבת חברון, שכל מי שרצה עזרה בתורה, ומן הסתם גם בשאר עניינים, היה עוזר ומסייע לו בסבר פנים יפות, והיה עונה עם כל הלב ועם כל כוחות הנפש וכל המוח עד שיבין ויציא ברכוש של תורה, זוהי 'תורת חסד' - תורה שיש עמה חסד (סוכה מטב,) והתחיל כך בתור בחור צעיר בישיבה שהיה תל תלפיות לרבים, עד שנחלשו כוחותיו והיה זקוק לטיפול רפואי מאפיסת הכוחות, עד כדי כך!

וידוע מה שביקש רבי עקיבא איגר בצוואתו "בהספד לא להזכיר שום שבח זולת זה אשר מגיל חמש עשרה או שש עשרה עד היום לפדתי עם תלמידים ביסורים גדולים", רבי עקיבא איגר שעליו אמר רבי חיים מוואלאז'ין שדרך ללמוד כאחד מן הראשונים, השבח היחיד שהחשיב רבי עקיבא איגר לזכות הוא מה שלמד תורה לתלמידים מתוך יסורים.

'תורת חסד' - ללמדה לאחרים מתוך יסורים, יסורים אינם דווקא כאבים, אלא כל מאמצים וקשיים נקראים "יסורים", וכמו שכתב רבינו יונה (ד, יא) כי עמלה של תורה עם כל הכוחות מכפר כמו "יסורים", ועל ידי זה זוכים לתורה במתנה למעלה מן הטבע, זה מה שראינו אצל רבינו זצ"ל.

וכל אחד ואחד יכול לזכות לזה, שיעשה עצמו כמדבר ותהא תורתו תורת חסד, לעזור לשני בכל מה שצריך, בתורה או בשאר דברים, ועל ידי זה יזכה לתורה במתנה, ואם זכה לזה אזי "מפתנה נחליאל" - נחלו אל', והיא עוד דרגה של תורה שאין לנו מושג מה היא, ואחרי דרגה זו ממשיך עוד "מנחליאל במות" - עולה לגדולה, וזהו כתר תורה, שיש לו השפעה גדולה, השפעה של תורה, של דרכי התורה, על ציבור גדול הנשפעים לדבריו.

וכן ראינו אצל רבינו זצ"ל שכבר שנים רבות השפיע על הדור, על יחידים ועל ציבור, והיתה אמונת חכמים גדולה בו שאנשים רבים ביקשו את ברכותיו, וסמכו עליו, והוא היה עוזר והצליח בזה, עד כדי כך שיש היום ציבור גדול, אני מכיר חלק מהם, אבל הם רבים מאד, שמרגשים ימות ממש, שכל דבר היו עושים בהתייעצות עימו והוא היה להם כמו אב, וכפי שהתבטא אחד מתלמידיו ואמר, "היה לי עוד אב, מה שאבי אינו יכול לתת הוא נתן לי", עכשיו יש הרבה כאלה שמרגשים ימות, אין להם על מי להישען.

כזו השפעה לא רק על יחידים אלא על כל הסביבה ועל כל העולם כולו, מי לא שמע ממנו? בכל העולם הלך שמעו הטוב, השפעתו בספרים, בדברי ההדרכה והחיזוק, זהו מה שאמרנו 'מנחליאל במות', ולזה זוכים על ידי ההתחלה של 'ממדבר מתנה'.

דבריהם הם זכרונם

לשקוד על תקנת חברו

בשנת תשי"א נכנס רבינו זצ"ל לשמש כמג"ש בישיבת פוניבז', מיני אז, אותו שקדן צנוע שלא חיפש כלל מעמד ומשבצת כלשהי, היה לרבי לאלפי תלמידים, שעברו תחת שבט חינוכו במשך למעלה משבעים שנה.

את תפקידו זה לא ראה רבינו כמעמד של כבוד כלל, אחד מנכדיו הקטנים שנשא על מעשי סבו, השיב כי 'סבא בעל תוקע בישיבת פוניבז'... לא היה מצידו ביטוי של כבוד כלשהו למעמדו כמ"מ, היה זה רק תפקיד מחייב, ללמד לבני יהודה קשת, והעמידם בקרן אורה.

אך מעבר למשמעות הפשוטה של תפקיד 'מגיד שיעור', היינו חינוך הדור הבא לתורה, ראה רבינו בתפקידו דרגת חיוב חדשה בהטבה עם הוולת, באשר נפשות רבות תלויות בידו להיטיב עמהם בגשם ורוח.

רבינו הרבה להזכיר את הנהגתו של מנן הרב שך זצ"ל, בבואו לכהן ב"יה"ק": "...זכורני לשהגיע לישיבה מנן הגרמ"מ שך זצ"ל בשנת תשי"ב, הוא שאל אותי עם מי אפשר לעשות טובה, וכך הסתובב וחיפש, עד שמצא בחור מסכן מהפליטים, הוא נישא אליו ועמד חצי שעה לדבר איתו בלימוד, ולא קרא אותו אליו, יש כאלה שקשה להם לגשת אל הבחור וצריכים שייבוא אליהם, וגם זה טוב, אבל הוא הלך בעצמו ונעמד על ידו ודיבר עמו, במשך כחצי שעה... זו הייתה מחשבתו, עם מי אפשר לעשות חסד... מנן הרב שך עם כל אהבת התורה וההתמדה שלו, חיפש עם מי לעשות חסד, והיה מאושר בזה."

ברוח זו, סיפר תלמידו הגר"ד יעקבוביץ שליט"א, כי רבינו הורהו שזהו מעיקר תפקיד ראש הישיבה, להיכנס בכל יום לביהמ"ד ולחפש בין הנמנים תחת דגלו, למי הוא יכול להועיל היום, מי זקוק לו ולעצתו ברוחניות או בגשמיות ובידו להועיל להם.

רבינו עצמו הקפיד על כך כל ימיו, אף בחדש האחרון לחייו נתפרסם כי הוא שם לבו לתלמיד שאינו משתתף בשיעור כבעבר, ובקש לבדור את סיבת הדבר. ואמנם בשנותיו המאוחרות ראה רבינו כי אין בכוחו לחקור באופן אישי אחר צרכי התלמידים, ולשם כך העמיד ממנו מיוחד שתפקידו לחפש אחר אלו הזקוקים לסיוע, לעמוד לימינם ולתמכם, רבינו מימן את פעילות זו מכספו האישי עד שהנהלת הישיבה נרתמה לכך.

רבינו היה נגיש לתלמידים בכל עת לעצה ותושיה, במבטו הרחימאי ובפקחותו הרבה היה מעודד ומנווט כל תלמיד צעיר. אף בשנים מאוחרות, כאשר כבר נודע ונתפרסם כראש לראשי הישיבות, ומאידך נחלש כוחותיו ולא הרבה בנסיעות, אך כשנודע לו על תלמיד שזקוק לחיזוק, היה מרים טלפון לעודדו ולחזקו, ואף היה מסוגל לטרוח ולבוא אליו בכדי לרוממו.

פעם טרח להשתתף בשמחה של תלמיד, רק מפני שאח הכלה אף הוא היה תלמיד בישיבה, וידע כי הוא זקוק לחיזוק, רבינו בא לשמחה ודיבר בהפלגה, תוך שהוא מרחיב במיוחד לא במעלות החתן... אלא במעלות משפחת הכלה, ובפרט האח החשוב... אי אפשר לתאר את הרושם שעשה הדברים על התלמיד ובני משפחתו.

הנהגתו של רבינו בחסד, נבעה מהשקפה אחרת על מדת החסד, הוא השריש כי חסד אינה איזו מעלה ומצוה בעלמא, אלא היא חיוב גמור וחלק עיקרי בעבודת ה', רבינו היה מצטט תדיר את דברי רבינו יונה בשע"ת (ג, יג) "כי חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חברו אם דל ואם עשיר, וזאת מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם שנאמר הנדל לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד".

רבינו דקדק כי "נזכרו שני עניינים בלשון הכתוב: "מה טוב" היינו שזהו טובת האדם, "ומה ה' דורש ממך" היינו שזו גם דרישה שהאדם חייב בה", וזה שלמד רבינו יונה מהפסוק שזהו חיוב 'מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם'.

משך בעמ' הבא,

בעקבי הצאן - מדור השקפה וחינוך לאורו של מרן זצוקללה"ה דרכי החינוך - לראות רק טוב (מאמר חמישי)

תדיר כאשר חיפש רבינו את הסיבה לתנהגות בלתי הוגנת של תלמיד, איבחנו במקביל את הנקודה החינוכית שלו, בכדי להבין מדוע אינו מפעיל את כוחותיו כראוי, ומהו היצר המונע שאותו יש להסיר בכדי להעלות אותו שוב אל דרך המלך, לדוגמא, אמר רבינו "יש ילד טוב עם מידות טובות שאפליה (מצד ההורים) גורמת לו להתמרד, ויש כל מיני תוצאות לא טובות, ורק כשהילד המתמרד עוזב את הבית, אז פתאום רואים שהוא ילד עם מידות טובות מאד..."

"...היה מעשה בילד שלא היה ממושמע בביתו, לא עשה מה שצריך ועשה מה שלא צריך, ובתקופה האחרונה נכנס לשיבה קטנה, ומאז השתנה ונהפך לגמרי, התחיל לעזור בבית, ומשפיע חינוך טוב על הילדים הקטנים בבית... הנה השינוי שחל אצלו, זהו סימן שבאמת הוא ילד טוב עם אופי טוב, רק הבית אשם במה שלא היה ממושמע, ולכן כשיצא מהבית וכבר אינו נמצא בבית, חזר טבעו האמיתי לפעול, והוא מתנהג כפי מהותו האמיתית עם מידות טובות..."

כאשר המבט הוא למצוא את הטוב, קל יותר לגלות את שורש הבעיה, לטפל בה כראוי, ולהעלות את החניך על דרך המלך.

רבינו הזכיר כי ראה זו יש להנחיל גם לתלמידים עצמם, "אצל אחרים צריכים לראות רק את המעלות ולא את החסרונות, ושמעתי על מחנך בעל מידות טובות מאד שאמר פעם לילדים בכיתה שכל אחד יכתוב את המעלות שיש לשני, ולאחר שעשו ככה זה הוסיף הרבה מאד ושינה את כל ההנהגה בין הילדים..."

"מהו העיקר בתיקון המידות? הנה רבינו החפץ חיים חיבר את ספריו לחיזוק שמירת הפה והדיבור, ויתירה מכך, צריכים להיזהר גם בשמירת המחשבה, לראות רק את מעלות האחרים, כי צדיקים רואים רק את המעלות ולא את החסרונות... בשע"ת לרבינו יונה (א"ח), מביא את הפסוק במשלי "בעל צדיקים רבה תפארת ובקום רשעים יחושש אדם", וכתב על זה, פירוש: הצדיקים מפארים ומכבדים בני אדם על כל מעלה טובה הנמצאה בהם, והרשעים מחפשים מומי בני אדם ושגיאיותם להשפילם, ע"כ. היינו שדרך הרשעים לחפש בכל אחד את החסרונות שיש לו, ואילו הצדיקים רואים תמיד את המעלות.

וכן בכל דבר בבריאה יש להתרגל לראות את הצדדים הטובים ולא את החסרונות, כמו שכתב החובות הלבבות (שער הכניעה פ"ו) "ונאמר על אחד מן החסידים שעבר על נבלת כלב מסרחת מאד, ואמרו לו תלמידיו כמה מסרחת נבלה זאת, אמר להם כמה לבנות שיניה, ונתחרטו על מה שספרו בגנותה", כך צריכים תמיד לראות את המעלות באחרים."

ידוע לכל, כי רבינו זצ"ל עורר תמיד בשער בת רבים, כי הנהגת החינוך צריכה להיות בדרכי נעם, בטוב ובאהבה, רבינו הזכיר לכך כמה סיבות, שבעז"ה עוד נעסוק בכל אחת ואחת מהן, אך בראש ובראשונה נבטע הדבר מכך שרבינו אכן האמין בכך באמת ובתמים, שכל תלמיד בעצמותו הוא 'טוב', והמבט הראשוני בו מסתכלים על התלמיד צריך להיות מבט של 'טוב'.

סיפר הגר"א קלרמן שליט"א משגיח בשיבת פוניבז', כי בהיכנסו לתפקיד הורו רבינו כי עליו לראות בכל תלמיד רק את הטוב, לא להביט אל הרע, באשר כל אחד באמיתו ופנימיותו הוא טוב וחפץ בטוב, תפקיד המחנך איפוא, הוא להסיר את המחיצות והקליפות המכסות את אותו טוב פנימי ולהוציאו וליפרוץ לכלל מעשה.

רבינו לא הסכים לשמוע רע על תלמיד, וגם על שאר בני אדם, הוא בקש תמיד לראות את הטוב, ובמבט כזה של טוב שיפץ ייעץ ותיקן את הצריך תיקון, אך הכל - מתוך שאיפה להפיק את הטוב המצוי בפנימיותו של כל אדם.

הדבר בלט למאוד בכל הנהגתו של רבינו עם תלמידים, ואף בשאר שטחי החיים, ואף בהשקפה על הרחוקים מדרכה של תורה, רבינו הזכיר רבות כי הטבע של יהודי, הניכר בסימנים שהזכירו חז"ל (יבמות ע"ט, א) - ג' סימנים יש באומה זו, רחמים, ביישנים, וגומלי חסדים, "סימנים אלו הם בכל אחד מישראל, ולא דווקא במי שהוא שומר תורה ומצוות, אלא כל יהודי שיש לו נשמה יהודית, הוא בטבעו אחרת מאומות העולם, [ואמנם חסרון תורה ומצוות מקלקל את הטבע, כמ"ש רבינו בכ"מ, אך עיקרו של הטבע הזה קיים בכל יהודי והוא בא לידי ביטוי מסוים], וזה דבר ידוע, וכן שמעתי גם מאנשים שמסתובבים בעולם שרואים במציאות שיש הבדל בין יהודי לגוי, והאופי של יהודי הוא אופי אחר, ואינו האופי של אומות העולם..."

רבינו הבין, כי רק במבט שכזה שייך לקרב ולחנך, מבט של מחנך מוכרח שיהיה לחפש את הטוב, לבקש את הנקודה הטובה בכל מחונך, בכדי לדעת ללטש אותה ולפתח אותה עוד ועוד.

רבינו חזר על הביטוי השגור בלשון אנשי חינוך - "אין ילדים רעים, יש ילדים שרע להם... אין מי שאינו רוצה להיות טוב, כפי שראיתי בעיני ממה שהזדמן לי לראות שכולם רוצים להיות טובים, אלא שיש כאלה שאינם יודעים כיצד לעשות זאת, ויש שהם סובלים בבית או לפעמים גם במקום שהם לומדים, שהמשגיח או ראש הישיבה מלחיצים אותם, ומחמת זה הם לא יכולים לתפקד כראוי..."

המשך מעמ' קודם

ואין הדרישה רק לעשות מעשי חסד, שהרי לשון הכתוב היא 'אהבת חסד', והיינו שהחוב של מידות טובות הוא לא רק לעשות חסד, אלא 'אהבת חסד', שהלב יימשך לזה, ויעשה חסד מתוך אהבת חסד", ואמר רבינו כי דרישה זו "היא דרישה תקיפה מאד - עשות משפט ואהבת חסד..."

הוא דקדק עוד, כי אמנם "רבינו יונה הזכיר לשון 'טרח' - לטרוח בדרישת טוב, אבל באמת זה לא קשה, כי כשעושים חסד מתוך אהבה נהנים מזה... הטבע של אהבת חסד קיים אצל כל אחד ואחד, כי לא שייך לצוות על האדם שיאהב את מה שאינו אוהב, וכלל ישראל בטבעם יש להם אהבת הבריות, אלא שהחשבונות מקלקלים את האהבה..."

אי אפשר להאריך בכל דברי רבינו בעניין החסד, דברים שהיה חוזר ומשנן באזני הציבור, הוא העמיד את עבודת החסד בכל חלקי העבודה, במעשה בדיבור ובמחשבה, "יש מעשים טובים בידיים ובדיבורים, שאדם עושה חסד עם אנשים, ויש גם מחשבות, שהוא רק חושב לעשות חסד, ועושה תכניות אין לעזור למישהו, "ולשקוד בעמל נפשו" - בנפש, היינו שיש חיוב גם לחשוב מחשבות, מחשבות לטובת אחרים, בין עניים ובין עשירים, כי גם עשירים צריכים עזרה ועידוד לפעמים, ואדם חייב לחשוב מחשבות על זה, ובזה הוא מקיים גמילות חסדים במחשבה..." "והוא חיוב גדול להתבונן ולחשוב עצות מתוקנות כיצד לעשות נחת רוח לאחרים... כיצד לעזור לשני, ובמה אפשר להרגיע אותו, ולתת לו הרגשה טובה... לקיים ואהבת לרעך כמוך ממש, זו השאיפה שצריכה להיות..."

את טובו וחסדו הפנה רבינו לא רק לתלמידי הישיבה, כלפיהם הרגיש מחויבות מתוקף מעמדו, אלא לכל מי שנחשף לצרכיו ובעיותיו, תקופה ארוכה הוא היה מאחר לשוב לביתו אחר התפילה בשבת, ומשנחקר הענין נמצא כי את זמן זה הוא מנצל לביקור אצל כמה אלמנות הגרות באיזור ושזוקקות לעידודו, זמן רב השקיע בייעוץ והכוונה לרבים, ובקבלת קהל לחיזוק וברכה, כאשר הוא יושב בשער, לכיכול כל עיתותיו בידו, ומתייחס בנעימות ורועה לכל שואל, בכל גיל, ובכל מצב, גם כאשר היה זה אדם בעל רקע נפשי מורכב, והדבר גבל פחיתות כבוד ממש, ואף אם היה זה אחד שגרם לו לעגמת נפש מרובה, וכאשר התנצל אי מי כי בא להטרידו, נענה 'הלא לכך נוצרתי'!

רבינו היה עומד לא רק על הצרכים הגדולים של הזולת, אלא הבחין בחכמתו גם בפרטים הקטנים, וכך גם היה מעורר לרבים בדברו על מדת החסד - "לא צריכים לחפש ברחובות אחר חסד, אלא יש חסדים המזדמנים בכל רגע... לומר שלום בסבר פנים יפות, וכהנה יש הרבה אפשרויות למעשים טובים בלי שום מאמץ... ידוע מעשה שהיה באחד שלמד בישיבה ולא הרגיש טוב בישיבה, וכבר החליט וגמר בלבו לעזוב את הישיבה, אך בליל שבת כשעומדים בשויה לומר גוט שבעס לראשי הישיבה פנה אליו בחור ושאל אותו מה שלומך, ובזה השתנתה כל הרגשתו, שראה שיש מישהו שמתעניין בו ושואל לשלומו, ובזכות זה נשאר בישיבה... מספרים שבלקם כשמישהו היה בא לתלמוד תורה שבקלם, היו כולם פונים אליו ושואלים לשלומו ומתעניינים בו, עד שכבר היה סבור שמכירים אותו ולא הבין מהיכן כולם מכירים אותו... וכן בישיבה, אם בא לישיבה בחור חדש ושואלים אותו מה שלומו ומתעניינים בו, זה נותן לו הרגשה מאד נעימה, וכך אפשר על כל צעד ושעל לעשות מעשים טובים מתוך אהבת חסד בלי שום טרח ובלי שום קשיים."

וסיפר בזה רבינו: "שמעתי ממרן הגר"מ שך זצ"ל שסיפר על מרן הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל כי בעת שהוציא לאור את החלק השלישי מספרו "אחיזר" בשנת תרצ"ט, התבטא ואמר כי להקשיב לדבריה של אלמנה זו מצוה גדולה יותר מהדפסת הספר! לרחם על אלמנה, ולהשתדל להקל את מצבה, לתת לה הרגשה טובה, אפילו אם אי אפשר לעזור לה, עצם הדבר ששומעים אותה, שתוציא מלבה את מה שכואב לה, זו מצוה גדולה. זה היה רבי חיים עוזר, מלבד גדולותו העצומה בתורה, היה גם בעל חסד שאין כמותו, עם אהבת חסד, ואהבת הבריות שאין לשער."

רבינו סיפר על הנהגת חמותו הרבנית דסיקין ע"ה, שהיתה ידועה בהכנסת האורחים שלה, והיתה לה הנהגה בזה, כי כאשר בא אורח לביתם הציעה לו לאכול ולשתות, וגם אם היה מסרב היתה מפצירה בו שוב ושוב, כשהיא נותנת לו הרגשה שהוא עושה לה טובה בזה... וסיפר רבינו כי "היה אחד מבני המשפחה שלא הבין מפני מה צריכים להפציר ולבקש כל כך, מדוע לא מספיק לשאול את האורח לרצונו, ואם הוא רוצה שיתכבד ויאכל, ואם אינו רוצה מן הסתם אינו רעב, ומדוע מפצירים בו. עד שפעם אחת נזדמן לאותו אחד להתארח במקום אחר, שם שאלו אותו אם הוא רוצה לאכול, והתבייש לומר שהוא רוצה, כי לא ביקשו ממנו, רק שאלוהו אם הוא רוצה, וסירב מפני הבושה ונשאר רעב... אז או הבין את הנהגת אמו."

רבות סופר על עמל נפשו של רבינו, לחשוב היאך להוסיף בהרגשה הטובה אצל הזולת, יהיה זה אף נער צעיר או ילד קט, ואין די מקום בכדי להאריך בזה, היה מי שנכנס אליו להתיעצות, ומאחר בכניסתו היתה דלת החדר סגורה, בקש לשוב ולסגרה ביציאתו, סימן לו רבינו להשאיר פתוחה, בהסבירו כי כאשר אדם מתייעץ, פעמים שנזכר אחר יציאתו בפרט ששכח להזכיר, ואם הדלת היתה סגורה לא יהיה לו נעים לשוב... כמו"כ דאג לפתוח בעצמו את דלת הבית לבאים להתיעץ כשידיע שיגרום להם הדבר תחושה טובה שהם זקוקים לה, ועוד הנהגות רבות כנהנה, אשר לבטח יש שאינן ידועות כלל, ויסוד כולן אחת - 'לשקוד בעמל נפשו על טובת חברו'.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת חוקת תשפ"ג

הגמ' שם, רבינא אמר, נהי דמעטינהו קרא מאטמווי באהל, דכתיב אדם כי ימות באהל, מונע ומשא לא מעטינהו קרא, הרי דעל אף דנתמעטו עכו"ם מלטמא באהל, מ"מ מטמאין במגע ובמשא. ולפי"ז יש לבאר, דלגבי טומאת אוהל כתוב 'אדם כי ימות באהל', דרק אדם מטמא באהל, ולמעוטי עכו"ם שאינן קרוין אדם, שאינן מטמאין באהל, אבל בדין טומאת מגע ומשא, דבזה גם עכו"ם מטמאין, בזה כתוב 'הנוגע במת לכל נפש אדם', דבכל נפש נכללים גם עכו"ם.

קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו וגו'. (ב', ח'). במדרש (ילקוט שמעוני תשס"ד) איתא, מריתם, שאמרתי לכם ודברתם אל הסלע, שנה עליו פרק אחד, ועברתם על דברי. מבואר דהדיבור שהיה צריך משה לדבר אל הסלע, היה פרק אחד של דברי תורה. ונראה שדרשו כן ממה שכתוב 'ודברתם' דמשמע שהוא דיבור של דבר חשוב, ולא סתם דברים, ועל כן דרשינן מזה דהיינו פרק אחד. ונעל דרך זה מבואר גם בתרגום יונתן, שפירש 'ודברתם', דהיינו שישביעו את הסלע שיוציא מים. ופירש כן משום דמשמעות 'ודברתם' הוא דיבור חשוב, ולא סתם דברים.

ואאמור"ר הגאון זצ"ל האריך בזה דמבואר בדברי המדרש יסוד מופלא שהמים יצאו מכח התורה, ולאשמעינן דאם לומדי התורה צריכים למים, אז אפילו סלע מוציא מים, והביא דברי החובת הלבבות דהבריאה היא עבד לתורה, וזהו הענין שעל ידי פרק אחד יצאו מים מן הסלע, שהבריאה והטבע משועבדים הם לתורה, ולהמציא ללומדי התורה כל מה שהם צריכים לקיומם וללימודם.

והנה בפרשת בשלח (פרק י"ז פסוק ו') אמר ה' למשה, 'הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם', הרי דשם המים יצאו ע"י הכאה, ולא כמו כאן שנצטוו להוציא המים ע"י דיבור ולא ע"י הכאה.

ולפי דברי המדרש יש לבאר החילוק בזה, דשם היה זה קודם מתן תורה, א"כ עדיין לא נתחדש מציאות זו שע"י התורה יוצאים מים מן הסלע, ולכן היה צריך להכות בסלע, אבל כאן שהיה זה לאחר שנתנה תורה, ומציאות העולם תלוי בה, וכמו שאמרו חז"ל במדרש רות עה"פ בתהלים, 'נמוגים ארץ וכל יושביה אנוכי תיכנתי עמודיה סלה', אילולי עמוד ישראל על הר סיני ואמרו נעשה ונשמע, היה העולם מתמוגג והולך, מי ביסם העולם, אנוכי תיכנתי עמודיה, בזכות אנוכי תכנתי עמודיה סלה, דמבואר בזה דבמתן תורה

והוציא אותה אל מחוץ למחנה וגו'. (י"ט, ג'). איתא במסכת פרה דקודם שהיו שורפין את הפרה, היו מביאין אותה לחר הבית, ורק אח"כ מוציאים אותה לשורפה בחר המשחה, וכדתנן שם (פ"ג משנה ו') וכבש היו עושין מהר הבית לחר המשחה. ומבואר שיש דין להכניס הפרה תחילה לחר הבית, ורק אח"כ להוציא אותה אל מחוץ למחנה. וצריך ביאור טעם דמילתא, מפני מה צריך להכניס הפרה לחר הבית בתחילה, ורק אח"כ להוציאה למקום שריפתה, ולמה לא יביאנה מיד למקום שריפתה בחר המשחה.

ונראה לבאר הטעם בזה, דהנה לפרה אדומה יש דין קרבן, כמבואר בכמה דוכתי בגמ', דחמאת קריא רחמנא, וכדכתיב בקרא להלן (פסוק ט') 'חמאת היא', וכן מבואר במסכת פרה פרק ד', שיש בפרה אדומה דיני קרבן שמעונה שחיטה לשמה כקרבן, ושיש בה דין מחשבת פיגול, ועוד לענין כמה מילי, יעויין שם.

מעתה יש לבאר טעם הך הלכתא שצריכין להכניס הפרה אדומה לעזרה תחילה, ורק אח"כ להוציאה אל מחוץ למחנה, משום שעניינו של קרבן הוא להביאו לעזרה שזהו מקומו, וכיון שפרה גם היא קרבן, ממילא תחילת מקומה הוא בעזרה, ועל כן צריך להביאו לעזרה תחילה, ורק אח"כ להוציאו למקום עבודתה.

והנה פרה אדומה אינה כשאר קרבנות שדמן נזרק ע"ג המזבח, ופרה אדומה אין דמה נזרק ע"ג המזבח.

ונראה דהנה את דם הפרה מוזין נכח פני אהל מועד, כדכתיב בפסוק ד' 'וזה אל נכח פני אהל מועד', וכדתנן במס' פרה (פרק ג' מ"ט) שהכהן מזה כנגד בית קודש הקדשים. ויש לומר דבהזאה כנגד בית קודש הקדשים, מישך שייכא הך הזאה לבית קודש הקדשים, וחשיב כמו הזאה בפנים.

ויש להוסיף בזה עוד, דמה דההזאה מבחוץ כנגד בית קודש הקדשים, חשיב כמו הזאה בפנים, הוא רק מחמת שהוא קרבן שהובא מקודם אל אהל מועד, על ידי זה נעשה שייך לאהל מועד, וממילא על ידי זה חשיב ההזאה נוכח פני אהל מועד כהזאה בפנים.

הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים זאת התורה אדם כי ימות באהל וגו'. (י"ט, י"א – י"ד). הנה בדין טומאת מגע כתוב 'הנוגע במת לכל נפש אדם', ובדין טומאת אוהל כתוב 'אדם כי ימות'.

ונראה לבאר בזה, עפ"י דברי הגמ' ביבמות דף ס"א ע"א, דתניא, וכן היה ר"ש בן יוחאי אומר, קברי עובדי כוכבים אין מטמאין באהל, משום דאתם קרויים אדם ואין העובדי כוכבים קרוין אדם, ומסקנת

נתבסס העולם בכח התורה, אז נאמר להוציא מים מן הסלע בכח התורה, ע"י שישנה עליו פרק אחד.

ויש לומר בזה עוד, דהנה בגמ' בתענית מבואר, דהבאר הראשון היה בזכות מרים, ואחר שמתה חזר הבאר בזכות משה, ולפי"ז יש לומר דהבאר שהוא בזכות משה, הוא תלוי בכח התורה, דמשה רבנו הוא כח התורה, וממילא הוא מוציא מים ע"י ששונין עליו פרק אחד, אבל הבאר הראשון שהוא היה בזכות מרים, הוא אינו תלוי בכח התורה, ועל כן היה צריך להכאה בשביל שיוציא מים.

וירם משה את ידו ויד את הסלע וגו'. (כ', י"א). הגר"א שר זצ"ל אמר לאאמו"ר הגאון זצ"ל בשם חותנו הסבא מסלבודקה זצ"ל על מה שאומרים בתפילת גשם 'זכור משוי בתיבת גומא מן המים וכו' סגולת עת צמאו למים על הסלע הק' ויצאו מים', שלכאורה יפלא שכל סדר תפילה זו בנוי ומיוסד להזכיר זכות אבות ומשה ואהרן, וא"כ למה מזכירין הענין של הכאת הסלע, שזה נחשב לו לחטא. ואמר הסבא מסלבודקה זצ"ל שלמדים מזה שמה שאצל האבות נחשב כחטא, בעבורנו הוא זכות.

ושאל הגר"א את חותנו מי יומר דהכאת הסלע שמזכירין הכונה להכאת הסלע של מי מריבה שנחשב לו לחטא, ושמה הכונה להכאה שהכה משה רבנו בתחילת הארבעים שנה בחורב ששם היה זה כדינו בהכאה, ושתק הסבא מסלבודקה.

אכן אאמו"ר הגאון זצ"ל הביא ראיה דהמכוון הוא להכאת הסלע של מי מריבה, דהנה במי מריבה כתוב ודברתם אל הסלע, ובחורב כתוב והכית על הצור, הרי דבחורב הוא נקרא צור, ובמי מריבה הוא נקרא סלע, וכיון דבתפלה מזכירין את הכאת הסלע, יש לדקדק מזה דהכונה להכאה של מי מריבה.

על כן יאמרו המושלים בואו חשבון וגו'. כי אש יצאה מחשבון להכה מקרית סיחון אכלה ער מואב וגו'. (כ"א, כ"ז – ל"א). הנה

חז"ל כבר דרשו כתובים אלו, אבל פשוטו של מקרא צריך ביאור מה באו כתובים אלו ללמדנו, ומה ללמדנו מדברי המושלים.

ונראה לבאר בזה, דהנה בפסוק הקודם לזה כתוב 'כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא, והוא נלחם במלך מואב הראשון, ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון', וכתב רש"י למה הוצרך לכתב, לפי שנאמר אל תצר את מואב, וחשבון משל מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו מהרה לישראל. והיינו דהכתוב בא ליתן מעם איך יכלו ישראל לישב בארץ חשבון, וע"ז נתן מעם דעמון ומואב מהרו בסיחון.

ולפי"ז נראה דזהו גם המשך הכתובים, וזהו הביאור בדברי המושלים, דהמושלים אמרו דבזה סיחון נלחם וכבש את ארץ מואב, נאבד המקום ממואב לגמרי, וכבר אינה בכלל ארץ מואב, דהאש והלחבה שיצאה מחשבון ע"י הכיבוש של סיחון, אכלה את ער מואב, ושוב אינה נחשבת של מואב, ולא תאמר דהגם שנכבשה עדיין בשם מואב עומדת, וזהו המשך הכתוב 'אוי לך מואב אבדת עם כמוש', ר"ל שהוא נאבד לגמרי, ובניו ובנותיו גם הם נאבדו, ואבד נירם דהיינו המלכות והעול שהיה להם למואב נאבד והשימוש מכל גבול מואב, ואשמעינן בזה דהכיבוש של סיחון היה כיבוש שעל ידו נאבד ונסתלק שם עמון ומואב מארצם, וזהו דינא דעמון ומואב מהרו בסיחון. וזהו שסיים הכתוב אחר דברי המושלים, וישב ישראל בארץ האמורי, דר"ל דכיון דשמענו מדברי המושלים שעמון ומואב נאבדו לגמרי ומהרו בסיחון, ממילא יכלו והותר להם לישראל לישב שם, כי הוא ארץ האמורי, ולא ארץ עמון ומואב.

ויש להוסיף דלכן נחית הכתוב לפרט את כל גבולות מקום הכיבוש, כמו שכתוב ונירם אבד חשבון עד דיבון, ונשים עד נופח אשר עד מידבא, דכיון דבא לאשמעינן דע"י הכיבוש של סיחון נטהר המקום לישב שם, על כן צריך לפרט גבולות המקום שנכבש, שכל זה הוא בכלל המקום שהותר להם לישב שם.

והסר שטן מלפנינו

מתוך דברי חזקוני במענו לתלמידי קירוב מדרשת 'שוהם'

כתוב בגמרא גמירי שאין יצר הרע שולט אלא במה שענינו של אדם רואה, היצר הרע יכול לשלוט באדם רק על ידי מראות שהאדם רואה, בראיה האדם קולט את המראה ומעביר אותו למח, ואם הוא רואה דברים שאינם ראויים הוא מטמטם את מוחו, כל בריאת הגוף של האדם היא בריאה מופלאה, כל אבר ואבר וכל חלק וחלק בגוף לכשמתבוננים בו רואים את הפלא העצום והתכנית המדוייקת, העין נבראה באופן שבפעולה הכי קלה אפשר לעצום את העין לכסות אותה, כשאדם רוצה ליטול חפץ הוא צריך להזיז את היד, זה הרי פעולה קלה, אבל עצירת העין היא יותר קלה מכך, היא הפעולה הקלה מכל הפעולות, לסגור את העפעפים הוא הדבר הקל ביותר, עד כדי שהניד עפעף הוא ביטוי לקלות של פעולה, העין נבראה בצורה כזו גם מבחינה גשמית וגם מבחינה רוחנית, מבחינה גשמית הוא נצרך כדי שהעין תהיה שמורה ומוגנת מכל מיני דברים שיכולים לחדור לתוכה, ובשביל לשמור על העין הקב"ה בראה באופן שבקלות ממש ניתן לכסותה בעצירת העין, אבל גם מבחינה רוחנית הוא כן, כדי שבפעולה קלה כל שהיא יוכל למנוע ראיית דברים שאינם ראויים, לכך בראה הקב"ה באופן זה. וכשהאדם עוצם את עיניו מראיית דבר שאינו ראוי, ברגע אחד ובמעשה קל שבקלים הוא דוחה את היצר הרע ממנו, הוא דוחפו לאחוריו, ומסיר אותו ממנו. אין לנפש האדם שום אושר ושום שמחה ושום סיפוק מלבד התורה והמצוות, איזה סיפוק יש לנפש מכל ההנאות של העולם הזה, וכי הנשמה באה על סיפוקה מטיול במזרח הרחוק, מטיפוס על ההרים, אבל אם אדם יושב בסעודת שבת, ושר זמירות יחד עם בני משפחתו, הרי נפשו מתמלאת בסיפוק ואושר, גם אנשים רחוקים מתורה ומצוות יכולים להרגיש זאת, כשיושבים כל בני המשפחה ביחד, בזה מאחדים את המשפחה, מזה נהיה קשר רוחני טוב בין בני המשפחה, בזה הנפש מתרוממת.

השיעור נדפס לזכר ולעילוי נשמת אבינו מורנו עטרת ראשנו הרב חסיד המפז' יקר יקרים בבית ישראל רבי אברהם יוסף ב"ר פנחס שפירא זצ"ל
ענף עץ אבות תפארת אבותיו הצדיקים הקדושים זצוק"ל
הונצח ע"י בניו וחתניו שליט"א

תמצית קצות דרכיו חלק ד'

זכרונות ועובדות מחייו והדרכותיו של מרן רשכבה"ג זצ"ל.

אצלו, וכשהיה מדבר על זה ראו איך הדברים חיים אצלו, אלא לרובד עמוק יותר של קשר לקב"ה בבחינת שיויתי ד' לנגדי תמיד, לחשוב בכל רגע על הקב"ה ומה הקב"ה רוצה ממנו. ונבאר את הדברים:

רבינו זצוק"ל היה רגיל להביא את דברי הגמרא (מכות כ"ג) "תרי"ג מצוות נאמרו למשה בסיני... בא חבקוק והעמידם על אחת צדיק באמונתו יחיה, וידועה השאלה וכי חבקוק בא למעט מתרי"ג מצוות, וביאר בזה רבינו שהכונה שבתחילה היא ניתן להחזיק בכל התרי"ג מצוות כל אחד בפני עצמו, וכשנתמעטו הדורות לימד חבקוק להחזיק באופן מיוחד בשורש אחד שהוא ענין האמונה, ועי"ז לקיים את כל התרי"ג מצוות. וידועים דברי הרמח"ל בדרך עץ חיים שכתב שאם היתה האמונה חזקה ועומדת על לב בני האדם לא היו חוטאים לעולם, ולא היה היצר אפילו קרוב אליהם ושולט עליהם כמו שאינו שולט על המלאכים. והיינו שענין האמונה אינה רק עצם הידיעה, שה יש לכל אחד, אלא שהידיעה תהיה ברורה וחיה אצל האדם, וכדכתיב "וידעת היום והשבות אל לבבך".

נביא כמה דוגמאות איך הכל היה סובב אצלו סביב אמונה.

בענין **התפילה** היה רגיל להביא שמעלת התפילה תלויה בשני דברים: א' ההכרה שהכל בידי שמים. ב' לבקש מעומק הלב. והיה אומר שא"צ לכוין כוונות יתירות אלא להתפלל פירוש הדברים בצורה פשוטה, ועי"ז מגיעים לחיזוק האמונה. וביאר שהמעלה המיוחדת של תפילת צדיק בן צדיק, למרות שצדיק בן רשע לכאורה עמד בנסיונות גדולים יותר, היא שהתפילה היא עם יותר אמונה שהאדם עומד לפני הקב"ה והוא תלוי אך ורק בו.

בענין **מידות טובות** היה רגיל להביא את דברי ר' חיים ויטאל בשערי קדושה שכתב שמידות טובות הם היסוד לתורה, וביאר שבלי מידות טובות כל מצוה נעשית בצורה פגומה, בגלל שצריך לעשות את המצוה לשם מצוה עם אהבת ויראה, ולא לשם איזה רווח, וכן ביאר לפי זה את דברי חז"ל על הפסוק "ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר ציווה ד' את משה" - להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, וביאר בזה רבינו שהכונה שעשה את המצוה ללא שום הרגשת חשיבות אלא מחמת ציווי ד', ואמר שאם עושים את המצוה עם הגשת חשיבות זה נקרא שינוי, ולכן מידות טובות הם יסוד לכל מצוה ומצוה, שאף שאת המצוה אפשר לעשות בלי מידות טובות, אבל אז כל מצוה נעשית עם חשבונות, ולא רק מחמת ציווי ד', וחסר בעיקר המצוה.

אחד מהדברים שהיו בולטים אצלו היה ענין **הענוה**, שלא החשיב את עצמו, והיה מדבר עם כל אחד בפשטות כדבר איש אל רעהו, וסיפר אחד מתלמידיו שביקש ממנו רבינו לברר איפה החתונה של איזה בחור, והוא התקשר לחבר שלו ששמו גרשון ואמר לו גרשון אתה יודע היכן החתונה של

בהספדים על רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל הביאו הרבה דברים מופלגים בבין אדם למקום ובבין אדם לחבירו, דקדוק הלכה, ניצול כל רגע לתורה, ידיעת התורה, ענוה, וכו', סיפורים המתארים שלימות בלתי נתפסת בכל תחום שמדברים עליו, ונותנים חשק ומושגים להיכן ניתן להגיע ע"י עליה עקבית ועבודה מתמשכת לאורך ימים ושנים.

יש השואלים מה השורש שעומד מאחורי הכל, שהרי לא מסתבר שבמקרה היה מושלם גם בזה וגם בזה.

היו שתלו זאת במידת **הישרות**, לעשות הכל בלי שום חשבונות, ובאמת ראו אצלו תמיד שהחשבון היחיד שיש לו בכל דבר, בין לענין המעשים ובין לענין מסירת השיעורים והשיחות זה רק מה רצון ד', ולא שום חשבונות מה יאמרו וכדומה, והמליצו עליו את הפסוק "האלוקים עשה את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים". למשל כשבחורים באו לשאול שאלות מלבד עצם המחשבה על התשובה, היה חושב מה הבחור צריך לשמוע, אם הוא יבין את התשובה, אם התשובה תקדם אותו או לא, ולכן הרבה פעמים היה אומר צריך עיון, למרות שבהרבה מקרים היה ברור שהוא יודע את התשובה. זכורני בפעם הראשונה שבאתי לדבר איתו בלימוד לפני יותר מעשרים שנה, לא ענה לי על השאלה רק אמר לי שצריך להספיק יותר. וכן ראו כשהיה מדבר על דברים שראה חשיבות לעורר בהם את הציבור, לא היה חושב האדם זה לפי כבודו לחזור שוב על אותם דברים, אלא היה אומר מה שראה שיועיל לשומעים. סיפר אחד ששאל אותו מה לדבר בבית הכנסת בליל שבת אם בנושא לימוד או בעניין מוסרי, רבינו אמר לו שיותר חשוב לדבר על ענין מוסרי כי יש בזה יותר תועלת לרבים בזמן זה, וכשאמר לו השואל שזה פחות נעים, אמר לו שלא צריך לעשות חשבונות כאלו.

היו שתלו זאת בתכונה של **ישוב הדעת** המיוחדת שהיתה לו, כפי שראו עליו שהוא היה תמיד רגוע ונינוח, מתפלל בריכוז וברוגע בזמן התפילה, לומד בריכוז ובעיון בזמן הלימוד, מוסר את השיעורים בבהירות ובשמחת התורה גם בזמנים לחוצים, מדבר ומייעץ לשואלים בשלוה כאילו יש לו את כל הזמן שבעולם (חוץ מהשנים האחרונות שהזמן כבר לא אפשר את הדבר, אבל גם אז היה מרוכז בכל שואל ועונה בנחת על השאלה לפרטיה), סיפר אחד הנכדים שפעם אחת בלילה סבל רבינו כאבים גדולים והוא קרא לו להביא לו איזה דבר לצורך כך, הוא נכנס לחדרו בבהילות, ורבינו אמר לו שדבר ראשון הוא ירגע, ורק אח"כ אמר לו מה צריך להביא, וכן עוד הרבה סיפורים שאין כאן המקום לפורטם.

ובאמת אלו מידות גבוהות שודאי היו אצלו, אולם צריך לדעת איך מגיעים לכאלו דרגות של ישרות וישוב הדעת.

אולי אפשר לומר ששורש הכל אצלו היה אמונה, ואין הכונה רק לאמונה בשכר ועונש וכדומה, אף שזה בהחלט דבר שראו

פלוני, ורבינו בענוותנותו חשב שהוא מדבר איתו וענה לו שהוא לא יודע וכבר ביקש ממנו שיברר לו, ואותו תלמיד שלא הבין מה קורה שאל שוב בטלפון גרשון מתי החתונה של פלוני, ושוב רבינו ענה לו שהוא לא יודע, וכששאל אותו התלמיד וכי הראש ישיבה חשב שאני יקרא לו גרשון, ענה לו הרי אנחנו ידידים...

מצד שני הנהגתו של רבינו בכל הליכותיו היתה הנהגה מכובדת ביותר, בגדיו היו תמיד מסודרים ונקיים, וכל תנועה שלו היתה בצורה מכובדת מאד, הליכתו היתה אצילית וזקופה, ולא ראו עליו שום עייפות או איזה הנהגה שלא נעשית בצורה מכובדת מאד, ולכאורה אין הדברים מסתדרים עם הענוה המיוחדת והפשטות שהיתה לו.

ההסבר בזה לכאורה הוא פשוט, כשהיה מדבר על ענוה היה אומר שענוה זה 'הכרת האמת', והיינו להכיר שכל מה שיש לאדם זה מהקב"ה, וכמה שהוא יעשה זה לא מספיק לעומת מה שצריך לעשות, וממילא אין במה להתגאות, וככל שהאדם 'מאמין' יותר גדול, הוא גם עניו יותר גדול, ולכן משה רבינו היה עניו מכל אדם. הכרה תמידית זו לחיות עם הקב"ה בכל רגע, זו המעלה של 'שיויתי ד' לנגדי תמיד', וממילא כל ההנהגה מכובדת יותר כעמוד לפני המלך, וכמ"ש הרמ"א או"ח סימן א' 'שיויתי ד' לנגדי תמיד (תהילים טז, ח), הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדבורו במושב המלך. כ"ש כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקדוש ברוך הוא, אשר מלא כל הארץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר: "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ד' " (ירמיה כג, כד), מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד.

אצל רבינו ראו בכל ההנהגה את **השיויתי ד' לנגדי תמיד**, כל תנועה היתה אצלו מדודה ולא היתה תנועה סתם, אומר שהוא עושה לעצמו סימן לא לשכוח יעלה ויבוא ע"י הרמת הידים בצורה מסוימת, ולא הבין אין הידים יכולים לרדת סתם, ודיבורו היה תמיד ברצינות מיוחדת.

בענין **לימוד התורה** ג"כ היה אצלו שייכות לאמונה, והיה מזכיר הרבה את דברי הגמרא סנהדרין כ"ח מחשבה מועלת לדברי תורה, וביאר שהענין בזה הוא שהאדם צריך לתלות את התוצאות בידי שמים ולא בכוחו, ובלא זה אין הצלחה בתורה. עוד היה מעורר רבה על חומר עוון ביטול תורה, שראו אין הדבר היה אצלו מהחמורות וכמו שאמרו חז"ל שכשם שמצוות תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצוות כך עוון ביטול שקול כנגד כל העוונות.

תמיד כשהיה מדבר על אמונה, למרות של היה מדבר בפאתוס וכדומה, ראו אין הדברים חיים אצלו בידעה והרגשה ברורה, בשיחה האחרונה ששמעתי ממנו לפני כחודש הזכיר את הסכנה שאנחנו נמצאים, ואמר שההגנה היא רק ע"י לימוד התורה, ואמר שמלבד איסור ביטול תורה יש גם תביעה שמוריד את ההגנה, ותמיד היה חוזר שבבין הזמנים יש אסונות בגלל החסרון בלימוד התורה.

ידוע שלא הסכים לענות בענייני ציבור עד ממש התקופה האחרונה, וזה גם שייך לאמונה, שחשב שמה שלא מוטל עליו אינו צריך לעשות, וגם לא יהיה לו סייעתא דשמיא בזה, כמו שסיפר על הרב מטשעבין שבארץ ישראל לא רצה לענות בשאלות מסוימות כיון שהיו אחרים שהורו בזה, ואמר כי לאדם יש סייעתא דשמיא לעשות מה שמוטל עליו, ולא מה שמוטל על אחרים. פעם שאלתי אותו איך לתקן איזה ענין הצריך תיקון, וכששמע שיש אחרים שמתעסקים בזה אמר לי לא להתערב בזה.

גם בענין מידת **הכעס** היה מזכיר תמיד שמה שייך לכעוס שהרי הכל בידי שמים, וכפי שמבואר באיסור נקימה ונטירה, פעם שאלתי אותו אחרי שהזכיר זאת בשיחה א"כ גם לא שייך הכרת הטוב, ואמר לי שהכרת הטוב זה מידה טובה, והיינו שבאמת אדם יכול לחשב מצד אחד את החלק של השני שהיה שליח לזה, ומצד שני את זה שהכל בידי שמים, אלא שהמידות הטובות אומרות לחשוב בטוב על החלק של השני ולהכיר לו טובה, ובדברים רעים שבאו לעורר אותו לחשוב רק על מה שהוא צריך להתחזק.

גם **הוראותיו למעשה** היו משולבות תמיד בענייני אמונה, כשדיבר על עבודה לנשים אמר שעבודה שאין רוח חכמים נוחה הימנה אין בזה שום הצלחה, שהרי הכל בידי שמים. בענין הרישום לישיבות אמר שלא לעשות מאמצים מיוחדים להתקבל לישיבה שלא רצו אותו שם מתחילה, כי זה מראה שזה לא המקום שהוא יצליח שם. כשדיבר על מי שמפריעים לו ללמוד אמר שהדרך לסילוק ההפרעות היא לא לטפל באלו שמפריעים אלא ללמוד טוב יותר, כי ההפרעות נובעות בגלל שהוא לא לומד מספיק טוב, וכהנה רבות. כשהתייעצתי איתו פעם אחת באיזה הנהגה בבית אמר שצריך שהשיח בבית יהיה שיח של אמונה ובטחון. אמר שאם עושה איזה משהו על חשבון אחרים אין בזה סייעתא דשמיא. וכהנה רבות.

אין מתחזקים למעשה באמונה.

רבינו היה מרבה להזכיר שלשה דברים: תורה, תפילה, ולימוד המוסר.

התורה כפי המבואר בחז"ל שהיא התבלין כנגד היצר הרע, אבל בתנאי שכל אחד ילמד מתוך מתיקות לפי טבעו.

תפילה, שהרי א"א לזכות בלי תפילה, וכל התפילה היא אמונה, אבל בתנאי שמתפללים בצורה פשוטה, שע"י מגיעים להרגשי הלב.

ולימוד המוסר שע"י מתעורר האדם לקיים את חובתו בעולמו, אבל בתנאי שיהיה בצורה מעניינת, ואמר שזה דבר מענין מאד אין אפשר להקדם ברוחניות.

יה"ר שנזכה להתעורר מהדברים, וללכת בדרכים אלו, ולהתעלות עוד ועוד במעלות אלו, ושיהיו הדברים לזכותו.

מתוך דברים שנאמרו בביהכ"נ 'חניכי הישיבות' מרכז ברכפלד. לפרטים 052-7692282

אוסף הדרכות והנהגות חלק ג'

דברים מכלי ראשון שנכתבו ע"י כמה מתלמידי מרן רשכבה"ג זצוק"ל

דיברתי איתו על הנלמד בישיבה והגיע תחילת זמן סדר מוסר שנמשך חצי שעה, ואמר לי שהוא הולך ללמוד מוסר, ואם אין יראה אין חכמה.

לא רצה שהבחורים שמתארחים בביתו ישירו בסעודות ראש השנה, ואמר שלא שרים בגלל אימת הדין, ואמרו לו שבישיבה שרים ולא רצה לומר כלום בענין, וגם לא שיגידו בשמו לא לשיר.

הייתי רגיל להתגלח לפני שבת, אולם לא תמיד היה לי זמן, וכשהיה רואה שלא התגלחתי היה מעיר לי, וכשאמרתי לו שלא היה לי כח לא קיבל את הדברים.

הדרכות לאברכים

פעם אחת (בליל יו"ט ראשון דסוכות כשחזר מהתפילה ונכנס לסוכתו) אמרתי לו שאני כותב דברי תורה ומחלק לזיכוי הרבים, וזה הוצאה גדולה בשבילי, ואולי כדאי לקחת מעט כסף לכסות את ההוצאות. ואמר להמשיך לחלק בחינם.

אברך אמר שהתחילו אצלו כאבי עיניים והרופאים תולים את הדבר במאמץ וצריך לבטל מלימודו, ואמר שספק רפואה לחומרא.

אחרי החתונה אמרתי לו שבביתי רגילים לקנות בכל דבר את הדבר הכי זול, ובבית אשתי רגילים לקנות יקר, ושאלתי מה לעשות, רבינו שאל אם יש לנו כסף, ואמרתי לו שכן, אז הא אמר לקנות מה שהאשה רגילה.

שאלתי על עבודה לאשתי במחשבים שזה אומר שהיא לא תהיה עם הילדים בצהרים בבית, (כי אמא שלי אמרה שזה לא צורה של בית ולא צריך לעבוד כ"כ, אבל לא אמרתי לו שכך אימי אמרה, רק שאלתי לגופו של ענין), ואמר שאפשר.

אמר לי שלא לקחת כסף על שמירת סדרים וכדומה בכולל ישיבת מיר, אם הדבר לא נצרך לפרנסתי.

שאלו את מרן הגרא"ל על עבודה מסוימת לאשה, ואמר ללכת אבל שלא יפרסמו בשמו כדי שלא ילמדו מזה למקרים אחרים, והאשה אמרה שיהיה לה לא נעים שיחשבו שהיא הלכה בלי לשאול דעת תורה, ושאלו את רבינו, ואמר שכך יהיה לה גם זכויות שמביאה פרנסה וגם של יסורים.

אחרי הפלה בשלב מתקדם טרח במיוחד לבוא לעודד, ואמר 'לפום צערא אגרא', (למרות שהנדון לא היה על עשית מצוה, אלא על גוף היסורים והצער).

כשהיו מדברים איתו בענייני עבודה לנשים וכדומה, אמר בכמה הזדמנויות שזה לא טוב שיהיה מידי הרבה כסף.

שידוכים

היה איזה שידוך שאמר לעשותו למרות שהבחור היה צעיר, ואמר בשם הרב שך שזה תלוי בבית חמוי אם זה בית תורני אז אין זה מפריע להמשך העליה בתורה.

סיפר לי בחור שאמר לו שהוא לא רצה לשמוע שידוכים כי הוא רוצה להמשיך לעשות שטייגען, ואמר לו שאפשר לעשות שטייגען גם אחרי החתונה.

ראוי להקדים שהדברים דלהלן נאמרו לפי המקרה המסוים, ולפי השואל, וכפי שהשאלה הוצגה, וכיון שהדברים לא נאמרו על ידי רבינו זצוק"ל כהדרכה לרבים, אין זה אלא בבחינת סיפור דברים בעלמא, ואפשר ללמוד מזה הרבה, אבל בנוגע למעשה בהרבה מהדברים דלהלן צריך לשאול על כל מקרה לגופו.

הדרכות לבני הישיבה בדרכי העליה

בחור רצה ללכת לחיזוק ואביו לא הסכים בשום אופן ואמר שזה יזיק לעלייתו ולשידוכים, הוא נכנס לרבינו ורבינו אמר שזה שאלה לפוסק, אמרתי לו שאין על זה שו"ע, אמר לי שזה שו"ע החמישי, אמרתי לו שבשו"ע החמישי הוא עונה, אמר לי ללכת לגדולי ישראל, אמרתי לו שבאתי לשמוע מה רה"י אומר, ואמר ששידוכים זה לא שיקול כי מד' אשה לאיש, והעיקר שיעשה שטייגען, אבל צריך לסדר ע"י משהו חכם איך שהאבא לא יכעס.

בחור במשבר הרב אמר לו שילמד שער השמחה בארחות צדיקים ויכתוב על דף את כל מעלותיו וכשרונותיו.

היה מחדיר בבני הישיבה ללא הרף את ההכרה שכל הנעשה הוא בהשגחה מידה כנגד מידה, ואם קשה ללמוד זה בגלל שאנחנו מתרפים מלימוד התורה, וא"כ הדרך לסלק את הקושי היא אך ורק ע"י חיזוק בלימוד התורה.

שמע שאין לי חברותא, ועלה לישיבה לסדר לי חברותא (היה אז כבן חמישים).

אמרתי לו כשהיה ר"מ שצריך לעשות משהו עם איזה בחור, ואמר לי שהוא לא ראש הישיבה ואינו יכול להתערב, ושאלך לרב שך, והרב שך אמר לי שודאי שר' גרשון מוסמך לטפל בזה.

שאלתי אותו בתור בחור בישיבה (לפני שהיה מעורב הרבה בענייני ציבור) אם לעבוד בבחירות, ואמר לי 'שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך'. שאלתי אותו אז אם ללכת לשכנע חילונים, אמר לי מה יש לך לומר להם, וכי אם תגיד שח"כ פלוני עובד טוב זה ישכנע אותם.

בחור שמן במיוחד שאל אם לעשות ניתוח להרזיה, רבינו שאל אם הלימוד מענין אותו, ואמר שלא כ"כ, אמר שילמד משניות עם רע"ב, למדו אז בישיבה יבמות, רבינו שאל אותו כמה דפים בגמרא הוא זוכר, מה הט"ו נשים, וכשראה שאינו יודע כ"כ, ואמר לו בתקיפות אתה לא לומד יבמות, ושאל אותו על הניתוח ואמר לו שזה מסוכן, ואין לחבול בעצמו, אמר לו הבחור שזה יזיק לו בשידוכים, ענה לו מד' אשה לאיש, אבל באמת צריך לעשות דיאטה בשביל הבריאות, ורובי אכילה זה תאוה וחסרון ברוחניות, ושילמד חוה"ל ומס"י, ואמר אתה לא לומד מה שמענין אתה משתעמם, זה לא יבמות, אתה מסכן ולכן אתה אוכל, תלמד גמרא עם רש"י, אתה לא יודע אפילו מה הקושיה של רע"א בצרת צרה, אל תחשוש משידוכים.

בני ביתו הזמינו אותי לאכול אצלו בשבת אחרי שבועות, ושאל אותי מה שאני עושה כאן, הרגשתי לא בנח ואמרתי לו שהזמינו אותי, עד שהבנתי שהוא שואל למה לא נסעתי הביתה כמו כולם. גם ראה אותי פעם בשבת רביעית בישיבה ושאל למה לא נסעתי.

שאלו על שידוך שהאמא חוששת מבעיות נימוס אצל הבחורה, כי כשפגשה אותה היא הלכה באמצע לדבר קצת עם חברה, ושאלו עם זה שכל או מידות, אמר שיבררו עליה דבר זה, ואמר ששידוך צריך שיהיה חלק, ואם ההורים חוששים אז א"א לעשות את השידוך.

בחור מבוגר קצת הציעו לו בחורה שעזבה שידוך והבחור מחל וההורים לא, אמר שזה שאלה קשה וצריך שאלת רב, ואמר שהוא לא יודע את מי אפשר לשאול.

נפגשתי עם בחורה ראשונה והסתפקתי ושאלתי אם אפשר להגיע, והיה חלש אבל הכניס אותי ושאל מה בדיוק היה, וכששמע שהפגישה השניה היתה ד' שעות אמר שזה הרבה מידי, ואפשר להפגש הרבה אבל לא פגישות יותר משעתיים כי הדברים חוזרים על עצמם ואין בזה שום תועלת. ואמר לי לפי הנתונים להוריד, וכשאמרתי לו שהיא עובדת בחינוך מיוחד אמר לברר שוב כי יש בעבודה זו מידות טובות.

אמר לברר לפני הפגישות עד כמה שאפשר, והפגישה עצמה אינה ראיון עבודה, אלא רק אם מרגישים נעימות, ופעם כשאמרתי לו שלא נהייתי בפגישה אמר לי להוריד.

אמר לדבר בפגישות על דברים של מה בכך, ולחבר שלי אמר לדבר דברים בטלים.

שאלתי אותו על בחורה שהיה איזה ספק בענין הלבוש, ואמר לברר על היראת שמים ואם היא לא בזבזנית, ואם זה בסדר אז אפשר לגשת לשידוך.

הדרכות שונות

בחור התחצף לצוות הישיבה, והצוות הבינו שזה בכוונה, ושאלו את רבינו מה לומר לו, אמר שר"מ אחר יאמר לבחור בצינעא שזה לא לכבודו להתנהג כך.

הביאו לפניו ילד יתום מאבא שלא רצה לשבת שבעה, ולא אמר לו בענין זה כלום, ורק אמר לו שמה שהוא לומד זה עילוי נשמה, וילמדו את זה עם אביו בשמים, וסיפר שהיה אבא שנפטר ובא בחלום לבנו ואמר לו דברי תורה במה שהבן למד, כאשר האב עצמו בחייו לא למד זאת.

בחור יתום מבני עדות המזרח אמר לו בשם ת"ח אחד שגם מי שמתפלל בנוסח ספרד צריך לומר לפחות את שם ד' בנוסח אשכנז, שכך זה לפי כללי הדקדוק. ואמר שזה לא נכון והסביר בדיוק למה לפי כללי הדקדוק זה כן בסדר. ושמעתי בשם ת"ח שהיה מפורסם בדיעותיו בכללי הדקדוק, שהיה מדבר על זה עם רבינו, ורבינו היה בקי היטב בכל כללי הדקדוק.

שאלו על בחורה נכה בגוף שבחינה שכלית הכל בסדר, ואמרו לו שהיא מיואשת ולא מאמינה שהקב"ה אוהב אותה, ודואגת על השידוך. אמר לומר לה שלא להתייאש, וד' ידאג לה, ויסורים זה סימן שד' אוהב אותה כי "את ד' יאהב ד' יוכיח".

אשה נפטרה והשאירה ילד לפני בר מצוה, ושאלו במה להתחזק, אמר בתורה וחסד, והביא מהתומים שכל היתומים הצעירים מצליחים כי התפילות על הרפואה לא הלכו ריקם, ואמר כך זה במציאות, ובשמים שמחים בבוא נפש נקי צדק.

בחורה יראת שמים ומצוינת מבית שההורים אינם כראוי, והסמינר לא רצה לקבל אותה, ושאלו מה לעשות, אמר שזה הצלת נפשות וזיכוי הרבים וכל ישראל ערבים זה בזה ובשום אופן לא להמנע מלקבל.

הרב קסלר שאל על תאונה במוזייעין עילית שנהרגו ואשה ובתה מה לעורר אמר לשון הרע ובין אדם לחבירו ולא לחשוב שאחרים

יחזרו בתשובה, ושאל אם לדבר על צניעות, אמר שכן אבל תדע שזה שייך גם לגברים.

שאלו אותו על סמינר שהמזב של המשפחות היה ירוד מעט וההורים מבקשים שפחות ידברו על תורה וכדומה ויותר על חסד ומידות, והחשש הוא שאם ימשיכו לדבר על תורה הבנות ילכו לסמינרים אחרים פחות טובים. אמר שאין מה לחשוש, ותורה היא מעל הכל, ועדיף איכות על כמות, ולא לשנות, ושיהיה בסייעתא דשמיא.

סיפרו לו שיש משפחה שיש להם בנות מבוגרות, ושאלו אם לבדוק מזוזות, ואמר שיבדקו אם פגעו במישהו.

אלמנה אחת היה שיעור בבית לע"נ בעלה הרבה שנים, ורצו להפסיק בטענה שזה גורם שהיא לא תרצה להתחתן, ורבינו אמר שצריך לחשוב רק מה האלמנה רוצה.

כשמזב אחיו ר' יעקב היה במזב קשה מאד אמר שלא לכתוב שהמזב קשה מאד, בגלל שזה יגרום לחץ ותפילה מתוך לחץ עוזרת פחות.

הנהגות

הגיע לכינוס אחד ושמע מבחון שמרן רמ"י ליפקוביץ מדבר, והיה דרכו של רמ"י לדבר בארוכה, ועכ"ז המתין בחוץ כחצי שעה, ועמד כמה דקות עד שראיתי שזה לוקח זמן והבאתי לו כסא לשבת. וכשנכנס קיבלו רמ"י בחביבות גדולה, והציבור שר ורקד לכבודם בהתרגשות עצומה "ובכן צדיקים יראו וישמחו".

כשהיו דורשים לפניו היה מזכיר תוך כדי הדברים איזה נקודה והיה אומר כפי שכבר הזכירו.

זכורני שכשהייתי בחור ולמדנו פרק חזקת הבתים שמעתי באיזה מקום כמה שיעורי הכנה ביסודות דיני חזקה בקרקעות ובמטלטלין ובענין תפיסה בכרכשתא וכו' וכו', ואח"כ נכנסתי לשמוע אצל רבינו שיעורים על פרק זה, ובתחילת השיעור הראשון סידר בכמה דקות את כל סוגי החזקות שמצינו, ונוכחתי לראות איך בזמן קצר ובצורה הנראית פשוטה סידר את כל מה ששמענו בשיעורים ארוכים בקולות וברקים.

באתי עם בני לרה"י, והיה לן שלי קשיים, ורבינו לא הכיר לפני כן לא אותי ולא את בני, והוא שוחח עימנו, ואח"כ תפס את ידו של בני ואמר לו הנה יש לך ג' מעלות גדולות, וסימן על אצבעותיו כל מעלה באצבע אחרת, ואח"כ אמר לו (והיה זה אחרי גיל תשעים) תתקשר אלי ותשתף אותי במה שעובר עליך.

רציתי לקצר את הדרך בשביל לא סלול, ואמר לי שהולכים בדרך סלולה אפילו אם היא ארוכה יותר, זה מאד תפס אותי ואחרי שנים אמרתי לו שזה מאד השפיע עלי, והתפלא שמשפט אחד יכול כ"כ להשפיע.

רבינו נקט להלכה שאסור לצלם בחוה"מ באיסור גמור, אך לא היה מעיר לאחרים שצילמו אותו.

אכלתי אצלו והסתבכתי לאכול את האבטיח עם סכין ומזלג, והביא לי 2 גמרות שהיו אוכלים בידים, ור' איתמר אמר לו באיזה דף זה נמצא, ורבינו אמר לו איפה בדיוק בעמוד זה נמצא, ואחרי זה רה"י אמר לי שחסידיים אוכלים שיריים בידים, וכשנשאר עוד אמר לי תאכל זה שיריים. פעם אחרת כשלקחתי ממנו ואמרתי לו שזה שיריים אמר לי שזה נותר ולא שיריים, אמרתי לו שא"כ זה קדשים, ואמר לו שזה לדברי, אבל באמת אין בזה כלום.

פרשת
חקתמאמרים ותפיסות עומק בעולמם של עמלי תורה
מבית "עין לא ראתה"

עינינו גל

מאה אחוז אברך...!! (1)

במי שמחיה עצמו עליה, ופרש": שהיה רב כהנא חופף ראשו ומעדן בעצמו, בשעה שהיה לו ללמוד תורה.

וכתב שם המהרש"א: לא תמצא בארץ וגו'. לעיל מינה כתיב והחכמה מאין תמצא וגו' ואמר כי לא תמצא בארץ החיים, והוא מקום שווקים למצוא בו תענוגי עולם, כמ"ש ביזמא בארצות החיים זה מקום שווקים, והיינו דקאמר במי שמחיה עצמו עליה. עכ"ל. ומבואר כאן תחילה של הבנה, שכאשר הוא סוחר או תגר והולך למקום שווקים, המכונה "ארץ החיים", מעתיק את עצמו מחיי תורה לחיים אחרים!

וכה דברי התנחומא בפר' נח: "וכתיב 'ולא תמצא בארץ החיים' (איוב כח, ג), ומאי לא תמצא בארץ החיים, וכי בארץ המתים תמצא, אלא שלא תמצא תורה שבע"פ אצל מי שיבקש עונג העולם תאוה וכבוד וגדולה בעוה"ז אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר 'זאת התורה אדם כי ימות באהל' (במדבר יט) וכך דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבע"פ..." ע"כ חלק מהלשון שם.

ג. ובאמת שעצם העיסוק הנוסף בפני עצמו, עוד הרבה לפני ההשתייכות לארץ החיים, הוי חסרון בהשגת התורה, כמו שהעידו גדולי האמוראים בעירובין (סה, א): א"ר נחמן בר יצחק הלכתא בעי צילותא - פרש": דעת צלולה, כיומא דאסתנא - פרש": כשמנשבת רוח צפונית יום אורה הוא, ונוח לכל. זאת אומרת בשביל להגיע לעומק הלימוד צריך תנאי לימוד אופטימליים בלי שום טירדת המחשבה וכדו'.

ויותר מזה אומר אב"י שם: אי אמרה לי אם קריב כותחא - לא תנאי. ופרש": אפילו ציווי עבודה קלה היתה מבטלת אותי, לא הייתי שונה כמו ששניתני!!! מבהיל על הרעיון, אב"י האדיר, שכל הויות אב"י ורבא בש"ס יצאו ממנו, הוא מעיד על עצמו שאם היתה לו עוד התעסקות לא היה מגיע למה שהגיע. וכמו שפי"ר ח"ח שם: פי' אילו היתה מעסקת אותו לתשמיש הבית והיתה נטרכת דעתו לא הוינא יכול למיגרס... "א"כ אברך שעושה עוד משהו הכי קטן בצד, זה בוודאי על חשבון דרגתו בתורה, וכל ת"ח כיום יכול לומר על עצמו כך, אילו הייתי עושה משהו קטן מהצד, כבר לא הייתי מה שאני היום, כי דעתי היתה נטרכת ומבולבלת... וגם היום התורה נמצאת רק אצל מי שהוא 100% אברך...!!

א. כדאי היא פרשת "זאת חוקת התורה" שדרש בה ריש לקיש את דרשתו המפורסמת (ברכות סג, ב): "מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנא' זאת התורה אדם כי ימות באהל", לפתוח בסדרת מאמרים על הנושא שתמיד טעון חיוזוק, "קבלת עול תורה" מוחלט וגמור, דהיינו "לימוד בכולל נטו" בלי שום "דברים מהצד". ויש כמה עניינים שמסתעפים מזה, וסוגיות שנוגעות לזה.

כעת כמאמר ראשון נעתיק בס"ד לשונות ברורים מחז"ל שמורים שזהו היעד המובחר, ליזכות למצב שהתורה לבדה ממלאת את כל סדר יומו לבלי שתף עימה עוד דבר אחד, וכזעקת דוד המלך - "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו". לכן מי שרוצה ליזכות בתורה כדבעי, עליו לקבל על עצמו את לימוד התורה כדבר בלעדי שבו עוסק, וכענין שממלא את כל שעות יומו, ללא שום סדק וחריץ צר לעוד דברים.

ב. נפתח בדברי הגמ' (עירובין נה, א) שדורשת בפס' "לא בשמים ולא מעבר לים היא" רבא אמר, לא בשמים היא לא תמצא במי שמגביה דעתו עליה כשמים, ולא תמצא במי שמרחיב דעתו עליה כים. (היינו במי שחי חיי נחת ותענוגים, והיינו שלומד מתוך הרחבת הדעת בחיי העוה"ז שנדמה לים, ע"י להלן מה שנביא מסנהדרין). רבי יוחנן אמר, לא בשמים היא, לא תמצא בגסי רוח, ולא מעבר לים היא, לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרים... עכ"ל הגמ'. הרי לנו דבר ברור שהתורה לא תמצא בסוחרים או בתגרים. ורש"י פירש את כפל הלשון "סחרנין" מחזירין בעיירות (לשון הולך סחור סחור). "תגרין" בעירן במקומן. ומבואר שלפי ר' יוחנן לא תמצא התורה לא רק במי שעבודתו כרוכה בנסיעות, אלא אפי' מי שבעירו יש לו עסק נלווה, לא תמצא בו התורה!!

ואין לתמוה מה כל כך הלחץ לעסוק במשהו נוסף, וכי לא יכול לשלב? הנה הגמ' אומרת בסנהדרין (קיא, א) שרב ראה את רב כהנא שהוא חופף את ראשו, גער בו רב: "ולא תמצא בארץ החיים", אמר לו רב כהנא: "מילט קא לייטת ליי", האם אתה מקלל אותי שלא אבא לעוה"ב בגלל שאני חופף ראשי? אמר לו רב: קרא קאמינא, "לא תמצא תורה

בין ליצנות מתועבת לעליצות ושמחה

א. כתוב במדרש פליאה שאילו קורח היה רואה את פר' פרה אדומה לא היה חוטא. וצ"ב מה המיוחד בפרשת פרה שהיתה מציילה את קרח מהמחלו' הנוראה על משה רבינו. עוד צ"ב דהנה עיקר חטאו של קרח מצינו בחז"ל שהטענה עליו היתה מצד ליצנותו, ומהו החסרון הגדול דליצנות...?

ובפרט כדאי לברר איזה הוא ליצן הפסול ומסוכן ואיזהו משמח את הבריות, שהרי כל אחד אוהב להתחבר לאנשים חייכנים ושמחים שיודעים לומר בדיחות ולשמח סביבתם, ובגמ' מסופר שאלהו הנביא הראה על שני בדחנים בשוק שהם בני עוה"ב שהם משמחים את לב האנשים השבורים. אבל הלץ הוא מתועב בעיני ה' שהוא מארבע כתות שאינן מקבלות פני שכינה, ואם הקב"ה שונא אותו עלינו לשנוא אותו ג"כ, כדאמר דוד "הלא משנאך ה' אשנא... תכלית שנאה שנאתים לאוייבים היו לי", וכך הוא מתחיל את ספק התהלים, אשרי איש אשר לא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד, ובמושב לצים לא ישב, והגמ' בע"ז יחב, מאריכה מכוח זה הרבה בגנות הליצנות, שיסורין באין עליו, ושנופל בגיהנם, ושמזונותיו מתמעטין, וא"כ איך נדע מתי זו ליצנות מתועבת, ומתי היא השמחה והעליצות הטובה?

עוד מצינו שרבא פתח את השיעור במילי דבדיחותא ולבסוף יתיב באימתא, ומבוי' דזה מסייע להבנת הלימוד, וצ"ע דהא אמרו חז"ל דיש ללמוד תורה באימה וביראה ברתת ובזיע, וא"כ מה המקום להיכנס ללימוד עם בדיחה?

ב. אמנם הביאור לכ"ז נעוץ בדרשת חז"ל בפרשת פרה "זאת התורה אדם כי ימות באהל" אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, כי אדם מוכן להמית עצמו רק על דבר רציני לפחות כמו החיים בעצמם, ולכן כשמבין עד כמה נחוץ הלימוד, מגיע למסקנה שללא תורה למה לו חיים ומוכן להקריב את כל חייו בשביל הלימוד, ובזכות זה התורה מתקיימת בו, כי כושר ה'ספיגה' של התורה ומידת קיימות התורה בו, תלוי ביחס הנכון לתורה, וממילא רק זה שממית עצמו על התורה, הכין כלים מתאימים לקולטה, ובו מתקיימת. האסון של הליצנות, שיכול לבטל את הדבר הכי גדול, ולשלול אותו. כך הליצנות משווה קטון כגדול ומבטלת מרחקים. הצוחק מכל דבר לא שייך להיכנס איתו במשא ומתן רציני, וכשנוכיח לו במאה ראיות שהוא שוגה וטועה, יוציא מחיקו ליצנות אחת שדוחה מאה תוכחות...

כאשר קרח הגיע לסוגי' תכלית דציצית, והוקשה לו למה טלית שכולה תכלית חייבת בציצית, היה עליו להעמיד דיון

הגיוני שכלי בענין, לדון ולפלפל כדת של תורה, אבל הוא העדיף לשכנע את ההמונים ע"י דמגוגיות זולות, שהלביש 250 איש בטלית שכולה תכלית וניגש יחד עמם בהפגניות למשה, וכשכולם ראו מול העיניים המון תכלית, השתכנעו שקרח צודק, שחוט תכלית לא משמעותי מול המון תכלית. נמצא שדמגוגיה נצחה את דעת הקהל לטובתו, זה ליצנות!

ג. נביא לזה המחשה נפלאה מפתיחה לנאום שנשא מרן הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד בועידה הארצית השניה של אגו"י בפולין, וכך היו דבריו: אני מוצא לנחוץ להעיר הערה בנוגע לאיזה צד חיצוני של האסיפה, כמו למשל, מחיאות כפיים... אין הדבר הזה תכליתי, וכל דבר שאדם עושה, עליו לדעת מה הוא עושה, לשם מה הוא עושה זאת ומה היא התכלית לכך. מה היא למעשה תכלית התכנסותינו כאן? התכלית היחידה היא חיזוק התורה והדת! א"כ מה שעומד על סדר היום הם החיים שלנו - כי היא חיינו. לאתר את סיבות המחלה - למה לימוד התורה וקיום התורה כה נחלשו והאמצעים איך לרפא את המחלה. כאן דרוש מידה הגדולה ביותר של מתינות, ישוב-הדעת, כדי שיהיה ניתן לדון בכל דבר בצורה הנכונה. **מחיאות הכפים מביאות למצב של התפעלות**, זו מעין שכרות שמאד אינה רצויה. האם בשעה שמתקיימת התיעצות רופאים על חולה אנוש, כשכ"א מהם צריך לחוות את דעתו בזהירות הרבה ביותר יהיו שם מחיאות כפים? יהיה בזה כמדומה קלות-ראש. הרגע הזה שלפנינו רציני מדי, המצב קריטי בכדי שנוכל להרשות לעצמינו סימני קלות ראש... עכ"ל. (קובמ"א פה).

הוא אשר אמרנו. כשעוסקים בדבר רציני כלימוד תורה, מחוייבים לעסוק בזה בצורה רצינית, ובדרך של כובד ראש. בחור שואל בתמימות, מה רע ללעוס מסטיק או לעשן סיגריה חשמלית באמצע השיעור, התשובה: זהו צמצום ה'אימה ויראה רתת וזיע'! בדיחותא, הוא ענין אחר לגמרי, הוא נזקק בשביל להרחיב את הלב, כי אדם שנתון במצב של התקווצות מוחו נקטן, ובדיחותא הוא מהלך התרחבות ורוחב הדעת. אך בלימוד עצמו צריך להיכנס לאוירת כובד ראש של 'קבלת התורה', כי עסק התורה רציני כמו החיים ממש, ודורש את כל התשומת לב והדריכות, להגיע לשיא.

ומוכן בזה המדרש פליאה הנ"ל, שאילו היה קרח מתבונן בענין פרה אדומה, בה מצאו חז"ל את דרשת אדם כי ימות באהל, והיה משווה לימוד התורה לחיים עצמם, לא היה נופל לכת הליצנות, ולא היה נגרר לליצנות התכלית... אכן בביטול ע"ז שרי ליצנות, אבל לא תעשון כן לה' אלוהיכם!!

א. "וישב העם בקדש ותמת שם מרים... ולא היה מים לעדה", ובגמ' בתענית (ח,א): שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הם: משה אהרן ומרים. ושלשה מתנות טובות ניתנו על ידם ואלו הן: באר וענן ומן, באר – בזכות מרים, עמוד הענן – בזכות אהרן, ומן – בזכות משה, מתה מרים נסתלק הבאר, שנאמר "ותמת שם מרים", וכתוב בתריה "ולא היה מים לעדה", וחזרה בזכות שניהן וכו' ע"כ.

ונפלא ששלשת פרנסים אלו כנגד תורה עבודה וגמ'ח, כי משה רבינו הוריד את התורה לארץ ולכן בזכותו ירד המן, וכמו שאמרו חז"ל במכילתא (בשלח) "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", ואהרן הכהן הגדול, עמוד העבודה במשכן, ובזכותו זכו לענני כבוד שהן עדות להשראת השכינה בישראל, והעננים הקיפו את כלל ישראל כדוגמת המשכן, ומרים עמוד החסד שהשגיחה על משה בלידתו, וכתב רבינו בחיי שלכן זכו לבאר שממנו נשפעים מי החסד.

ולפ"ז יובן מה שאמרו חז"ל שכאשר מתה מרים חזר הבאר בזכות משה ואהרן, כי הרי שייד לעשות חסד ע"י עמוד העבודה כשמתפלל על חברו, וכן ע"י עמוד התורה, שעמלי התורה הם מורידים שפע עצום לכלל בני העולם, ואין לך גמ'ח גדול מזה, וכן כשמת גם אהרן חזרו שלשתם בזכות משה, דע"י תורה מתחזק עמוד העבודה, ומתקבלת התפלה כדאמרו חז"ל: "במקום הרינה שם תהא התפלה".

ונוכל להבין עפ"ז שינוי יסודי שהיה בין נס המן והעננים לנס הבאר, שנס המן והעננים היו ניסים גלויים ומפורסמים ניכרים ובולטים בגודל נשגבות פליאתם, נתאר לעצמינו כזה חזיון מדהים, איך שיוורד בכל בוקר שפע עצום של מן ומזון אלקי למליונים של אנשים, או כמה מרגש ומפעים ההוד המופלא של ענני כבוד שהולכים ועוטפים עם שלם בכל מסעותיהם, מיישרים עמקים ומנמיכים את ההרים, מכבסים את הבגדים ומגינים מן החיצים, משא"כ נס הבאר לא היה כל כך גלוי ומפורסם, כי יש הרבה אבנים שיוצא מהם מים, והיו צריכים להתבונן שיש כאן סלע מיוחד ניסי.

והביאור בזה כנ"ל, שהתורה שייד בה פירסום כמאמרם ז"ל כל הלומד תורה בסתר תורתו מכרזת עליו בגלוי, וכתוב "חכמות בחוץ תרונה", וכן בעבודה שייד פירסום, כדמצינו שהיה ענין מיוחד לעלות לביהמ"ק ולחזות בעבודת הכה"ג ביום הכיפורים, משא"כ בחסד יש ענין גדול להסתיר את החסדים, עד שאפי' הכנסת כלה והלויית המת שכל עניינם בקול גדול ושאוון, נצטוינו בזה "והצנע לכת עם אלקיך"

לעשות זאת בכמה שיותר הסתר והצנע. ולכן מובן, שהמן והעננים שהם כנגד התורה והעבודה היו שפיר בפירסום, משא"כ הבאר שכנגד החסד, עניינו דווקא להצנע והסתר.

ב. והרגש מיוחד בזה יש בספר "בפי ישרים" למרן הגאון ר' שמואל בצלאל שליט"א ראש ישיבת פורת יוסף, שדוקא משום שהבאר בזכות אשה לכן מוכרח הוא להיות בהצנע ונעתיק לשונו הנעימה: "כשנתבונן נחזה שהמן השמימי, לחמן של ישראל, הינו נס מפורסם לעין כל ואין דומה לו בטבע העולם, וכן ענני הכבוד, בהוד והדר מתנוססים לעיני כל ישראל החוסים בצילם, נשיאים, ניסים מובהקים, ברם בארה של מרים, מפכה מים חיים, נחלים נטיו בהר ובעמק בכל מסעיהם, נס נסתר, חבוק בחיק טבעו של עולם. באר בחביון האדמה, נסתרת, משפיעה מקור ומעיין, נחל מושך, מים מתוקים, מים חיים, ואין הנס מפורסם כלל אלא למי שיתבונן עמוקות, ובאר נסתרת זו יאה היא ונאותה לאשה היהודיה הצנועה בעידון ברכת ביתה, שם כל כבודה, שם את ילדיה מגדלת, ולילה ויום להן משפעת אמרות טהורות נוטפת, נוסכת, במכמני נפשם זוך וטוהר ממעיין חיים, לקדשם לעבודתו יתברך, "כל כבודה בת מלך פנימה", זהו טבעו של עולם שכולו נס של ייעוד ותכלית... עכ"ל.

ומדייק שם נפלא, שאכן לאותו בארה של מרים המקורי לבסוף לא נמצא תחליף כמו בראשונה, כי משה ואהרן היכו בסלע ועי"ז יצאו "מים רבים", וידוע מש"כ מרן המשך חכמה, שבלי שהיו מכים היו יוצאים מים מעטים ומזוקקים בבחינת שותה קמעה ומתברך במעיו כפי שהיה בתחילה, ועתה ירדה הבאר מדרגתם והוצרכו מים רבים כדי להרוות צמאונם, ויוצא לפ"ז שאין תחליף לסלע של מרים המקורי.

ג. ואולי דוקא עקב צניעותה היא נותרה עד ימינו כהגמ' (שבת לה,א) הרוצה לראות את באר של מרים יעלה לראש הכרמל ויצפה ויראה כמין כברה בים, וזו היא הבאר. ואף נודע מהאריז"ל, שהשקה לתלמידו מהרח"ו מאותה כברה שבים היא באר מרים, ואמר לו: כעת תשיג החכמה הרבה.

ומי"מ חזינו, שבדרך העלמה נכנסו גם המתנות האחרות לארץ ישראל, כי את בחינת מן רואים אנו עד ימינו, איך שעמלי התורה נהנים וניזונים מבחינה זו באופן פלאי תדיר. וכן ענני הכבוד היא השמירה האלקית המלווה את ישראל בכל הליכותיהם, וכדברי היעב"ץ שבעיניו נס השרדות כלל ישראל בין שבעים אומות ככבשה בין זאבים יותר מכל ניסי מצרים, והרי הם לנו כענני כבוד שמיישרים לנו את דרכינו בגלותינו, ובמהרה נזכה בגאולתינו ובביאת משיחנו, אכי"ר.

"ארץ רעשה" - "אף שמים נטפו..."

א. עומדים אנו בפתחו של חודש תמוז, והגמ' מעידה (שבת נגא) שחמור אפי' בתקופת תמוז קר לו, אז אולי אם עדיין קריר ומעונן בתקופת תמוז, הרי"ז רמז למאמרם ז"ל אם ראשונים כמלאכים אנו כבנ"א, ואם ראשונים כבנ"א אנו כחמורין, ולא כחמורו של ר"פ בן יאיר אלא חמור סתם.

והביאור בדברי חז"ל הללו, שאנו ביחס לדור הקודם כמו ב' מינים חלוקים זמ"ז, וממילא אם אנו יודעים שראשונים כמלאכים א"כ זה שאנו מין אחר מהם מוריד אותנו לדרגת בני אדם שהם מין אחר ממלאכים, אבל אם אנו מתייחסים אל הראשונים כבני אדם, אזי בהכרח כאשר אנו מין אחר, זה מוריד אותנו לדרגת חמורים, ולא כחמורו של רבי פנחס בן יאיר, שעוד השתייך לדרגת אדונו והקפיד שלא לאכול שאינו מעושר כאדונו, אבל אנו שלא ניכר עלינו השתייכנו לדורות הקודמין כיאות שהרי איננו מכירין מעלתו, ממילא איננו אלא כחמור סתם, שמנותק לחלוטין ממדרגת אדם.

ב. ובאמת מה שירדו ביומי דסיון שלשה פעמים מטרות עוז מלוות בסופות ברקים ורעמים, בוודאי אומר פרשינו, ובפרט לפי מה שקראנו בהפטרה הקודמת שכאשר כלל ישראל דרשו מלך ככל הגויים שלא כדון, קצף עליהם שמואל ואמר להם: "גם עתה התיצבו וראו את הדבר הגדול אשר עושה ה' לעינכם, הלא קציר חטים היום, אקרא אל ה', ויתן קולות ומטר, ודעו וראו כי רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני ה', לשאול לכם מלך", ומבו' במפרשים שם, שזה היה בחודש סיון בעת הקציר, שהוא שינוי טבע שיהיה מטר, ובוודאי לא מצוי בטבע שיהיו ברקים וקולות רעמים שהוא מן הנמנע בעת הזאת, ועשה זאת שמואל למרות שהוא שינוי טבע, להראות להם שרעתם רבה. וא"כ בודאי שיש לנו להתעורר על הקולות והמטר שירדו אצלנו שלשה פעמים במשך חודש סיון (במוצ"ש פר' נשא ח' סיון, וער"ש שלח כ' סיון, ויום ג' לפר' קרח כ"ד סיון), מפני מה באו.

והנה ביאור הסימן של שאילת מלך שלא כדון, בעננים ורעמים שבאים לא כדון ושלא בזמנם, יובן מאוד לפי מה שדרשו חז"ל בפס' "והנשאים הביאו את אבני השוהם" או נשיאי ישראל ממש, או נשיאים מלשון עננים, וביאור משל המלכות לעננים, דכשם שהמלך נאצלת מלכותו מלעילא, והוא משפיע וחונן לכל, כך העננים מולכים על הארץ שהם מורידים את הגשם ומשפיעים טובה לארץ מלעילא כמלך.

וא"כ ודאי שיתכן שהם באו על איבוד מלכינו, מאן מלכי רבנן, שלא היה מלך כמותו בדור האחרון, שליט ותקיף על

דעתו, בתכלית מלוכת האדם על שלל כוחותיו, הלא הוא מרנא ורבנא רבי גרשון זללה"ה, שנסתלק מעימנו לשיבה של מעלה בדרך חטף, ובלא עת, ללא שהספקנו להרעיש עליו שמים, בתחנונים ובתהילים לפני ה' יתברך, לרפואתו.

ובאמת אחר כל המעשים שסיפרו אודותיו, היה נראה שלגבינו הוא היה מלאך כפשוטו, והוא בכלל מה שאמרו חז"ל "אם ראשונים כמלאכים", בהשגות מופלגות ונדירות כשכל רגעי ועיתותיו שוים לטובה עד נשימתו האחרונה ועד בכלל, והיה להשגתו, מל"ו צדיקים נסתרים ששתלן הי"ת בכל דור, העטופים בענני כבוד, ונסתרים מעין רואה.

ובעצם הוא היה בדיוק הפוך ממרן שר התורה הגר"ח זללה"ה, שעם היותו מלאך פלאי היה מעורב לגמרי בדעת הבריות, והיה מושג לכל, מייעץ ותומך בכל דבר קטן כגדול לזקנים עם נערים, וביתו פתוח לכל, ודרגת ידיעת התורה שלו היתה מפורסמת כבר בצעירותו, אבל מרן רבי גרשון זללה"ה עם היותו נדמה לאדם, נשאר לגמרי מלאך סתום. (ולכן קודם סילוקו של מרן הגר"ח בפורים תשע"ב, היה בפורים קטן רעידות אדמה חזקות גם בי"ד וגם בט"ו, דאז בסילוקו "ארץ רעשה" כי הוא היה מעמיד הארץ, אבל אצל מרן ר' גרשון זללה"ה "אף שמים נטפו" כי היה בן השמים).

ג. והראני אאמו"ר שליט"א מרגניתא טבא, בפנים יפות בדרשת חז"ל בפרשת: זאת התורה אדם כי ימות באהל וגו'. ואחז"ל בשבת (פגב) לעולם אל ימנע אדם עצמו מן התורה אפילו בשעת מיתה, אמר ר"ל, אין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנא' זאת התורה אדם כי ימות באהל וכו', ותמהו איך יתכן ילמד בשעת מיתה הרי זה סותר את דרשת חז"ל (שם לא) גבי דהמע"ה כשאמרו לו בשבת תמות, היה עוסק בתורה כל יום השבת שלא יהא רשות למלאך המות לבא אליו ולהמיתו, והיאך ילמד אפי' בשעת מיתה? ותי': "דמיירי בת"ח שאינם מתים ע"י מלאך המוות, ושייך בהו עסק התורה, גם יציאת נשמתם בנשיקה". ומפורש כאן שמרן זללה"ה נסתלק במיתת נשיקה ממש שהרי נתפרסם דברי התורה שחידש בעת מיתתו. (ולכן לא הצליחו לבצע החיאה, כי כל המדדים צנחו בב"א לאפס).

ד. אמנם עוד נוכל לפרש את גשמי סיון, בדיוק על הדרך שהיה אצל שמואל אך לטובה, דשם דרשו מלך קודם הזמן ושלא באופן הראוי, לכן הופיעו עננים שלא בזמנם, אבל המטר והקולות שלנו אולי הן סימן להיפך שעתיד להתגלות אלינו מלך המשיח באופן של "אחישנה" שלא בזמנו ושלא כפי מעשינו, אלא כמאמר חז"ל: זכו, עם ענני שמיא, בב"א.

הזרדת המידות

פרקי יסוד בעבודת המידות על פי ספר 'אמונה וביטחון' לחזון-איש

שיעורי המשגיח הגאון רבי יונתן אבר שליט"א

העבודה המעשית

פרק י

של החזו"א: דקדוק בהלכה! פרטים רבים בפרטי ההלכה מפגישים את האדם עם מידות מקולקלות הדורשות התגברות ותיקון.

ערך החיים

ממשיך החזו"א ואומר, שישנו אף איסור לאדם להכניס את עצמו לניסיון בענייני מידות:

"ואדרבה חובות המוסריות שלא להיכנס למקום שעלול לבוא לידי ניסיון, כמו שאדם נזהר שלא לעמוד במקום סכנה, וכמו שאמרו (שבת ל"ב א') "לא יעמוד אדם במקום סכנה", ואם בסכנת הגוף כן - כש"כ בסכנת הנפש."

עלינו להקדים ולחדד לעצמינו את נושא 'ערך החיים', ההולך ונעשה מזולזל.

ישנם תופעות שונות של אנשים המכניסים עצמם למקום סכנה, כגון טיולים במקומות מסוכנים ואטרקציות מסוכנות למיניהם. אחת הסיבות לכך, מכיוון שאנשים התרגלו לרף גבוה של הנאות ובילויים, שכדי 'לרגש' ולהפעיל את האדרנלין שלהם, הם כביכול 'צריכים' חוויה וריגוש ע"י התחככות בסכנות.

דבר זה נובע מחמת חוסר הערכה לחיי האדם. אדם המרגיש ומפנים, כי בכל רגע בחייו הוא יכול להשיג 'נצח', יבין שאם הוא יינזק מחמת הסתכנות מיותרת שהביא על עצמו, הרי שהוא יתבע על איבוד נצחיות!

[נביא דוגמא הלכתית להמחשת הערך של 'רגע של חיים': מצד הדין, אם ישנו אדם זקן מופלג שבכדי להאריך את חייו, דרושים אלפי אנשים כדי שישגו חומר לתרופה עבורו. כולם יהיו חייבים לחלל שבת, אפילו אם תרופה זו תאריך את חייו בדקה אחת בלבד!]

מתוך כך אומר החזו"א, כיון שאסור לאדם להכניס את עצמו לסכנת הגוף, כל שכן שאסור להכניס את עצמו למקום שיש בו אפשרות של סכנה רוחנית.

בהכרח אם כן, שהאפשרות היחידית לעבודה על המידות היא רק על ידי דקדוק המצוות. כי רק קיום המצוות מעמיד את האדם בניסיונות רבים במידות, ואינו מוגדר 'כניסה למקום סכנה'.

אי עמידה בניסיון - הפסד עולמי

החזו"א מוסיף ומוכיח, כי אין לאדם להכניס את עצמו לניסיונות בענייני המידות, מתוך עצה כללית במידת דרך ארץ.

"וגם במידת דרך ארץ כן, שאין נכנסין לעסק בספק השקול של ריווח והפסד בזמן שההפסד הפסד עולם - אף שהריווח ריווח עולם."

חידושו של החזו"א בשלבי עבודת המידות

בפרק הקודם למדנו את חידושו של החזו"א, המציע דרך לעבודה על המידות. החזו"א מוכיח כי מידות מקולקלות משפיעות על כל שטחי עבודת השם, ולכן, דקדוק בשמירת ההלכה מעמיד את האדם במצבים שונים המחייבים אותו להתגבר על מידותיו. ממילא, שמירת ההלכה, בעצם יכולה להיות דרך לעבודה על המידות. החזו"א מפרט בכמה דוגמאות, כיצד אדם שקיבל על עצמו לדקדק בהלכה, נפגש במידותיו; עליו להתגבר על עצלות, על תאוות הממון, תאוות הכבוד וכדו'. כך בדקדוק ההלכה צריכים להתמודד מול המידות כולם.

בשלב הבא יוכיח החזו"א, שהדרך אותה הוא מציע לעבודת המידות, הינה הדרך היחידה והבלעדית.

היסוד אותו מניח החזו"א כבסיס לעבודת תיקון המידות הוא, כי תיקון המידות יכול להתבצע רק על ידי עבודה מעשית של התמודדות והתגברות בפועל בזמן ניסיון. לימוד וידעית חומרתם של מידות רעות, לא יועיל לתקן את המידות, בלי עמידה בניסיון והתגברות בפועל.

אלא שבביצוע מעשי של דרך זו מתעוררת בעיה, כפי שיציג ויוכיח החזו"א בקטע שלפנינו. על כך ועל הפתרון, נלמד בפרק זה.

האם מותר להיכנס לניסיון כדי להתגבר עליו?

אומר החזו"א:

"וקרוב הדבר לומר, כי דקדוק הדין היא הדרך היחידה לתיקון המדות, כי בבחינות אחרות המצווה להתרחק מניסיונות, ואין שווה לאדם לחפש ניסיונות כדי להתרגל בתיקון המדות."

החזו"א אומר, כי האדם מצווה להימנע ולהתרחק מניסיונות, ולכן, מפגשים עם המידות יתכנו רק באופן אקראי, מכורח נסיבות מסוימות בהם אדם יבוא לידי ניסיון. ובמפגשים אלו יוכל לעבוד על מידותיו.

לדוגמא: אדם הרוצה לעבוד על מידת הכעס, או על מידת התאוה, צריך להרגיל את עצמו מול ניסיונות בשטחים אלו; לעמוד בניסיון ולהתגבר עליו. אך אסור לו להכניס את עצמו לניסיון - ללכת לשוחח עם אדם הידוע לו כאחד שיכול להביאו לכעס, או ללכת למקום שבו יהיו לו ניסיונות בתאוה. רק כאשר יזדמנו לידו ניסיונות ומפגשים מקריים עם מידותיו, הוא יוכל לעבוד עליהם.

אם כן עולה השאלה: כיצד יבצע האדם את התיקון בפועל באופן סדיר ועקבי, הרי מחד - חייבים לעמוד בניסיון ומאידך אסור לאדם להביא עצמו לניסיון. הפתרון לבעיה זו, הוא עבודת המידות בדרכו

¹ דברים הנעשים בצורה רגילה ו'נורמלית', מותרים. אך דבר המוגדר ל'סכנה', נפסק להלכה שאסור לאדם להיכנס אליו.

זהו כלל בסיסי בכלכלה. אדם לא משקיע את כל נכסיו במקום אחד, אף אם הרווח יכול להיות של מאות אחוזים, כאשר ישנה אפשרות להפסיד הפסד גמור.

כך בעבודת המידות, אין לאדם להיכנס למקום ניסיון, בנטילת סיכון, כאשר התועלת אם יתגבר היא, שיצליח לעבוד על מידותיו, אבל אם לא יעמוד בניסיון - הרי זה הפסד של נצחיות.

כניסה לניסיון בשביל קבלת שכר

החזו"א מביא ראיה לכך מדברי התוס' במסכת עבודה זרה. הגמ' מספרת (עב"ז יז. יז:) מעשה בשני חכמים שבמהלך דרכם הגיעו לפיצול של שני שבילים, דרך אחת עברה ליד פתח של עבודה זרה, והדרך השנייה עברה ליד פתח בית זונות. אמר חכם אחד, נלך בדרך המוביל ליד פתח העבודה זרה, מפני שיצר העבודה זרה נשחט על ידי חכמים. אמר לו חבירו, נלך בדרך שליד בית הזונות כדי שנעמוד בניסיון - נכפה את יצרנו, ונקבל שכר.

סוף המעשה, כאשר עברו בפתח בית הזונות - הזונות נכנסו מפניהם. ואמר אותו חכם, שהסיבה שסמך על עצמו ולא פחד מהיצה"ר היא מכיון שהלכו ודיברו בדברי תורה, ונאמר, "מזימה תשמור עליך מתבונה תנצרכה". [עפ"י פירש"י שם, "מזימה תשמור עליך, מכל דבר רע והרהור חטא. ואנו הולכין הלך דובר בדברי תורה"].

מסבירים התוס': מכאן רואים אנו כי עוון עבודה זרה יותר חמור מעריות, וצריך להתרחק מפתח עבודה זרה כל מה שאפשר. לכן היה מותר לאותם החכמים לעבור בפתח בית הזונות, בו הניסיון גדול יותר - יצר העריות אשר לא התבטל.

"והדבר מבואר בתוס' (ע"ז י"ז ב' ד"ה נזיל), שכתבו "מכאן יש ללמוד שדרך להתרחק מפתח עכו"מ כל מה דאפשר שהרי היה רוצה לילך אפתח זונה". ולכאורה אינו מובן, הרי אמר הטעם כדי לקבל שכר וכמו דמסיק משום שהיה הולך ודבר ד"ת וכמו שפרש"י?

אלא שפשוט להם לרבותנו בעלי תוס', דלולא האיסור לילך על פתח עכו"מ אין היתר לילך על בית זונה ולעמוד בניסיון ואף שסומכין על זכות התורה.

כיון שבשני השבילים היו מגיעים לידי ניסיון, ומן הדין צריך להתרחק מבית עבודה זרה ככל האפשר, רק לכן היה מותר לאותם החכמים לבחור בדרך בה יעמדו בניסיון גדול יותר, כדי לכפות את יצרם. כל זאת למרות שסומכים על זכות התורה שלא יכשלו. אבל אם הייתה רק דרך אחת שיש בה ניסיון, אסור היה להם ללכת בה במטרה לכפות את יצרם, אפילו כשיש בידם זכות התורה.²

כניסה לניסיון כשבוודאות לא יכשל - מותר או אסור? מוסיף ומחדש החזו"א:

"ואין הנזיר רשאי ליכנס לכרם לעורר תאוותו לענבים האסורים עליו, כדי לכוף ליצרו ולהשתלם במדה המתוקנה במבחן התאוה, וכמו שאמרו "סחור סחור אמרינן לנזירא לכרמא לא תקרב". וקירוב למקום התורף - הקירוב עצמו עבירה, וכמו שאמרו "עשו משמרת למשמרת". וכל זה בכלל מה שאמרו סנהדרין (ק"ז א') "לעולם אל יביא אדם עצמו לידי ניסיון" כו', ור"ל, אפי' בשביל להתרגל לניסיונות ולעלות בעבודתו יתברך."

אדם המכניס את עצמו לניסיון, אף אם לא נכשל, הגם שכוונתו היא על מנת להתגבר על היצר, עובר הוא באיסור. כי הקירוב למצב של האיסור, מגלים לנו חז"ל, היא עבירה בפני עצמה - למרות שלא נכשל באיסור עצמו.

עניין זה קיים גם בעניין השמירה מסכנת הגוף. כפי שמובא בכמה מקומות בקדמונים, שכניסה למקום סכנה, היא בעצמה סיבה שהאדם יינק, כיון שהאדם עבר על האיסור להיכנס למקום סכנה.³

סיכום:

מסיים החזו"א:

מכיון שאסור לאדם להכניס את עצמו למצב של ניסיון, במציאות חיים נורמלית, אין לאדם מספיק הזדמנויות לרכוש את הכוחות להתגבר ולתקן את מידותיו, ע"י מימושם בזמן ניסיון.⁴

"ואם כה אפוא, לא נשאר שימוש הניסיון אלא במקרים ידועים, כאשר נזדמן עם העבירה בפונדק אחד. והם מקרים בודדים לא ישלימו את תפקיד הראוי על שדה שימוש המעשי." "אבל שומר מצוה ודקדוקה, הניסיונות מצויים לפניו. ומערכה תדירית נטושה לפניו, ונוח לו להתאמן יפה כדי להתזי יצרו הטוב על יצרו הרע, וההזדמנות לפניו לניסיון הבחינה בכל שעה, ועלייתו בטוחה ותיקונו נאמן."

באופן מעשי, המצב היחידי בו אדם יכול לעבוד על מידותיו בצורה סדירה, תוך כדי מפגש עם מידותיו בעת ניסיון - לעמוד להתגבר על מידותיו הטבעיות ולתקנם, הוא רק אם יקבל על עצמו שמירת ההלכה בדקדוק.

כך עלייתו של האדם בטוחה, ותיקון מידותיו מובטח!

² ישנו מעשה ידוע מרבי אליהו לופיאן זצ"ל (מובא חלקית בלב אליהו ח"א עמ' 43). בחור סיפר לו שהוא מתכנן ללכת לחתונה של קרוב משפחה, שאל אותו ר' אלה האם תהיה הפרדה בחתונה. השיב לו הבחור, אמנם לא תהיה הפרדה, אבל אני כבר רגיל לזה, וזה לא מפריע לי. ענה לו ר' אלה: 'אני כבר בן שמונים, ויש לי עין אחת מזכוכית - ובכל זאת אני לא יכול לומר על עצמו שזה לא מפריע לי. אתה, בן עשרים, אם אתה אומר שלא יפריע לך ללכת למקום עם ריקודים מעורבים - או שאתה משקר או שאתה חולה...' צריך שימת לב מרובה למצבים אלו. לפני שנכנסים למקום ניסיון, צריך להיות ברור שמותר מצד הדין ללכת למקום זה - ואח"כ צריך להתגבר בשעת הניסיון.

³ עי' מסי' פרק ט, מי שירצה שלא ינהג עצמו בדרך החכמה, ויפקיר עצמו לסכנות, הנה אין זה בטחון אלא הוללות. והנה הוא חוטא במה שהוא עושה נגד רצון הבורא ית"ש, שרוצה שישמור האדם את עצמו. ונמצא שמלבד הסכנה המוטבעת בדבר, אשר הוא עלול אליה מפני חסרון שמירתו, הנה עוד הוא מתחייב בנפשו בקום עשה, בחטא אשר הוא חוטא. ונמצא החטא עצמו מביאו לענש...

⁴ אמנם בזמנינו יותר קיימים ניסיונות תמידיים - תדירים. אך באופן כללי, אדם החי בתוך חברה מתוקנת, כמעט ולא נפגש בניסיונות מול מידותיו במסגרת החיים הרגילה.

להצלחת: משה מרדכי בן ציפורה אביבה רוחמה שיחי'

זאת למודע!
הדברים נכתבו לפי הבנת הכותב וע"כ כל טעות,
שגיאה או קושי בהבנה יש לתלות בו בלבד.
נשמח לקבל כל הערה והארה:

בית ועד'
השיחה השבועית ושיעורי המשנה שליט"א
מידי שבוע במייל
להצטרפות: 4160846@gmail.com

כל הזכויות שמורות למכון 'ישרים דרכי השם'
להנצחות פניות והערות:
053-31123-76 | 02-567-24-74
y0533112376@gmail.com

חנוך לנער

גליון 10 | פרשת חקת

נחו של ציור

נופל על לשון כזה האדם יעמוד כרגע מבהלת נפשו, כבר יש בזה די סיוע לו אשר ישיב אל לבבו את האמת כי כל עונש הנחשים מהשי"ת ובא להם, ובשובם אליו ינצלו וכל דרגה נוספת באיכות ההתבוננות, עולם חדש בהתבוננות. (מכתב מאליהו חלק ד' עמ' 152)

ר' איזיק שר ז"ל כותב: "דבר נוסף שמחזק את כח השכל הוא הציור, והוא כח נפלא בהרחבת המחשבה ובהתקרבות המחשבה אל הרגש, בהיותו מוליד התפעלות בנקל. ולפיכך, צריך האדם להשתמש בכח הדמיון שלו לפתח את המחשבה ע"י ציורים, לפי המציאות והענין המדובר, כי הציור מחזק מאד את המושכלות לאין ערוך ושיעור." {לקט שיחות ומוסר חלק ג' תרי"ז}

הרב דסלר זצ"ל כותב: העשיר נוסע ל"מעיינות הישועה" להתרפא. העני קונה "מי מעיין" בבקבוק ומדמה כאילו נסע לשם...

מהי העצה לתיקון המצב? רק עצה אחת יש: ציורים - ציורי הלב.

היינו, להרבות בכח הדמיון ציורים מוחשיים בענייני קדושה, שנרגיש כמו חי את העושר הנפלא שבה...

מכל המתרחש בעולם אפשר לקחת ציורים חיים כפי הנצרך לרפואת נפשינו...

כח הדמיון החזק המופעל ע"י השכל יכול לשמש ממלא מקום לחוש השמע והראות, כי בדמיונו הוא רואה ושומע ממש את הדברים אשר הוא מצייר אותם לעצמו.

רבי מרדכי גיפטר זצ"ל ראש ישיבת טלז, בהיותו ילד היה אוסף תמונות של רבנים באלבום. הוריו של הילד הקטן הבחינו יום אחד, שהבן יקיר שלהם השאיר באלבום משבצת אחת ריקה ולא מילא אותה בתמונה. לקחו את האלבום וגילו שבאותו מקום בו היתה צריכה להופיע התמונה הכניס ילדם פתק קטן בכתב ידו בו המילים הבאות: "מרדכי, אם תלמד טוב ותעמול בתורה, גם אותך יכניסו כאן ברוות הימים ואם לא - תישאר בחוץ..."

יהודי יקר סיפר לי את אשר ספרה לו בתו של הרב יששכר שלמה טייכטל זצ"ל בעל שו"ת "משנה שכיר". כשספרו לאביה שאנשי הגסטאפו בדרך לביתם, ביקש מבנותיו לארגן את עצמם לבריחה. לאחר שארזו מעט חפצים, רגע לפני צאתם מהבית, ביקש מהן אביהם הגדול להביט בחלון הבית ולספר לו מה הן רואות. הזמן דוחק, רגעים של מתח וחרדה ואבא מבקש להסתכל בחלון. הן מכבדות. מביטות ומספרות שרואות הן את העץ הגדול הניצב באופן קבע מול חלון הבית. מה אתן רואות על העץ?? אבא! ציפור! הן ענו. הביטו עליה, ביקש. אף אחת לא הבינה מה טמון בכך, אבל עשו כרצון אביהן. כשהציפור פרשה כנפיה ועפה, אמר להן, ראיתן?! מי הורה לציפור לפרוש כנפיה ולעוף? בורא עולם! זה אותו בורא עולם שמורה לכן כעת! לפרוש כנפיים ולצאת מן הקן הביתי שלנו, בכל פעם ולכל מקום שתגענה, כשתראו את הציפורים בשמים. זכרו! בורא עולם משגיח על כל תנועה ותנועה שלכן. ציור זה החזיק ונתן כח ברגעים מורכבים בהמשך דרכן.

"עשה לך שרף" {במדבר כא' ח'}, לא נתפרש. ר' יהודה בשם ר' יוסי, ישמע חכם ויוסף לקח - זה משה. אמר, אם אני עושה אותו של זהב... של כסף, אין הלשון הזה נופל על הלשון הזה, הרי אני עושה אותו של נחושת. למה? "שלשון הזה נופל על הלשון הזה", שנאמר "ויעש משה נחש נחושת". {ילקוט שמעוני יהושע רמז ט"ו} ולכאורה צ"ע, וכי איזו סברה היא זו? הרי הנחש נעשה כדי שיסתכלו ישראל כלפי מעלה וישעבדו את ליבם לאביהם שבשמים (כמפורש במשנה ר"ה סוף פרק ג') ושיזכרו כי אין הנחש ממית אלא החטא ממית (שמות רבה ג' יב' וברכות לג') וישבו אל ה' והוא ירפא את מכתם. ומעתה, איזה טעם יש בדבר לעשותו דווקא מנחושת משום "לשון נופל על לשון"? וכי בעשיית שירים וחרוזים היו עסוקים? אלא דווקא דבר זה מלמד לנו מ"ר, כי ככל שהציור שלם יותר הוא פועל יותר על הלב. לב האדם מורשם ע"י ביטויי הלשון, ואם ע"י לשון

מההגדה של פסח, אפשר ללמוד דרכי הוראה לילדים וחינוכם, דוגמא, נוכל למצוא בה את ההוראה דרך שאלה ותשובה **וכן עניין ההמחשה מצה זו, מרור זה, ציורים חיים היינו לפרט ענין גדול לחלקים קטנים כדי שיוכל להתרכז ולהתבונן בכל פרט בפני עצמו**, כי עניין גדול מורכב מכמה חלקים, קשה להרגישו כראוי בבת אחת.. והיינו **"פדגוגיה" עפ"י התורה. (מכתב מאליהו, הרב דסלר עמ' 942)**

יש ביכולותינו לצייר לעצמנו ולילדינו ציורים המביאים לרצות, לשאוף, ולהרחיב זאת באמצעי המחשה ממשיים ויש ביכולותינו לצייר לעצמנו ולילדינו ציורים המביאים לידי יאוש וחוסר מעש ושאיפה..

באחד ממחנות הריכוז, חודשים ספורים לפני סיום המלחמה. אב ובנו מפולין אשר שרדו עד אז את כל התלאות במשך כמה שנים, יושבים מכונסים ביחד. כשלפתע פונה האב לבנו ואומר: אני כבר מרגיש שכוחותי הולכים ואוזלים ולא אשרוד את המלחמה. אתה. פנה אל הילד ואמר: בע"ה. תשרוד. אבקש ממך שתעשה הכל לעלות לארץ ישראל, תעלה לירושלים. תבקש ללמוד בישיבה של חסידות גור כמורשת משפחתך, יום אחד בע"ה תעמוד מתחת לחופה. ואז שלך האב אולר, חתך בזהירות את הסוליה. הוציא משם יהלום קטן ואמר לבנו: "את היהלום הזה תיתן למי שתקים איתך את ביתך ותאמר לה שזה מהוריק שהיא לא זכתה להכיר".. במחנה הריכוז, בתנאים העל אנושיים.. צייר האבא לבנו כבר את החופה בארץ ישראל.. ציור זה ליווה אותו לאורך כל דרכו בהמשך והיה מספר זאת כל שנה לילדיו ונכדיו בליל הסדר..

בספר החינוך מצוה ט"ז על המצווה "שלא לשבור עצם מן הפסח" כותב: "ועל כן בתחילת בואנו להיות סגולת כל העמים, ממלכת כהנים וגוי קדוש ובכל שנה ושנה באותו הזמן, ראוי לנו לעשות מעשים המראים בנו המעלה הגדולה שעלינו בה באותה שעה. ומתוך המעשה והדמיון שאנחנו עושין, נקבע בנפשותינו הדבר לעולם".

כשתלמיד חוזר על תלמודו שלמד מפי הרב, יצייר וידמה בנפשו את התנועות שעשה רבו בעת הדיבור, ומתוך כך זוכרהו יותר (ירושלמי שקלים פ"ב ה"ה)

יש להעיר כאן על מה שבעלי המוסר הרבו לדבר עליו, והוא: "ברוב שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו נפשי" (תהילים צד' יט') קשה מאד להגות יום שלם בעניין אחד וצריכים להיות מוכנים לאדם תמיד כמה עניינים להגות בהם בציור. (הרב וולבה, עלי שור חלק ב' עמ' רס"ה)

לאחר שנשאה רחל לר' עקיבא, כלבא שבוע נדר את נדרו שבתו לא תהנה מנכסיו. (כתובות מב' ע"ב) כשהתחרט כעבור שנים חיפש אדם גדול שיתיר לו את הנדר. עד שבא ר' עקיבא עם עשרים וארבעה אלף תלמידיו, כלבא שבוע לא זיהה שמדובר בחתנו. שאלו ר' עקיבא אילו היית יודע שחתנך עתיד להיות ת"ח, כלום גם אז היית נודר את נדריך?! וודאי שלא, השיב. אם היה יודע חתני אפילו הלכה אחת, לא היית מדיר אותה מנכסי. קם ר' עקיבא והודיעו שהוא חתנו והתיר את נדרו. שואלים התוספות (סג'. ד"ה אדעתא): הרי הלכה בידנו, שא"א לפתוח בהתרת נדרים ולהתיר נדר ב"נולד", היינו בדבר שנולד והתחדש אח"כ ולא היה קיים בשעת הנדר, וכאן, הלא בשעת הנדר היה ר' עקיבא עם הארץ! **מתרצים תוספות: עובדת הפיכתו של ר' עקיבא לאדם גדול אינה נחשבת ל"נולד", אלא לדבר שהיה שכיח ומסתבר כבר בשעת נדרו של כלבא שבוע, היות ורבי עקיבא **"הלך לבית המדרש, ודרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול"****

זהו הציור שעלינו להעמיד בצבעים חיים בפני ילדינו - "ציור העתיד אליו אנו שואפים" ובזאת יקבע הדבר בליבנו ובלב ילדינו, ההולך ללמוד תורה אכן יעשה לאדם גדול.

"הסכת ושמע ישראל, היום הזה נהיית לעם" (פרשת כי תבא כז' ט') **"צייר במחשבתך ושמע והתבונן, וכשתצייר זה ותבין, תשמע בקולו בלי ספק" (ספורנו)**

לכח הציור וההמחשה יש יכולת להשפיע על הלך רוחנו ומחשבותינו ושל ילדינו ואף לעיתים להשפיע ולשנות מציאות!

מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים- כי מציון תצא תורה. לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה {תוספות בבא בתרא כ"א ע"א}

ככל שנצייר לעצמנו את הנכון להביא לידי יראת שמים. נוכל במבט זה לראות את ילדינו בדרגת איכות אחרת של התבוננות וללמד לעולם חדש בהתבוננות.

ילדינו ונערינו מבקשים:

שבמושכל נשלוט בדמיונותיהם השובבים

שלא יוליכו אותם שולל ויכסו שמיהם בעבים.

רוצים הם שיעור,

שישאיר בהם רושם וניעור.

במחשבותיהם ורגשותיהם יערך סיוור,

ע"י כח ההמחשה והציור.

פרשה בארבע

שלוחה 10:2

פוליטיקאים בלי חשבון

עיר סיחון באו חז"ל לידי מסקנה שעלינו לחשב חשבוננו של עולם? ב. מהו "חשבוננו של עולם" שאנחנו נדרשים לחשב? ג. מדוע התורה מדגישה שסיחון כבש את מואב לפני שארצו נפלה בידינו? וזה ביאורם של דברים.

בדרך ממצרים לארץ ישראל התרחשו מספר אירועים שלכאורה אין קשר ביניהם. הראשון - הקב"ה מזהיר את בני ישראל שלא להילחם עם מואב, ולכן נדרשו בני ישראל להאריך את דרכם. השני - כשבני ישראל ביקשו רשות ממלך אדום לעבור בארצו, הוא סירב ואיים עליהם במלחמה, אך במקום להילחם בו עקב סירובו כמו שנלחמו עם סיחון, נטו בני ישראל מעליו והמשיכו בדרך אחרת. ואירוע השלישי הוא מלחמת סיחון במואב ונפילתה בידי בטרם נלחם בבני ישראל.

ולמרות שנראה שאין קשר בין האירועים. חז"ל מצווים עלינו "בואו חשבון" כדי למצוא את הקשר ביניהם.

אחרי שכבש את מואב, שמע סיחון כי בני ישראל סורבו על ידי מלך אדום שאיים עליהם במלחמה ובעקבות זאת הם פנו לדרכם בבבואה פנים, ומכאן הבין שאינם בלתי מנוצחים ואין צורך לחשוש מהם. לכן, כשבני ישראל בקשו ממנו לעבור בארצו, אחז סיחון בשיטת אדום, ויצא למלחמה נגדם שבעקבותיה קבלו בני ישראל לידיהם, לא רק את חשבון של סיחון אלא גם את מואב שכבש רק כדי לתת לבני ישראל שהיו אסורים בכיבושה.

לכן דווקא לאחר מלחמת סיחון לימדו חז"ל שצריך לעשות לחשבון. כיצד הרגישו בני ישראל כשגורשו מאדום? האם לא שאלו את עצמם מדוע הקב"ה לא נלחם להם באדום? האם ראוי שעם בחירה שהקב"ה מנהיגו יידרש להאריך את דרכו רק משום שלמלך אדום לא מתחשק שעברו אצלו?

מכאן ניתן להעריך שהמפגש עם מלך אדום, גרם לבני ישראל לתחושה של חולשה והחמצה, ואם בהם היה הדבר תלוי אפשר והיו נלחמים בו.

אלא שאחרי כבוש חשבון של סיחון הכול התבהר. לפתע התברר לעם ישראל עד כמה הגירוש מאדום היה טוב עבורם. לפתע הבינו שארץ מואב נפלה בחלקם רק בזכות סירובו של מלך אדום. רק בגלל שסיחון שכבש את מואב הפסיד להם במלחמה אליה יצא בגלל שהוא שמע שאדום גרשו את עם ישראל ונתנו בחיים.

לכן, בעקבות מלחמת סיחון, דרשו מאיתנו חז"ל לחשב את חשבוננו של עולם.

כדי ללמד את הפוליטיקאים ואותנו. את הפוליטיקאים - שכשהם מקבלים החלטות, כדאי להם לקחת בחשבון, בנוסף לאינטרסים שלהם, גם את האינטרסים של השמיים, משום שאם לא ינהגו כך, יכול להיות שההחלטות שלהם, רק נראות כמשרתות את האינטרסים שלהם, אבל בפועל הן משרתות את אלו של השמיים.

ואותנו - שאם אנו נתקלים בפוליטיקאים שמקבלים החלטות שסותרות החלטות אחרות שלהם, זה רק משום שהשמיים גורמים להם להחליט החלטות כאלה. מדוע? כדי שהתכונות של השמיים תצאנה לפועל דווקא על ידי אלו שבקשו להתעלם מהם. שבת שלום.

שהייתה גם אידיאולוגיה וגם אינטרסים אישיים. היום האינטרסים האישיים הם האידיאולוגיה, ומכאן שפסילה אישית אינה אישית אלא אידיאולוגית, ואם על אידיאולוגיה לא הולכים לבחירות, אז על מה ילכו?"

"ואלו אינטרסים אישיים מניעים את הפוליטיקאים שרוצים בחירות במקום לשבת עם נתיניה, שאלתי את המומחה?"

"זה כבר יותר פשוט", הסביר לי שימי.

"בנט לא הלך עם נתיניה, גם בגלל שנתניה לא אוהב אותו, וגם בגלל שבצד השני הבטיחו לו להיות ראש ממשלה. ליברמן נגד נתיניה, בגלל לדעתו נתיניה אחראי לתלונות שהוגשו נגדו במשטרה, והוא אמר בעצמו ש"בבוקרים שלו מדובר בחטא שאין עליו סליחה ומחילה גם לא ביום כיפור", שכן מדובר בעבירות שבין אדם לחברו. וגדעון סער לא יושב עם נתיניה, שכן כל בר בי רב יידע לספר כמה פעמים נתיניה שם לו רגליים, וידוע שמי ששם לך רגליים, הוא מסוכן לך, ואם לך הוא מסוכן, הוא מסוכן למדינה מקל וחומר, ואין יושב סער עם מי שמסוכן למדינה?"

"אבל זהו קל וחומר שיש לו פירכה" היקשתי. "אם כדי למנוע בחירות, כל אלה שלא מוכנים לשבת עם נתיניה שמסוכן למדינה, שברו את מילתם וישבו עם יריביהם האידיאולוגיים שמסוכנים למדינה, וזאת כדי למנוע בחירות שמסוכנות למדינה, מדוע כדי למנוע בחירות נוספות שמסוכנות למדינה, אינם מוכנים לשבור את מילתם ולשבת עם נתיניה שמסוכן למדינה? הם הרי הוכיחו שכדי לשמור על המדינה מותר לשבור מילה. מה... אתה רוצה להגיד לי שבפוליטיקה, חשבונות אישיים יותר חשובים מאידיאולוגיה?"

"מה פתאום", אמר שימי כבעס. "נראה לך? בלי אידיאולוגיה, אהרן, אין פוליטיקה. אלא שבפוליטיקה, האידיאולוגיה נבנית לפי החשבונות האישיים ולא הפוך. לכן אהרן, ביום שתבין שכל החלטתו של פוליטיקאי נועדה לקדם קודם כל אותו, תתחיל להבין בפוליטיקה."

"אז אם זה כל כך פשוט", שאלתי, "איך זה שבכל זאת פוליטיקאים נכשלים? אם הם כל כך מחושבים, למה בכל זאת דברים משתבשים?"

"זה בגלל שהם קראו את פרשת השבוע".

בפרשת חוקת, מתארת התורה בהרחבה את מלחמת בני ישראל בסיחון מלך האמורי, לאחר שלא התיר להם לעבור בארצו, שנאמר: "ולא נתן סיחון את ישראל עבר בגבולו ויאסף סיחון את כל עמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויבא יצהה ויילחם בישראל:".

אלא שבהמשך התורה אינה מסתפקת בכך, ומרחיבה בתיאור היסטוריית הכיבושים של סיחון, שנאמר: "כי חשבון עיר סיחון מלך האמרי הוא והוא נלחם במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו עד ארנן: על כן יאמרו המשלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון:".

על פסוק זה דרשו חז"ל מדרש שממבט ראשון ושטחי נראה חרוק מהפשט, וכך אמרו: "א"ר יוחנן: על כן יאמרו המושלים וגו' אלו המושלים ביצרם. בואו חשבון בואו וחשב חשבוננו של עולם".

וכאן עולות כמה שאלות. א. איך מחשבון שהייתה

את שימי אני מכיר כבר שנים, אך מתוך כישוריו הרבים, הבולט שבהם, היא הפרשנות הפוליטית. בשבילו, פוליטיקה אינה מסתכמת בידיעות חדשותיות, היא אוויר לנשימה, ולכן, כשריח של בחירות עולה באוויר שימי פורח, לא רק בשל חזרתה למרכז ההתעניינות הציבורית, אלא בעיקר משום שהוא הופך לנוח, שכן מה ערכה של פוליטיקה בלי פרשנות?

כששמעתי לפני כשנה שהממשלה פיזרה את עצמה לדעת, התקשרתי לשימי כדי להתעדכן במהלכים הצפויים, אלא שהפעם הוא היה פחות נחרץ.

"המצב מורכב מאוד", ביאר לי שימי את הסוגיה. מצד אחד, לכאורה הכל ברור. אין צורך בלימודי ליב"ה כדי לדעת שלמפלגות הימין יש רוב בכנסת הנוכחית, ומכאן שניתן להקים ממשלת ימין על מלא גם בלי להכניס את המדינה למערבולת הבחירות. "אז בשביל מה בחירות?" שאלתי, "לא חבל על הכסף?"

"זה כי יש בעיה", אמר שימי והסביר. "ליברמן וסער הבטיחו לבוחרים שלהם, שהם עם נתיניה לא ישובו. נקודה. אז אין עכשיו הם ישרו את המילה שלהם? "מה הבעיה" השבתי. "הם כבר שברו אותה בין כה וכה. בנט לא הבטיח שלא יישב עם לפיד? הבטיח ובכל זאת יישב. סער לא הבטיח שלא יישב עם הערבים וישב? הבטיח. אפילו ליברמן, שמילה שלו זו מילה, ישב במשרד האוצר רק בזכות אצבעותיהם, ושלושם הסבירו לציבור בטוב טעם שהם שוברים את מילתם, רק בגלל שבחירות נוספות הן אסון למדינה. מה נשתנה כעת? פתאום בחירות נוספות אינן אסון למדינה? ואם הן בכל זאת כאלה, למה הפעם הם לא שוברים את המילה שלהם? הם כבר שברו אותה פעם אחת כדי למנוע בחירות, אז מה זה בשבילם לשבור אותה שוב?"

שימי צחק.

"אתה תמים אהרן או שאתה צוחק עלי? עם סברות כמו שלך לומדים גמרא. לא פוליטיקה. מה אתה משווה? אז בנט שבר את המילה שלו כדי להיות ראש ממשלה, ואילו עתה לא מבטיחים לו כלום, ולא הרי זה כהרי זה. סער שבר את המילה שלו וישב עם החכ"ם הערבים, רק כדי לא לשבור את המילה שלו שלא יישב עם נתיניה, וידוע שמי שאחזו בולמוס - מאכילין אותו הקל הקל תחילה. וליברמן? הוא אמנם לא רצה לשבת עם הערבים, אך בהמשך הבין שאם לא יישב איתם, נתיניה יקים ממשלה, ולכשזו תקום, הוא יישב, ולפי שבממשלת נתיניה לא יישב, היכן יישב אם לא באופוזיציה לצד החכ"ם הערבים שהבטיח שלצידם לא יישב, ואם בכל מקרה הוא שובר את מילתו ויושב איתם, אז לפחות שיהיה בממשלה, שאף שעשה דוחה לא תעשה, אין עשה דוחה לא תעשה ועשה. לכן אמרתי לך שהפעם המצב מורכב."

"רגע", אמרתי לו, "אם אני מבין נכון, הבחירות האלה מתרחשות רק בגלל שסער וליברמן לא מוכנים לשבת תחת נתיניה? לא שאני חסיד שלו, אבל כמדומני שמאז שכן גוריון של המסכים לשבת עם גבין, לא פסלו מישוה על בסיס אישי. אני צודק?"

"צודק בהחלט", הסכים שימי, אלא שזה בדיוק העניין. היום הכול אישי אהרן. תתרגל. עברו הימים

מזה שבות טובה

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

גליון 10

ניצול הזמן

בשאלתך הצגת שני זמנים שאתה רואה בהם 'זמן המסוגל' לדיבורים, נתייחס לכל זמן בפני עצמו.

לגבי אמצע הסדר נביא כמה עצות לצמצום התופעה:

(א) מיד כשהינך מזהה נושא מסקרן או משפט שעומד על הלשון, כדאי להתאפק ולא לפתוח. שיחה שלמה מתחילה מנקודת פתיחה קצרה... תזכור שאחרי שהנושא מתפתח קשה שבעתיים להפסיק ולחזור ללימוד.

(ב) כדאי להגיע לסדר עם 'חדשה מרעשה' דווקא בנושא הנלמד, כגון קושיה טובה שחשבת עליה בלילה או שמעת מחבר, רשב"א שמביא פשט חדש בסוגיה וכדומה. בצורה כזאת תנתב את יצר הסקרנות והשיחה לחדשות באפיקים תורניים.

(ג) יש חשיבות להימנע מדיבורים בחצי שעה הראשונה של הלימוד, אחרי לימוד של חצי שעה כראוי, ממשיכים בטבעיות, וגם אם מפסיקים מעט, מונחים בסוגיה ואפשר להמשיך ממקום ההפסקה. (ד) אם מצאת את עצמך שקוע בתוך שיחה, תמצא עילה לקום ממקומך, להביא ספר מהארון וכדומה, כשתחזור יהיה קל יותר להיכנס אל תוך הענין.

אם יש לך קשר טוב ובריא עם החברותא כדאי להעלות את הנושא ביניכם. אל תאשים אותו חלילה, גם אם נראה שיש לו משיכה לדיבורים יותר ממך, אין תועלת בכך לעצם הענין וגם לא לקשר ביניכם. נסו לחשוב ביחד ותשתף אותו ברעיונות להצליח בענין. אם בזמן הלימוד הנכם לומדים היטב, בד"כ אפשר לפתור את הבעיה בלי להחליף חברותא.

לגבי שעות הלילה, עיקר הקושי הוא מחמת שאין מגבלת זמן, ויש נושאים למכביר לעסוק בהם. לכן חשוב לקבוע שעה מסוימת שהיא 'שעת האפס' שבה הולכים לישון בכל מצב. תתכונן לשיחה ע"י התארגנות מוקדמת לשינה, כדי שתיכף שתגיע השעה שקבעת לעצמך תוכל להיכנס לישון מיד.

אפשר להניח ליד המיטה ספר קל ומענין ללימוד בו בקביעות כמה דקות קודם השינה, כגון משנה ברורה לפי הספק מסוים, או משניות לעילוי נשמת משהו (באופן זה החברים לא ירגישו התנשאות מצידך, אלא יבינו שהנך מחויב למה שקבלת על עצמך), וכך תוכל לעצור באמצע הדיבורים ולהשלים את קביעותך קודם השינה. גם בשיחות הטלפון עם ההורים בדרך כלל אין צורך להאריך, אלא לספר ולשמוע קצת מהקורה בישיבה ובבית, להתעדכן במה שחשוב לך לדעת, ולהשאיר אורה נעימה וטובה.

אם אתה רואה שהשיחות בחדר מתארכות, תוכל לומר בצורה נעימה שאתה מעונין לסיים. אל תוכיח אותם שזה 'ביטול תורה', אלא תאמר שאתה עייף ומעונין לישון. פעמים רבות חבריך מחכים שמישהו יעצור את התגלגלות הדיבורים, ואינם אוזרים אומץ לומר זאת. הם ישמחו לסיים ולפנות לשינה.

ניצול הזמן בצורה טובה הוא כלי מרכזי להצלחה בחיים ולשמחת החיים שלך, שוה לך 'לוותר' מעט בהתחלה כדי להרויח הרבה, לא רק בעולם הבא אלא גם בעולם הזה. נאמר בפרשת השבוע - "זאת התורה אדם כי ימות באהל" ודרשו חז"ל 'אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו באהלה של תורה'. ביארו רבותינו דכוונת חז"ל שמי שמוותר קצת על רצונותיו לצורך העליה בתורה, זוכה שהתורה תתקיים אצלו. כך כתב החזו"א באגרותיו "המיתה שבכאן הוא הנטיה מפשוטו של החיים לתוך תוכנם של החיים, כל שהאדם מרבה בשבירת המידות מרבה חיים וכו'".

בהצלחה רבה

אני בחור שנחשב מתמיד, מגיע בזמן לסדרים, ומנצל את הזמן גם בבין הסדרים. אני נהנה מאד מהלימוד ומרגיש שאני בדרך הנכונה ומתעלה בתורה ועבודת השם. אולם בנושא אחד ישנה התמודדות קשה שמפריעה לי מאד, ומעכבת את כל ההתקדמות שלי - הפטפוטים הארוכים. קורה הרבה שבאמצע הלימוד עם החברותא, מענין לענין עולה נושא שאינו קשור לעצם הלימוד, ולפעמים מתחילים ממשפט תמים, וממשיכים לדון ולשוחח באותו נושא, ומתגלגלים הלאה מנושא לנושא זמן ארוך. כמו כן בשעות הלילה אני מוצא את עצמי מאריך בשיחות עם חברי החדר וכדומה שעה ושעתיים ולפעמים גם יותר. אני מרגיש בבירור שזהו המעכב המרכזי לעלייתי הרוחנית. אשמח לשמוע מה ניתן לעשות בכדי למעט בדיבורים ואולי גם להפסיק לגמרי עם הנהגה לא ראויה זו.

תשובה

שאלתך מעסיקה רבים מבני הישיבות, וישנם הרבה שמדחיקים נושא זה וחושבים שזאת תופעה זמנית שתיפתר מעצמה, ואינם שמים לב כמה זמן מתבזבז בדיבורים יתרים. אם הינך מרגיש את ההחמצה הגדולה שבדיבורים אלו, כבר פתרת חלק נכבד מהבעיה. כך היה אומר מרן רה"ג הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל שמי שמרגיש חיסרון ברוחניות בנושא מסוים, אות הוא שהוא בר מעלה דווקא באותה נקודה, דאם לא כן, הוא היה מרגיש עם עצמו מסודר ומושלם...

לגבי עצם השאלה, יש לדעת שלבן ישיבה העוסק בלימוד התורה במשך שעות ארוכות יש צורך אמיתי לדבר ולשוחח מידי פעם עם רעיו וידידיו. השיחה היא דבר נעים ורגוע ומשחררת את המח מחשיבה מאומצת, כמו שנת לילה שמרגיעה ונוסכת כוחות מחודשים ליום שלמחרת. ישנם יחידים סגולה שמוצאים מנוחה בשיחה קלילה ונעימה בנושא תורני, אבל בחור רגיל בד"כ לא נמצא בדרגה זו, ומתעניין בדברים נוספים מחוץ ללימוד, ויש לו צורך לשוחח מעט בעניני העולם. וכדאי לעיין בארחות יושר לרבינו הגר"ח זצוק"ל (ביטול תורה עמ' יא) שהביא בשם הגר"א דמה שאמרו חכמים שאחד מקניני התורה הוא 'מיעוט שיחה' לא בא לשלול את השיחה ולהורות למעט בה, אלא הכוונה לחייב מיעוט שיחה קלה כדי ליישב את הדעת. אך כמובן ראוי לטכס עצה ולחשוב כיצד לשוחח באופן שהשיחה תישאר בגדר 'מיעוט שיחה' ולא תיגרר לשיחה ארוכה. שיחות ארוכות נושאות בחובן נזקים רבים מלבד ביטול הזמן. כמו שהזכרת, פעמים רבות השיחה באה על חשבון הלימוד או על חשבון שעות השינה הנחוצות לסדר יום מסודר ומאפשרות ללימוד בריכוז במשך כל היום. כמו כן הדיבורים הארוכים יוצרים ניתוק מהסוגיה הנלמדת, ומכניסים את הבחור לעולם אחר, ובעקבות זאת נוצר קושי להיכנס שוב לענין ולצלול אל תוך עמקי הסוגיה, הדעת מפוזרת וצריכים לאסוף שוב את הפרטים, להעמיד ולסכם בבירור את הסוגיות מחדש.

כמו כן אין ספק שמי שיעמוד עם סטופר וישער את שיעור הזמן המדויק לשיחה, לא יפיק שום תועלת מה'מיעוט שיחה', אלא אדרבה הוא יכנס ללחץ גדול יותר. אך צריך לזכור שביטול תורה הוא איסור, ואדם מישראל צריך לנצל את זמנו לתורה ומצוות, במקביל לסיפוק צרכיו הגשמיים והנפשיים, וצריך לתכנן ביישוב הדעת את דרכיו. אין סיפוק גדול מהתחושה של מי שמגשים את יעודו וממלא את זמנו בתוכן ובעשיה ומתקדם כל הזמן בעבודת השם.

{ אז נדברז }

פרשת חוקת תשפ"ג | לסדר: "באר הפרוה שרים" | גליון מספר: 608

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל:

a8447168@gmail.com

ניתן לקבל את הגיליון בפקס
באמצעות שיחת טלפון:

079-5319191

הודעה: כמידי שנה ניתן לקנות את החוברת 'אלה מסעי' הממוקדת לבחורי שיעור ג' בישיבה קטנה העוסקים בימים אלו בבחינות והיערכות לקראת ישיבה גדולה.

ניתן להשיג (לעת עתה רק) בב"ב

רחוב קיבוץ גלויות 9

רחוב חזו"א 34 פינת דסלר (דריימס)

ניתן לקבל גם במייל.

נודה להשתתפותכם

בהוצאות הגדולות!!

בבנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא

(ע"ר)

ניתן לקבל קבלה מוכרת

להחזר מס (ס' 46)

באשראי: "נדרים פלוס"

בטלפון: 0799-654321

בדואר: פולק, גאולה 15 חיפה

למה יש בחורים שמרגישים לא שווים???

כמידי שנה בימים אלו... זו התקופה של המבחנים לישיבות גדולות... עכ"פ במגזר הליטאי... ואיך שזה נראה... העסק רק יוצא יותר מהפרופורציות... ישנה איזה מין הילת כבוד לישיבות נבחרות נחשקות מסוימות ועיני הבחורים נשואות לשם כאילו שממש יוצאים גדולי תורה... וכבר יש דירוגים... יש את העשירה הפותחת ויש את הישיבות הבינוניות ומעלה... ומטה... (וכמובן: מי קובע את זה?? עוילם הישיבות... וכבר הזכרתי לא פעם שאני הוא נשיא מועצת עיוילם הישיבות... מידי שבוע מתכנסים אצלי בבית חברי המויעצת של בחורי הישיבות... נציגויות נבחרות מכל הישיבות החשובות, ואנחנו דנים בכבוד ראש בסינגלים החדשים או בריקודים שזה מה שהולך לרררוץ בחתונות של עוילם הישיבות... כמו כן בקולקציה ובאופנה החדשה שאנחנו רוצים להשיק בעוילם הישיבות, וכעת!!! בימים אלו אנחנו כמובן דנים מידי היום בשאלות הרת גורל... איפה למקם כל ישיבה... איזו ישיבה מדורגת למעלה מחוט הסיקרא ומה למטה... מה חציו בקדש וחציו בחול... בקיצור: 'כאילו' שיש בכלל דבר כזה שנקרא עוילם הישיבות... עכ"פ ראה הוזהרת!!! תיזהר מאותו רגע מפחד שבבום אחד הבלון הזה יתפוצץ עליך לתוך הפרצוף ותגלה שהעוילם הענק היה בסה"כ בלון... מה שבטוח: אני לא אחראי על הפגיעה הזו, עד כאן נאום נשיא מועצת בלון הישיבות... חתימת יד קדשי... ותכל'ס... ישנם בחורים מאוד שבורים מזה שהם לא מתקבלים לישיבות היותר נחשבות... ולי יש פינה חמה בלב אליהם... כי... כי גם אני הייתי שם! גם אני לא התקבלתי... גם אני עברתי תקופה קשה עם הרבה שברון לב... ולכן מידי שנה אני מקדיש מאמר אחד או שנים לחצק... לעודד... ויש לי הרבה מה לומר בנידון... (סליחה מכל אלו שהנושא הזה לא נוגע אליהם משום כיוון... תשמחו... ניצלתם...)

אבל!!! בשנה האחרונה משהו השתנה אצלי בראש...

העניין הוא: שעד השנה האחרונה... מאוד חמלתי וריחמתי על אלו שלא התקבלו!! על אלו שהאף שלהם למטה ומרגישים לא שווים!!! אבל השנה קרה לי משהו מאוד מוזר!! הראש שלי התהפך ב-180 מעלות!!! הרחמים שלי השתנו מן הקצה אל הקצה!!! דווקא אלו עם האף למטה שלא התקבלו... עליהם אני פחות מרחם... ואילו אני יותר מרחם על אלו שכן!! כן התקבלו לישיבות הנחשקות ולמה??? מה קרה??

אז דבר ראשון: אני אתן לך רקע כללי... איפה זה בכלל התחיל להשתנות לי...

ניגש אלי בחור שאני מכיר אותו... מכיר את הרקע שלו... מסוג הצעירים המוצלחים והמשרימים האלו... שבטחון עצמי יש לו בשפע... בחור חלק כזה... משפחה מיוחסת... למד בישיבה קטנה הכי טובה... משם התקבל לישיבה גדולה הכי טובה... והכל זורם... הכל חלק... והנה בתקופה האחרונה יום הוא מגיע אלי עם פנים נפולות... מה יש?? **הסתה נגד החרדים!!!** יש בימים אלו כידוע הסתה מאוד חזקה... החילונים פותחים את הפה נגד בחורי ישיבות שהם לא עושים כלום... סתם פרזטיים... הציבור הכללי מעריך הרבה יותר את החייל בצבא מאשר בחור ישיבה... העם מסתכל על חייל קרבי שהוא בפסגה ואילו בחור ישיבה הוא סתם לא שווה כלום... בקיצור: המשפטים האלו שברו אותם... את אותו בחור מוצלח...

נו... כעת אני אמור לעודד אותם... כבר התחלתי לברור את המילים... כבר כמעט הלכתי בטבעיות להוציא מהבויידם את התשובות המוכרות והנדושות עד כמה שמי שעוסק בתורה הוא מקיים את העולם והוא נזר הבריאה... אבל לא יודע מה קרה לי... כנראה שסו"ס הכרתי את הבחור הזה יותר מידי טוב... והמשפטים המוכרים מהסוג הזה לא כ"כ נדבקו עליו... ופתאום ללא הודעה מוקדמת שיניתי כיוון... אני בעצמי לא תכננתי לפנות אליו מהזוית שזו... אבל ככה זה יצא משמים... פתאום מצאתי את עצמי עונה לו ככה:

תקשיב איציק... אם אתה בתור בחור ישיבה מרגיש שחייל בצבא שווה יותר ממך... תשמע... כנראה... כנראה שזה נכון!!! כנראה שיש דברים בגו!! **הוא הסתכל עלי המום...** הוא לא ידע מאיפה זה נפל עליו...

אמרתי לו: אני אסביר לך מה אני מתכוין... הרי מה זה חייל בצבא??? מי שיודע... בצבא זה עובד ככה, ברגע שחייל נכנס לצבא... הדבר הראשון שעושים לו זה **מוחקים לו את האישיות!!!** במשך 3 חודשים עושים לו דיכוי אופי... משפלים אותו... עושים ממנו אבק אדם... (אתה מוזמן לברר... זה ממש תיאורי זוועה...) במשך שלושה חודשים עושים לאישיות שלו וידוא הריגה!! זאת אומרת: אחרי כל מה שעושים לך מהחייל הזה חשוב ומכובד ומדברים בערכו... תכל'ס החייל בעצמו "לא שמע על זה..." מה שהוא יודע ומה שהוא פוגש זה שהוא בעצמו נרמס והאישיות שלו נשחקה עד עפר... אבל עזוב... בא נמשיך הלאה... כעת אחרי שסיימו למחוק לו את האישיות... ועד הסוף... עד עפר... זהו? סופית?? אתה מחוק לגמרי?? לא נשאר ממך זכר??

אווה... כעת אומרים לחייל... אחרי שהאישיות שלך נמחקה... כעת אתה באיפוס הגדרות... כעת אם!!!! אם אתה רוצה... אז תתחיל... **תתחיל מאפס!!!** ואז... אותו חייל מתחיל... מתחיל לעבוד... ומתחיל לעשות אימונים מפרכים עד שהוא מתקדם לאט לאט... ואם החייל הזה יום אחד שווה משהו זה רק בגלל שהוא נהיה שווה!! כי כי... כי הוא מצד עצמו התחיל מנקודת אפס ומתחת לאפס... הוא מצד עצמו לא היה שווה כלום!!! (בא נדבר ככה: בניגוד לבחור ישיבה... אם תגש לחייל ותגיד לו שהוא לא שווה כלום... הוא לא יעלב... למה?? כי מי חשב אחרת... מי כמוהו יודע שהוא לא שווה... הרי הסבירו לו את זה בכל דרך אפשרית... רק מה... אחרי שהוכיחו לו שהוא לא שווה כלום... אח"כ הוא התחיל לעבוד ולהתקדם ואז הוא נהיה שווה ומתחיל להרגיש שווה... ואז!!! ברגע שהוא באמת מרגיש שווה... אז אם תבא ותגיד לו שהוא לא שווה... הוא שוב לא יעלב... ולמה?? כי הוא יודע שהוא כן שווה!! בקיצור: ממה נפשך אתה לא יכול להעליב אותו... כי כשהוא לא שווה... הוא לא שווה... וכשהוא כן שווה... לא יעזור שתגיד לו שהוא לא שווה... כי הוא יודע שזה לא שווה זה מעודכן לפעם אבל היום הוא שווה)

ההמשך בעמוד 3-4 בגיליון זה...

אמור מה מפחיד אותך ואומר לך מי אתה..

כיתת נחש הנחשית!!! זה אחת משלוש הנהגות נועזות ביותר שחזקיהו המלך עשה והודו לו חכמים!!! תחשוב מה שזה... נחש הנחשית זו המזכרת פת רגישות... תחשוב איזה מעשה נועז זה!!! עד היום אף אחד לא העיז לנגוע בנחש שנעשה ע"י משה רבינו בכבודו ובעצמנו... וכאן מגיע חזקיהו הצעיר... ופשוט מכתת אותו... איך?? מאיפה חזקיהו המלך קיבל את האומץ לעשות כזה דבר??

והתשובה היא כך:

כשחזקיהו בא לכתת את נחש הנחשית... היו כאלו שהזדעזעו עד עמקי נשמתם... איך חזקיהו מעיז לנגוע להרוס את הנחש שעשה משה?? חזקיהו ענה להם מיניה וביה: סליחה רבות... לפני חמש דקות עבר פה יהודי והשתחוה לנחש הנחשית... איך הוא העיז לעבוד ע"ז שבתורת משה רבינו כ"כ הרבה פעמים כתוב שאסור לעבוד ע"ז... למה אתם נרעדים ממעשי ידי של משה רבינו יותר מתורת משה רבינו?? משה רבינו אף פעם לא הזהיר לנהוג כבוד בנחש שהוא עשה!! אבל משה רבינו כן הזהיר אותנו אינספור הפיחידה שנשארה לעם ישראל ממשות משה רבינו... משה רבינו בכבודו ובעצמו עשה את נחש הנחשית!! והנחש הזה ממשיך ללוות את כלל ישראל קרוב ל-800 שנה... במשך כל הדורות שומרים עליו בחרדת קודש בתור נכס רגשי יקר ערך!! ויום אחד מופיע חזקיהו המלך ומתחיל לזלזל בנחש הקדוש... קורא לו נחשית וברגע שהוא רואה שיש יהודים שנשלים בזה לע"ז... הוא פשוט לוקח את המטען הרגשי העצום הזה ומכתת אותו בלי טעמים שלא נעבוד ע"ז... חזקיהו מכתת את נחש הנחשית בשיטתיות... תעשו עסק ממה שמשה רבינו עשה עסק!! אל תעשו עסק ממזכרות שנשארו לנו ממשות רבינו ומשה רבינו בעצמו לא עשה מהם עסק...

יש פסוק בפרשת האזינו: "יזבחו לשדים לא אלוך, חדשים מקרוב באו לא שערום אבותיכם!!!" האם שמת לב מה כתוב בפסוק הזה?? שעם ישראל היו עובדים לשדים... שדים זה לא ע"ז... אז מה זה כן?? התורה בעצמה מפרטת לנו: יזבחו לשדים— חדשים מקרוב באו לא שערום אבותיכם... אומר רש"י במקום: לא עמדה שערות מפניהם, דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה" האם שמת לב מה רש"י אומר פה?? יש כל מיני עניינים בעבודת ה' שהם אמיתיים ונכונים... יש לזה מקור ואבותינו בעצמם אפילו נהגו ככה... אבל!!! **השערות של אבותינו לא סמרו על זה!!!** מה פירוש?? אבותינו הרי היו יראי שמים... כשהם היו ניגשים לעבודת ה'... השערות שלהם היו סומרות מפחד... ובכל זאת... יש נושאים קצת פחות מהותיים בעבודת ה'... שאבותינו אמנם עשו אותם... אבל השערות?? השערות שלהם לא סמרו על זה... לא יצאו מגדרם... לא עשו מזה עסק יותר מיד... ואילו אנחנו... אנחנו משום מה נתפסנו על זה... נפלנו על זה... והשלטנו לשים את כל הפרוד'קטורים על זה... והשערות שלנו בחרו לסמור דווקא על זה... הנה לך יזבחו לשדים!!! סליחה אדוני: מאיפה שאבת את התורה החדשה הזו?? למה יש לך יראת שמים מול ההידור הזה עוד יותר מחמורה שבחמורות?? מאיפה הבאת את הסולם ערכים החדש הזה? אלא מאי?? יזבחו לשדים!!! זה לא יראת שמים... זה יראת שדים!!!

--

ההמשך בעמוד 6 בגיליון זה...

מה הקשר בין חודש תמוז לעיניים...? עיני עיני יורדה מים...

נכנסנו כעת לחודש תמוז!!! חודש תמוז ואב... שניהם שייכים לעיניים... עין ימין ועין שמאל... כך מפורש בספרי פנימיות שכל אחד מהחודשים מכון כנגד איברי הראש... ותמוז ואב זה עיניים!!! חוץ מזה חודש תמוז הוא החודש של שבט ראובן שכל עניינו **ראיה**!!! כי **ראה** ה' בעיני... וידוע דרשת חז"ל שיש טעם נוסף למה לאה קראה לראובן כך... אמרה לאה **ראו** מה בין בני לבין חמיי... ראובן מייצג את ה-**ראונו**... אצל ראובן רואים באופן בוטה וחד את ההבדל בין האור והחושך-- יש בין ישראל לעמים... ולכן באמת בדיוק בחודש הזה מתחיל החופש הגדול... וכאן מתחיל ה-**ראו** הגדול!!! ברגע שמתחילה הצניחה החופשית של יוני יולי אוגוסט... כאן לאה עומדת בישיבה של מעלה ומשתבחת בראובן שלה ואומרת לאבא שבשמים: הנה... תראה מה בין ראובן שלי לבין כל האחרים בני גילו...

זה לא קל!!! סו"ס ראובן נקרא על של הראיה!! ויש לו עיניים... יש לו עיניים גדולות לא פחות מהבן דוד שני מצד אבא... לא פחות מבן חמי... ודווקא מכאן מגיעה ונובעת המעלה העצומה שלו... מעלת ה-**ראו**!! ראו מה בין בני לבין חמי...

אני רוצה שתבין: מישוה שאל אותי שאלה עצומה: אם כל הרעיון של ראובן זה "ראו מה בין בני לבין חמי" אז למה צריך לחכות עד ראובן?? מה רע באבא שלו יעקב...? הרי אם אתה באמת רואה להשוות בין עשוי לישראל... אתה לא צריך שבביל זה לחכות שראובן יוולד... יעקב לא מספיק? ראו מה בין יעקב לעשוי... עשוי איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם?? מה לא מספיק בתאום של עשוי... ש... שכולם יודעים להבחין מה בינו לעשוי??

והתשובה היא פשוטה מאוד:

כשיש בחוברת עבודה "**מצא את ההבדלים**" כל הקונץ הוא לשים שתי תמונות שמאוד מאוד דומות אחת לשניה... ובכל זאת תמצא 10 הבדלים ביניהם... אז זהו שיעקב ועשוי זה... זה בכלל לא מתחיל... אין שום קשר בין התמונה של יעקב לתמונה של עשוי... אם תקח תמונה של יעקב מהאוהל ותמונה של עשוי מהשדה... תשים אותם אחד ליד השני ותגיד לי מצא את ההבדלים... אני אענה לך: קודם תסביר לי מה הקשר בכלל ואח"כ נתחיל לדבר על ההבדלים... אבל ראובן ?? !? ראובן זה כבר משהו אחר... ראובן זה כבר פחו במים... לראובן יש עיניים גדולות לא פחות מעשוי... לראובן יש תכונות של "יתר שאת ויתר עד" שמזכירות את עשוי... **ופה!!! פה לאה מופיעה ואומרת:**

בבקשה... מצא את ההבדלים!!!

יש את העובדי ה' שאצלם בין הזמנים זה כמו אמצע הזמן... חורף זה כמו קיץ... סוף זמן כמו תחילת זמן... הם תמיד שקועים בלימוד... העסק יציב... הנה לך יעקב!! אשרי חלקם... הלב מתפלץ מקנאה לראות אותם... מי יתן וכל עם ישראל יהיו כאלו קדושים מרחם...

אבל חודש תמוז מייצג את הקבוצת מועדון שלנו... זה ראובן!!! ראובן זה כבר תכונות עזות... יש פה פחו כמים... יש פה בחור שהיולי יולי אוגוסט מתחיל לפעפע בנחיריו... יש פה רווק הדר בעיר ו... ויש אצלו הבדל בין קיץ לחורף... בקיץ יש לפעמים התמודדות קצת... קצת נוספות... ופה!!! בחודש תמוז... פה מופיעה לאה בגאווה גלויה ואומרת:

ראו!!! ראו מה בין בני לבן חמי... תראה את ראובן שלי עם עיניים ממטרות... איך הוא נלחם לשמור אותם... איך הוא מתמודד... איך הוא בועט עם כל הכח במגרש המאבק שהקב"ה מתזמן לו... תראה מה ההבדל בינו לבין כל משפחות האדמה שצונחים יחד עם היצרים שלהם צניחה חופשית לבוץ והרפש... בני אתה!! ראובן בן ישראל (ולא בן חמי) אשר בך אתפאר... המוסד החינוכי היחיד **בעולם כולו** שבחופש הגדול ממשיכים לשבת וללמוד זה בית המדרש... המושג של חופש הגדול זו מוסכמה בנלאומית שגם רוסיה וגם אוקראינה מכירות בו... גם צפון קוריאנה וגם דרום קוריאנה... ולמה? כי חם... עיפיים... די... נגמרה השנה... והמקום היחיד ש-ראו!!! מה בין בני לבין בן חמי... זה הראובן... ובפרט הראובן של דורנו... מי שאין לו כ"כ ניסיונות בשמירת עיניים... שידלג על המאמר הזה... יש עוד "א שבטים חוץ מראובן... אבל אם אתה ראובן... אז החודש הזה הוא החודש שלנו!!!

בכמה מילים קצרות: מה זה העיניים האלו??? עיני ה' משוטטות בכל הארץ... העיניים של הקב"ה זה ביטוי לצינור של השגחה פרטית... וכידוע: ה' תלה את ההשפעה של כל העולמות במעשים שלנו... וכשיש ניסיונות בשמירת העיניים זה אומר שהקב"ה מסר לך כאן צינור של השפעה... ומבקש: אנא!!! תנקז את השפע למקום הנכון... וכאן מתחיל הסיפור של הפסקת מים... יום אחד אני מגיע לפתוח את הברז בבית ואין מים... מה קרה?? גם היום העירייה הודיעה על הפסקת מים כמו בשבוע שעבר...? מה מתברר? אחרי כמה דקות השכן דופק אצלי בדלת... אל תשאל... יש פה הצפה... יש לך פיצוץ בצינור... כל המים נשפכים החוצה ו... ולכן אין לי מים!!! זה הסיפור של שמירת עיניים!!! כשיהודי שומר על העיניים השפע של הקב"ה מנוקז בצורה מרוכזת ובהשגחה פרטית למקומות היעודיים... אבל ברגע שהעין מתחילה להיות ממטרה... לכל הכיוונים... השפע מתחיל להתפזר... להתפזר לכל עבר... השפע מתפזר לכל המקומות הלא נכונים ותכל'ס... כשמגיעים לברז האמיתי!!! איפה שבאמת צריך שפע... איפה שבאמת יהודי צריך ישועה... הוא פותח את הברז והופה... אין מים... ואז היהודי עומד ושואל: רבש"ע למה פניך תסתיר? למה אין מים? ומה הקב"ה עונה?? לא!!! יש מים... עיני ה' משגיחות... מה נעשה שיש פיצוץ והשפע הגיע למקומות הלא נכונים... תתקן את הפיצוץ!!! תסתום את החור בעיניים... שהעיניים יחזרו להתמקד ואז השפע יחזור לרדת במקומות הנכונים...

כאן במילה אחת תבין למה מי ששומר על העיניים יכול לפעול ישועות... אין אצלו פיצוצים בצינור השפע... יש זה!! אתה יכול לפעול ישועות... תנסה!!! ותראה- ראובן!!!

ניתן לקנות את הספר "וימאן"!

הנכתב מתוך חזית הקרב, והעוסק בתעצומות השליטה והחוסן הפנימי הנדרשים ל'בן ישיבה' בדורנו הרדוד והנשחק. ו'דע מה שתשיב' בכל עניינים אלו, ספר זה בין הייתר משמש כמנת דחף ל'גיבור הכח' של דורנו שנאבק ללא ליאות להוביל מנהיגות אסרטיבית מול הדחפים ורוחות זעף הנושבות גם במחוזותינו.

ניתן להשיג במחיר 15 ₪ בלבד (כריכה רכה)

המשך... אתה לא שווה??

ת ה י ה שווה!!!

(המשך) עד עכשיו דיברנו על החייל... כעת נעבור אליך איציק... אתה עברת מסלול הפוך בדיוק!!! 180 מעלות הפוך מהחייל! רק התקבלת לישיבה... זהו! אתה כבר מרגיש שהגעת לפסגה! מאותו יום אתה מרגיש מיליון דולר... מה עשית בשביל זה?? **כלום!!!** כמובן שיתכן שבאחד על אחד אתה בחור טוב ועושה שטייגן... ומה שיש לך יש לך... אבל בינינו... אתה מבין לבד שכעת לא זה הנושא... כי אל תשכח שגם הבחור המתמיד השני שלא התקבל... גם הוא יושב ולומד לא פחות ממך והאף שלו למטה ואילו האף שלך למעלה... אז- על מה?? במה אתה מרגיש מיליון דולר יותר מהבחור השני?? **על כלום!!!**

ותכל'ס... אתה יכול לרמאות את כל מי שאתה רוצה חוץ מאת עצמך... סו"ס אתה עצמך לא מרגיש שווה!! כי... כי ממה?? למה שתרגיש שווה??

עשית משהו?? **לא עשית כלום!!!** בסה"כ זאת מיישיבה קטנה לישיבה גדולה... אמנם נכנסת לישיבה שהיא!!! הישיבה עצמה נחשבת מאוד... כ"ש שהתורה הקדושה... היא ודאי נחשבת לאין ערוך... תלמיד חכם הוא נזר הבריאה... הכל נכון... אבל אתה?? מה אתה שווה?? אתה נשארת פירור!!! אתה עדיין לא עשית כלום עם עצמך... **ואתה מרגיש את זה!!** ואם ככה... מה הפלא שאתה מרגיש נחיתי מהחייל הכי זוטר... כי גם הסנדלר והחייט והחייל הכי קטנים... סו"ס נקודת הפתיחה שלהם היא אפס!!! ומכאן ואילך אם החייל מרגיש שווה משהו... זה רק בגלל שהוא עשה משהו כנראה ש... שמזה הוא **נ ה י ה** שווה משהו!!!

ומכאן מגיע הנחיתות שלך!!! כי כשאתה רואה חייל... אתה מזהה מישו שעשה פה משהו בשביל להיות שווה... ואילו... אצלך... משום מה נתנו לך להרגיש שווה גם כשלא עשית בשביל זה כככלום...

הבנת מה אמרתי?? אני אנסה להסביר את זה יותר:

שתבין: אני לשם שינוי אף פעם לא הרגשתי נחיתי שמעריכים את החייל יותר ממני... אולי כאב לי!!! כאב לי ההסתרת פנים שאנשים עד כדי כך לא יודעים מי באמת שווה... אבל להרגיש נחיתי?? זה לא!!!

ולמה?? למה אני אף פעם לא הרגשתי נחיתי מול החייל??

כי אני לא לשם שינוי לא התקבלתי לישיבות שאתה התקבלת... אני לא הסתובבתי בחודש תמוז זחוח כמון... אני הסתובבתי עם אף למטה... הרגשתי שאני לא שווה כלום כלום כלום... ואז!!!! ברגע שככה הרגשתי... הייתי במצוקה... סו"ס לא נעים לבן אדם להרגיש שהוא לא שווה כלום...

נו... אז מה עושים?? לא הייתה לי ברירה!!! הייתי מוכרח לקום בבוקר ולעשות משהו עם עצמי... אחרת אני באמת לא אהיה שווה גרוש... התחלתי ללמוד דפי גמ' בזה אחר זה... (אני זוכר שאמרתי לעצמי: אם לפוניב' לא התקבלתי... אז לפחות אקבל לישיבת חכמי לובלין... שם היה צריך להיבחן אצל ר' מאיר שפירא על 500 דפים...) וככה מחוסר ברירה... הייתי חייב להיכנס למירוץ ולתבוע מעצמי כדי להרגיש שווה... ואז... ואז פשוט **נהיית** שווה... מה אתה רוצה... אין לי ברירה... אתה רוצה שאני אשאר לא שווה?

ואז!!! כשפגשתי את החייל הזה שיאיר לפיד טוען שהוא שווה... זה לא הזיז לי! כי... כי אף אחד לא יספר לי סיפורים מה שווה ומה לא שווה... אני יודע מה זה שווה!! אני לא הייתי שווה והנה נהיית שווה!! וזהו!!! (ושוב: יתכן שכאב לי הלב שהחילוני לא מכיר בזה שאני שווה... אבל זה לא השפיל אותי... זה כמו מיליון שמסתובב ברחוב בסתמיות ואנשים חושבים עליו שהוא סתם קבצן... זה אולי תחושה לא כ"כ נעימה בשבילי... אבל זה לא גורם לו להשתכנע שהוא באמת קבצן... כי מפגר הוא הרי לא!! הוא יודע מה יש לו בתוך הארנק כעת!!! הבנת את החילוק??)

אבל אתה!!! כעת עברתי אליך... אתה הרי מרגיש שווה גם בלי לעשות כלום... כי אתה התקבלת לישיבה המפוצצת... ברגע שהתקבלת... נו... מה עכשיו?? מה אתה אמור כעת לעשות?? **כלום!!!**

זה שהתקבלת לישיבה הכי טובה... מה זה מחייב אותך?? **כלום!!!**

בקיצור: אתה מצידך יושב רגל על רגל ויש לך שם איזה נזר הבריאה שרשום לך מעל הראש... (כמו ילד שחוזר מהגן עם כתר 'אבא של שבת', ביום אחד בהיר הוא נהיה אבא!!! איך?? כתוב לו על הראש!!!) ו... ואז אתה פוגש את החייל ומה הפלא שאתה נחיתי מולו... כי גם את הכלום שהוא שווה... הוא **נהי** שווה!! הוא הגיע לזה... ואילו אתה אף פעם לא **נהיית** שווה... לא נתנו לך צ'אנס לעשות משהו כדי **להיות** שווה!! כי עוד לפני שהתחלת לעשות משהו... כבר הסתובבת בהרגשה שאני **כבר** שווה!!!

ואת הלוקש הזה אתה יכול למכור לכככלום... לא מלעצמך...

ומעתה!!! אי לכך ובהתאם לזאת:

אם פעם נכמרו רחמי על הבחורים מהקבוצת מועדון שלי שלא התקבלו בישיבות טובות והם מרגישים לא שוים... היום משהו התהפך לי בראש... היום אני יותר מרחם על הבחור הזחוח שכן התקבל בישיבה טובה... **ולמה?? מסיבה פשוטה:** אתה מוטי- שלא התקבלת בישיבות הנוצצות... נכון! אתה מרגיש שאתה לא שווה כלום!!! ולא נעים להרגיש ככה... אבל מה נעשה... לא נעים לי לומר לך... אבל זו האמת!!! **אתה באמת לא שווה כלום!!!** (לא אתה ולא אחרים...) והיות ואתה לא שווה כלום...

אז בא... בא... בא נחשוב מה עושים עם זה... בא תתחיל להיות שווה... תתחיל להשקיע... ותקשיב מה שאני אומר לך: אתה בעזה"ש תוך ארבע שנים **לומד את כל נשים נזיקין**... שמעת?? אתה בשנת התשפ"ז נבחן על נשים נזיקין!!! **ברור או לא ברור??** ו... ואז אתה תרגיש שווה... כי... **אתה תהיה באמת שווה**... ואל תשכח להזמין אותי לסיום של נשים נזיקין... רגע... ומה יקרה אם זה קצת יתאחר וזה לא יהיה תוך

ארבע שנים אלא תוך שש או שבע שנים?? טוב... 'נסלח לך...' אבל אם כבר התאחרנו אז תעשה את הסיום הזה בשילוב האירוסין!!! מול השווער החשוב שיחטוף אותך כמו לחמניה טריה... כי... כי עברה שמועה בשוק השידוכים שיש פה בחור פלאי!!! בחור שיועד נשים נזיקין בעל פה!!! (איפה תראה כאלו דברים... איפה אתה רואה בחור שיועד נשים נזיקין?? רק בחור שהרגיש לא שווה... רק לו יש את התעצומות לעבוד קשה כדי להרגיש שווה) תחשוב רגע בהיגיון: שווער שמציעים לו בחור שניתן לבחון אותו נשים נזיקין... מעניין אותו באיזה ישיבה הוא לומד?? את מי מעניין הישיבה!!! אתה פה התופפפפפה!!! אז הנה... יש פה בחור שפעם הרגיש לא שווה... והיות ולא היה נעים לו להרגיש לא שווה ו... ולכן הוא למד ולמד ואז הוא נהיה שווה... וסוף הכבוד לבא... נו... **אז עכשיו תגיד לי בכנות:** האם אני אמור לרחם עליך שאתה כעת מרגיש לא שווה?? מה אתה רוצה שיהיה?? אתה רוצה כן להרגיש שווה כעת...?? אם כעת תרגיש שווה, מה הסיכוי שלך להיות שווה אי פעם?? אם תרגיש כבר עכשיו שווה!!! אני מבבבבטיח לך שבחתונה אתה לא תעשה סיום על נשים נזיקין... **כי... כי למה... למה שזה יקרה??** בחור שכבר משיעור א' יודע שמה שהוא יעשה ומה שלא יעשה... בשידוכים הוא תמיד יהיה מבוקש ויוכל לדרוש כמה שהוא רוצה... תן לו סיבה אחת למה להתאמץ מעל ומעבר וללמוד נשים נזיקין??

אבל אתה ברוך ה' מרגיש כעת לא שווה... וכעת זה אמנם לא נעים... אבל רק בזכות ההרגשה הזו אתה הולך לתפוס את עצמך ולהיות שווה שווה שווה שווה!!! ושווה באמת ולא בזיוץ... נו... אז לרחם עליך?? אני מתקשה לרחם עליך! לעומת זאת חבר שלך שהתקבל לישיבה המפורסמת... והוא מבחינתו... הגיע כעת למנוחה נכונה תחת כנפי השכינה... **עלי אני מרחם!!** כי נכון שבימים אלו הוא מסתובב כולו זחוח ומבסוט... אבל דווקא הזחירות הזו יש בה סיכון אמיתי שהוא עלול לא לעשות משהו עם עצמו כי הוא סיים!! הוא כבר הגיע לפסגה!! הוא כבר מרגיש מיליון דולר עוד לפני שהוא הזיז את עצמו... ו... ואז אותו בחור חוזר הבייתה בבין הזמנים... ואברך אחד ניגש אלי כולו מבוהל... תשמע... הבחורים של הדור הזה מרגישים כזו נחיתות... כבוד התורה כ"כ ירד פלאים... איך מרוממים אותם?? איך מצליחים לתת לבחור ישיבה את הרוממות שהוא כן שווה יותר מהחיילים והבעלבים והעסקנים וכ'?

נו... באמת מה עושים?? אוהו... מצאנו פתרון!!! נכתוב מודעה גדולה, ברוכים הבאים לגיונו של מלך... לבני הישיבות... נזר הבריאה אה...!!!

עניתי לאותו אברך... עזוב!!! 'על הראשונים אנו מצטערים...' הפטל הדביק הזה שכבר ניסיונו למרוח עליהם... זה מה שהרס אותם עד עכשיו... אז אתה רוצה עוד להמשיך להרוס אותם...?? **אז מה כן??**

אתה רוצה באמת באמת לרומם בחור ישיבה?? בא תראה איך מרוממים בחור ישיבה... תביא לי את הבחור הכי חחשוב... הנה... מוטי!!! תשמע מוטי... תקשיב טוב טוב ל-מה שאני אומר לך!! אני אומר לך כעת משפטים אמיתיים להחריד: אני רוצה להגיד לך:

שאתה לא שווה גרוש!!!!!! שמעת?? גרוש אתה לא שווה!!!

הישיבה שלך היא אמנם הישיבה הכי טובה... ותלמיד חכם הוא באמת נזר הבריאה... הכל נכון... אבל **אתה???** מה זה קשור אליך ??? ? ! ?

אתה סתם אפס מאופס!!! אתה לא שווה גרוש!! שקל לא!!!!

אה... לא נעים לשמוע את זה?? אה... אתה כן רוצה להיות שווה??

קדימה!! תתפוס את עצמך לידיים!! בררתי עליך... אמרו לי עליך שאתה בעל כשרון... ולפי הכישורים שלך אתה יכול תוך ארבע שנים להיות בקי בנשים נזיקין!! קדימה... תתחיל ללמוד... ומה מה מה... אחרת אתה באמת לא שווה גרוש!! ואל תזלזל במה שאני אומר לך כי לשם שינוי זו האמת האמיתית!!! אם לא תשמע בקולי... אם תמשיך להסתובב לי פה זחוח ותמשיך לקום מתי שבה לך ולנייעס כאילו אתה כבר במגדל השן... **אתה יודע מה שיקרה?? אני אגיד לך בדיוק מה שיקרה:** אתה תכנס לאותה ישיבה... שהיא באמת ישיבה טובה... אבל אתה מטאטא!!! והמטאטא נכנס לשיעור א'... ומשם המטאטא עבר לשיעור ב'... והמטאטא המשיך לעשות את דרכו משיעור ב' לשיעור ג' לקיבוץ... ויום אחד המטאטא התחתן... מטאטא נכנס... ומטאטא יצא... השם של הישיבה ממשיך לפרוח ולשגשג ואילו אתה הייתי מטאטא ונשאת מטאטא... ושלא תגיד שלא אמרתי אה... מה לעשות אם אתה לא רוצה לצאת מהישיבה מטאטא כמו שנכנסת?? הדרך היחידה היא שתבין ותפנים **שאתה כעת מטאטא!!** אתה לא שווה גרוש!!!! והיות ואתה לא שווה גרוש... אז תתחיל... תתחיל **להיות** שווה!! תתחיל לעשות משהו **שיעשה אותך שווה!!!** ואז תזכה להיות נזר הבריאה!! אז אתה באמת תצדיק את כל ה'דברים הרבה' שנאמרים על העוסק בתורה... אבל כעת אתה לא נזר הבריאה ולא בטיח... הגיע הזמן שנקלוט: שבחור ישיבה הוא לא מטומטם... א"א למרוח עליו מחמאות בלי קשר!! זה מתפוצץ לו בפנים מול החייל...

כעת נעזוב את איציק... כמה מילים במגרש החינוך... (לא איכפת לי שהצעירים יעמדו מאחורי הדלת ויבנו אין נכון לעבוד איתם) אני אומר קבלו דעתי... אבל אם אתה שואל אותי... אני סבור שאם אתה רואה כיום בחור שמרגיש נחיתי בזה שהוא בן ישיבה... זה לא בגלל **שלא** מספיק החמיאו לו! יתכן שאדרבה... החמיאו לו אבל בלי קשר!!! שכנעו אותו שהוא נזר הבריאה גם בלי לעשות כלום... ודווקא זה מה שמפרק אותו!! כי נפש נורמלית לא קונה מחמאות בלי קשר... **אבל רגע רגע... כאן צריך להסתייג:** בחינוך שום דבר לא עובד שחור לבן... יש כאן הזמן רצוא ושוב של שמאל דוחה וימין מקרבת... והאמת היא שאם נרצה בהזדמנות לפתוח את הסוגיה הזו באופן יסודי... הכתובת היא בנביא יחזקאל פרק ל"ד... שם יחזקאל הנביא מקדיש נבואה למחנכים... הוא ממשיך אותם לרועים ואת החניכים לצאן... ושם יחזקאל עושה חלוקת תפקידים לפי המצב... את הנהלות לא חוקתם, ואת ההולה לא רפאתם, ולנשברת לא חבשתם, ואת הנדחת לא השבתם, ואת האובדת לא בקשתם כתוב כאן: שלכל צעיר יש את הכרטיס

מועדון שלו!! את הצעיר **האבוד** - צריך **לבקש** ואת הנידח צריך **להשיב**... ואת הנער **השוב** צריך **לחבוש** ואת ה**החולה** ל**רפאות** ואת ה**נחלש** ל**חזק**... זו נבואה שצריך יום אחד ללמוד אותה בעיון!! עכ"פ... מה שנוגע לעניינינו... בדור שלנו אפשר דרא ויש מודעות גדולה לחלק השני של הפסוק... יש מודעות ל**נשברת!!** כולנו יודעים שיש כיום בחורים שבורים שצריך לחבוש ולעודד אותם... יש גם כמובן מודעות לבחור הנידח והאובד... לאותו צעיר שמרגיש שלא מתייחסים אליו וצריך להרעף עליו מלא חופנים אהבה וחום... (יש כיום מלאכים נפלאים שעושים עבודת קודש... להכיל וללוות צעירים ולבלוע את כל המשוגות שלהם... וא"א לתאר את גודל חשיבותם... וב"ה יש בדורנו מודעות לזה ואפילו הרשויות מכירות בצורך הזה...) אבל דווקא את האובייקט הראשון!!! **את הנהלות לא חזקתם!!** דווקא זה קצת נשכח בדורנו... מה זה אותם 'נחלות'??

נחלה זה חלישות טבעית... לא מדובר פה בבחור חולה... לא שבור... לא נידח... ולא אובד... מדובר בבחור מצוין וכשרוני!! רק מה?? הוא בסה"כ חלש... והוא צריך **שיחזקו אותו!!! שיעניקו לו כח!!** ואם תשים לב אנחנו מתבלבלים וניגשים אליו כמו שהתרגלנו לגשת לנשבר ולאובד ולנידח... אנחנו מקרבים אותו... עוטפים אותו בחום ומרעפים עליו שבחים ותמיכת עידוד... אבל הההלו... התבלבלנו!! לכל אחד יש את הגישה היחודית אליו... את הנשברת תחבוש... את הנידחת תשיב...

אבל את הנהלה?? תחזק!! איך מחזקים את החלש??

לא חובשים אותו... לא עוטפים אותו בצמר גפן... אלא **מחזקים** אותו...

ואני כעת מדבר ספציפית על זה!! לחזק בחור שיש לו יכולות... זה שפראן אחר לגמרי מלקרב אותו... ואיך מחזקים אותו??

נותנים לו חוזק!! מעיפים אותו קדימה... זה סוג אחר של גישה!!

ולכן אם אתה שואל אותי... אתה רוצה לרומם קרנו של בחור ישיבה בעל כשר'?? קודם תשב בין לבין עצמך ותאהב אותו מכל הלב... ואז תחשוב עליו ממושכות - לאן!! לאן הוא יכול להגיע... תן בו אימון שהוא יכול להגיע לשם... ועכשיו גש אליו... ותתחיל לחבוט בו... 'תרביץ' לו... אני מתנדב לתת לו ה'בוקס' הראשון... הההלו... תתבייש לך... אתה יכול הרבה יותר... תתחיל לזוז כבר!! וכעת אני רוצה לעבור לרגע לדור המבוגר... אני יודע שאתה טיפה נבהלים מהמשפטים האלו... ברגע הראשון נראה לכם שאני פוגע בו... אבל לא!! אתה תהיה בהלם!! אתה תראה שנדלק בו ניצוץ של אור!! אור בעיניים... כי הוא גבבבר... וגבר זה גבר!! בחור רוצה להיות חייל... בחור רוצה להיות שווה!! בחור מייחל למישהו שיתן בו אימון ויעף אותו קדימה... לכל בחור נורמלי יש יצר טבעי לשוב אלי קרב!! הוא רוצה שיאתגרו אותו... הוא רוצה לדחור... לכבוש יעדים... הוא מייחל למישהו שידחוף אותו בתקיפות ממקום של גב חזק ואוהב... בחור רוצה להיות חזק ולא חלש... לבחור לא מספיק שיגידו לו כל יום **אתה** שווה!! הוא רוצה גם מישהו שיגיד לו **תהיה** שווה!!!! ושיגיד לו ממקום של הכרה קרובה ביכולות שגלומים בו וקדימה... עוף... עוף קדימה... (אם קצת תרחח... זו צורת מערכת היחסים שהייתה

בכל הדורות בין תלמיד לרבו... וזה מה שעובד עד עצם היום הזה...) אז שוב: שלא יובן לא נכון... גם לבחור הזה יש רגעי שבר וצריך לחבוש אותו... ויש לו רגעים שהוא נידח ואובד ואז צריך להשיב ולחפש אותו... (כלומר: לקבל אותו כמות שהוא... אוי... כמה חבל שאין מקום ביריעה להיכנס לחלוקות בין אובד לנידח) אבל ההלו... אסור לשכוח שיש גם ב"ה בחורים מוצלחים וטובים שאותם לא צריך לחבוש ולא להשיב ולא לחפש אלא בעיקר לחזק!! ואיך מחזקים אותם? מעניקים להם כח!! אימון!! ובעיטה קדימה...

לקחת בחור חלש ולחבוש אותו... זה כמו לשים גבס לרגל בריאה... למה אתה חובש אותו ועוטר אותו בצמר גפן?? למה אתה לוקח בן אדם בשיא המעוף ומכניס אותו בכח לכסא גלגלים?? תעיף אותו קדימה!! תדרוש ממנו... הוא יודה לך... יהיה לו אור בעיניים... תהיה בהלם!!

לאחרונה... דווקא מרוב שהצליחו לעורר מודעות במחמאות לצעירים... (שהם כמובן קריטי מאוד וחובת השעה) על הדרך משהו השתבש לנו במונחי זכר ונקבה... כמו בכפרות שיש כאלו שמתבלבלים בין תרגולים זכרים לנקבות... ככה לאחרונה נוצר בלבול מסוים בין סוגי המחמאות שמתאימים ל'כה תאמר לבית יעקב' לבין המחמאות שמיועדות עבור 'תגיד לבני ישראל'... כשמדברים לנקבות צריך לדבר בלשון רכה... אבל כשאתה מחמיא לבחור (רק) בלשון רכה אתה גגגגומר אותו! בקיצור: גם כשאתה מחמיא לבחור... תחמיא לו כמו שמחמיאים לגבבבר...

המחמאה הכי אידיאלית לבחור זה לתפוס אותו באוזניים ולהגיד לו: אתה יכול!!!! לתת בו אימון ולהעף אותו הלאה... קדימה... להציב לפניו משימות שמצד אחד הם **לא יותר** ממה שהוא יכול... אבל גם לא פחות!! **ובשום אופן לא פחות!!** כשאתה ניגש לבחור ואומר לו: אתה מדהים... אתה ענק... אין עליך... ולכן מה?? לכן לך לישון?? לא הזזת לו כלום... הלוואי ולא הרסת... כי בחור 'שש אלי קרב'... המחמאה הכי אידיאלית בשביל בחור... זה שאתה המבוגר תתן בו אימון ותשלח אותו לקרב!! ושתשאר שם כצופה מהצד... שיהיה לו לאן להחזיר דבר לשולחו ולומר... הנה... עשיתי שליחותי... עמדתי בזה!! הצלחת!! הנה לך סוג של מחמאה שמדברת לבחור... זה מה שנותן לו ברק בעיניים...

ולסיום: כאן המקום להסתייג: שגם אחרי שתיארתי את אותו בחור שהוא לא עושה כלום... בשטח זה לא באמת קורה... כי תכל'ס בחורי ישיבות הם לא בטלנים... הם עמלים בתורה וסתם ככה... כל בחור מוקף היום בלחץ חברתי שעושה את שלו... אני סומך על הקורא הנבון שהשכיל להבין שלא דיברתי על תופעה קיימת כמו על תופעה שעלולה להיות...

ר' שמריהו... השליח המיתולוגי מסוריא בדרכו לירושלים...

ר' שמריהו בסך הכל רצה לעלות לירושלים להקריב ביכורים... זה הכל... אבל הוא ממזמן קלט והפנים שהביכורים פה זה הסיפור הכי קטן... יש לו פה עוד הרבה מצוות ותפקידים חשובים וקריטים הרבה יותר... אז רק רקע קצר: ר' שמריהו הלוי נשלח במיוחד ע"י הנשיא לשליחות בסוריא!! הוא מתגורר כאן כדי לעשות ידידישקייט... סו"ס מעטים החברים שרוצים להתגורר אי שם בסוריא... ור' שמריהו כאן מופקד על כל נושא בידידישקייט... ר' שמריהו מנצל כל הזדמנות לעלות לבית המקדש כדי לחפות קצת על הגעגועים והמרחק... והנה כעת יש לו ביכורים... אמנם ביכורים דרבנן... סו"ס כאן זה סוריא... כך שמביא ואינו קורא...

ואכן... ר' שמריהו תלה פתק בכניסה לבית המדרש!! שבוע הבא ביום שלישי אני יוצא לירושלים...

הוא רק הודיע שהוא עומד לנסוע... והנה התחילו הנקישות בזה אחר זה... והרשימה כל הזמן הלכה והתארכה... רשימה של בקשות מגוונות... חלקם בקשות שמחות חלקם עצובות... חלקם בקשות פעותות וחלקם בקשות איסטרטגיות... הדפיקה הראשונה הייתה של מלכה בת ה-13... היא עמדה בפתח וביקשה מר' שמריהו שיסכים להיות שליח קבלה בשבילה- לקבל גט מיד בעלה... אגב: אל תבהל... זה פה סיפור עגום של פירוק משפחה... מדובר פה בסה"כ בבה"ח ר' יונתן ששבועים לאחר הבר מצווה קידש את מלכה בת השש... והסיכום היה עם אבא שלה שהוא הולך ללמוד 14 שנים בישיבה... ונכון לעכשיו נשארו לו עוד שש שנים נוספות ללמוד בישיבה בירושלים... אבל לאחרונה הוא החליט לגלות למקום תורה... ולנסוע גם לגליל העליון לעשות שימוש אצל ר"א או לפרוגייתא אצל ר' אלעזר... והיות ובשנים אלו המדינה משובשת בגייסות לכן ההמלצה היא שמי שהוא לא כהן, עדיף שיתן לאשתו גט עד שהוא יחזור בעזה"ש בשלום ואז 'חזיר גרושתו' כדי למנוע חשש של עגונה ח"ו... ובפרט ש... שאם ח"ו יקרה משהו אז מלכה תיפול ליבום אצל אחיו של ר' יונתן... ומה נעשה שאנחנו קצת מכירים אותו מהשכונה ו... והוא לא בן תורה... ר' יונתן הבין מיד את החשש... ואכן הסיכום היה שהיא- מלכה, תמנה שליח קבלה שהוא יקבל את הגט...

טוב... ר' שמריהו הסכים... נו נו... שליח קבלה של גט זה עוד הבקשות היותר קלות!! אתה לא צריך לעשות כלום... רק בסה"כ לקבל את הגט בפני עדים וזהו... כבר לא צריך לשמור על הגט... (הדבר היחיד שר' שמריהו כן הצריך זה שני עדים שיעידו שמלכה אכן מינתה אותו להיות שליח קבלה)... טוב... עד כאן הנקישה הראשונה...

אחרי שעתיים... שוב נקישה בדלת... פייביש!!! מה שלומך פייביש? במה אני יכול לעזור??

פייביש נאנח... לפני כמה חודשים עליתי לרגל... יהודי אחד ביקש ממני הלוואה... הסכמתי בשמחה... בדיוק היו איתי שני אנשים מכאן... מהשכונה שלנו... החתמתי אותם בתור עדים... ונתתי לו בחפץ לב... והנה הגיע זמן הפרעון... שלחתי את השטר עם מישהו שגיבה ממנו!! והבן אדם מכחיש... מערער על השטר... מערער על העדים... מזוייף הוא... וכעת אני צריך לעשות קיום!! יש לי יהודי אחד בירושלים שמכיר את שני העדים מכאן אבל אני צריך עוד עד... אני צריך שתיצור עם העד השני קשר ושניכם יחד תלכו להעיד על העדים... לקיים את השטר ולגבות... ר' שמריהו נאנח בלבו... אוהו... התחילו הטיוילים... לעת עתה אני כבר יודע שאני הולך לבקר בשני בתי דינים!! אחד בשביל הגט ואחד בשביל קיום שטרות...

לא עברו עשר דקות... ודפיקה רועמת בדלת... אוהו... הרשל בדלת... זה נראה שהוא עצבני... כן... הרשל מה נשמע? די די... נמאס לי... תכתוב לי גט ותשלח לאשתי... אתה הולך לארץ ישראל... תן את זה... וכל טוב... זהו... ר' שמריהו נשם נשימה עמוקה!! אמנם לרגע אחד הוא בא להיאנח... נו... עוד גט על הראש... אבל חס ושלום!! ר' שמריהו לא נאנח בכלל... אדרבה... הוא מיד יותר ממקומו... כן כן הרשל... בשמחה רבה... אני אעשה הכל על הצד היותר טוב... אתה יכול להיות רגוע... הרשל... אתה יכול ללכת הבייתה... תלך תלך... תהיה רגוע... אתה אפילו לא צריך לברר האם עשיתי את זה... תסמוך עלי בעיניים עצומות... כל טוב כל טוב... הרשל רק יצא מהבית... ו... ור' שמריהו מהר מהר נעל את הדלת... אוהו... ברוך ה'... בשעה טובה... סו"ס הרשל הזה מוכן לתת גט לאשתי... זה בשורה כ"כ משמחת... שאפילו שבשביל ר' שמריהו זה כאב ראש לא קטן בכלל... אבל ברוך ה'... אבל מה לא עושים בשביל להחיר את העגונה שלו שהוא לא רצה לעלות עמה לארץ ישראל... כעת ר' שמריהו צריך ללכת לבית של הסופר ולבקש לכתוב גט!! ר' שמריהו חייב להיות נוכח בשעת כתיבת הגט... לפחות לשמוע את ה'קן קולמוסא וקן מגילתא', כי היות והוא מביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם... וכעת הוא צריך לקחת את הגט ולשמור עליו כמו אתרוג הכי יקר!!! כי... כי... כי זה גט!! אם זה נאבד ה' ישמור... אין עותק... לא סורקים את זה שוב... בקיצור: להיות השליח קבלה של מלכה זה צחוק ילדים לעומת להיות שליח הולכה של הרשל... תבין: לר' שמריהו יש כבר משקעים מהפעם שעברה שהוא היה שליח להביא גט... ולפתע באופן פתאומי הגט נאבד לו... הוא נכנס לפאניקה!! והוא התחיל לחפש אותו... לבנתיים הוא הזעיק שירות חירום של המשטרה המקומית שתעצור את התנועה... מחסום משטרי הוצב בדרך... אין מעבר!!!! יש כעת חיפוש אחר גט שנאבד... אם השיירות ימשיכו לעבור כאן... אז גם אם הגט לפתע ימצא... הוא יפסל מחשש שמא הוא נפל מהשיירה שעברה כאן (ששמו כשמו ושמה כשמה) ובשביל לא לנטרל את הכשרות של הגט... לכן נא להמתין בסבלנות עד שימצאו את הגט כדי למנוע אישה עגונה... ואכן תוך חצי שעה נמצא הגט בחסדי שמים... לבנתיים נוצר עומס תנועה כבד בשעות הקשות ביותר ביום... מאז ר' שמריהו כבר לא לוקח סיכונים... וברגע שהוא רק חזר מהסופר עם הגט... אשתו תפרה לו את הגט בתוך החליפה!! מה שבטוח בטוח!!

לבנתיים ר' שמריהו כבר כמעט שכח את הסיבה המקורית למה הוא בכלל רוצה לעלות לירושלים... הוא כמעט שכח את הביכורים כאן... לבנתיים עברו כמה שעות רגועות... ושוב דפיקה... הפעם פרידל היולדת... ר' שמריהו... אתה יכול להקריב בשבילי קרבן יולדת?? אוהו... בטח... בשמחה רבה... הלוואי תמיד רק כאלו בקשות... גם שמחות ב"ה וגם בקשות קלות... זה בסה"כ להגיע עם הכסף... לשלשל אותו ב'שופר'- בקופה שנקראת קיני חובה ואין ב"ד מתעצלים בו... עוד באותו יום מקריבים את זה... שיהיה במזל טוב...

והגיע הערב!!! ואז לפתע שוב דפיקות בהולות... אבאלע... שבעה טובי העיר ביחד!! שלום עליכם... קרה משהו? הכל בסדר?? לא!! לא בדיוק... הגיעה אלינו כעת שמועה סודית... ששפרינצא המוכרת פה לכולם כקלאפטע אמיתית... יש לה כלה שמתגוררת בא"י... וכצפוי, יש לה שנה תהומית לכלה שלה! והיא החליטה לתפוז לה תיק!! והיות והבן שלה עזב לפני זמן רב את הבית לצורכי מסחר... והוא מופיע פה מידי פעם לבקר את אמו... אז אמא שלו שכרה נוכל בכסף מלא שיבא לכלה שלה ויעיד בבית דין שבעלה מת!!! מתוך מטרה שהיא תתחתן על פי עד אחד... ואז ביום בהיר יופיע בעלה בעיר... ואז היא תחטוף מכל הכיוונים... כדן אישה שנשאת ע"פ עד אחד שתצא מזה ומזה... ואין לא כתובה מזה ומזה וכו' וכו'... וכעת הגיע לנו עדכון בהול שהוא כבר העיד והיא כבר בשידוכים!!! אמנם יש לה כמעט ג' חודשים עד שהיא יכולה להתחתן... (שיעור הבחנה בין ולד ראשון לשני) אבל בתוך ה' חודשים האלו אנחנו חייבים להקפיד לשם עד אחד שיכחיש את העד אחד שנגדו... ואז נחליט על נקיטת פעולות נגד מכשפה זו... ההמשך אולי יבא אולי לא... נקווה שעד שבוע הבא יתמו חטאים.

2 התנצלויות

אודות הנכתב בשבוע שעבר

שתי טעויות מצערות השתרבו בשבוע שעבר בגיליון זה...

הטעות הראשונה הייתה פליטת קולמוס של שלוש מילים... שנכתב בהם כביכול השוואה בין היאור ל-מעון... אני מוסר התנצלות **מעומק לב!!!** בפרט שהתפרש בזה כביכול נימה של זלזול בנשות ישראל הצדקניות של דורנו שמוסרות נפשן מעל ומעבר לאפשר לבעליהן ללמוד תורה וזה כרוך בין היתר באילוף הקיים בדורנו בשליחת ילדיהם למעונות יום...

וכשמייכל בת שאלו מתבטאת כלפיהם בלשון אמהות ושפחות... דוד המלך עונה לה בתקיפות: "ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה" ואומר ע"ז המדרש: אמר דוד למייכל: הלוואי והיה לי חלק איתן בעוה"ב... כלומר: להם ודאי מובטח שכר רב לעוה"ב ואילו אני לא בטוח בזה... (לולא האמנתי לראות) אין כאן בגיליון זה המקום להרחיב בגודל מעלת אותן נשים צדקניות, אבל במסגרת גיליון שלהבת... שם ניכרים הדברים שאין הכותב עומד מאחורי פליטת קולמוס זו...

אמנם זה לא תירוץ... אבל כן אנסה להתנצל ששתי הטעויות (גם זו וגם תפוסת בהמשך) נכתבו בשעות היותר מידי קטנות של הלילה... האם זה תירוץ?? לא!! התנצלות?? כן!!

והטעות השניה: במאמר המרכזי נכתב אודות ה'עניינא דעלמא' שמוזכרים בגמ'... כל מטרותיו של המאמר הייתה כמובן כן לעודד ולהמריץ ללמוד גם את הדברים האלו שיש לנו נטיה 'לחפץ אותם', אבל!! כדרכו של מאמר שעוסק בהסברה... קודם ניתן מקום של כבוד להווה אמינא... מציעים את הצד הלא נכון ונותנים לו את רשות הדיבור המלאה ואז שוללים אותו... וכאן, ההווה אמינה הוצגה בצורה יותר מידי חזקה!! היה נשמע כביכול שה'עניינא דעלמא' המוזכרים בגמ' הם לא נחשבים לתלמוד תורה וזה לא חלק מהגמ', אבל בוודאי שלא!! ברור שלאחר שרבינא ורב אשי ראו לנכון לכתוב את זה בגמ' זה נהפך לבלתי נפרד מעסק התורה... אם כן, מה שכתבתי שמי שלא ילמד את זה לא יכול לעשות סיום... זו סתם הערה כללית לגופו של עניין... בלי כל קשר לנושא... שיתכן שמי שלמד את עניין המסכת... גם אם הוא לא עבר על כל מילה בגמ' זה נחשב שהוא סיים מסכת... (סו"ס הראשון שהיה עורך סיום מסכת זה אבי... ועל איזה מסכת הוא עשה סיום? הרי בזמנו לא היה גמ'... אלא מאי? את עניין המסכת) עיקר מטרת המאמר הזה הייתה... לתת מיקוד גם לנושאים האלו!! לא לדלג עליהם... ללמוד אותם... להבין שאם בעלי הגמ' ראו לנכון לכתוב אותם יש לנו מה להכניס את זה לראש... ואגב: מציעו כבר בגמ' שבת שרבה בר רב הונא לא רצה ללכת ללמוד אצל רב חסדא, ואביו רב הונא שאל אותו למה... הרי שמעתתא דרב חסדא מחדדן טפי? ענה לו בנו: בגלל שרב חסדא מופסיק באמצע הלימוד ומתחיל לדבר על מילי דעלמא!!! ואז רבה בר רב הונא מתחיל שם לפרט לאביו כל מיני עצות של רב חסדא בענייני בית הכסא ועצירות וכאבי בטן וכו'... שעל זה הוא פתאום מדבר באמצע הלימוד...

ענה רב הונא לבנו רבה: "הוא עסיק בחיי דברייתא ואת אמרת במילי דעלמא?? כ"ש זיל גביה..." פירושו: רב חסדא מדבר איתכם על הבריאות של החיים... ואתה קורא לזה מילי דעלמא... אדרבה... דווקא זה סיבה עוד יותר טובה ללכת אליו!

עכ"פ רואים מכאן שרב חסדא ש'מחדדן שמעתא' יודע להפסיק באמצע הלימוד ולדבר עם התלמידים על תופעות של מעי רגיו... מה שבטוח: בדורנו לא צריך להיות גאון כדי להבין למה רב חסדא צריך לדבר על זה... כי אם רב חסדא ימסור שיעור כללי... ואת הבריאות תשאיר לרופא משפחה... ולהתנהג בדרך ארץ תשאיר ליועץ הנישואין... התוצאות מוכרות ודו"ק!!

המשך) אמור מה מפחיד אותך...

אתן לך דוגמא קלאסית: מגיע ראש השנה!! מה זה אומר לך ר"ה??
אז ככה: בר"ה היידישקייט מתחלקת לשני חלקים!! ביידישקייט אחד כתוב שר"ה זה רחמנא אמר תקעו... יום הדין... המלכת ה'... ג' ספרים נפתחים... תשובה תפילה וצדקה... זה מה שכתוב ביידישקייט א'...

כעת נעבור ליידישקייט ב'. אני מכיר יהודי אחד שהר"ה שלו מתחיל ונגמר בסימנים... ואל תשאל... היה חסר לו ראש של כבש... והוא!! שם העסק נתקע... יצאו לו קרניים... חכה... צריך גם סכין חדש... החותך חיים לכל חי... כל הר"ה הסתובב סביב כל מיני עניינים וכעת שים לב: לכל המנהגים האלו יש מקורות!! הסימנים של ר"ה זה גמ' בהוריות וסימן בשר"ע... גם לסכין חדש יש מקור... השאלה היא על מה השערות של אבותינו סמרו ועל מה לא?? כשנמצאים בר"ה ויתקע שופר בעיר והעם אמורים להיות - יחדו!! אתה אמור לבחור על מה לסמור את השערות. האם על הראש כבש שחסר לך... או על הראש ככורב שיהיה לך כל השנה כולה והגיע הזמן שיתחיל לקבל על עצמו עול מלכות שמים??

הנה לך יזבחו לשדים!!! אם יש הנהגה שאבותינו עשו מזה עסק בערבון מוגבל... ואילו אנחנו שמים בצד את מה שהשערות שלהם סמרו... ואנחנו בוחרים לעצמנו ערכים אחרים שעל זה השערות שלנו סומרות... אז בת קול עומדת ושואלת: הלו... מאיפה הבאת את ה"חדשים מקרוב באו" הזה?? הנה לך יזבחו לשדים... זה יראת שדים... לא יראת שמים...

אתן לך דוגמא מתסכלת בניהם אישית... אני אומר מידי ערב ר"ח יום כיפור קטן!! למה?? כי בישיבה קטנה שלי אמרו... ובישיבה גדולה?? כבר פחות אמרו... אבל אני לא מעיז להפסיק!! ולמה?? כי אל תשאל... יש איזה סיפור מפורסם על חולה לב שהגיע לסטיפלר... הסטיפלר אמר לו: אם תגיד יו"ק מידי חודש יהיה לך אריכות ימים... ופעם אחת הוא שכח להגיד יו"ק ובאותו חודש הוא באמת נפטר... זהו!! הסיפור הזה הספיק לי!! מאז אני לא מעיז להפסיק יום כיפור קטן... (אגב: כאן נכנסו למחדל אחר... לקחת סיפור או הוראה פרטנית ולהפוך את זה להלכה למשה מסיני... זה כבר נושא בפ"ע... אבל עזוב... אין מעריכים בעיה בבעיה)... כעת שים לב: אני מצדי הייתי רוצה להפסיק להגיד יו"ק... אבל אני לא מעיז... אני פשוט מפחד!! כי... כי אוי ואבוי... זה יכול להרביץ...

והיראת שמים המזויפת הזו מתסכלת אותי: להפסיק לשמור על העניינים **אין לי בעיה**... להפסיק באמצע הלימוד **אין לי בעיה**... רק מה הבעיה? להפסיק להגיד יום כיפור קטן ?? ! ? ! פה השערות שלי בחרו לסמור!! הנה לך דוגמא של **"יזבחו לשדים לא אלוהים"** זה נקרא **חדשים מקרוב באו**... למה זה חדשים מקרוב באו?? כי **לא שערות אבותיכם!!!** אבא שלי דווקא אומר יו"ק... אבל השערות שלו דווקא לא סומרות על זה... השערות שלו סומרות להוציא דבר שקר מפיו!! השערות שלו סומרות מניבול פה... דווקא בזה השערות שלי לא סומרות... רק על מה כן?? להפסיק להגיד יום כיפור קטן... שם יש לי יראת שמים נוראה... ובינינו... אל תתפס לדוגמא... לכל אחד מאיתנו יש את היום כיפור קטן שלו... כל אחד והסיפור שנתקע לו בראש על מישהו שהפסיק איזה הוראת קבע והוא לא קם בבוקר... וכן הלאה... כל אחד והנורות האדומות שהוא בחר להדליק אותם משמים...

וכעת שים לב: אני לא מדבר פה על המצאות!! זה לא סתם קשקושים... לא! הפעם אנחנו מדברים על ערכים שיש להם מקור... ואבותינו עשו ועושים אותם... אבל ה ש ע ר ו ת ? ? השערות שלהם לא סומרות על זה... הם לא... ואנחנו כן... הנה לך מאפיין של יזבחו לשדים!!! כל יראה וטראסס שהחלטנו להיות יראי שמים עוד יותר מהתורה בכבודה בעצמה... לזה קוראים יזבחו לשדים!!! אם התורה בעצמה לא ראתה לנכון לעשות מזה עסק יותר מידי... אז למה אתה יותר צדיק מהתורה עצמה? אדם שמקריב קדשים בחוץ... עלי התורה מתבסאת: ולא יזבחו עוד לשעירים... מדובר פה בבן אדם שמקריב לה'!!!! לגבוה! אבל למה לקחת את זה יותר מידי חוצצה... למה הרחקת נדוד...

כשהיה לוקח עניין מסוים שמתוכם במקום מסוים ביהדות ומרחיק איתו לכת ולוקח אותו יותר מידי רחוק ממה שהתורה הבינה... אז ההלו... ולא יזבחו עוד לשעירים... תפסיק לזבוח לשדים... תפסיק לעצב לעצמך את היהדות... אל תחליט לרשש"ע במה אתה ירא ממנו... עוד דוגמא: אני לא אוכל זיתים!!! אף פעם לא!!! למה? כי זה גורם לשכחה... אה... אבל פעם בחודש מותר...? אבל עזוב... לא תדע... אולי עבר פחות מחודש... (בפרט אני אוכל זיתים... אז בכלל... אני עלול לשכוח היום שאכלתי אתמול) אני נורא מקפיד על זה!! ואני בסה"כ צודק!! סו"ס זה כתוב בפירוש בחז"ל שזיתים גורמים לשכחה... אבל!!! משום מה... עד כמה שלא שכחתי, יש עוד דבר אחד שגורם לשכחה... תנחש מה?? "מי שלא חוזר על תלמודו"... משום מה לא כמעט לא מטריד אותי... מעולם לא קרה שהקפדתי מאוד לחזור על הלימוד שלי באובססיה מחשש לשכחה... אתה קולט?? השערות של אבותי סמרו על זה!!! על הגורם לשכחה המקורי!! מהמתחייב בנפשו של הישיר ויסירם מלבד... על זה הם סמרו... אבל אני?? איפה... אין לי מספיק שערות פנויות בשביל לסמור על "אשרי אדם מפחד תמיד" - לחזור על תלמודו... כי... השערות שלי עסוקות מעל ומעבר בלסמור על חצאי זיתים בפיצה... נו... בינינו... מה התקנה שלי?? שידחפו לי זיתים לתוך הפה בכח... וקדימה... תפסיק לברוח לזיתים... תתחיל לחזור על הלימוד שלך... שהשערות שלך יתחילו לסמור במקום הנכון ולא יסמרו על זיתים...

זה מה שעושה חזקיהו... מכתת את נחש הנחושת ומבהיר לעם ישראל... די... שהשיער שלכם יפסיק לסמור מול נחש הנחושת שעשה משה... שהשער שלכם יתחיל יסמור מול תורת משה... רק מה תגיד?? שהשערות יסמרו גם על זה וגם על זה? **אז זהו שלא!!** אנחנו לא אנשים גדולים... יש תקציב מצומצם עד כמה השערות שלו יכולות לסמור... ולכן אין לנו את הלוקסוס לבזבז חרדיות איפה שהשערות של אבותינו לא סמרו...

--- **עוד דוגמא:** יום אחד ראיתי תכונה ליד איזה בית... ביררתי מה קרה... אמרו לי יש פה גארטל של אחד מקדושי עליון מלפני מאתים שנה... וכולם רוצים לזכות ללבוש את הגארטל הזה... קדימה... נכנסתי... עמדתי בתור... אמרו לי צריך מקווה... רצתי למקווה... כשהתקרב התור שלי כמעט התעלפתי מהתרגשות... לבשתי את הגארטל... בקשתי בקשות... חטפתי מלאכים... חזרתי הבייתה וחשבתי על הגארטל... ואז לפתע קפץ לי משהו!! נזכרתי שנשאר לי בבית גארטל של חבר שלי... לקחתי ממנו את זה ושכחתי להחזיר לו... אמרתי לעצמי: הנה!!! הנה **יזבחו לשדים... לא שערות אבותיכם!!** השערות של אבא שלי סומרות

6

מממן וגארטל שאינו שלו!! והשערות שלי סומרות ללבוש גארטל של צדיק מכפני מאתיים שנה... השערות של אבא שלי סומרות מהעט של החבר שנשכח אצלו בכיס... והשערות שלי סומרות מהעט שצדיק פלוני היה כותב בו את התנאים... על זה נאמר: יזבחו לשדים חדשים מקרוב באו לא שערות אבותיכם... ושוב: זה לא זלזול הלו... סו"ס מצאנו מושג של אדרת אליהו... והכסא... לחפץ שהצדיק השתמש בו... אבל ההלו... פרופורציות!!!! פרופורציות!!!! אל תבזבז את היראת שמים שלך על דברים לא מהותיים... תשמור את השערות שלך סומרות למה שאבותיך סמרו... --- ברגע שהבנתי את הסיפור הזה... פתאום התחלתי להבין את בריסק... את חטאי אני מזכיר היום... מאז ומעולם לא הסתדרתי עם בריסק!! אני לא מסתדר עם העצבנות שלהם... עם הלחץ שלהם... לא יודע... מה... אי אפשר לעשות זה עם רוגע?? אי אפשר לקרא ק"ש בלי לחץ??

ואז פתאום נפל לי האסימון!!! לא תאמינו!!! כ ו ל נ ו בריסקערס!!!

כולנו עצבניים... כולנו נערוויסטיים... כל ההבדל בין בריסקער לבני... שבבריסק יש כלל ברזל: בריסק לא מחמירים בשום חומרה שהיא לא ממש מעיקר הדין!!! בריסקערס שותים מים מחוץ לסוכה בשיטה! זה עקרוני אצלם!! למה?? כי לבריסקערס אין מספיק עצבים במלאי בשביל להחמיר במה שלא חייבים מעיקר הדין... את כל העצבים הם שומרים בחסכוניות למעיקר הדין!! אין להם את הלוקסוס לעשות עסק מהזיתים שלי ומהיום כיפור קטן שלי... את שומרים את העצבנות הזו לדקדוק בק"ש ונערווען במעיקר הדין של אתרוג... במילים אחרות: יש בבריסק הקפדה לנקז את כל השערות הסומרות רק להיכן ש--- **שערות אבותיכם!!!** איפה שהשערות של אבותינו סמרו... שם השערות שלהם סומרות... ואיפה שלא אז... אז לא!! ועד הסוף לא...

ממילא הבריסקערס לא עצבניים יותר ממני וממך!!! רק מה??

לנו פשוט יש יותר מבחר... יש לי שלל נרחב של סגולות ועניינים או כל מיני סיפורים על הוראות פרטניות שגדול בישראל אמר למישהו... ואני נכנסתי לזה חזק והחלטתי לסמור את שערות ראשי סביב זה... ואילו לבריסקערס אין כזה מבחר... אין לו בר כזה עשיר על מה להוציא את העצבים... יש להם כמה מצוות מדאורייתא לא חדשים!!! ולא מקרוב באו!! שזה מה שבאמת מעכב מעיקר הדין ולשם מנקזים את כל הנערווען... תשמע... אני כבר מתחיל לפזול לכיוון בריסק... אם כבר לחץ... עדיף לנקז לאיפה שאבא שלי נכנס ללחץ... כשאבא שלי שמע שהשכן שלנו מצביע למפלגה הלא נכונה... השערות שלו לא סמרו... אבל כשהוא שמע אותי פותח את הפה נגד הרב של אותו שכן... שם השערות שלו סמרו!!! והוא העביר לי את זה... ואני בעקבותיו... גם אני ככה אנהג עם הילד שלי... אם אני אראה מישהו שבחר ללכת לא לגמרי בדרך שלי... לא קרה כלום... אבל אם הילד שלי יעיז לדבר נגד הרב שלו... הוא יראה איך אבא שלו מחליף צבעים והוא יבין שזו הפעם האחרונה שהוא מעיז לדבר על רבנים!! הוא יראה איפה השערות של אבא שלו סמרו ואיפה לא... וגם הוא... מ יתן... והלוואי ואזכה שהוא יעביר את החינוך הזה הלאה לילדים שלו וידריך אותם איפה אבא שלו לימד אותו (מסבא שלו שקיבל גם הוא מסבא שלו) - איפה השערות צריכות לסמור ואיפה לא...

לכל אחד מאיתנו... יש מקום שבו השערות סומרות ויש מקום שלא!!

ואנחנו בוחרים איפה לשים את סדר העדיפויות ואת סולם הערכים... איפה לשים את כובד המשקל... ופה לא נותר לנו אלא להיצמד ל-- שערות אבותיכם!!! שהשערות יסמרו במקומות הנכונים... ומה קורה אם השערות רוצות לסמור בעוד כמה מקומות?? מומלץ שלא!!

כי מי שקצת מכיר את עצמו יודע שאין בנפש שלנו מספיק מקום לסמור מעבר למה שחייבים... עיין ערך בריסק... נראה לך שהשערות יכולות לסמור גם בק"ש... וגם בתפילת השל"ה?? תחשוב: כשאני אמרתי תפילת השל"ה בפעם השלישית בער"ח סיון והפעם זה היה על קברו... (כי בבוקר אמרתי את כל הרבנים) אמרתי את זה כמעט בצעקות ובדקדוק חסרות ויתירות... נראה לך שאת הק"ש אמרתי באותה רמה??

--- לאחרונה התחלתי להילחם בשדים האלו... אבל ישנם כל מיני עניינים כאלו... בדרך כלל זה סוג דברים שעושים אותם במוצאי שבת... מסוג הדברים שהם לסימן טוב ולהצלחה... אם זה "ויתן לך" או "ברכת החדוש" וכל מיני דברים שהם מסוגלים להצלחה ואז אתה נכנס לזה בצורה מוגזמת... ואת התורה לבטל אין בעיה... אבל לא להגיד "ויתן לך" אוי ואבוי... מה יהיה עם השבוע הקרוב?? הההלך עליו... התחלתי להילחם בשדים האלו!! פרנציפ לא אמרתי ויתן לך... חכינית עם זה עד יום שלישי... אין לי שום בעיה עם ויתן לך... יש אפילו עניין להגיד את זה... אבל בלי שדים!!! השערות שלי לא יסמרו על דברים לא קשורים... ואם זה כל מיני משפטים של בלי נדר... ונגד עין הרע שאנחנו מתרגלים לעשות אותם ואז אוי ואבוי... תאר לעצמך אחד שנהג לעשות התרת קללות כל שבוע... תחשוב שבוע אחד הוא לא יעשה התרת קללות... הההלך עליו... הוא כל השבוע ילך בזיגוג ברחוב... עוד רגע קופצת עליו קללה... אז זהו!!! פה צריך לחתוך... להפסיק לזבוח לשדים! להפסיק לסמור את השערות על מה שאבותינו לא סמרו!! אם לא אמרת שבוע אחד "ויתן לך" (או התרת קללות) שיהיה לך ברור, שזו העבירה הכי קטנה שעשית ברבעון האחרון... ולפחד שבדיק זה ידפוק לך את השבוע... זה נקרא יזבחו לשדים! זה נקרא לסמור את השערות איפה שאבותינו לא סמרו...

בל נשכח... סו"ס אנחנו מחויבים לתורת ה'!!! הערכים שלנו אמורים איכשהו להיות מתואמים עם מה שכתוב בספר תורה... זה שנמצא שם מאחורי הארון קודש... הוא אמור איכשהו להכתוב את סולם העדיפויות ולנות אותנו משה למעשה עסק יותר ומה פחות ומה בכלל לא... זמני תשובה ממשמשים ובאים... צריך לחזור בתשובה?? על מה?? על מה שהתורה מצווה!! לא מה שהשדים מחליטים לנו!! ודו"ק.

המפורש בתורה הוא ודאי מזיד, ולא שייך לומר בו "מוטב שיהיו שוגגין".

ומחלק הרמ"א דהא דאינו מחויב להוכיח במזיד אלא פעם אחת כשיודע שלא ישמעו לו, רק כשמוכיחו ברבים וטעמא מהא דאמרו חכמים "כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע" (יבמות סה:). אבל כשמוכיחו ביחיד חייב להוכיחו עד שיכנו או יקללנו. וצ"ב טעם החילוק בין רבים ליחיד, דאם מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, מאי שנא המוכיח את היחיד שמחויב למחות אע"פ שאין דבריו נשמעין ולא אמרי' דמצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע.

האם התוכחה היא מצוה שבין אדם למקום או בין אדם לחבירו

ויש לחקור בעצם המצוה של מחאה אם היא מצוה בין אדם לחבירו או בין אדם למקום. דהיינו האם היא מצוה למחות בעושי עבירה כדי לתקן את המעוות בעולם, או שהיא מצוה להציל עוברי עבירה מאבדון רוחני, כדרך שיש מצוה להציל אדם הטובע בנהר ממיתה גשמית.

הרמ"א (יו"ד שלד מח ובח"מ יב) הביא את דברי מהר"י וייל (שו"ת סי' קנז) שכתב דבזמן הזה אין מוחין בעוברי עבירה, כיון שבזה"ז רבו המלעיגין בתורה ובלומדיה ואינם שומעים למוכיחים, ואיכא למיחש שאם ימחו בהם יעמדו עלינו על גופינו ועל מאודינו, ואין אדם חייב להוציא ממונו על זה. והביא מהר"י וייל [וכן בביאור הגר"א] ראייה לזה מהגמ' בקידושין (עא.) דבדקו בפסול משפחה, וכשהגיעו לסכנה מחמת אנשי זרוע, פירשו.

ראיה נוספת הביא מהר"י וייל מהא דילפ' בגמ' (סנהדרין עג.) מ'לא תעמוד על דם רעך' דהרואה את חבירו טובע בנהר חייב להצילו, ומק' הגמ' דכבר ידעי' לה מחיוב השבת אבידה דכתיב ביה 'והשבותו לו' יתירא ללמד דחייב להשיב אף אבידת גופו. ומתרגינן דאי מהתם הו"א דצריך להציל בגופו אבל לא להוציא ממון, ואהכי מייטין מקרא ד'לא תעמוד על דם רעך' דמחויב לשכור אחרים ולהוציא ממון להצלת חבירו. הרי דאי לאו קרא, לא חייבה תורה להוציא ממון בשביל הפסד חבירו, וה"נ אין מחויב למחות בחבירו אם מפסיד ממון בכך. ונראה מדבריו שהיא מצוה לחבירו, שאינו מחויב להוציא ממון

עוד הוכיח מדדרשינן מקרא 'בכל מאודך - בכל ממונך' (ברכות נד.) דחייב למסור את כל ממונו בשביל קידוש השם, ואם חייב להוציא ממון כדי למחות בחבירו ולהצילו מן העבירה, כ"ש שמחויב להוציא על עצמו שלא יעבור, ולמאי איצטריך קרא. אלא ע"כ דאינו חייב להוציא ממון כדי להוכיח את חבירו. וראייתו טעונה הסבר דהיה לו להוכיח מכל הלאוין שבתורה, שאדם מחויב להוציא את כל ממונו בכדי שלא יעבור איסור, ולמה הביא דווקא את מצות מחאה.

המנחת חינוך (מצוה רמ) מעיר דלכא' בכל עבירה שבין אדם לחבירו האדם חוטא גם כלפי שמיא, וא"כ צ"ב מדוע לא יצטרך אדם למחות בכל עבירה שבין אדם לחבירו מצד שהיא גם עבירה לשמים. ומסקנתו דאח"כ ואם רואה אדם שעובר עבירה שבין אדם לחבירו כלפי אחר צריך למחות בו, כשאר כל המצוות. אמנם אם חטא כנגדו, אין לו למחות בו דמוטב שימחול לחבירו על מה שחטא כנגדו. ודבריו תמוהים, דמפני מה צריך למחול לו, דהא מבואר בגמ' דאף המעלה שאמרו חכמים "המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו" (יומא כג.) אינה אלא היכא שהחוטא בא לפייסו, אבל בלא"ה אין אפילו מידת חסידות למחול למי שחטא כנגדו.

ולולי דבריו היה נראה לומר, ע"פ מה שנתחדש בסוגית 'עבד איניש דינא

תוכחה על עבירות בין אדם למקום ועל עבירות בין אדם לחבירו

נאמר בפרשת קדושים "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תישא עליו חטא" (ויקרא יט ז). מבואר בדברי הרמב"ם (בסה"מ ובפ"ו מהל' דעות ה"ז) דנצטוינו להוכיח את החוטא על עבירות, והמצוה כוללת שני חלקים - בין אדם למקום ובין אדם לחבירו. והיינו דמצוה להוכיח אדם על עבירה שבין אדם למקום, בין לפניו - כשבא לעבור עבירה, מצוה למנעו מלעשותה ע"י מאמר ותוכחה, ובין לאחריה - להוכיחו על עבירה שכבר עבר. ומצוה להוכיח על עבירות שבין אדם לחבירו, כשיחטא איש לאיש, לא ישמור טינה בליבו וישתוק, אלא מצוה להוכיחו על מה שחטא כנגדו. בפשטות אלו שני חלקים שונים במצוה - "אחת דיבר אלוקים שתיים זו שמעתי" - ואין שייכות ביניהם, המצוה שבין אדם למקום - היא מצות מחאה כפשוטה, והמצוה שבין אדם לחבירו נועדה להשכיך שלום ולמנוע שנאה וטינה ביניהם, ואינה שייכת למעשה עבירה דווקא.

אכן, מפורש ברמב"ם דבין בתוכחה על בין אדם למקום ובין בתוכחה על בין אדם לחבירו יש להוכיח את החוטא בנחת ובלשון רכה, וצריך להודיעו שאינו מוכיחו אלא לטובתו כדי להביאו לחיי העולם הבא. משמע דאף המצוה בין לאדם לחבירו אינה אלא להשיב את האדם למוטב ולא ע"מ להסיר טינה מליבו וכיו"ב.

הרמב"ן (עה"ת שם) מפרש דמצות התוכחה היא בין אדם לחבירו, על עוול שעשה חבירו כנגדו, והביא דלשון "תוכחה" הוא מלשון הכתוב "הוכיח אברהם את אבימלך" (בראשית כא כה), ומכוון לבירור שעורך עם חבירו אודות הדברים השנויים במחלוקת ביניהם ע"מ ליישר את ההדורים ולפיוס. ולדרכו צ"ע מה המקור למצות תוכחה על מצוות שבין למקום, דבוודאי אנו מצווין בה, כדאי' בערכין (זט): "מנין לרואה בחבירו דבר מגונה שחייב להוכיחו, שנאמר 'הוכח תוכיח', הוכיחו ולא קבל מנין שיחזור ויוכיחנו, תלמוד לומר תוכיח מכל מקום, יכול אפי' משתנים פניו ת"ל לא תשא עליו חטא".

חילוק לדינא בין מצוות שביאל"מ למצוות שביאל"ח

הרמב"ם מחלק בין תוכחה על מצוות שבין אדם למקום לבין מצוות שבין אדם לחבירו, היכא דהוכיחו ולא קיבל ולא חזר בו. דאם היא מצוה שבין אדם למקום יוכיחנו פעם שניה ושלישית עד שיכהו החוטא ויאמר לו איני שומע, ואם לא חזר בו בסתר מכלימין אותו ברבים ומבזין אותו עד שיחזור למוטב. אבל בדברים שבין אדם לחבירו יוכיחנו בצנעה ולא ידבר אליו קשות ולא יכלימנו וכל שכן ברבים. ובפשטות החילוק פשוט דאם יש לאדם מחלוקת עם חבירו וצריך להוכיחו כדי להסיר טינה מליבו, מ"מ לא הותר לו לבזותו ברבים לשם כך. אבל לצרכי שמים המצוה היא מחאה, ונעשית אף אם נצרך לבזותו ברבים. ולפי"ז מה שדרשו חכמים מדכתיב "ולא תישא עליו חטא" - דאין להוכיחו עד שישתנו פניו, לא קאי אלא על תוכחה על דברים שבינו לחבירו.

מוטב שיהיו שוגגין

יש כלל בגמ' (שבת קמח: ועוד) - "הנח להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין", והביאו השו"ע (או"ח תרח ב) והאריכו הראשונים לבאר מתי נוהג כלל זה ומתי לא. וכתב הרמ"א להלכה דכלל זה אינו נוהג אלא בדבר שאינו מפורש בתורה, אבל בדבר המפורש בתורה לא אמרי' 'מוטב יהיו שוגגין' אלא צריך למחות. ומ"מ אם יודע שאין דבריו נשמעין, לא יוכיח ברבים אלא פעם אחת בלבד, ולא יותר היות וידוע לו שלא ישמעו אליו. ומבואר ברשב"א (ביצה 5.) טעם החילוק בין דבר המפורש בתורה לשאינו מפורש בתורה, דהעובר על דבר

לנפשיה' (ב"ק כז:), דהיה מקום לשאול אחר דלאפרושי מאיסורא הותר לכל אדם לעשות דין לעצמו, א"כ גם למ"ד דלא עביד איניש דינא לנפשיה, יוכל ליטול את שלו מצד האיסור שעובר חבירו כשמחזיק בדבר שאינו שלו. וכגון נגזל יוכל להכות את גוזלו וליטול את שלו ע"מ לאפרושי מאיסורא ולהצילו מאיסור גזל. ובאר הגאון ר' שמואל זצ"ל ע"פ מה שכתב הסמ"ע (חו"מ תכא סקכ"ח) דהיכא דמתכוין לטובת עצמו לא חשיב 'אפרושי מאיסורא', דודאי מצא בע"ח לגבות את חובו ומכח שנאה בא להכותו ולא כדי להפרישו מהאיסור. ואין זה כשאר מצוות 'שלא לשמה', שמערב כוונה נוספת עם רצונו לקיים את המצוה, אלא הכא עיקר כוונתו לצורך עצמו ותולה את מעשיו בצורך מצוה. וה"נ יש לומר שלא הותר למחות בעוברי עבירה כאשר העבירה מכוונת כנגד המוחה, דכשהמחאה אינה לשם שמים אלא לצורך עצמו אין כאן מצוה כלל.

אם יש חיוב תוכחה בכל מקום שיש איסור 'לפני עיור'

מבואר בגמ' (ע"ז יז:) דאיסור 'לפני עיור' לא נתן מכשול" נאמר רק בדקאי בתרי עברי דנהרא, דהיינו שהאיסור רק למי שמכשיל אדם שבלא"ה לא היה יכול לעבור את העבירה לבד. ויש לשאול דתיפוק ליה מצד מצות מחאה שצריך למנוע את חבירו מעבירה וכ"ש שאין לסייע ביד עוברי עבירה. ואפשר ד'לפני עיור' הוא איסור נוסף על מצות מחאה, או דנפק"מ בנכרי שאסור להכשילו אע"פ דאין צריך למחות בו.

אכן לענין קאי בחד עברי דנהרא יש כמה שיטות אם אסור לסייע לישראל לעבור עבירה או לא. התוס' והרא"ש (שבת ג.) נקטו דאיסור דרבנן מיהא איכא להפרישו מאיסור, כמו קטן אוכל נבילות דהוטל על ב"ד להפרישו מעבירה. רש"י (גיטין סא.) כתב דיש איסור לסייע ביד עוברי עבירה רק בשעת העבירה, ולא קודם לכן. ודבריו צריכים הסבר, דאם צריך למנוע מעבירה מאי שנא קודם שעבר או בשעה שעובר, דבלא"ה יש להפרישו מאיסור. המג"א (או"ח שמו"ס ק"ד) כתב דליכא איסור מסייע כשלא לסייע לגוי שבא לעבור עבירה, אחר שהחיוב מצב אפרושי מאיסורא שנובע מדין ערבות, ואין ערבות לנכרי. אמנם ברש"י (ע"ז נה:) מפורש דאיכא איסורא גם לסייע לנכרי, ולא ציין מקור. ואפשר דס"ל כהרמב"ם (בפ"ה ת"רומות פ"ו מ"ג) דכתב דהמסייע לעוברי עבירה עובר בלאו ד'אל תשת ידך עם רשע' (שמות כג א), וה"נ כשמסייע לנכרי מתחבר עם עוברי עבירה. וברמ"א (יו"ד קנא א) הביא פלוגתא אם יש איסור מסייע בחד עברא דנהרא או לא. וקשה היאך שייך לומר דהותר לסייע לישראל לעבור, הא סיוע לעובר עבירה הוא סתירה למצות תוכחה, וגם אם אינו חייב להוכיח מאיזו סיבה, מ"מ אין לו לסייעו בידים, ומדוע לא הזכירו הראשונים את מצות תוכחה כלל.

אי' בגמ' (ברכות לא.) "ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין וגו', אמר רבי אלעזר מכאן לרואה בחבירו דבר שאינו הגון צריך להוכיחו", וכתבו בתוס' דאע"פ שאינו רואה שעבר איסור דאורייתא אלא רק דבר שאינו הגון, צריך להוכיחו. ויש לעיין אם צריך להוכיח גם מי שבא לעבור איסור דרבנן, דבפשטות לא גרע מכל דבר שאינו הגון, שצריך להוכיחו עליו. ולא מצאתי לזה ראייה.

ובגמ' בעריכין (שם) הובאו כמה שיעורים להוכחה - עד הכאה, עד נזיפה, עד קללה. וצ"ב דבשאר מצוות נאמרו שיעורים לחיוב קיום המצוה לפי הוצאות ממון עד שלישי, אך לא נאמרו בשום אופן שיעורים כאלו לענין מצוות וכגון שיקח מחבירו תפילין עד שיכנו וכיו"ב, ומנלן לחדש שיעור כזה במצות מחאה.

מחאה מגלה שהרואה מתנגד לעבירה

אך הפשט הוא דהמצוה היא מחאה בעושי עבירה דהיינו להודיע שאיני מסכים עם הדבר אלא אני מתנגד למעשה, וכאשר אדם רואה מעשה עבירה ואינו מוחה, אמרי' דמשתק חזינן דניחא ליה במעשה העבירה, כדתנן בשבת (נד:) "פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא

ברצון חכמים" ואמרי' עלה בגמ' "תנא, לא שלו היתה אלא של שכנתו היתה ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו". ונודעה שאלתו של מרן הגרי"ז זצ"ל (סי' ריח) מהו עונש מידה כנגד מידה לאיוב ששתק בעצת פרעה ונידון ביסורין, דהרי לא סייע בדבר כלום. ואמר הגרי"ז דבעל יסורים צועק אף על פי שידוע שהצעקה לא תועיל לו, מפני שכשכואב צועקים, וכשתק מחמת שאין בידו לשנות, הראה שאינו כואב, לכך נענש ביסורים וצעק, ש"מ שכשכואב צועקים, וזהו מידה כנגד מידה.

ואהכי נאמרו שיעורים הללו במחאה, דכאשר נמנע ומפסיק מלמחות מראה בעצמו שאין הדבר הרע נוגע אליו יותר, ואם מוחה ארבעה וחמשה פעמים עד שמגיע לידי כך שרוצים להכותו או לקללו, נחשב מחאה שלימה שאינו מסכים עם עוברי עבירה כלל.

ושיעור זה נאמר הן בבין אדם למקום והן בבין אדם לחבירו, אלא דבבין אדם לחבירו צריך גם למחות על העבירה, וגם להסיר את הטינה מתוך הלב, דכל זמן שלא מחל, העבירה קיימת. ובאמת המחאה על בין לחבירו אינה מצוה בפני עצמה, אלא היא כמחאה על בין אדם למקום, דצריך להסיר את העבירה מן העולם. אלא דכשם שצריך למחות ע"מ למנוע מעבירה, או להתנגד ולמחות בעבירה שנעשתה שלא להסכים עם הנעשה, כך הדרך להסיר ולדחות את העבירה שבין אדם לחבירו, ע"י שמוחל ומסיר את הטינה מליבו, והאופן להגיע לידי כך במחאה בינו לבינו ע"מ להתפייס עימו. ומ"מ אין לו להכלימו ברבים, דאם יתבזה ע"י המחאה תגדל המחלוקת ותתרבה ולא תועיל המחאה.

ואהכי לא תקשה דכל מסייע לעבירה יאסור מדין מחאה, דכיון דקאי בחד עבר דנהרא ובלא"ה עומד לעשות את העבירה, אין הסיוע מוסיף לקיום העבירה. ואפשר למחות ולהתנגד למציאותה העבירה, ועם זאת לסייע במעשה, ואי"ז סתירה למחאה, וע"ז נתווכחו הראשונים אי הותר לסייע במעשה או לא.

ומעתה, הראיות שהביא מהר"י וי"ל מיושבות שפיר, דרצה לומר דכשאינו מוחה מחמת הפסד ממון, לא חשוב כמי שמסכים עם העבירה, וגם שתיקתו חשובה מחאה. והוכיח מהא דאינו מחויב להוציא ממון בהשבת אבידה, וכן להצלת חבירו אי לאו דציוותה תורה 'לא תעמוד על דם רעך', הרי דבשביל מחאה אינו מחויב להפסיד ממון, ולא צריך להגיע לחומש. ומה שהביא מחויב הפסד ממון לקידוש השם, שנלמד מ'בכל מאודך', אינו מבורר מה יש במצוה זו יותר משאר לאוין.

ומה שהביא הרמב"ן מצוה זו רק לגבי עבירות שבין אדם לחבירו, דהכל ענין אחד, להוציא את הטינה מליבו ולהעביר את העבירה מן העולם, וז"ל - "ויאמר הכתוב, אל תשנא את אחיך בלבבך בעשותו לך שלא כרצונך, אבל תוכיחנו מדוע ככה עשית עמדי, ולא תישא עליו חטא לכסות שנאתו בלבך ולא תגיד לו, כי בהוכיחך אותו יתנצל לך, או ישוב ויתודה על חטאו ותכפר לו", הרי דבסופו של דבר המכוון במצוה זו שיתכפר מחטאו.

וכן נתברר החילוק בין רבים ליחיד במקום שלא ישמעו לו, דבפני רבים ודאי לא ישמעו, וכשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, ובוודאי לא יפעל ולא יתנגד לעבירה. אבל ביחיד אפשר שע"י מחאתו תיראה התנגדותו ומחאתו תתקבל בפני עובר העבירה.

ומצא - מצות מחאה שלא להסכים עם העבירה שנעשתה לנגד האדם, ועליו להתנגד למציאות זו במאמר לפי השיעור שקבעו חכמים, בין בעבירות שבין אדם למקום ובין בעבירות שבין אדם לחבירו. ותכלית המחאה להסיר העבירה מן העולם, ובעבירות שבין אדם לחבירו, צריך להסיר הטינה מליבו ולהתפייס. אלא שבמקום שמחאתו אינה לשם שמים או שיש סיבה שמחמתה אינו מוחה, נחשב שאינו מסכים ופטור ממחאה.

עטרת השבת

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

הניח הקדירה והגיס אי חייב שנים, וטעות המדפיסים בדברי הגרע"א לענין 'חשבון באיסורים'

המניח הקדירה ובא אחר והגיס שניהם חייבים

ביצה דף ל"ד ע"א, תניא אחד המביא את האור ואחד מביא את העצים ואחד שופת את הקדירה ואחד מביא את המים ואחד נותן בתוכות את התבלין ואחד מגיס כולן חייבין, ופרש"י מגיס משום מבשל. וביאורו הראשונים משום מקרב בישולו.

וכן פסק הרמב"ם פ"ט ה"ד אחד נתן את הקדירה ואחד הגיס שניהם חייבים.

והעירו האחרונים בשלמא השני שבא והגיס חייב משום מבשל משום דע"י מעשיו לחוד יש בזה כדי לחייבו דהרי אף אם היה מונח הקדירה בערב שבת והגיס בשבת חייב משום דממהר בישולו והביאו לידי גמר בישול, אכן לענין הראשון מעשיו לחוד לא גמרו המלאכה ומאי שנא מזורק ד' אמות ברה"ר וקלטת אחר דפטור משום שנים שעשו כמבואר במתני' שבת דף ק"ב והרי אף האפיה ובישול גופא היא מעצם המלאכה ומה"ט בעינן שיהיה גם הגמר בשוגג לחיובא דחטאת כמבואר בשבת דף ד' וכיון שכן הרי הראשון לא גמר לבדו כי אם בצירוף השני ואמאי חייב הראשון, ובאפיקי ים ח"ג סי' ד' הניח בקושיה,

ובאבני נזר וכ"כ בשביתת השבת מבשל אות קי"ז דלענין זורק ההנחה לא נעשית כלל ע"י הראשון ואדרבה ע"י מעשה הראשון היה החפץ הולך הלאה, ופעולת הנחה נעשה על ידי השני לבד, משא"כ בבא אחר והגיס דבכוחו של ראשון בצירוף הגסת התבשיל מתבשל, והוסיף באגלי טל מלאכת האופה מ"א, ג כיון דקי"ל בשנים שעשו זה אינו יכול וזה אינו יכול חייב משום דמבלעדי כל אחד ואחד לא היה נעשה המלאכה, והכי נמי ע"י מגיס לבד לא היה נעשה המלאכה בלעדי מעשה המבשל גם המבשל חייב ואף דבעלמא אינם מתחייבים אלא כשעשו בבת אחת, אבל אם ע"י מעשה הראשון לא היה מתבשל ובא השני והוסיף עד שיתבשל הראשון פטור כדמוכח בפרק אין מעמידין, מ"מ הכא דבמעשה הראשון ג"כ היה מתבשל רק שהיה מתאחר הבישול לא שייך לומר בעידנא דעבד לאו מידי קעביד וחייב כשבא השני והגיס כיון שנגמר ע"י שניהם, ובשביתת השבת הוסיף שכלפי הזמן המוקדם שנתבשל הרי הראשון אינו יכול לולי המגיס.

נמצא דהגיס יש לחייב מצד עצמו דגמר הבישול ואילו הראשון חייב משום שנים שעשו דזה אינו יכול וזה אינו יכול.

אותו הגברא דהניח בשבת ושוב הגיס אינו חייב אלא אחד

אשר נראה לדון כדבר ברור, לפ"ז באותו הגברא דהניח הקדירה על האש בשבת והוא עצמו הגיס אין לחייבו יותר מאשר חיוב אחד, והיינו דהרי בישל גרוגרת אחת בשבת ונתבשל חדא גרוגרת מכח הגברא והיאך נחייבו תרתי על גרוגרת אחת דבישל, ואף דהניח ושוב הגיס מ"מ אין זה אלא כדי ליחס הבישול להגברא אכן הרי יש בזה גרורת אחת דהיה אינו מבושל ועתה מבושל, והיינו בשלמא בב' אנשים דראובן הניח הקדירה ע"ג האש ובא שמעון והגיס הרי יש לחייב שניהם ע"י דשניהם שותפים בבישול הגרוגרת ויש כאן בישול אחד שמתחב לב' אנשים וכל אחד

חשיב מבשל ע"י דינא דשנים שעשו בזה א"י וזה א"י, אמנם גבא אחד הרי אין לחייב שנים על בישול אחד, והיינו מחויב מכח מאי דהגיס דזהו מחייב בפנ"ע כמש"כ האפיקי ים, אכן לחייבו מצד דהניח הרי לא נגמר לבדו כי בצירוף ההגסה ורק בשנים אתינן אלה מדין שנים שעשו, אולם באותו הגברא אין לחייבו יותר מאחד, ופשוט.^א

עוד דוגמא המדליק סיגריה בשבת דמתחייב על הבערה על כל חיטה וחיטה כמבואר בירושלמי לענין מדליק גדיש והיינו אף אם יניח הסיגריה וימשיך מעצמו לדלוק הרי מתחייב על כל מקצת שהובער או נתכלה [תל' בהגר"ז ואבנ"ז, ואכ"מ] ועתה אם ימשיך לעשן דממהר ההבערה הרי אין בזה חיוב חדש דהבערה דהרי אם לא יעשו אלא מניח בצד הרי מתחייב בהבערה על כל מקצת, וממילא אף דממהר ההבערה לכל מקצת אין הזה חיוב חדש אלא חיובו מכח עתה וסילק מעשה הראשון להתחייב עליו דומיא להניח הקדירה והוא עצמו הגיס.

מסתפק מהשמן שבנר ואח"כ כיבה בעצמו אינו חייב אלא אחת

עוד דוגמא לזה, המסתפק מהשמן שבנר דמבואר בביצה כ"א דחייב, וביאר הרא"ש שם משום דממהר כיבוי, וכתב הגרע"א סי' תרס"ח בשם הבתי כהונה דאם מסתפק מהשמן שבנר ובא אחר וכיבה הרי בזה כבר אין לחייב הראשון במאי דנסתפק מהשמן שבנר קודם, משום דההסתפקות דיד' לא גרם הכיבוי, ונסתפקו בזה השפת אמת וקוב"ש, ולא היה לפנייהם דברי הבתי כהונה הנ"ל.

ומעתה ראובן דנסתפק מהשמן שבנר ואח"כ כיבה האש בעצמו הרי אין לחייבו שנים, כי אם אחת מכח הכיבוי דמכבה עתה ואילו מחמת הסתפקות בתחילה כבר אינו מתחייב דכיון דכיבה כעת נמצא דההסתפקות דידיה מהשמן לא גרם לכיבוי כמש"כ הבתי כהונה, ופשוט.

האם בהנ"ל יש היתר לכתחילה דממ"נ אינו עובר אלא באחת

והנה בכל הנ"ל הרי בעשייתו עתה הרי הוא עושה מלאכה ובאותו המעשה הרי מפקיע את המלאכה הקודמת, ומצינו דיש לעשות איסור קל להציל מחמור אכן לעשות מלאכה דע"י מפקיע מאותו המלאכה ורק מחדש מלאכה אחרת כוונתה בפשוטו אין היתר דמ"מ כעת קעביד מלאכה דנאסר ב' אע"פ דע"י מפקיע מהמלאכה הקודמת, ואע"פ דבסוף היום הרי בין כך אינו עובר יותר ממלאכה אחת וממ"נ יש כאן רק חילול אחד, אכן זהו חשבון באיסורים, ומ"מ אין לו מתיר כעת על המעשה איסור דעושה כעת.

והנראה לדון מכח דקדוק דברי הגרע"א בגליון בסי' ר"ט דיתכן דאותו הגברא דהניח הקירה על האש דאולי אף שרי לכתחילה להגיס דהרי אין לו בזה הבישול יותר מאשר חיוב אחד, ובהגסה דידיה הרי אף דמחדש מעשה בישול מ"מ הרי קעקר למעשה בישול דהנחה, והרי הוא מחליף מלאכה במלאכה ובסוף היום ממ"נ יש לו רק חיוב אחד דמבשל.

יסוד מחודש מהגרע"א בגליון סי' ר"ט

דהנה כתב הגרע"א בגליון סי' ר"ט, במאי דפסק השו"ע שם פתח

א ויש לדון אם הניח הקדירה במזיד והגיס בשוגג דיתכן דחסר כאן בזדון מלאכה משום דאין מחייב בפנ"ע על ההנחה בכה"ג, ולשיטות דמעשה שבת זהו רק במזיד ולא גזרינן שוגג אטו מזיד יתכן דלא נאסר התבשיל בכה"ג, ויל"ע.

והמדפיסים החדשים הוסיפו מדעתם 'אחת'.

וכוונת הגרע"א לא שיש ספק האם הברכה ראשונה לבטלה או דילמא הברכה שניה לבטלה דהרי כך מתפרש אם היה כתוב 'אחת', אמנם לא נכתב במקור לשון הגרע"א אחת כי אם א', והכוונה היא דממ"נ ברכה הראשונה היא לבטלה, והיינו בין אם יברך השניה בין אם לא יברך הראשונה לעולם היא תהיה לבטלה משום או דלא אהני פתח אדעתא דחמרא, ואף אי מהני מ"מ הרי כעת דמברך השניה זהו הפסק לראשונה, ונמצא בין אם לא יברך תהיה הראשונה לבטלה מפני שאינו אוכל, ואף אי יברך הראשונה לעולם לבטלה. ולפ"ז דברי הגרע"א ברורים ופשוטים דכיון דממ"נ הברכה הראשונה לבטלה בין אם לא יברך מחדש משום שאינו איכל מחמת האיסור, בין אם יברך מחדש [והוי הפסק] ממילא שוב בדין שיברך עתה ויאכל, דהברכה ראשונה לעולם היא לבטלה והברכה שניה היא החלות ברכה.

הכרח מדברי הגרע"א ה' הבדלה בדין הפסק דיבור בין הברכה לאכילה

וראיה לזה, דהרי שיטת הגרע"א בה' הבדלה סי' רח"צ מג"א סק"ו דהמברך על הנר ונמצא של עכו"ם דברכת האש היא לבטלה ממילא בעי לברך שוב ברכת הגפן משום דהוי ברכת האש דהיא לבטלה מפסיק לברכת הגפן והבביאו בביאור בלכה שם, ויסוד הנדון בזה האם הפסק בדיבור בין הברכה לאכילה היא הפסק מכה ההיסח הדעת או עצם מעשה הדיבור, ומפורסם מאי דחקר הגרש"ז בבירך ב' פעמים שהכל ושתה, האם הברכה הראשונה לבטלה או השניה, ויסוד הספק בזה האם מה דדיבור מפסיק בין ברכה לאכילה היא ההיסח הדעת וממילא באופן הנ"ל ליכא להסיח דעתו, או דמעשה הדיבור הוא המפסיק וא"כ יש כאן הפסק והארכנו בזה בעטרת המועדים סי' פ"ה הערה ע"א יעו"ש.

אשר מבואר דדעת הגרע"א דעצם הדיבור הוא מפסיק, ומה"ט כשבירך על נר עכו"ם בעי לברך שוב ברכת הגפן, וממילא כונתו בסי' ר"ט ע"כ לעולם הברכה הראשונה היא הלבטלה משום ההפסק ע"י השניה, ומזה מוכח כמש"כ דכוונת הגרע"א במאי דכתב ממ"נ ברכה א' לבטלה לא 'אחת' דיש לדון דילמא השניה לבטלה וא"כ יתחדש בזה דהתיר הגרע"א למיעבד ברכה לבטלה לכתחילה על סמך חשבון דממ"נ יהיה לו ברכה אחת לבטלה ביום זה, כי אם א' - היינו הראשונה, וכל השו"ע החדשים הגיהו שלא כדין בדברי בגרע"א במאי דהוסיפו על אות א' - אחת. וזה אינו אלא הכוונה היא הראשונה, וכמש"נ.

באופן דהדרינן לקמייתא דלעולם אין 'חשבון באיסורים' מלבד זוטא להציל מרבה בתנאים מסוימים, והמניח קדירה בשבת אינו יכול עתה להגיס מחמת ממ"נ אינו עובר אלא אחת וכן מסתפק מהשמן אינו יכול לכבות מחמת דממ"נ אינו עובר אחת, ומעולם לא יצא דבר זה מפי הגרע"א דיש לעשות חשבון שממ"נ יהיה לו חילול אחת, ואף דנתבאר דבכל הנ"ל אינו חייב אלא אחת, מ"מ ודאי אינו היתר למעבד כן מתחילה, וככל הנתבאר בזה בס"ד.

אדעתא דחמרא וסיים אשיכרא דהוא ספק בגמ' וספק ברכות לקולא ואוכל בלא ברכה, והמג"א הביא הדעה בתוס' דבעי לברך, ותמה המג"א הרי יש בזה ספק ברכה לבטלה וביאר בזה הגרע"א כיון דספק ברכה סבירא ליה לשיטה זו דאינו אוכל מספק מטעם דאסור להנות מעוה"ז בלא ברכה, והיינו אף מספק, וכיון דדינו לא לאכול נמצא כיון דדינו דנאסר לו לאכול מספק, נמצא כעת דודאי ברכתו לבטלה. וא"כ בדין דיוכל לברך מחדש ולאכול, ואף להך צד דברכתו הראשונה הועילה, וא"כ ברכתו השניה לבטלה², מ"מ הרי בין כך ברכה אחת לבטלה, דהרי אי לא יברך מחדש ולא יאכל, הרי ברכתו לבטלה, וא"כ ליכא נפק"מ אי עתה לא יאכל, או אי יברך ויאכל, דמ"מ חד מינייהו לבטלה.

ובקהלות יעקב ברכות סי' ה' העיר בזה, דלכאורה ראוי לומר מאי דהוה הוה, ועתה הוי ספק ברכה לבטלה, דשמא מה שיאמר עכשיו הוא לבטלה, ונמצא דמברך בקום ועשה ברכה לבטלה, וצ"ע.

והנראה מבואר מדברי הגרע"א, דלא אמרינן בזה 'מה דהוי הוי', אלא לאחר דבירך, וכעת הנדון אי מקיימו או מבטלו, הוא נדון דאי מבטלו הוי ברכה לבטלה בקום ועשה, ולזה כתב הגרע"א דליכא נפק"מ או יברך מחדש ויאכל, דבין כך חדא מינייהו לבטלה, ותרווייהו הרי הם בקום ועשה.³

והנה אף דנתישב קושיית הקהלות יעקב, הרי יפלא הדבר מה יתיר לו כעת לברך ויש בזה צד לבטלה, ולשון הגרע"א הרי ממ"נ ברכה אחת לבטלה, והיינו דיש לדון חשבון באיסורים שבסה"כ יש לו רק ברכה אחת לבטלה אי הראשון מהני א"כ השניה לבטלה⁴ וכפה"נ אין הברכה שניה הפסק משום דלא הסיח דעתו, ואי הראשון לא מהני א"כ הראשון לבטלה והשני היא הברכה המועילה.

אשר נראה מבואר מדברי הגרע"א חידוש עצום, דמחמת החשבון דממ"נ יהיה לו ברכה אחת לבטלה, התיר לו לברך מחדש אע"פ דיתכן דמחדש כעת ברכה לבטלה, מ"מ הוא מציל הברכה הקודמת מלהיות לבטלה, דהרי מחמת הברכה הראשונה אינו יכול לאכול מספק, ורק ע"י הברכה השניה זהו מתיר לו לאכול ובזה מציל הראשונה דלא תהי לבטלה.

והדברים מחודשים מאד, דלפ"ז באופנים שהזכרנו כגון הניח קדירה ע"ג האש דע"י הגסה אכתי לא חידש מלאכה נוספת וממ"נ אין בזה כי אם חילול אחד, וכן לענין המסתפק מהשמן שבנר אם יכבה כעת אינו עובר כי אם חילול אחד ממ"נ, וכן בסגירה בין אם יעשן בין אם לא הרי אינו עובר אלא אחד, וא"כ לדברי הגרע"א יש כאן היתר דחשבון באיסורים, והדברים זרים כמובן.

טעות המדפיסים החדשים בדברי הגרע"א

אמנם לאחר העיון נראה דיש כאן טעות סופר בדברי הגרע"א בגליון, בשו"ע החדשים בכולם הועתק דממ"נ יש כאן ברכה אחת לבטלה, ולפ"ז יוצא חידוש הנ"ל וכן העתיק בקהלות יעקב שם, אכן בשו"ע מדפוסים ישנים בגליון הגרע"א כתוב בזה"ל 'דממ"נ יש כאן ברכה א לבטלה'.

ב וקסבר הגרע"א דלהך צד דהברכה הראשונה מהני, אין הברכה שני' הפסק ונודע מה דחקר בזה הגרש"ז אירבך זצ"ל, בבירך ב' פעמים 'שהכל' האם הראשונה מהני והשני לבטלה או דילמא הראשונה לבטלה מחמת ההפסק, ואמנם לקמן נוכיח דדעת הגרע"א דהראשונה היא הלבטלה כדיבורא.

ג ודברי הגרע"א נאמרו לענין 'לא תשא' וחלוק מ'שבועה להבא' דכתב המל"מ פ"ד מה' מלוה ולוה הנ"ל דנדון בשב ואל תעשה, וכמש"כ המהרי"ק שורש קל"ד בביאור דברי הרמב"ם פ"ד מה' שבועות הכ"א, דחלוקים המה ביסודם שבועת שקר לשעבר¹ וביסודם שבועת שקר בפירוק ופקימת שפתינו נדון כמעשה ללקות, וזה דגלי רחמנא ואיסורו הוא בקום ועשה, ואילו לענין שבועת שקר להבא אין האיסור בעקירת שפתינו, כי אם באי קיום שבועתו והחפצא דאיסורא בזה הוא איסור בשב ואל תעשה.

ד שוב ראיתי דיתכן דזהו כונת הקהלות יעקב שם להקשות בדברי הגרע"א יעו"ש שם.

נידונים מעשיים בהלכות טהרת כהנים^[ז]

ע"פ הספר "משמרת הכהנים" הלכות טהרת כהנים
מאת הגאון רבי ישראל כהן שליט"א

נערך ע"י הרה"ג י. מנדלזון

יציאת כהן למרפסת בבית החולים כאשר בחזרתו יטמא עצמו בידים

שאלה. א. כהן המוכרח לשהות בבית החולים שיש שם טומאה, האם ראוי בזמן המתאפשר שיצא למרפסת של הביה"ח, או שאסור שהרי כשחוזר ונכנס יעשה מעשה בידים שמטמא עצמו?

שאלה ב. כהן הנמצא בחדר עם מת, ובא לצאת ממקום הטומאה, אך יודע שיש מאחורי הדלת כהן ונמצא שאם יפתח הדלת יטמא כהן אחר?

והדבר מצוי גם בכהן שממתיך בתור לטיפול (באופן שלצורך זה מותר לו השהייה בבית החולים), ויש שהות זמן עד שעת הגעת תורו, האם יש לו לצאת מהביה"ח שיעור הזמן שיודע שעדיין לא יגיע תורו, כגון, שיש לו אדם בתוך הביה"ח שיכול להודיעו קודם הגעת תורו. וכן עוד אופנים מצויים.¹

ולענין מעשה, נראה שאם יכול לצאת נראה שאם משך השהייה הוא מרובה עדיף שיצא ממקום הטומאה במקום שיעבור כמה וכמה איסורים בשהייתו, וכן צידד הג"ר נתן הכהן קופשיץ שליט"א.²

נפק"מ שאדם אחר יוציא את הכהן

ויותר מזה יש לדון, לענין כהן קטן³, או כהן גדול המוגבל בהליכתו, השהייה בבית החולים שיש שם טומאה, אם מן הראוי שאדם אחר יוציא אותו (בזמן שמתאפשר) למקום

כמה איסורים בשב"ו וא"ת

או איסור אחד בקום ועשה

יש לדון אם עדיף לעבור על כמה איסורים של טומאה בשב"ו ואל תעשה, או עדיף להיטמא פעם אחת בקום ועשה, ובזה ימנע מן ריבוי האיסורים אשר יעבור בשב"ו וא"ת.⁴

נפק"מ שיצא הכהן עצמו

נפק"מ בכהן המוכרח לשהות בביה"ח לצורך השגחה או לצורך חולה וכדומה, ויש זמן שיכול לצאת למרפסת שאינה מקורה (או אף מחוץ לבית החולים), אולם אח"כ יהיה מוכרח לחזור ולהכנס ואז נמצא שנטמא בטומאה בקום ועשה⁵, האם נאמר עדיף שימנע בטומאתו כל רגע ורגע ששוהה שם, ולכן יצא מחוץ למקום טומאה, או מכיון שיהיה מוכרח בחזרתו לחזור ולהיכנס, ובזה הרי הוא עובר על איסור טומאה בידים, לא יעשה כן.

א) בענין ריבוי באיסור בשב"ו ואל תעשה או איסור אחד בקום ועשה, עיין פתחי תשובה (יורה דעה סימן שע"א סק"א) בשם תשובת גבעת שאול (סי' מ) אם בשבת עדיף לסלק את הגג המחבר למקום הטומאה או שישנה בטומאה, וע"ע משנ"ת בזה בספר פ"ב ס"ק כו ובהערות שם, ואם דמי לדברי החזו"א לענין שהייה ע"ג האש או סילוקו אף שהוא מוקצה ופכ"ב סעיף י' ובמלואים שם.

ב) יש להדגיש, שהנידון באופן שיודע בוודאי שבשעה שיצטרך לחזור להיכנס לבית חולים עדין תימצא הטומאה שם, שאם אינו וודאי, נראה לכאורה שאין לשהות בוודאי טומאה כל רגע ורגע מחמת הספק טומאה של אחר כך.

ג) וכעין זה יש לדון לענין כהן שטס במטוס עם מת, כגון שמת אחד מהנוסעים בדרך, והמטוס נחת באמצע הדרך, ומוכרח הכהן להמשיך ולטוס רק במטוס זה, האם ירד הכהן למשך זמן החניית ביניים כדי שלא יטמא כל רגע או ימשיך וישהה בטומאה כדי שאח"כ בכניסתו לא יחזור ויטמא בקום ועשה וע"ע בזה בספר פ"ט ס"ק כז, ושנ"ת.

ויתכן עצה בזה שבמקום שיצאו את הכהן יצאו את הנפטר, ולאחמ"כ יכנסו ע"י גוי.

ד) ובספר החדש מעשה הנמשך (להגר"מ קוטקס שליט"א עמ' תקא- תקג) הובאו דברים אלו בשם משמרת הכהנים והוסיף שכן גם דעת הגר"א גנחובסקי והגר"ד לנדו.

ה) בזה יש לדון גם מדין מטמא כהן וגם מדין ספייה דלהזהיר גדולים על הקטנים, או שנימא בזה שעדיף שיצא החוצה ובכך יתמעט הזמן ששוהה עם הטומאה [ובפרט אם הוא אביו שמחוייב בכך מדין חינוך, ואפשר אף אמו ע"י במשמרת הכהנים ריש פכ"ג].

ע"י גוי (והוא שיעור מאד מועט מלפני המקום המקורה למקום שאינו מקורה) ובזה ירווח גם שאינו נחשב מטמא כהן (כמשנ"ת בכ"ד משמרת הכהנים).

שאינו מקורה, כגון לחצר או מרפסת של בית החולים, כדי למנוע את טומאתו שהרי כשהוא שם אינו נטמא כלל, אולם מאידך בשעה שיחזור ויכניסנו הרי הוא מטמא את הכהן בידים.

נפק"מ שהכהן ביציאתו מטמא כהן אחר

עוד יש לדון באופן שאם יצא הכהן ממקום שיש טומאה, נמצא מטמא כהן אחר, כגון, בעל כהן הנמצא עם אשתו שהפילה נפל, ובכל רגע ורגע ששוהה שם הרי הוא נטמא (שהרי אין היתר טומאת קרובים בנפלים), וברצונו לצאת מחמת הטומאה [כגון, שאין אשתו צריכה לשהותו עוד שם, שאם לא כן שרי להיטמא ליתובי דעתה], אולם יודע שמאחורי הדלת עומד כהן, ונמצא שכשפותח את הדלת מטמא כהן אחר, שאפשר שאסור לו לצאת מאחר שיטמא לכהן השני בקום ועשה בידים. (ויתכן גם לחלק בין אם נכנס הכהן באיסור לבין נכנס בהיתר, ועיין').

ובזה יתכן שיש יותר לצדד שלא יוצאהו, כדי שאח"כ לא יעשה מעשה בידים, דמה לו לאחר ולזאת הצרה, שלאחמ"כ יהיה 'מטמא כהן' בידים. וא"כ יתכן שגם אם נפשוט בספק הקודם שיש לכהן עצמו שיכול לצאת שיצא יתכן שלגבי אדם אחר לא יוציא את הכהן.

ודעת הג"ר שלום יוסף גלבר שליט"א (משמרת הכהנים סופכ"ג) שאפילו אדם אחר יש לו להוציא את הכהן, ומשום שאח"כ כשיצטרך לחזור הרי הוא משום 'פיקוח נפש' (שאל"כ למה נכנס הכהן לבית החולים) שהוא היתר. [אך אינו בכל אופן]. ונראה שכשיש גוי לפניו, יכניס את הכהן

העולה לדינא :

כהן השוהה בבית החולים כשיש שם טומאה, בזמן שאינו מוכרח לשהיתו שם יצא למרפסת סמוכה וכדומה כדי שיצא ממקום הטומאה, אף שאח"כ יצטרך לחזור ולעשות מעשה להיכנס, ובפרט אם השהייה היא ממושכת.

וגם בשעת שהייתו שם יסגור דלת החדר בעדו¹, וכן יעשו לכהן קטן המאושפז שם.

- (ו) אם עדיף שיעבור על טומאה אחת מן התורה או על כמה טומאות מדרבנן, יתבאר אי"ה בגליונות הבאים.
- (ז) ובפרט למ"ד סוטל"צ מן התורה, הרי אינו מרבה באיסור כשפותח את הדלת. וע"ע פרק כ"א סוס"ק מ"ג, ופרק י"ב ס"ק כ"ז. ופרק כ"ג ס"ק ס"ג. והערות בסוף הספר לפרק כ"ג ס"ק ל"ג ולפרק י"ט ס"ק י'.
- (ח) כמשנ"ת גליון הקודם, ושנ"ת אף שיתכן שגורם בזה לאדם אחר לטמא כשיחזור ויפתח הדלת.

מודעא רבה לאורייתא

אחר שהספר "משמרת הכהנים" אזל,
בס"ד יהיה ניתן להשיג את המהדורה החדשה:
א"י - 0527635554 | חו"ל - eu0175@gmail.com

בחנויות הספרים המובחרות, בדוכני הספרים של בלוי, הפצה - קולמוס
לבתי כנסת גדולים יש תרומה להשיג את הספרים בעלות מוזלת מאד.
כמו"כ לבקשת החברא קדישא, נערך "קיצור הלכות טומאת קרובים",
וגם עבר עליהם הגאון רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א.
ניתן להשיג בכתובת מייל למטה.

שאלות, קבלת המייל, הפצה, הנצחות: פלא' 0548502779 / c205501040@gmail.com

לע"נ מוקיר ורחים רבנן והוא גופיה צורבא מרבנן שם טוב בן נאווה זצוקללה"ה

שכתב הב"ח (סימן רמה) שלא כדין נוהגים העולם שלא מלמדים מקרא את הילדים. הרי, שלגבי הדין המיוחד ש'בן חמש למקרא' לא מועיל החידוש של רבינו תם, ורק לגבי הדין 'ישלש' מועיל החידוש של רבינו תם.

2. שליש מדויק או לא

שליש ממש: נחלקו הראשונים האם ישלש פירושו שליש ממש או לא: לדעת הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה יא יב), והטור והשו"ע (יו"ד סימן רמו סעיף ד), הוא שליש ממש, כגון אם הוא בעל אומנות שעובד 3 שעות ביממה ולומד 9 שעות ביממה, יקדיש לכל חלק 3 שעות.

לפי הנצרך: ואילו לדעת הר"ן (על הרי"ף ע"ז דף ה: ד"ה כי אמרינן ליומא), הובא בדרכי משה (יו"ד סימן רמו) וכן מצדד הגר"א (סימן רמו ס"ק טו), ישלש אין הכוונה שליש בשלשה חלקים שווים ממש, שהרי המשנה חמורה מהמקרא וצריכה יותר זמן, והתלמוד חמור מהמשנה וצריך יותר זמן. אלא ישלש פירושו שילמד משלשתן, לכל אחד שיעור וזמן כפי הראוי לו בכל יום ויום. כדי שישגמור את כולו בשנה.

והגר"ז (הלכות תלמוד תורה פרק ב הלכה א-ב), מביא את מחלוקת הפוסקים אם צריך חלוקה שווה או לא, והסיק 'וטוב לחוש לדבריהם' כלומר להשקיע בכל חלק שיעור וזמן כפי הראוי לו שישגמור את כולו בשנה.

וכתב הש"ך (יורה דעה סימן רמו ס"ק ה) הביאו המשנ"ב (או"ח סימן קנה ס"ק ג) חייב אדם ללמוד בכל יום תורה שבכתב שהוא תנ"ך, ומשנה, וגמרא, ופוסקים. ובעלי בתים שאינם לומדים רק ג' או ד' שעות ביום, לא ילמדו בגמרא לחוד, כי בזה אינו יוצא, וצריך ללמוד גם ספרי פוסקים, כל אחד כפי השגתו.

3. קיום דין 'ישלש'

הפוסקים ביארו כמה דרכים, איך אנחנו מקיימים את הדין של לימוד מקרא משנה ותלמוד, מיד בבוקר בסדר תפילת שחרית.

אחרי ברכת התורה: כתבו התוספות (ברכות דף יא: ד"ה שכבר), הביאו הבית יוסף (סימן מז), שבכדי לקיים את הדין שכתוב בירושלמי (ברכות פרק א הלכה ה), שצריך ללמוד מיד אחרי ברכת התורה, נהגו הצרפתים לומר אחרי ברכת התורה ברכת כהנים (מקרא במדבר פרק ו פסוקים כד-כו), ומשנת אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והביכורים (משנה פאה פרק א משנה א), והמימרא של אדם אוכל פירותיהן (תלמוד שבת דף קכז).

בדברי המקנה (קידושין דף ל) עולה פירוש מחודש במנהג זה, וכעין זה כתב בספר משנה הלכה (עמוד קמד), לפי מה שכתבו תלמידי רבינו יונה (ברכות דף יא:): שתקנו חז"ל 3 ברכות בברכות התורה, על מקרא, משנה, וגמרא, ולכן צריך ללמוד כל יום אחרי הברכה, מקרא משנה וגמ' כדי שהברכה תחול על הלימוד, ולא תהיה ברכתו לבטלה.

וזה לשון המשנ"ב (סימן מז ס"ק כא), ונהגו לומר ג"כ אלו דברים שאין להם שיעור שהיא משנה ומימרא דאלו דברים שאדם וכו' כדי לקיים מקרא ומשנה וגמרא. עכ"ל, והמשנ"ב לא הזכיר את הדין של ישלש, וכנראה כוונתו על דרך דברי המקנה, שהוא בכדי שיחול ברכת התורה על לימוד מקרא משנה וגמרא. וכן משמע באשי ישראל (פרק ו הלכה ז), ולמעשה מתקיים בזה גם דין 'ישלש', אפילו באדם שלא אמר קרבנות, ולא למד במשך היום.

קרבנות: כתב בסדר רב עמרם גאון (הובא בתוס' בקידושין ל. עבודה זרה יט: ובריטב"א עבודה זרה יט:), ונפסק בשו"ע (או"ח סימן נ סעיף א) שמחמת הדין לשלש לימודו, נוהגים לומר כל יום קודם פסוקי דזמרה, מקרא משנה וגמרא. פסוקי התמיד אף קרְבְּנֵי לַחֲמִי (מקרא, במדבר פרק כח פסוק ב), ומשנת איזהו מקומן (משנה, זבחים פרק ה משנה א), וברייתא דרבי ישמעאל (גמרא, כי המדרש כגמרא), כדי שיצאו כזה ידי חובה, אותם שאין להם פנאי כל היום ללמוד. וכתב השל"ה הביאו המשנ"ב (ס"ק ב) שיש לומר פרק 'איזהו מקומן' בניגון לימוד משניות.

ונחלקו התוס' (ד"ה לא צריכא) שאם כשיטת רש"י שישלש את לימודו לימי השבוע, עדיין לא מתורצת שאלת הגמ' שאדם אינו יודע כמה יחיה ומניין שיחיה עד סוף השבוע. ולכן מפרשים תוס', שהכוונה לחלק תלמודו בכל יום ויום, שליש יום מקרא, שליש יום משנה, שליש יום תלמוד.

[והקשה המקנה (קידושין ל) על התוס', שגם באותו יום נוכל לשאול שאם יחלק תלמודו לשלשה חלקים הרי אדם לא יודע כמה יחיה? ותידן המקנה, שבאותו יום עצמו אין חשש שמא ימות, דלא חיישינן שמא ימות לזמן מועט. עוד יתכן להסביר בכוונת התוס', שפחות מיום אחד כבר אין חלוקה יותר קטנה שיכול לעשות].

וכתב הרמח"ל (דרך השם חלק ד פרק ב אות ד) לגבי העסק של בני האדם בתורה, שהעבודה השלימה כוללת לימוד של כל חלקי התורה כפי יכולתו, מפני שבכך מתקן את כל חלקי הבריאה, ולכן צריך לשלש תלמודו למקרא משנה ותלמוד, כל חלק בשיעור הכמות הראויה לו, לפי האדם ולפי מקרי הזמן.

1. לימוד או ידיעה?

דין בלימוד: נחלקו הראשונים האם הדין לשלש תלמודו הוא דין בלימוד התורה באיזה אופן ללמוד כל יום, או דין בידיעת התורה באיזה אופן יגיע לידיעת כל התורה: לדעת רבינו תם (הובא בתוס' ובראשונים), וכך פוסק הרמ"א (יו"ד סימן רמו סעיף ד), הוא דין במצות תלמוד תורה, שצריך ללמוד את התורה באופן שכל יום ילמד מקרא משנה ותלמוד, והחיוב לשלש נמשך כל החיים, ודייק כן מלשון הגמ' 'לעולם' (שו"ע הרב יו"ד תלמוד תורה קונטרס אחרון פרק א), והיה קשה לו איך אנו שעוסקים בהווית דאביי ורבא מקיימים את הדין ישלש, ותידן שאנו מקיימים את הדין ישלש על ידי לימוד תלמוד בבלי, שכלול במקרא במשנה ובתלמוד, כמבואר בגמ' (סנהדרין דף כד.) בכל כלולה במקרא כלולה במשנה בכלולה בתלמוד.

כלומר, לפי רבינו תם הדין של ישלש לא נאמר כדי לדעת את כל התורה, אלא דין שבכל יום צריך ללמוד קצת מקרא משנה ותלמוד.

דין בידיעה: מאידך לדעת רבינו ירוחם (נתיב השני חלק ראשון הביאו הבית יוסף יו"ד סימן רמו), הריטב"א (עבודה זרה דף יט:), הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה יא יב) והשו"ע (יו"ד סימן רמו סעיף ד), והשו"ע הרב (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה ב), 'ישלש' הוא דין בידיעת התורה, אופן הלימוד כדי לדעת את כל חלקי התורה, ולכן החיוב לשלש נאמר רק בתחילת לימודו של האדם, כשעדיין אינו יודע היטב את המקרא והמשנה.

אבל בהמשך שנותיו כאשר כבר יודע את המקרא, צריך ללמוד רוב הזמן משנה ותלמוד, וכאשר כבר יודע גם משנה צריך ללמוד רוב הזמן תלמוד, ובזמנים מסוימים יקרא תורה שבכתב ודברי השמועה כדי שלא ישכחם, וכלשון שמסיים הריטב"א, וישלים פרשיותיו עם הצבור בכל שבת, ויעיין מעט בנביאים וכתובים לפעמים. וראה מה שכתב בלבוש (או"ח סימן רפה) חייבו חז"ל כל אדם מישראל, לקרוא את הפרשה כל שבוע עם הציבור, כדי שיהיה בקי בתורה.

יסוד הדבר מבואר במאירי (עבודה זרה יט:): צריך לשלש ימיו ורגעיו, שליש במקרא ושליש במשנה ושליש בתלמוד, עד שיהא כלול בידיעת כל הדברים.

באופן דומה כותב הרמ"ה (הובא בבית יוסף יו"ד סימן רמו), שרק בדורות הראשונים יכלו לקיים את הדין של ישלש, אבל בזמננו מקיימים את לימוד המקרא בגירסא דינקותא, והלואי שישפיק כל החיים למשנה ותלמוד.

בקטנים: נחלקו האחרונים בשיטת רבינו תם מה הדין בקטנים, לדעת הש"ך (סימן רמה ס"ק ה) גם בילדים קטנים סומכים ללמדם רק גמ' כשיטת רבינו תם. ונחלק עליו השו"ע הרב (הלכות תלמוד תורה קונטרס אחרון פרק א אות א), שבתחלת הלימוד מודה רבינו תם שצריך לקרות כל המקרא תחלה, כמבואר במסכת סופרים (פרק טו הלכה ח ט), והאריך בכל זה בספר תולדות אדם. וכן מדויק ממה

קצות הי' חב"א

כתב החפץ חיים (שם עולם חלק א פרק יג) ידוע שיש לכל אדם מישראל חלק מיוחד בתורה, כדברי הגר"א, ודייק כן מלשון הגמ' (מגילה דף ו'): "יגעתי ולא מצאתי אל תאמן". כי על ידי שיגע בתורה הוא מוצא את חלקו שהוא קיבל בתורה במעמד הר סיני שכל הנפשות היו שם, וזה הכוונה 'את חלקנו בתורתך', שכל אחד מוצא את חלקו בתורה על ידי שליבו מושכו לכך ויגע בו, וזהו שאמרו בגמ' (עבודה זרה דף יט.), אין אדם למד אלא במקום שלבו חפץ, שנאמר (תהלים פרק א פסוק ב) 'כי אם בתורת ה' חפצו, והקב"ה מטמין עבורו את חלקו בתורה כמטמון, וצריך לחפש היטב ולייגע עצמו כדי שיזכה למצוא את המטמון.

בעבר כל ראש ישיבה במקומו חידש ולימד והסביר והתלמידים הבינו והמשיכו הלאה, אבל כיום יש הרבה מראי מקומות, וכל צורב צעיר יש לו בהישג ידו את כל החידושים בסוגיא של כל ראשי הישיבות במאה שנים האחרונות, ולעיתים זה גורם לכך שלא יתקדמו מספיק לסוגיות הבאות. מכיון שמצוי כיום הרבה מידע בלימוד, ובפרט בדור אחרון שיש ספרי מלקטים לרוב, ואוצר החכמה עם עשרות אלפי ספרים, ועל האדם להזהר משני הכיוונים. בבחינת 'והסר שטן מלפנינו ומאחרינו', כי אם יתפוס יותר מידי הוא בחשש 'תפסת מרובה לא תפסת', ומאידך אם יתייאש מריכוזי החומר, הוא בחשש שיתרפה בלימודו. ולכן צריך ללמוד בתורה כפי חלקו ודרגתו.

ובענין זה מסופר על החזון איש (לעבודך באמת חלק ב הדרכות מהחזון איש) ששאל פעם בחור עם איזה 'ראשון' הוא לומד את הסוגיא. ענה לו הבחור 'עם כולם', אמר לו החזון איש 'כלומר עם אף אחד לא'.

פרק לא פסוק יח) וינתן אל משה קבלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העץ. שתלמיד חכם צריך להיות בקי בכ"ד ספרים של תורה שבכתב, ככלה המקושטת בכ"ד תכשיטין, ואם חסר ממנו אינו כלום. וכתב העץ יוסף (שמות רבה פרק מא ה בענף יוסף) שמדברי המדרש ראה ברורה, שצריך כל אדם ללמוד מקרא על הסדר, כדי שיהיה מקושט בכ"ד ספרים, וכך יבין לעומק דברי הגמ'.

וכתוב במדרש (הובא בביאור הלכה סימן קנה) 'בא מי שיש בידו תורת כהנים, הקדוש ברוך הוא אומר לו, בני חמשה חומשי תורה למה לא שנית, שיש בהם קריאת שמע תפילין ומזוזה'.

מבואר בגמ' (סוטה דף מד.) לפי אחת הדרשות, "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא. "ועתה בשדה לך" זה משנה. "אחר ובנית ביתך" זה תלמוד. ובמסכת סופרים (פרק טו הלכה ח ט), הובא בראש ב"מ לג): "אי אפשר לעולם בלא מקרא, ואי אפשר לעולם בלא משנה, ואי אפשר לעולם בלא תלמוד, אבל אשרי אדם שישים עמלו בתלמוד, ולא שיהא דולג מקרא ומשנה ויבוא לתלמוד, אלא על מנת שילמד מקרא ומשנה ויבוא לתלמוד".

וכתב הפרי מגדים (הקדמת או"ח ד"ה ומה) לגבי הבחורים שמתבשרים ללמוד בישיבה פרשה עם חומש רש"י, ופרק בנ"ך, אם הם היו חכמים הם היו לומדים חומש ונביא קודם הכל, ולא כאותם שלומדים עם תלמידיהם גפ"ת, ומי שיועד להקשות ולתרוץ נקרא חכם ורב גדול, ואילו בתנ"ך אין לו שום ידיעה.

וכתב השל"ה (מסכת שבועות פרק נד מצוה אות כב) שצריך להיזהר לשנות הלכות בכל יום מחיו, ואפילו שמספיק תלמוד בכלי, מכל מקום צריך גם ללמוד תורה נביאים וכתובים משנה ותלמוד לפי הסדר.

משנה: מבואר בגמ' (סנהדרין דף מב.) שמלחמתה של תורה מצויה אצל מי שיש בידו חבילות של משנה, וכפי שמפרש רש"י (שם) שהכוונה לעמוד על סודה ובוריה של התורה, שבעל המשניות יודע ללמוד ולהקיש ממקום למקום, ולא כבעל הסברא שלא יודע משניות וברייתות.

דבר נפלא כותב החפץ חיים (תורת הבית פרק ו) שהספרים הקדושים מפליגים בחשיבות לימוד המשנה, כי הוא יסוד התורה שבעל פה, ואשר בן יעקב ממונה למעלה על לימוד המשנה, ורמז לדבר בפסוק (בראשית פרק מט פסוק כ) 'מֵאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ לְחֻמּוֹ, שְׁמַעְתָּ - אוֹתוֹת מִשְׁנָה, וּמִי שִׁבְקִי בַּמִּשְׁנָה אֵינוֹ רֹאֶה פְנֵי גִּהְיוֹנוֹ, וְכַתֵּב הַגֵּר' מוֹלֵאֲדָיִן זַל' (כתר ראש נה) שלימוד וחזרת המשניות, היא סנולה להתמדה ולהבנת הפשט.

תורה: יישר כח להג"ר דוד פלק שליט"א מחבר ספר בתורתו ינהג, על הסיוע בכל סדרת הגיליונות בנושא מצות תלמוד תורה, ובהכנת המאמר הנוכחי בפרט (ראה בתורתו ינהג חלק א מילואים יג), יהי רצון שיזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות, אמן.

והוסיף בכף החיים (סימן נ ס"ק ד) התיקון מועיל גם למי שלומד כל יום, אלא שאינו לומד גמ' כל יום. כגון שהוא עסוק בדברי הפוסקים או בדברי קבלה, או אפילו שלומד גמרא, יתכן שהסוגיא שעוסק בה היום אינה בלולה משלושתם. ובעבר היו לומדים הרבה ותמיד היו קוראים מקרא משנה וגמ', לא כן עתה.

ביורר כוונת הפוסקים: לכאורה מדויק מדברי הפוסקים הנ"ל, ש'ישלש' הוא דין ב'לימוד התורה', כי אם 'ישלש' הוא דין ב'ידיעת התורה', מה מועיל לידיעה לחזור כל יום על אותו לימוד. אך אם כן קשה שלכאורה סותרים הדברים, כי השו"ע (יו"ד סימן רמו סעיף ד) נוקט כדעת הרמב"ם, שצריך בתחילת הלימוד לשלש את הלימוד, וכאשר כבר יודע הכל, ילמד בעיקר תלמוד, ולא פסק את שיטת רבינו תם. ורק הרמ"א מביא את רבינו תם בשם יש אומרים שתלמוד כבלי בלול מהכל, ויוצאים בו ידי חובת ישלש, מאידך השו"ע (או"ח סימן נ סעיף א) פוסק את הדין שבקרבות יוצא ידי חובת 'ישלש', וקשה שלכאורה סותרים הדברים. וכן יש לתמוה ברמב"ם עצמו שפסק שהדין ישלש הוא רק בתחילת הלימוד, ומאידך כתב הרמב"ם (סדר תפילות כל השנה, בתחילה) את המנהג לומר בתפילת שחרית מקרא משנה ותלמוד.

ויש ליישב, שהעצה ללמוד במהלך התפילה, הוא גם לאותם שלא לומדים גמ' במשך היום, שלכל הפחות יצאו את השיעור הבסיסי, של לימוד מועט מקרא משנה וגמ' בכל יום.

ובא לציון: מבואר בבית יוסף (או"ח סימן קלב) בשם שבלי הלקט (סימן מד) בשם רש"י (ספר הפרדס עמוד שה) שבכדי לקיים דין ישלש, בתחילה היו קוראים אחר התפילה מקרא משנה ותלמוד, וכיון שרבתה העניות ולא יכלו לעסוק בתורה כל כך שהיו צריכים לצאת למלאכה, קבעו לקרוא שני פסוקים של נ"ך, ובא לציון ואני זאת בריתי שיש בהן מעין קריאת התורה, ובשבת ויו"ט החזירו עטרה ליושנה, לקרוא בתורה ובנביא.

חק לישראל: כתב בלקוטי מהרי"ח (חלק א עמוד תסא) שבכדי לקיים והגית בו יומם ולילה התפשט המנהג ללמוד בספר חק לישראל, שיש בו מקרא משנה ותלמוד, מסודר דבר יום ביומו, ואפילו תלמידי חכמים שלומדין בתנ"ך וגפ"ת, מכל מקום טוב הוא שילמדו גם בספר זה, כי הוא נסדר מרבינו האריז"ל על פי סוד. ובהקדמה של רבי חיים ויטאל לספר חק לישראל, מבאר הטעם על פי סוד ללמוד חק לישראל כל יום. ובהקדמה של מעשה רוקח לספר חק לישראל ובספר חק עולם (פתיחתא רבתי אות י, עמוד ב), שצריך ללמוד חק לישראל כל יום, כדי לקיים את הדין של 'ישלש'.

4. חובת לימוד חלקי התורה

מקרא: יש חיוב מיוחד להיות בקי בתנ"ך, כמבואר במדרש (שמות רבה פרק מא, שיר השירים פרק ד, כב) על הפסוק (שמות

משיב כהלכה

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. ישלש: מהפסוק 'ושננתם' דורשת הגמ' 'ושלשתם' שצריך האדם לשלש לימודו, שליש במקרא, שליש במשנה, שליש בתלמוד.
- ב. ליומני: לרש"י מתחלק לפי ימי השבוע, ולתוס' מתחלק באותו יום. נחלקו הראשונים אם לחלק לשלשה חלקים שוים, או לפי שיעור הזמן שנצרך לכל דבר.
- ג. לימוד או ידיעה: נחלקו הפוסקים האם 'ישלש' הוא דין בלימוד התורה כל החיים, או שהוא דין בידיעת התורה, ואם כבר יודע מקרא ומשנה, ילמד בעיקר תלמוד.
- ד. בבלי: לרבינו תם בלימוד הבבלי יוצא ידי חובת כולם מפני שכלול בו מקרא משנה ותלמוד. ונחלקו בדעתו האם בקטן בתחילת לימודו חייב ללמוד מקרא כסדר.
- ה. למעשה: בתפילת שחרית אומרים מקרא משנה ותלמוד, אחרי ברכות התורה, בקרבנות, ובא לציון (רק מקרא).
- ו. קטן: בקטנים נחלקו הפוסקים אם חובה ללמדם מקרא ומשנה, או מיד ללמדם גמרא שכלול בה מקרא ומשנה.
- ז. מעלה: מעלה גדולה בלימוד מקרא ומשנה, ויש בזה סיוע ללימוד הגמרא שידע להקשות ולדמות, ויבין את הלימוד.

ההגרלה השבוע על 100 שקל מזומן
הזוכה בהגרלת גיליון 399 בסך 100 שקל מזומן
הבחור החשוב כמר מנחם הלל ברגמן הי"ו
ישיבת 'באר מרדכי' בית שמש

שאלה: האם יש חיוב לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא?

האם בלימוד הסוגיא בכולל, צריך להגיע עד ההלכה? האם יש להעדיף מסכתות שנוגעות למעשה על פני מסכתות שלא נוגעות למעשה? האם יש חיוב על האדם ללמוד כל יום הלכה למעשה?

מקורות: משנה (אבות פרק ד משנה ה), רבינו יונה (שם), גמ' (ברכות דף ח, סוטה דף בא, קידושין מ: גדה עג), מאירי (בהקדמה), נתיבות עולם (נתיב התורה פרק א), מהרש"א (סוטה דף כא), חוות יאיר (שו"ת סימן קכד), ט"ז (ס"ק ב), ש"ך (ס"ק ה), ברכי יוסף (אור"ח סימן קנה ב), שו"ע הרב (הלכות תלמוד תורה פרק ב הלכה ט), חיי אדם (בהקדמה), משנ"ב (הקדמה בראש הספר, שם עולם שער ההתחזקות פרק ז), אור ישראל (סימן ו), קריינא דאיגרתא (חלק א מכתב ג, חלק ב אגרת א), שבט הלוי (חלק ב סימן נז).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצידוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), נאחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שולחה 4
2. בעננות 'גדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשוט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. במקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

המדור הוקדש לע"נ הנערה החשובה יוכבד יענטא
ע"ה ב"ר יבדלחט"א שמואל שלמה שליט"א
נלב"ע כ"ו סיון ת.נ.צ.ב.ה.

עדכוני הלכה

לא עליך המלאכה לגמור

מצות תלמוד תורה ומצות ידיעת התורה כוללות את כל התורה כולה, אולם קשה מאוד להשיג את כל התורה כולה בבת אחת, ויש מזה מוסר השכל למעשה, כלשון התנא (אבות פרק ב משנה טז) לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה.

והעצה לכך, ללמוד ולסכם בכל סוגיא את היסודות והדברים העיקריים, בצורה של מקרא משנה וגמרא, למשל: להתחיל עם הפסוק לא תעשה כל מלאכה, בהמשך לכך המשנה של ל"ט מלאכות שבת, ואחריו עומק הסוגיות בגמ' בגדרי המלאכות.

נושא הגיליון הבא:

'אסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

לזכרון עולם בהיכל ד'
הגיליון הוקדש לעילוי נשמת
האשה הצדקנית מרת יוכבד יענטא ע"ה בת הר"ר נתן נטע זצ"ל
נלב"ע כ"ז סיון ת.נ.צ.ב.ה.

גיליון שבועי עומק הפשוט
שיעורים וימי עיון
בית הוראה טלפוני
בידורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי
02-5377-085

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 241

פרשת חוקת

תשפ"ג

אודות המעשה במלצר שהעביר את הצ'ולנט לאש גדולה ♦ הרב אברהם זנגר
הפסקים בנט"י והאם הברכה על הנטילה או גם על הניגוב ♦ הרב אורי יצחקי
הסדר בהדלקת נרות שבת והחילוק בין נר שבת לנר חנוכה ♦ הרב זאב פראנק
בדין המסתפק אם סיים פסוקי דזמרה וברכת ישתבח ♦ הרב אליסף פרלמן

הרב אברהם זנגר

אודות המעשה במלצר שהעביר את סיר הצ'ולנט מאש קטנה לאש גדולה

כבר נתפרסם בשערים המצוינים בהלכה המעשה המסעיר שאירע בשכונתנו לפני כשבועיים, כאשר התקיימה שבת שבע ברכות באולם, ובא המלצר בליל שבת וראה שהניחו את סיר הצ'ולנט הענק על האש הקטנה ואת סיר המרק על האש הגדולה, והצ'ולנט אינו מבעבע היטב, ולכן לאחר שהוריד את המרק מהאש העביר את סיר הצ'ולנט והניחו ע"ג האש הגדולה, [דאין איסור חזרה להעביר מאש לאש ע"ג כירה גרופה וקטומה], אולם לאחר כמה דקות נתברר לו לחרדתו שחלק מהצ'ולנט אינו מבושל כל צרכו, (כי לפני שבת הגיעו אורחים רבים יותר ממה שחשבו וחששו בעלי השמחה שלא יהא מספיק צ'ולנט לכולם ולכן הוסיפו בשר ותפוחי אדמה לסיר), ונמצא שעובר על איסור בישול דאורייתא (כמבואר בשו"ע סי' ש"ח ס"ד), ולהחזיר את הסיר לאש הקטנה ג"כ אינו יכול כי כבר הוריד את הסיר משם ויעבור שוב על איסור בישול דאו'. אחד מהנוכחים אמר למלצר שאין ברירה ועליו להוריד את סיר הצ'ולנט מהאש כדי שלא יעבור על חילול שבת דאורייתא. בינתיים נעשתה מהומה, ובעל השמחה כששמע מהדבר הודיע לו חד משמעית שהוא אוסר עליו בכל תוקף לעשות כדבר הזה, להוריד את הסיר מהאש ולקלקל לו את השמחה בכך שלא יהא לו צ'ולנט לסעודת שבת בבוקר להגיש לכל האורחים הרבים, ואין לו רשות להזיק לו את הצ'ולנט כדי לתקן את העבירה שלו, כי במה שנוגע אליו הוא יכול להשתמש בצ'ולנט לכתחילה אע"פ שנעשתה בו עבירה של

חילול שבת ואינו נאסר מדין מעשה שבת כמבואר במשנ"ב (סי' ש"ח סק"ז וביה"ל שם וסי' רנ"ט סקכ"ה, והטעם משום דהוי פלוגתא ראשונים אם יש איסור בישול לאחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי, ומקילים במעשה שבת בספק פלוגתא בצירוף ד' הגר"א דמעשה שבת בשוגג מותר).

והשאלה היא, הצדק עם מי, ודנו בזה בעלי תריסין מכמה וכמה פנים, ועיקרי הנידונים הם שנים; א. האם חובה על בעה"ב לתת רשות למלצר להוריד את הסיר מהאש כדי שלא להכשל בחילול שבת. ב. לאחר שבעה"ב אינו נותן לו רשות, האם מותר למלצר לעבור על דעתו של בעה"ב כדי לתקן את האיסור שלו. **ויש בזה נידונים רבים הנוגעים לסוגיות שונות בא"ח י"ד וח"מ, חלקם מחוורים וחלקם מחודשים, ונבאר מקצתם.**

אפרושי מאיסורא לאחר מעשה העבירה

א. כל אחד מישראל מחויב לאפרושי מאיסורא (כמבואר בשו"ע י"ד סי' ש"ג ס"א לענין הרואה את חברו לבוש כלאים ובכמה דוכתי), ולכן מי שהניח תבשיל על האש בשבת מחויבים כולם להוריד את הסיר מהאש קודם שיתבשל, ואע"פ שכבר עשה את מעשה האיסור, מ"מ החיוב לאפרושי מאיסורא הוא למנוע את העבירה ולא את מעשה האיסור, וכן מבואר במשנ"ב (סי' רנ"ד סק"מ) 'פשוט הוא דאם אחד שכח או עבר והניח קדרה סמוך להאש צריך גם אחר לסלקו כדי שלא יבוא חברו לידי איסור וכו' דיש כאן מצוה לאפרושי מאיסורא'. וא"כ לכאן בעה"ב חייב לתת למלצר להוריד את הסיר מהאש או להוריד הוא בעצמו את הסיר מהאש.

אלא דד' הרמ"א (י"ד סי' קנ"ז ס"א וסי' של"ד סמ"ח) דא"צ להוציא ממון לצורך מצות מחאה, וחייב מחאה ואפרושי מאיסורא חד הוא, דכולם בכלל מצות הוכח תוכיח², וא"כ מסתבר דאף אם

להצלת חברו ולא לשאר מילי, וכ"כ בביאור הגר"א שם. ובשו"ת חוות יאיר (סוסי" קמ"ו) כתב 'ולולי שכל הפוסקים ס"ל פה אחד שמחויב לשכור מממונו להציל חברו היה אפשר לומר שאינו מחויב לשכור משלו אם יודע שאין לחברו להחזיר לו, דלא ריבתה תורה רק לטרוח עבורו, דוגמא לדבר דקיי"ל כיבוד אב משל אב' עכ"ל. ועד"ז מצאנו לכמה מגדולי האחרונים שהוכיחו דא"צ להוציא ממון לצורך קבורת מת מצוה (שו"ת זרע אמת (י"ד סי' קמ"ג) הפלאה (קונטרס אחרון אבה"ע סי' קל"ח סק"ב) אבנ"ז (אבה"ע סי' רכ"ג סק"ז) סדרי טהרות (אהלות רטז): וקובץ שעורים (ב"ב אות מ"ג וקובץ הערות סי' י"ד סק"ו).

ובספר ישא מדברותיך (להגר"ר ישראל אדלשטיין שליט"א, ענינים סי' כ"ו) האריך בנידון זה, וכתב ששמע בשם הקה"י זצ"ל שאמר דא"צ להוציא ממון לצורך מצות הלווית המת (כגון להוציא ממון על הנסיעה להלויה), וביאר דרך במצוות שבין אדם למקום צריך להוציא עליהם ממון עד חומש מנכסיו, אבל במצוות שבין אדם לחברו א"צ להוציא ממון מלבד הצלת חברו דילפינן שם מקרא, והוא גזה"כ מיוחדת בהצלת חברו.

והנה בפתחי תשובה (סי' קנ"ז סק"ה) הביא מהפמ"ג בספרו תיבת גומא שנסתפק דשמא רק במקום חשש סכנה א"צ להוציא ממון על כך, אך

¹ ולכאור' פשוט דגם לאחר שנעשה מעשה העבירה יש חיוב של אפרושי מאיסורא לדאוג שיוריד את הסיר מהאש כדי שלא תהיה עבירה [ולא דמי למי שעבר על הנדר ויכול להשאל עליו, דאף אם יש חיוב להשאל כדי לעקור את העבירה למפרע, יתכן דא"ז נחשב אפרושי מאיסורא כי אם תיקון איסורא, ויל"ע, (ועיי' מנ"ח סוף מצוה תקנ"ח שנקט בפשיטות לגבי לאו הניתק לעשה דיש דין כפיה לקיים העשה כדי לנתק הלאו אף אם אין דין כפיה על עשה גרידא), אך כאן הרי עדיין לא עבר את העבירה, עיי' תוס' שבת ד. דאם הוא נאנס כעת מלהוריד את הסיר הוא אונס על העבירה, ומסתבר דיש ע"ז חיוב של אפרושי מאיסורא, וכ"כ בספר משנת שלוח הקן (סי' פ"ט). וכן בהא דהניח פת בתנור להצד בגמ' שבת ד. דהתירו לו חכמים לרדותה, ואם אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חברך גם חברו מותר לו לרדותו, גם בזה בפשוטו מחויב חברו לרדותו כדי להציל חברו מאיסור מדין אפרושי מאיסורא, וכן מבואר במשנ"ב שם.

² ומקור הדין הוא ממנה"י וייל שהוכיח כן מהא דילפינן מקרא (בגמ' סנהדרין עג.) דחייב אדם להוציא ממון כדי להציל חברו ממיתה, ומבואר דמסברא לולי הילפותא לא היה צריך להוציא ממון בשביל חברו, ועד כאן לא למדנו מהך ילפותא אלא דצריך להוציא ממון

אדם הנוטע כלאים בגינתו שלא מדעתו, הואיל ובידו למנוע ממנו את העבירה הרי זה כמזמין לו את העבירה בתרי עברי דנהרא, וכתב הפמ"ג (סי' תמ"ד א"א סק"ז) דלד' המל"מ מי ששכח לבער את חמצו ויש מומר שבא לאוכלו, עליו למנועו מכך מדין לפני עיור, וכן מבואר בחידושו הנודע של המהר"ל דיסקין (קונ"א סי' ה' אות קמ"ד) דאסור למסור נפש על שאר עבירות (מלבד ג' עבירות חמורות) משום לפני עיור שמכשיל את העכו"ם בהריגתו, ואע"פ שהוא בשו"א ת"מ מ"מ כיון שיכול למנועו מכך ע"י שיעשה את העבירה הרי הוא עובר בלפני עיור. וע"ע בחזו"א (תשובות וכתבים זרעים סי' כ"ג ס"ק יא-יג) ודרך אמונה (פ"א מכלאים בציון ההלכה ס"ק ק"ג) שהביאו ראייה לד' המל"מ מהגמ' (ב"מ צ:). וא"כ לפ"ד המל"מ י"ל דמותר למלצר להוריד את הסיר מהאש מדין כפיה על לאו דלפני עיור. [ואין לומר דלא הוי תרי עברי דנהרא, שהרי גם אם יתן לו בעה"ב רשות להוריד את הסיר, אין הכרח שהמלצר יעשה זאת, דהא בעה"ב בעצמו יכול להוריד את הסיר, וא"כ האיסור תלוי רק בו, והוי תרי עברי דנהרא]. אך נראה דזה תלוי ביסוד ד' המל"מ, דמצאנו בזה ב' דרכים באחרונים [הרחיב בזה באר היטב בספר הרימו מכשול סי' י"ג, וכל המ"מ דלהלן הובאו שם];

א] החזו"א (שם) ביאר דאין חילוק בלפני עור אם הוא בדיבור או ברמז או בשתיקה המשמשת לרמז הסכמה, וישראל שבא לבית ישראל מכירו ונוטל טריפה ואוכלו ובעה"ב שותק ואילו אמר לו בעה"ב שאינו נותן לו רשות היה פורש, האי שתיקה הוי מושיט כוס יין לנזיר, שהרי קאי בתרי עברי דנהרא, דאילו לא נתן לו רשות לא היה נוטל, אף שלא עבד מעשה אלא שתק ושתיקה כרשות' עכ"ל, ולפ"ז רק אם הנכשל עושה זאת בפני בעה"ב ובממונו עובר בעה"ב בלפני עיור, דנחשב שעושה את העבירה ע"פ הבעה"ב. ולפ"ז בניד"ד שכבר עשה את מעשה העבירה של הנחת התבשיל על האש, והנידון הוא על הורדת התבשיל מהאש, הרי אינו מזמין לו את העבירה ואינו עושה את העבירה ע"פ הבעה"ב, אלא בעה"ב רק מונעו מתיקון האיסור בשו"א, וזה אינו בכלל איסור לפני עיור.

ב] אולם הפמ"ג (א"א סי' תמ"ג סק"ה) כתב דישראל שהיה בידו חמצו של חברו בפקדון והגיע ערב פסח חייב הנפקד לבערו ואם אינו מבערו הרי הוא עובר על לפני עיור לפ"ד המל"מ, לפי שמכשיל את המפקיד בלאו דבל יראה. ומבואר דנקט דיש איסור לפני עיור כשיכול למנוע את האיסור אע"פ שאי"ז בפניו של הנכשל וגם לא בממונו של המכשיל, ובע"כ דכללל הוא דכל שיכול למנוע את האיסור עובר בלפני עיור (ועמדו בזה המהרש"ם והשד"ח, הביאם בספר הרימו מכשול שם). וכן מבואר בשו"ת מהרשד"ם (י"ד סי' מ"ז) ושו"ת זרע אמת (ח"ב סי' י"ט) דהרואה אחד ששוחט שלא כדיון ושחיתתו נבילה והוא שותק ומניח לו להאכיל אחרים הרי הוא עובר בלפני עיור. וכ"כ הנצי"ב (העמק שאלה צ"ט סק"ב) דדברי הרמב"ם הנ"ל בכלאים לא מייירי רק בממונו, אלא כל היכא שבידו למנוע אחר מליטע כלאים בשדהו הרי זה עובר בלפני עיור. וביאור הדבר כתב בספר מצבת משה (מ"ק ה') דלפני עיור לא תתן מכשול' מתפרש גם כשהמכשול כבר מונח לפני העיור, דאסור לו להניח ולעזוב את המכשול לפניו, כל' הכתוב 'וימאן אדום נתון את ישראל עובר בגבולו' וכתב התרגום 'וסריב אדומאה שבק' והיינו שהוא מייאן להניחם ולעזבם שיעברו בגבולו. [ולדרך זו נמצא דהחילוק בין איסור לפני עיור לדיון אפרושי מאיסורא הוא רק לגבי תרי עברא דנהרא, דאם אין בידו למנוע את חברו לגמרי מלעשות את האיסור אלא רק למחות בו או להוכיחו על כך לא הוי תרי עברי דנהרא ולכן אין בזה כי אם חובת אפרושי מאיסורא]. ולדרך זו מסתבר דגם בניד"ד שכבר עשה את מעשה העבירה, כל שיכול למנוע את התוצאה של העבירה הרי זה בכלל לאו דלפני עיור.

עוד יש לדון דגם לד' החזו"א יש מקום לומר דיש בזה לאו דלפני עיור, והוא לפ"מ שידוע לחקור אם החיוב להוריד את התבשיל מהאש קודם שיתבשל הוא חיוב כללי להציל את עצמו מן העבירה, או דזהו חלק מגוף איסורא דבישול שמניח את הסיר על האש עד שיתבשל, ויש בזה ראיות רבות מדברי האחרונים לכאן ולכאן. ונזכיר ראייה אחת בענין זה, דהנה מבואר בירושלמי (פ"ק

המלצר ישלם לו על הפסד הצ'ולנט, מ"מ הצער ועגמת נפש של חסרון הצ'ולנט בשבת שבע ברכות שקול כהפסד ממון ואינו מחויב להפסיד בשביל זה.

אך יש לדון סברא חדשה בזה, דשמא רק להפסיד ממון אחר אינו מחויב, אבל כאן ההפסד הוא מזה שאינו יכול להשתמש בעצם המעשה איסור של חברו, וא"כ י"ל דזה ודאי הוא מחויב להפסיד, דזהו גופא החיוב של אפרושי מאיסורא, שלא ייעשה האיסור גם אם הוא מפסיד מזה שלא יהא לו את תוצאת האיסור, וזכר לדבר מה שאסרו חז"ל מעשה שבת גם אם אחד עשה מלאכה בשל חברו שלא מדעתו ולא אמרו דאין ראוי שיפסיד בעה"ב ממעשה איסור של חברו. ואף שהסיר היה על האש מקודם והמלצר הוא שהורידו מהאש והחזירו על האש (הגדולה), פשוט דאינו מועיל כלום, דסו"ס לאחר שהוריד את הסיר מהאש הקטנה הפסיד בעה"ב את הצ'ולנט, וכעת הוא רוצה להרויח את השימוש בצ'ולנט ע"י מעשה החילול שבת של הנחת הצ'ולנט ע"ג האש.

אולם יש לדון בזה, שהרי חלק גדול מהצ'ולנט מבושל כל צרכו, וחלק זה הוא מפסיד אע"פ שלא נעשה בו שום איסור. אכן נראה מסברא דכיון שבפועל א"א לחלק ביניהם, וא"א לזה בלי זה, נמצא דגם החלק המבושל כל צרכו אין לו אפשרות ליהנות ממנו בלי מעשה של חילול שבת בבישול של החלק שאינו מבושל כ"צ, ולכן לא שייך בזה יסוד הרמ"א הנ"ל דא"צ להפסיד משלו בשביל אפרושי מאיסורא, וצ"ע בכ"ז.

כפיה על אפרושי מאיסורא

ב. אם כנים דברינו דיש לבעה"ב חיוב של אפרושי מאיסורא, יש לדון אם המלצר או כל אדם אחר יכול להוריד מחמת כן את הסיר מהאש נגד דעת בעה"ב מדין כופין על המצוות, דכיון שבעה"ב מצווה ליתן רשות להוריד את הסיר מדין אפרושי מאיסורא, י"ל דיכולים להוריד את הסיר מדין כפיה של בעה"ב על מצוה זו של אפרושי מאיסורא. אכן נראה דזה תלוי בב' פרטים;

א] נחלקו הראשונים והאחרונים אם דין כפיה על המצוות נמסר לכל אדם או רק לבי"ד (עי' קצות ונתיבות סי' ג' סק"א ומנ"ח מצוה ח' אות י'), ואמנם דין כפיה לאפרושי מאיסורא נמסר לכל אדם (כמבואר בשו"ע חו"מ סי' תכ"א ס"ג), מ"מ חובת אפרושי מאיסורא של בעה"ב לכאן נראה דדינה כמצוה ולא כאיסור.

ב] נחלקו האחרונים אם יש דין כפיה על חיוב ערבות במצוות, כגון אם יש דין כפיה על אדם להשאיל מגילה לחבירו כדי שיוכל לקיים מצות קריאת המגילה, או דאין דין כפיה כי אם על גוף המצוות ולא על חיוב ערבות שאינו אלא למשמרת וסייג לתורה, (עי' שו"ת מחזה אברהם (סי' קל"ט) עיר מבצר (סי' ל"ד) מהר"ם שיק (א"ח סי' שכ"ב) והובא בשו"ת מהרש"ם (ח"ח סי' צ"ו) וע"ע חת"ס (גיטין מא:)) והארכנו בזה במק"א, ומצאנו בספר תיבת גומא לפמ"ג (חקירה ד') שנסתפק אם יש דין כפיה במכות על מצות תוכחה כיון דלא הוי אלא דיבור בעלמא, וא"כ ה"ה בניד"ד, אמנם בחידושי הר"ן (חולין קלב:) ומנ"ח (מצוה ח' אות י') מבואר דיש דין כפיה על לאו דלפני עיור, וא"כ י"ל דה"ה על חיוב אפרושי מאיסורא.

לפני עיור בשו"א

ג. אף אם נימא דאין בעה"ב מחויב ליתן רשות להוריד את הסיר מדין אפרושי מאיסורא מחמת ההפסד שבדבר, יש לדון דשמא מחויב בכך משום לאו דלפני עיור, דעל לאו דלפני עיור צריך להפסיד כל ממונו כשאר לאוין (וכ"כ החתן סופר שער המקנה ח"ב סי' כ"ח אות כ"ה, שד"ח מערכת ו' כלל כ"ו אות כ"ה, חזו"א דמאי סי' ז' סק"ו) או עכ"פ חומש ממונו (להדעות דלאו שאין בו מעשה א"צ להוציא כל ממונו, עי' שו"ת בית שער י"ד ח"א סי' י"ז ושו"ת בית יצחק אהע"ז ח"א סי' י"ד סק"ג).

והוא ע"פ חידושו של המל"מ (פ"א מכלאים ה"ו) שפירש בד' הרמב"ם דהרואה אחר העושה עבירה בממונו ויכול למנועו ואינו מונעו מכך הרי הוא עובר על לפני עיור אע"פ שהוא בשו"א, כגון הרואה

³ ויש מהאחרונים שכתבו לחדש דכיון דאיסור מעשה שבת הוא משום קנס, לא קנסו את בעה"ב, אבל גם לדבריהם היינו רק אם אין לבעה"ב תועלת במעשיו, אבל אם יש לו תועלת מהחילול שבת כו"ע מודו דגם הוא בכלל האיסור לא ליהנות מחילול שבת של חברו, עי' מנחת שלמה (תנינא סוס"י כ"ד ד"ה ולענין זה) ועי' שו"ת מגדנות אליהו (ח"ב סי' ק"נ) שהביא דברי האחרונים בזה.

במקור הדברים במהר"י וייל מפורש דבכל גווני א"צ להוציא ממון, ומה שהביא את הפמ"ג להסתפק בכך הוא לשון הרמ"א שם מ"מ בדבר שיש חשש סכנה א"צ להוציא ממון על זה, אולם כבר העירו דלשון זה אין לה מובן, אלא שנשמטו כמה תיבות והם מופיעים בדפוסים ישנים מ"מ בדבר שיש חשש סכנה א"צ למחות וא"צ להוציא ממון על זה. וכ"כ הפ"ת שם דמדברי הרמ"א סי' של"ד והלבוש מבואר דבכל גווני א"צ להוציא ממון.

שנתקיימה מחשבתו ולכן יש בזה איסור דא' ע"ש בדבריו, ולפ"ז בניד"ד הוי איסור דא' לד' הגרע"א.

והנה בניד"ד הלא נודע לו עתה קודם שנתבשל שאינו מבושל כל צרכו, ונמצא דלגבי מה שהוא נמנע מלהוריד את הסיר מהאש אינו בגדר מתעסק, וא"כ יש לדון דהוי איסור דא' לכו"ע, וכדמצינו בגמ' (שבת ד.) דאם הדביק פת בתנור בשוגג ואח"כ נודע לו קודם שנאפה אינו נחשב שוגג לחיוב חטאת, וע"ש בתוס' הרא"ש שביאר הטעם מפני שאיסורו חמור טפי משוגג. אולם נראה פשוט דלענין מתעסק הכל תלוי במעשה הראשון, והוא ע"פ מה שהעלו האחרונים בגדר פטור מתעסק, דיסוד הפטור אינו מענין שגגה, דהוי שגגה גדולה יותר, אלא החסרון הוא בהתייחסות המעשה אליו, דהוי כנעשה מאליו (עי' בהערה), ולפ"ז פשוט דתלוי במעשה הראשון.

אמנם דין אפרושי מאיסורא הוא גם במתעסק כמש"כ בשו"ת רעק"א (סי' ח') וביאר בזה הא דמבואר בשו"ע (יר"ד סי' ש"ג) דהלובש כלאים במתעסק חייבים להודיעו, וכן הוכיחו האחרונים מהשו"ע (יר"ד סי' ש"ג) דכהן הישן באהל המת ומת עמו באהל צריך להקיצו כדי שיצא, (וע"ש בפתי תשובה דדין זה הוא אף אם נכנס לשם הכהן כשהשני היה חי ואח"כ מת פתאום), עי' עולת שלמה (כריתות יט:); עי' שו"ת הגר"ש אגור (כתבים סי' כ') שו"ת משנת רבי אהרן (סוסי' ד') ועוד. [ובספר ארחות שבת (פ"ל הערה ל"ה) הביאו עוד ראיות לזה, וע"ע במשנ"ב (סי' צ' סקפ"ד) דאם תינוק טינף צואה בביהכ"ס באמצע התפילה מותר להפסיק בדיבור כדי להציל את המתפללים מאיסור דאורייתא, ולכא' הם מתעסק ואעפ"כ מבואר דעוברים איסור דא' ולכן יש חיוב להפרישם מהאיסור, וזה כד' הגרע"א].

יסוד האחרונים דבכללי הספקות דנים על הדא' בפנ"ע ועל הדרבנן בפנ"ע

אך מ"מ יש לדון דאין חיוב כלל להוריד הסיר בניד"ד, דהא מבואר בב"י וד"מ (יר"ד סי' פ"ג) וכללי ס"ס להפ"ח והש"ך (סוסי' ק"י סקט"ז) לענין דגים שספק אם נמלחו עם ציר דגים טמאים שיש עליהם ספק אם אסורים מדא' או מדרבנן, וכתבו הפוסקים דמותר לאכול הדגים, דכלפי האיסור דא' יש כאן ס"ס שמה הציר מותר מדא' ואת"ל שהוא אסור שמא לא נמלחו בהם הדגים, וכלפי האיסור דרבנן סגי בספק אחד להתיר שמא לא נמלחו, והיינו שיסדו לן האחרונים דדנים על הדא' בפנ"ע ועל הדרבנן בפנ"ע, וסיים הש"ך שהוא פשוט. ועפ"ז כתבו האחרונים (ברכ"י פמ"ג והגרע"א, הובאו במשנ"ב סי' קפ"ו) דאשה שספק בירכה ברהמ"ז אינה חוזרת לברך, לפי שאשה הוי ספק בגמ' (ברכות כ:); אם חייבת בברהמ"ז מדא' או מדרבנן, ועל כן אמרינן כנ"ל, דלגבי החיוב דא' יש לה ס"ס לפטור, ולגבי הדרבנן יש ספק אחד וספק דרבנן לקולא. וא"כ ה"ה בניד"ד י"ל דלגבי האיסור דא' יש כאן ס"ס, ספק איסור ביטול (פלוגתת הראשונים), וספק איסור דא' במתעסק (פלוגתת הגרע"א והנתיבות), ולגבי האיסור דרבנן יש ספק אחד וספיקא דרבנן לקולא. [ועי' שעה"צ (סי' ש"ח ס"ק ט"ג) להתיר מדין ס"ס לבשל תבשיל שנתבשל כבר כמאב"ד כשיש ספק נוסף].

והנה לגבי המלצר בעצמו צ"ע אם אפשר להקל בזה, אך עכ"פ י"ל

לאונס, וכן מבואר במגן אבות (עמ' 82) ובתפארת ירושלים על המשניות (ספ"ט דשבת), וכו' ה' הביה"ל (סי' שט"ז ס"ה ד"ה חייב) דנתכוין להגביה תלוש ונמצא מחובר פטור משום 'דאנוס הוא', אולם בקובץ שיעורים (ח"ב סי' כ"ג) אתון דאורייתא (סי' כ"ד) וחזו"א (הוריות סי' ט"ו) כתבו דיסוד פטור מתעסק הוא חסרון בהתייחסות המעשה וחשיב כנעשה מאליו כיון שמעשה האיסור נעשה בלא דעת, וכן מוכח מהא דמצאנו ענין מתעסק לגבי מצוות, עי' רש"י ור"ן (ר"ה כח). דבאכילת מצה א"צ כוונה גם למ"ד מצות צריכות כוונה כמו שמצאנו דמתעסק בחלבים ועריות חייב, ובאבי עזרי (פ"א מאיס"ב) הוכיח מדברי הרמב"ם שדיין פטור מתעסק גם במזיד כגון שאכל דרך שחוק ולא נתכוין לאכילה, ובמשנ"ב בכמה דוכותי (סי' שט"ז ס"ז וסי' ש"ט ס"ג בביה"ל ד"ה לאכול ועוד) ביאר דעת הרמב"ם שהתיר צידת נחש שלא ישכנו דהטעם משום דחשיב מתעסק, והיינו כנ"ל דשם מתעסק הוא כל היכא שאין דעתו למעשה, ועי' ספר נתיבות שלום (שבת סי' ט"ז) שהאריך בזה.

⁶ ידועים דברי הש"ך (יר"ד סי' ק"י סוף כללי ס"ס) 'דיני ס"ס עמוקים ורחבים מני ים וכו' וגם בדבר קל ודק יש להפריש בין זה לזה, ע"כ אין לנו עכשיו לבדות שום ס"ס או ספק דרבנן להקל ללמוד דבר מדבר אם לא אותן המפורשים כל אחד במקומו וכו' או הדומה להן ממש או שיש בלא זה צדדים להתיר וכו' דאין לאדם לדון ס"ס או ספיקא דרבנן לקולא מעצמו' עכ"ל.

דשבת ה"י לפי קרבן העדה שם) דאם התרו בו אחר ההנחה שישלך את התבשיל מהאש קודם שיתבשל חייב סקילה, וכן מבואר בריטב"א (שבת ד.), והנה פשוט דלא מהני התראה אחר גמר העבירה, כגון מי שעבר על הנדר והתרו בו שישאל עליו פשוט דלא הוי התראה ואינו לוקה, ובע"כ דהשארית התבשיל על האש היא חלק מגוף האיסור. ולפ"ז י"ל שדיין בזה לאו דלפני עיור גם לד' החזו"א, דהשארית התבשיל על האש נעשית ע"פ בעה"ב שמסכים לכך.

אולם הגאון רבי נחום נבנצל שליט"א אמר דשמה לא שייך איסור לפני עיור בניד"ד, מפני שבלא"ה אסור למלצר להוריד את התבשיל מהאש מחמת שמזיק לבעה"ב בכך, וא"כ אינו נחשב שמכשילו, עכ"ל. ויש לפקפק בזה, דהא ד' הרבה מהאחרונים דאיסור לפני עיור הוא גם במכשיל את חבירו לעבור עבירה באונס, וא"כ אע"פ שאסור למלצר להוריד את התבשיל מהאש מצד איסור מזיק, מ"מ הרי הוא חייב להוריד מצד איסור ביטול אלא שהוא אנוס בכך (עכ"פ לפי הצד בחקירה הנ"ל דהחיוב להוריד מהאש הוא חלק מגוף איסורא דביטול), ובעה"ב מכשיל אותו באונס זה. וגם בגוף דבריו יש לדון, דהוי גלגל החוזר, דהא י"ל דהמלצר יכול להוריד את התבשיל מהאש, ובעה"ב מחויב ליתן לו רשות לכך כדי שלא יעבור על לפני עיור וממילא אין למלצר איסור מזיק בהורדת התבשיל מהאש, ועי' היטב. והסכים הגר"נ שליט"א דיש לדון אם הוי גלגל החוזר.

ובספר הרימו מכשול (שם אות ט"ו) הקשה ע"ד המל"מ מהא דמבואר ברמ"א דא"צ להוציא ממון לאפרושי מאיסורא, והלא לפ"ד המל"מ בד"כ יש בזה גם לפני עיור וצריך להוציא כל ממנו על לאו דלפני עיור. [ויש להשיב דהרמ"א איירי במצות תוכחה דבזה בד"כ לא שייך לפני עיור, כי אי"ז תרי עברי דנהרא מאחר ואין בכוחו למנוע את האיסור כי אם רק להוכיחו ולגער בו]. וכתב ליישב דשמה כל דינו של המל"מ הוא רק כשאין לו הפסד כלשהו, אבל אם יש לו הפסד כלשהו אם ימנע את השני מלעבור את העבירה, אינו עובר בלפני עיור, כי אי"ז נחשב שנותן לפניו מכשול אלא הוא מציל עצמו מהפסד. ולפ"ז י"ל דגם בניד"ד אינו עובר על לפני עיור מפני שיש לו הפסד אם יוריד את הצ'ולנט מהאש. אבל מסתבר דבניד"ד בודאי לא שייך לומר כן, כי א"א לומר שאינו נותן לפניו מכשול אלא מציל עצמו מהפסד, דאדרבא הוא נותן לפניו מכשול כדי להציל עצמו מהפסד ע"י המכשול.

להתיר מדין ספיקא דמתעסק

ד. נראה פשוט דהמלצר נחשב מתעסק, דהא לא ידע שהצ'ולנט אינו מבושל כל צרכו ונתכוין לחמם את הצ'ולנט ולא לבשלו, ודמי לנתכוין לחתוך את התלוש ונמצא מחובר דהוי מתעסק, (וכ"כ בספר ארחות שבת פכ"ה הערה ק"ד). וידוע שנחלקו האחרונים אם מתעסק יש בו איסור דא' (אלא שפטור מחטאת) או רק איסור דרבנן, (בשו"ת רעק"א סי' ח' חידש דהוי איסור דא', ודין מתעסק אינו אלא פטור מקרבן חטאת, אולם הביא שם ד' הנתיבות וכן ד' האגלי טל (קוצר כ"ד י"ב) והרבה אחרונים דהוי איסור דרבנן, ועי' בדברי הגרע"א שם שכתב לחלק לגבי שבת דבאופן דלא הוי מלאכת מחשבת אין בזה איסור דא' גם לדבריו אלא רק איסור דרבנן, כגון נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, אולם בנתכוין לחתוך תלוש ונמצא שהוא מחובר אין חסרון במלאכת מחשבת לפי

⁴ אמנם צ"ב דהא אינו יכול לרדות את הפת משום איסור רדיה, וא"כ למה נחשב איסור חמור יותר. ומתבאר בזה דעצם ידיעת האיסור בשעת העבירה גורם חומרא טפי בעבירה, וצ"ב. וביותר צ"ע לפי המבואר בתוס' ותוס' הרא"ש שם דאף אם הדביק במזיד פטור מסקילה מפני שנחשב אנוס על הרדיה, וא"כ אדרבא איסורו קל יותר משוגג, שהרי הוא נידון כאנוס כשנודע לו הדבר, וצ"ע. [ובפי' רבינו פרחיה שם (בקובץ שיטות קמאי) מבואר דלא כתוס' הרא"ש, דרק אם התיירו לו לרדותה אינו חייב חטאת, והיינו משום שהוא מזיד בכך שאינו רודה את הפת. ויתכן דאם התרו בו שירדה את הפת חייב סקילה אע"פ שבשעה שהדביק את הפת היה שוגג (לד' הירושלמי שהבאנו לעיל דמהני התראה לאחר המעשה קודם שנאפה).

ועי' ביה"ל (סי' שט"ז ס"ה) שכתב דאם ישב על הפתח ולא ידע שצבי בתוכו פטור משום מתעסק, ואף אם אח"כ נודע לו שיש שם צבי מותר לו לישב ולשמור עד שתחשך מפני שקדמה צידה למחשבה. אבל אי"ז שייך לניד"ד, דשם נגמר האיסור לאלתר, ואח"כ הוא רק שומר את הצידה ואין בזה איסור, [וראיה לדבר, דאם היה בזה איסור הרי גם במתעסק יש עכ"פ איסור דרבנן ולמה מותר לכתחילה], משא"כ בניד"ד דעד שלא נתבשל לא נעשתה העבירה כלל.

⁵ עי' או"ש (פ"א משבת) דטעם פטור מתעסק הוא משום שהוא קרוב

מהא דאמרו בגמ' (שבת ד.) 'הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי חיוב חטאת', ומשמע דאם כבר הגיע לידי חיוב חטאת (דהיינו שנאפה כמאב"ד) לא התירו לו לרדותה אע"פ שממשיך להאפות עד כל צרכו, ובע"כ דאין בזה תוספת איסור. [והנה נחלקו שם הראשונים אם התירו רק כדי לפוטרו מחיוב חטאת וסקילה, או גם באופן שאינו מתחייב בפועל חטאת או סקילה התירו לו לרדותה כדי להצילו מעצם האיסור החמור שחייבים עליו חטאת וסקילה, ולפי צד הא' אין ראייה כלל, דהרי פשיטא דאינו חייב ב' חטאות אם נתבשל כל צרכו, דודאי אין כאן יותר ממעשה אחד של בישול].

קו' הגר"ח ברים על בישול ביו"ט הסמוך לשבת

ועפ"ז אמר ליישב קושיא נודעת של הגר"ח ברים זצ"ל (נדפס בקובץ אסיפת חכמים ג') ע"ד הפמ"ג (סי' רנ"ט מ"ז סק"ג וסי' רנ"ו סק"א) והמשנ"ב (סי' תקנ"ז סק"ג) שכתבו דהמבשל ביו"ט הסמוך לשבת עליו להזהר שיתבשל כמאב"ד מבע"י כדי שיהא שהות שיוכל לאוכלו ביו"ט, כי לחד מ"ד ההיתר לבשל לשבת מדא' הוא רק משום סברת הואיל ואילו מקלעי ליה אורחים חזי להו ביו"ט גופא ע"ש. וקשה דהא לד' הרמב"ם והשו"ע דיש בישול עד כל צרכו, איך מותר להניחו ע"ג האש, והרי ימשיך להתבשל גם סמוך לשקיעה באופן שלא יהא ראוי לאורחים. [והנה נחלקו האחרונים אם לד' הרמב"ם יש חיוב בישול נוסף על כל משהו ומשהו שנוסף בבישול לאחר כמאב"ד, או רק אם נתבשל כל צרכו, ד' הר"מ קז"ס (שבת פ"ג עמ' 77) שיש חיוב על כל מעט תוספת הניכר, אולם באגלי טל (אופה ס"ז) משמע דיש חיוב רק אם נתבשל כל צרכו (ועי' ספר שעורי המלאכות מבשל ח"ב סי' כ"ה אריכות גדולה בענין זה). וכתב הגר"ח ברים שם דקושייתו היא רק לפ"ד הר"מ קז"ס, ובספרו מרבה חיים (סי' כ"ג ד"ה והנה לישיבת) כתב דכן משמע מדברי הבי"ה"ל (סי' רנ"ז ס"ד ד"ה גורם) ע"ש. ולפי היסוד הנ"ל נחא, דאין שום תוספת איסור במעשה בישול אחד אם מוסיף להתבשל יותר ממאב"ד. [ויש לדון עוד בקושיא זו מכמה אנפי, והאריכו בזה בקונטרס מעדני כהן (להג"ר נפתלי קופשיץ שליט"א ח"ב סי' ט"ו) ספר יום טוב כהלכתו (עמ' תקט"ז) ועוד רבים, והגר"א גנחובסקי זצ"ל כתב ליישב בפשיטות (גליון פנינים משלחן רבינו ש"פ פ' נשא תש"פ) דמותר מדין ס"ס, ספיקא דדינא שמא צרכי שבת נעשים ביו"ט וא"צ לסברת הואיל, וספיקא דדינא אם יש בישול לאחר שנתבשל כמאב"ד].

ובגליון אהלי שבת 4 נסתפק הגר"מ לובין שליט"א בדיון זה, מי שהניח בשוגג על האש תבשיל שאינו מבושל כלל ונתבשל כמאב"ד אם צריך להורידו מהאש לד' הרמב"ם והשו"ע (מצד איסור בישול), והגר"א גרבוז שליט"א (במדור תשיב משבת) ציין שם לספר תורת חיים (סי' רנ"ד סק"א) שנקט לדינא דאין היתר לרדות פת מהתנור לאחר שנאפה כמאב"ד, ומשמע דס"ל דאין תוספת איסור מצד המשך הבישול וכנ"ל.

ולפ"ז אמר הגר"נ קופשיץ שליט"א, דבניד"ד אם לאחר שהניח המלצר את הסיר על האש הגדולה עבר מעט זמן באופן שיש להניח שניתוסף איזה תוספת בבישול של כל מה שיש בסיר, שוב א"צ להוריד כלל את הקדרה ע"פ האמור.

אולם באמת במשכנות יעקב (סי' ק"ד) הביא הרבה ראיות דלא כד' הרמב"ם, ואחת מהם מהקושיא הנ"ל דמשמע מהגמ' דאסור לרדותה לאחר שהגיע לשיעור מאב"ד, וכתב 'ואי נימא דכל שמוסיף בישול חייב הרי יש עוד איסור סקילה במה שנאפה יותר' עכ"ל, ומבואר להדיא מדבריו שנקט בפשיטות דלד' הרמב"ם יש חיוב להוריד מהאש, דיש בזה תוספת איסור סקילה. וכן נקט בפשיטות הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה תניא סי' כ') וז"ל; 'ונמצא שהמעמיד קדירה ע"ג האש זה ודאי שיש כאן ב' פעמים בישול א.

אוצר לפני עיור סי' י"ג והרימו מכשול סי' כ"ו אות ה' האריכו לחלק בזה בין איסור שביעת בהמתו לשאר איסורים. ובקובץ שעורים (ח"ב שב שמעתתא סי' י"ג) כתב לחלק בזה, דמי שסומך על חזקת היתר או על עדים וחבירו יודע האמת שהדבר אסור אינו מצווה לאפרושי מאיסורא, אבל אסור לו להאכילו בידים משום לפני עיור.

אולם רבים מהאחרונים נקטו דיש איסור לפני עיור וגם אפרושי מאיסורא באונס, והוכיחו כן מהראיות שהבאנו לעיל לגבי מתעסק, מהא דצריך להודיע למי שלבוש כלאים וכן להקיץ את הכהן כשיש מת עמו באהל. אך בשו"ת עמק שאלה שם כתב דא"ז ראייה כלל, כי בב' דינים אלו לא חשיב אונס אלא שוגג, ואכמ"ל, ועי' בספר אוצר לפני עיור שם שהאריך בזה.

דדי בזה כדי להקל בחיוב של אפרושי מאיסורא או לפני עיור, או עכ"פ שלא יוכל המלצר לכפות את בעה"ב על כך מדין אפרושי מאיסורא או לפני עיור.

אנוס ע"י בעה"ב

ה. יש לדון מטעם אחר דאין בעה"ב מחויב ליתן רשות להוריד את הסיר מדין אפרושי מאיסורא או לפני עיור, ע"פ תוס' (שבת ד.) דמי שהדביק פת בתנור וחפץ לרדותו קודם שיאפה וחכמים אוסרים לו לרדות הרי זה נחשב כאנוס אע"פ שהניח את הפת בתחילה במזיד, וז"ל ספר ההשלמה 'אין בו לא חיוב סקילה ולא חיוב כרת, שהרי נחם על חטאו ובא לפנינו להתיר לרדות קודם שיקרמו פניה שלא יגמר החטא', וכע"ז במאירי שם, וכתב השפת אמת שם דלפ"ז ה"ה אם הוא אנוס ע"י חבירו ולא ע"י תקנ"ח דינו כאנוס, וא"כ י"ל דכיון דזכותו של בעה"ב לעכבו מצד דיני חו"מ הרי הוא נחשב כאנוס, ולד' כמה אחרונים אין חיוב אפרושי מאיסורא ואיסור לפני עיור באונס (עי' בהערה).

אמנם האחרונים תמהו מאד על סברת התוס' דחשיב אנוס, וכי מי שיזרוק חץ יהא פטור כי הוא אנוס שאינו יכול להשיבו, ובאור שמח (פ"כ מסנהדרין) צידד דסברת התוס' שם היא רק כשהדביק פת בתנור במזיד, דבאותה שעה שהיה מזיד לא היה שומע בקול חכמים ולכן יכול היה לרדות את הפת, ורק כשחזר בתשובה והחליט לשמוע בקול חכמים נעשה אנוס, אבל אם הדביק פת בתנור בשוגג לא נחשב אנוס, כי האונס היה כבר מעיקרא וה"ל כזורק חץ ואינו יכול להחזירו דלא חשיב אנוס, וכע"ז כתב החלקת יואב (קונטרס אונס ענף ג') דרק אם בתחילה היה סבור שיכול לרדות חשיב אנוס אבל אם מתחילה ידע שאינו יכול לרדות לא חשיב אנוס. וא"כ י"ל דבניד"ד ה"ל אנוס דמעיקרא ולא חשיב אנוס, דהא מיד כשהניח ע"ג האש ידע דלא מצי לסלקו כי בעה"ב אינו מסכים לכך.

גם יעוי' בתוס' ישנים שם, ולת"י הב' ידיה עולה דלמסקנת הגמ' שם לא הוי אנוס ככה"ג (ועורר בזה השפת אמת שם).

אם יש חיוב למעט בבישול לאחר שהגיע למאב"ד

1. דנו חכמי זמנינו בדבר החדש, מי שהניח קדירה על האש בשבת בשוגג ונזכר לאחר שנתבשל כמאב"ד, האם חייב להורידו מהאש לאלתר לפ"ד הרמב"ם והשו"ע דיש בישול אחר בישול עד שיתבשל כל צרכו, או דאינו חייב להורידו מהאש כי אין בזה תוספת איסור כלל, דרק אם לאחר שנתבשל כמאב"ד הורידו מהאש והחזירו ע"ג האש עובר באיסור נוסף וחייב ב' חטאות, כי הוי כאן ב' מעשי בישול נפרדים, אבל אם הניח רק פעם אחת ע"ג האש, י"ל דאין נפ"מ אם נתבשל כמאב"ד או נתבשל כל צרכו, דנחשב הכל מעשה בישול אחד, ואין חיוב לצמצם את הבישול. [והנה האבנ"ז (א"ח סי' מ"ח סק"ט וכן באגלי טל זורע סק"ח בהג"ה) נקט דמי שהדליק נר בשבת לחולה שיש בו סכנה ונתרפא החולה, אילו היה מותר לכבות נר בשבת היה חייב לכבותו כדי שלא יעבור איסור על מה שממשיך לדלוק מכח המעשה הראשון, אולם אין להוכיח מזה לניד"ד, דמבואר מדבריו שם דס"ל דאיסור מבעיר אינו על יצירת האש כי אם על מה שדולק והולך, וכל רגע שדולק הוא תוצאה בפנ"ע, והרי זה כזרק חץ ובישל במעשה אחד ב' תבשילים נפרדים, אבל בתבשיל אחד שמוסיף להתבשל י"ל דאין בזה תוספת מלאכה כלל כשנעשה במעשה אחד]. ויש מקום לתלות נידון זה בפלוגתת האחרונים במניח על האש בשבת ונתבשל במוצ"ש אם חייב חטאת, ושורש הפלוגתא אם עיקר המלאכה היא המעשה הנחה ע"ג האש או ההתבשלות, ואכמ"ל.

ושמעתי מהג"ר נפתלי קופשיץ שליט"א כדמות ראייה לצד הב'

7 בשו"ת עמק שאלה (אבה"ע סי' פ"ג, לחתנו של הדברי חיים) כתב דא"צ להודיע לבעל שאשתו זינתה כדי לאפרושי מאיסורא באופן שהוא אנוס בדבר, וכ"כ בשו"ת בית יהודה (למהר"י עייאש ח"א י"ד סי' י"ז) דעבירה באונס לא חשיבא עבירה כלל ולכן היודע בחבירו שעובר עבירה באונס א"צ להפרישו, והוכיח כן מהא דמבואר בשו"ע (י"ד סי' ת"ב סי"ב) דא"צ להודיע לאדם שמת אביו ומותר להזמין לסעודת אירוסין, וכע"ז כתב בגליון מהרש"א שם בשם מהר"ש הלוי דמותר לשמש עם אשתו אם לא נודע לה שמת אביה ואינו עובר על לפני עיור, וכ"כ בשו"ת מחנה חיים (ח"א סי' מ"ו) דכהן שאנס גרושה לא עבר על לאו דלפני עיור כיון שהיא אנוסה. וכע"ז בפמ"ג (סי' רס"ו סק"ו, הובא בביה"ל ר"ס רס"ו) דמותר להניח מעות בשבת על חמור של חבירו ולא שייך בזה איסור לפני עיור כי חבירו אינו יודע ואנוס הוא, (אמנם בספר

פטור, משום דמאי דעביד שקיל, וא"ז הלכה מסוימת בדיני בור, אלא כללא הוא בכל הש"ס דאפשר לדונו כמחזיר את המצב הקודם לקדמותו, וא"ז נחשב פתיחת הבור כי אם החזרת הבור למצבו הקודם. וכמה אחרונים למדו מזה דינים שונים בסוגיות רבות בש"ס, דמאי דעביד שקיל, (עי' בהערה⁸), והגאון מטשעבין זצ"ל (ש"ת דובב משרים ח"א סי' נ"ז) כתב דמצאנו כס גם בתוס' (כתובות קט: ד"ה ורבנן סברי אי צייתת צייתת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו וז"ל; 'אבל הא לא מצי למימר בחד דאתי מכח חד מזבנינא ליה לארבעה דלא מצית לאשתעווי דינא בהדייהו שלא יכול להפקיע דינו על ידי מכירתו הואיל וקודם שבא לידו לא היה ראוי לומר כן, אבל בחד דאתי מכח ד' יכול לומר מהדרנא שטרא למרייהו וזכות הבא על ידו הוא יכול להפקיעו ולהעמידו בזכותו שהיה לו קודם שבאו לו אלו השדות לידו' עכ"ל, והארכנו בענין זה במק"א. ובודאי ניד"ד אינו דומה לזה כלל, ואין בזה כי אם זכר לדבר, וצ"ע.

הצ'ולנט של בעה"ב או של הקייטרינג

ט. העירוני דבאופן שהצ'ולנט הגיע מקייטרינג והם הביאו את הצ'ולנט והניחוהו ע"ג האש, י"ל דלא קנה בעה"ב את הצ'ולנט עד האכילה, דהא מעות אינן קונות, וא"כ אין לבעה"ב זכות לאסור עליו את הורדת הסיר מהאש. אך לכא' קונה בקנין חצר, מאחר ששכר את המקום. וגם מסתבר שבעלי הקייטרינג תולים דעתם בדעת בעה"ב ואם הוא מעכב בעדו גם הם מעכבים בעדו, ופשוט.

בדין אומן קונה בשבח כלי באוכלין

י. גאון א' שליט"א העלה בזה טענה מחודשת, דהנה למ"ד אומן קונה בשבח כלי אם הזיק האומן את השבח אינו חייב לשלם על הנזק, וטעם הדבר כתב הרשב"א (ב"ק צט. והובא בנתיבות סי' ש"ו סק"ד) דאין דעת האומן להקנות את השבח לבעה"ב ע"ד שיתחייב בנזק, וא"כ י"ל דגם בניד"ד המלצר קונה את השבח של הבישול מדין אומן קונה בשבח כלי, ולכן אם הזיק את השבח של הבישול פטור מלשלם, ואף שלא מצינו להדיא דמותר לו להזיק את השבח לכתחילה, מסתבר דעכ"פ בניד"ד מותר לו גם לכתחילה לעשות כן, דזיל בתר טעמא דלא הקנה את השבח לבעה"ב ע"ד שיהא אסור לו להציל עצמו מאיסור חילול שבת. ואף דלהלכה הוא ספיקא דדינא אם אומן קונה בשבח כלי, מ"מ יכול לומר קים לי כמש"כ הש"ך (ח"מ סי' ש"ו סק"ג).

והנה דין אומן קונה בשבח כלי הוא רק בקבלן ולא בפועל (המקבל שכר לפי שעות) מפני שפועל עובד מתחילה עבור הבעה"ב, וא"כ מלצר הלא הוא פועל. ע"ז אמר הגאון הנ"ל דזה אינו, כי הנחת הצ'ולנט בשבת על האש הגדולה לא היתה בכלל הסכם העבודה עם בעה"ב, שהרי זהו מעשה איסור, ולא שכר אותו לפעולות אסורות, ובודאי לא מגיע לו ע"ז שכר על פעולה זו, ונמצא שעשה זאת בחינם, וד' הנתיבות (שם) דאומן שעבד בחינם ג"כ קונה בשבח כלי ואינו חייב על נזקו, עכ"ד.

ויש להוסיף בביאור דבריו, דהנה בניד"ד הרי עדיין לא התבשל ונמצא שאין שבח עדיין ואין לאומן מה לקנות, וגם מסתבר שלא עלה שווי של התבשיל עתה עד לאחר הבישול, [ואמנם הסרת הקדרה מעל האש נחשבת נזק לבעה"ב אע"פ שאין כאן נזק בשווי דמיו, כי עצם הסרת קדרה הנמצאת ע"ג האש בשבת ועומדת להתבשל הרי זה נזק, אך מנלן דיש קנין על שבח כזה שאין לו דמים]. אולם נראה פשוט דכוונתו דסו"ס כיון שעתיד להתבשל ויהא השבח שלו יש לו זכות כבר עתה למנוע את השבח העתידי.

אולם דבריו תמוהים עד מאד;

א[הלא באמת הוא פועל, ומה שאינו מקבל שכר על מעשה איסור אין בזה נפ"מ כי הוא לא ידע שזה איסור ועשה את עבודתו עבור הבעה"ב בתורת פועל. [גם בעיקר דין אומן שעשה בחינם, נחלקו בזה הקצות והנתיבות שם, ויסוד פלוגתתם אם דעתו של האומן לקנות שבח הכלי עד שיתן לו בעה"ב דמיו או עד שיתן הוא את הכלי לבעה"ב, וכן נסתפק בזה הגרע"א שם].

ב[אף אם היה אומן (כגון קייטרינג המביאים את האוכל מבושל), הרי כו"ע מודו דלאחר שנתן את הכלי לבעה"ב נעשה השבח של בעה"ב כמש"כ הנתיבות שם [וא"צ מעשה קנין אלא הוא מידי דממילא, כי אי"ז קנין גמור של האומן, וכבר האריכו האחרונים בכמה

עד מאב"ד, ב. עד כל צרכו, ולדברינו כל תיקון ותיקון שבין שני הזמנים הנ"ל חשיב מבשל והמעמיד חייב להזדרז ולהסיר אותו רגע קודם להרויח כל רגע הצלה מאיסור חטאת' עכ"ל, וע"ש מש"כ ליישב עפ"ז. וכן מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל (בגליון אהלי שבת 5 ובגליון פנינים משלחן רבינו תל"ח פ' ואתחנן תשפ"א) נקט כן בפשיטות, ולכן תמה ע"ד ע"ד התורת חיים הנ"ל וכתב דפשיטא דמותר לרדות פת לאחר שנאפה כמאב"ד, והוסיף דלפ"ד הר"מ קזיס מותר לו לרדות אפי' אם לא יגיע לכל צרכו, כגון שיגיע לכל צרכו רק במוצ"ש (לד' האחרונים דאין איסור במה שנאפה במוצ"ש). ועפ"ז הקשה את קושייתו הנודעת מ"ט מבואר בגמ' דאם עבר באיסור שהיה על תבשיל שאינו מבושל כל צרכו עליו להוריד את הקדרה מע"ג האש אפי' בשבת, וקשה דהא כלי ראשון מבשל, ונמצא דבשעה שמחזיק את הקדרה הרי הוא ממשיך לבשל עוד כלשהו ע"י מעשה, (וכן דן בזה בגליון פנינים משלחן רבינו פ' פקודי תשע"ד).

להתיר ע"פ הנתיבות דשווג בדרבנן אינו עבירה

ז. גאון א' שליט"א העלה טעם אחר דאין שום חיוב להסיר את הקדרה מהאש, דהפ"ח (י"ד סי' ק"י כללי ס"ס) הלא פסק כד' הרמב"ם דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא ורק מדרבנן לחומרא, וידועה ד' הנתיבות (סי' רל"ד סק"ג) דשווג בדרבנן לא הוי מעשה איסור כלל וא"צ כפרה כלל, כי כל האיסור הוא מה שעובר בזדון על דברי חכמים, ונמצא לפ"ז דבניד"ד לא עבר שום איסור, ועל כן א"צ להוריד את הסיר מהאש, עכ"ד.

אכן נראה דטענה זו בטעות יסודה, דהא בפשוטו דין ספיקא דאורייתא מדרבנן פירושו שרבנן תקנו דחייב אדם לחוש לצד הספק שעובר על איסור דאורייתא, ומה שייך לומר דשווג בדרבנן לא הוי איסור, והרי הנידון כאן הוא על איסור דאורייתא, וכיון שרבנן תקנו לחוש שהוא עובר על איסור דאורייתא, הרי גם לאחר שהניח את הקדרה על האש עליו לחוש מדרבנן שעבר על איסור דאורייתא, וברור כביעתא בכותחא דעליו להוריד את הקדרה מהאש, ואיננו מבין מה שייך לומר אחרת.

אמנם מצאנו דרך מחודשת בכפות תמרים (בקונטרסו בענין ספיקא דאורייתא לחומרא שנדפס בסוף ספרו תוספת יוה"כ פ' אות י"ב) והובא בספר נפש חיה (להגר"י לנדא בן גינו של הנוב"י קונטרס הספיקות אות ל"ג) דגדר דין ספיקא דאורייתא מדרבנן אינו דין לחוש לאיסור דאורייתא אלא איסור חדש מדרבנן שגזרו ספק אטו ודאי, והרי זה כשאר גזירות חז"ל שתקנו איסורים מדרבנן אטו איסורי דאורייתא אחרים, וכתב לתלות בזה כמה נידונים באחרונים בדין ספיקא דאורייתא לפ"ד הרמב"ם אם מחמירים בזה כדאורייתא או כדרבנן, אבל היא דרך מחודשת כמובן.

וגם בעיקר מה שנקט הגאון הנ"ל בפשיטות להלכה כד' הפר"ח והנתיבות, הוא פלא, כי ד' רוב האחרונים לפסוק או עכ"פ להחמיר כד' הרשב"א דספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת, וגם ד' הנתיבות הנ"ל ידוע שהאחרונים הקיפוהו בחבילי קושיות, ורבים פסקו שלא כדבריו, וכן במשנ"ב (סי' של"ד סקע"ח בשם התפא"י) מבואר שלא כדבריו, דמי שחילל שבת בדרבנן בשוגג צריך להתענות מ' תעניות, וכ"ה בח"א (כלל ט' סי' ב), ויש כתבו לחלק בין שבת לשאר איסורים כדי ליישב ד' הנתיבות (עי' ספר כבוד מלכים פתיחה לדיני אונס אות קס"ב סק"ח ואות קס"ו, וספר אורח ישראל סי' ח' הערה י"ט), ולפ"ז גם הנתיבות מודה דבשבת יש איסור דרבנן בשוגג, ועכ"פ בודאי שא"א להקל בזה בשבת.

אם זורק חץ יש לו זכות לעצור את החץ

ח. נראה להציע סברא מחודשת בענין זה בדיני חו"מ, דכיון שמתבשל והולך מכוחו, והוי חיציו, שמא זכותו של אדם להפסיק את פעולת החץ שלו אף אם החץ שייך לאחר, דזכותו של אדם לעכב את פעולת כוחו.

והנה אין לי מקור לחידוש זה, אבל נראה להביא דוגמא רחוקה לענין זה, דהנה מבואר בגמ' (ב"ק כט: דהמוצא בור מגולה וסתמו וחזר וחפרו חייב על נזקי הבור, אבל אם כיסהו וחזר ונטל את כיסויו פטור, ונחלקו האחרונים בטעם הדבר, יש שפירשו דזוהי הלכה מסוימת בדין בעל הבור, דהראשון שחפר את הבור נשאר בעל הבור אף לאחר שכיסהו השני ולכן השני פטור ואינו נעשה בעל הבור ע"י פתיחת הבור, אבל יש שפירשו דאף בבור של הפקר

⁸ קנ"ב סק"ג, קנ"ג סק"י, שניה סק"ב, חו"מ קנ"ג) דובב משרים (ח"א נ"ז, צ"ז, ח"ג ס') וארץ צבי (ע"ב ד"ה מ"מ נראה).

⁸ עי' שו"ת צמח צדק (אבה"ע קס"ה סק"ה) אבני נזר (או"ח ג' סק"ד, ז', רצ"ט סק"ה, י"ד צ"ט סק"א, רע"ו סק"א, שנו"ס סק"א, שס"ג סק"ו, תנ"ח סק"ד, אבה"ע

אם עשה כן יצא יד"ח, ולכא' כוונתו דיש בזה איסור גניבה. ושמענו שמרן הגר"ג אדלשטיין זצ"ל היה חוזר רבות על כך ששמע מהחזו"א דאיסור גזילה וחיובי גזילה ב' ענינים נפרדים המה, דחיובי גזילה יש לזה תנאים הרבה, אבל איסור גזילה הוא בכל אופן של פגיעה בזכות הבעלים. וצ"ע בכ"ז.

אמנם מצד איסור מזיק יש זכות לבעה"ב לתבוע שלא יזיק את הצ'ולנט שלו, ואף אם דעתו לשלם לו מחיר מלא על הצ'ולנט, אסור להזיק ע"מ לשלם. והנה באמת מבחינת הנזק של גוף הצ'ולנט נראה דאין כאן נזק כלל, שהרי יכול להניחו במקרה ולבשלו לאחר השבת, אך מ"מ יש כאן נזק לשימושי הצ'ולנט, כיון שעיקר שימושו הוא בשבת, ובהורדת הסיר מהאש הוא גורם לבטל ממנו שימוש זה של אכילתו בשבת. ויל"ע אם נחשב למזיק בידים או בגרמא, וכבר דנו חכמי זמנינו אם המוציא מאכלים של חברו מהמקרה נחשב מזיק בידים או בגרמא, ולפ"ר נראה דהיינו הך.

המקור בתורה לאיסור מזיק

אכן יש להעיר, דהאחרונים האריכו לדון היכן מבואר בתורה האיסור להזיק, ודרכים רבים נאמרו בזה (עי' קה"ב ב"ק סי' א' בארוכה, וכן בספר משפט המזיק עמ' מ"א הביא כל דברי האחרונים בזה), ובמנ"ח (מצוה י"א אות ז') כתב דהמזיק ע"מ לשלם איסורו משום ואהבת לרעך כמוך ומאי דסני עלך וכו', ועד"ז מצאנו ביד רמ"ה (ב"ב כו. אות ק"ו) דגרמא בנזקין אסור משום ואהבת לרעך כמוך או משום לפני עיור לא תתן מכשול, וכע"ז כתב הרמ"ה (גיטין ג'): דאע"פ שאין חיוב תשלומין על היזק שאינו ניכר אסור להזיק דכתיב ואהבת לרעך כמוך ולא תונו איש את עמיתו, וקצת נראה דרק במקום שפטור מתשלומין הוצרך הרמ"ה לפסוקים אלו, אבל במקום שחייב בתשלומין יתכן דס"ל כדברי הגר"ח דבחיוב תשלומין האמור בכתוב נכלל האיסור להזיק. [וע"ע שיעורי ר' שמואל ב"ב כב: אות נ"ט ושיעורי הגר"ח זצ"ל ב"ב כב: בשם זקנו הברכה שמואל מש"כ בביאור הס"ד בגמ' שם דמותר להזיק בגרמא, וע"ע קובץ שעורים ב"ב אות ע"ו]. ולפ"ז יש מקום לדון דאם בניד"ד הוא נחשב כגרמא, והאיסור להזיק בגרמא הוא רק משום ואהבת לרעך כמוך, שמא י"ל דכשבה להציל עצמו מעבירה, וכל אדם היה מוכן להפסיד הפסד זה כדי להציל עצמו מן העבירה, א"כ אינו בכלל ואהבת לרעך כמוך. וכ"ז לפלפולא, כי בודאי מסתבר דזהו רק גילוי בעלמא דאסור לאדם לפגוע בזכויות הממון של השני הן בידים והן בגרמא.

להציל עצמו מעבירה בממון חברו

יב. קי"ל דמותר לאדם להציל עצמו בממון חברו ע"מ לשלם כמבואר בשו"ע (ח"מ סי' שני"ט ס"ד), ויל"ע אם מותר להציל עצמו מעבירה בממון חברו ע"מ לשלם. ואם יש היתר בדבר, אזי יוכל להוריד את סיר הצ'ולנט ע"מ לשלם את מחירו של הצ'ולנט, ואע"פ שקפידתו של בעה"ב אינו מחמת דמי הצ'ולנט אלא מחמת הצער והעגמת נפש שלא יהיה לו צ'ולנט להאכיל את אורחיו, מ"מ י"ל דזהו דבר המסתעף ואין לו זכות תביעה על כך, וזכות התביעה שלו היא רק שלא להזיק את הצ'ולנט.

אך בפשוטו אין היתר כזה לגבי איסורים, ורק לגבי הצלת גופו כתבו הראשונים (ב"ק ס: דמותר מפני שאין לך דבר העומד בפני פקדו, אבל לגבי איסורים לא מצאנו היתר. ואף דמותר להזיק את חברו כדי להצילו מן העבירה, כמבואר בשו"ע (י"ד סי' ש"ג) לענין מי שרואה את חברו לבוש בבגד כלאים דקורעו מעליו, זהו רק לגבי ממון שלו, דאיהו הוא דאזיק אנפשיה, אבל לא מצאנו היתר להזיק אחד כדי להציל אחר מעבירה. והנה בזכרון שמואל (סי' פ"ג אות ט"ו) יסד דגם ההיתר להציל עצמו בממון חברו הוא רק מפני שחברו מחויב ליתן לו את ממנו בשביל זה, אבל לולי זאת אין היתר, וביאר עפ"ז הא דאין היתר להציל עצמו באבריו של חברו ע"ש, ולפ"ז פשוט דכיון דאין חברו מחויב ליתן לו רשות להוריד את הסיר, גם הוא אין לו היתר לעשות זאת כדי להציל עצמו. וצ"ע עוד בכ"ז.

הקל הקל תחילה

יג. יש לדון עד"ז מטעם אחר, דאף אם אין לו היתר להזיק את חברו מדיני ח"מ, והרי הוא עובר בזה על איסור מזיק, ס"ר"ס מאחר שאם לא יעשה כן יעבור על חילול שבת דאו', יש לדון דעדיף לו לעבור על איסור גזל כדי להציל עצמו מאיסור כרת. ומצאנו דוגמא לזה בתוס' (שבת ד: בהא דהמדביק פת בתנור התירו לו חכמים לרדותה, והקשו תוס'; וז"ל מאי בעיא היא זו אם התירו לרדותה פשיטא שלא ישמע לנו אם נאסור לו'. ונחלקו

דרכים בגדר קנין זה), וכאן ברגע שהניח את הסיר על האש של בעה"ב הרי זה כנתן את הכלי לבעה"ב, שהרי נסתלק מן הבישול.

ג] בעה"ב שנתן לאומן צמר וצבע כדי לצבוע בו את הצמר, אין בזה דין אומן קונה בשבח כלי, וביאר הרשב"א (ב"ק צט.) דהצבע הוא הגורם העיקרי לשבח ולא פעולת האומן, משא"כ בעצים שעשה מהם כלי, עיקר הגורם לשבח הוא אומנותו של האומן, ונחלקו האחרונים בסופר של גט אם קונה בשבח הגט הואיל והדיו והקלף של בעה"ב, דבספר גט פשוט (סי' ק"כ ס"ב אות ט) כתב דקונה אע"פ שהדיו של בעה"ב כי העיקר תלוי אם האומן עשה 'מעשה גדול וחשוב', דנתינת צמר ליורה של צבע אינה מעשה גדול וחשוב, וה"נ אם נעץ מסמר בשידה לא קנה בשבח הכלי, אבל כתיבת גט ודאי הוא מעשה גדול וחשוב, אולם התורת גיטין (שם סק"ו) חלק עליו וכתב כפשוטו דברי הרשב"א 'דלגבי הצמר סמנים הוא דעבדי ליה להשבח' וה"נ בגט 'דיו עביד ליה להשבח', ובחידושי הגר"ש (ב"ב סי' ו') דחה דברי התורת גיטין 'דזהו רק בסמנים דאם היה נופל בעצמו לתוך הסמנים היה קולט הצבע, אבל בכתיבת גט לא שייך זה' ע"ש. ועכ"פ בניד"ד נראה פשוט דכו"ע מודו דהוי כצמר וצבע, וזכר לדבר מה שאמרו בפסחים כו: שבח עצים בפת.

ד] בשו"ת דובב משרים (ח"ד סי' קנ"ז) הביא בשם הא"א מבוטשאטש שצידד דיש דין אומן קונה בשבח כלי גם באוכלין, ונפ"מ דנכרי שגילגל עיסה לישראל תהא פטורה מחלה מדין עיסה של נכרי, ותמה עליו הדובב משרים בזה"ל; 'לא זכיתי להבין דבריו הק' דאין אפשר לומר כן, הא מתני' מפורשת היא פ"ג דחלה מ"ה נכרי שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה, וא"כ אי נימא דאומן קונה בשבח עיסה אמאי פטורה מן החלה, יהי' נחשב כעיסת ישראל, וממילא ה"ה להיפך אם העיסה היא של ישראל והנכרי לשה חייבת בחלה, ולא אמרינן אומן קונה שיהיה נחשב כעיסת נכרי' וכו' עכ"ל.

ה] לכא' נראה דאומן שקלקל בטעות את הבגד וחזר ותיקן את הקלקול אינו קונה בשבח זה של תיקון הקלקול, כי הוא מחויב לעשות כן לבעה"ב, וא"כ בניד"ד שהסיר כבר היה על האש הקטנה והיה עתיד להתבשל עד הבוקר נמצא שהמלצר קלקל את השבח של הבישול במה שהוריד מהאש ואח"כ רק החזיר את השבח במה שהניח את הסיר על האש הגדולה. אך יש מקום לחלק, דזהו רק אם הוא מחויב לעשות כן לבעה"ב, אבל בניד"ד שהוא מעשה איסור ולא היה עליו לעשות כן, הרי זה נחשב כשבח בפנ"ע וקונה את השבח, וצ"ע בזה.

גזלן או מזיק

יא. יש לעיין מהו זכותו של בעה"ב למונעו מלהוריד את הסיר. הנה מצד איסור גזלן הרי זה תלוי בנידון אם יש זכות לאדם לאסור על חברו מדין גזל את הזאת החפץ שלו כשאינו נוטל לעצמו ואינו משתלט על החפץ ואינו משתמש בו כלל, (דלכא' א"י נחשב שימוש מה שמציל את עצמו מאיסור ממש). [ואף שהוא גורם לו הפסד בהזזה זו, הרי זה שייך לאיסור מזיק, ואיסור מזיק הוא ענין אחר כפי שיבואר], ועי' בסוגיא (ב"מ עח: דנחלקו תנאים אם מעביר ע"ד בעה"ב נקרא גזלן לענין איסור גזילה, וע"ש בראשונים, ויתכן דנחלקו בזה. ועי' אמרי בינה (או"ח סי' ז') ועונג יו"ט (סי' מ"ח) שחידשו דאדם יכול ליטול חפץ של חברו בעל כרחו כדי לעשות בו מצוה במקום דליכא פסידא, כגון לולב בחוה"מ סוכות, כי שימוש של מצוה אינו נחשב שימוש הואיל ומצוות לאו ליהנות ניתנו, ולמד כן האמרי בינה מדברי האורחות חיים בשם ספר התרומה שכתב דאם נטל אדם לולבו של חברו בחוה"מ סוכות בע"כ כדי לצאת בו ולא נתכוין לגזלו אלא להחזירו לו מיד לאחר שיצא בו יצא יד"ח ושואל שלא מדעת כה"ג לא הוי גזלן כי אין לו בו הנאת ממון ולכן אינו חייב באונסין, עכ"ד. [ועי' ריטב"א (ב"ב פח.) ויש"ש (ב"ק פ"ב סי' ט"ז) ושאגת אריה (סי' פ"א) שנראה מדבריהם דלמ"ד שואל שלא מדעת שואל הוי מותר להשתמש שלא מדעת ואין בזה איסור גזילה אע"פ שבעה"ב אינו מסכים לשאלה זו]. והעונג יו"ט (שם) ביאר עפ"ז הא דמבואר בגמ' (קידושין ט.) דיכולין ממזרים ליטור ע"י שיגנוב וימכר לעבד עברי, וקשה איך מותר לו לגנוב, ולהנ"ל ניחא, דגונב ע"מ להחזיר ולא להשתמש בו כלל, ואיסור גנב ע"מ למיקט הוא דוקא אם כוונתו להקניט את חברו ע"ש, והביא כע"ז מהתוס' רי"ד שם שכתב וז"ל; 'והאי דמשיאו עצה לגנוב אין איסור בדבר כיון שבדעתו לשלם ומתכוין להכשיר זרעו' עכ"ל. אולם כתבו האמרי בינה והעונג יו"ט דמדברי הפוסקים לא משמע כן, וכ"כ בכה"ח (סי' תרמ"ט ס"ק ט"ב) דגם לד' ספר התרומה אסור לעשות כן ורק בדיעבד

ולברך המוציא במכונית גם אינו לכתחילה כיון דיש הפסק גדול בין הנטילה להמוציא, וכדי שלא לעשות הפסק בן הנט"י להמוציא הוא נוהג ליטול ידיו בביתו אך הניגוב עושה במכונית ומברך שם ענט"י ומיד אח"כ מברך המוציא. ויש לדון אם שפיר עבד, ואיזה מהעצות שכתבנו עדיפא.

א. הנה העצה הראשונה שהזכיר ליטול ידיו לברך המוציא בביתו, כבר דחה בחכמתו מחמת שיצטרך לאכול כזית בביתו דאל"כ תהא ברכת המוציא שלו לבטלה, ויסוד דין זה במשנ"ב בסימן קע"ח ס"ק כ"ח, דמש"כ הרמ"א בסימן קע"ח ס"ב דאם אכל דברים שצריכין ברכה במקומם אפילו שינה מקומו א"צ לברך, כתב במ"א סימן ר"י דוקא כשאכל כזית, דאם אכל רק פחות מכזית פת קודם שיצא דינו כמו פירות, דהא א"צ לברך אחריו, וממילא מיד שיצא לחוץ צריך ברכה ראשונה אף שחזר למקומו. ואף שמתכוין לזה בתחילה לא מהני, כמוש"כ המשנ"ב בס"ק ל"ט בשם החי"א דאפילו אם אווז הפרי בידו והולך ואוכל יש בו משום שינוי מקום.

ב. אך בנידו"ד יש מקום לפקפק קצת לפי מה שדייק המשנ"ב בלשון החי"א דאם יצא ממקומו הראשון שקבע עצמו לאכול לחדר אחר ולא היה דעתו מתחלה לזה דכל פתיתה ופתיתה הוא דבר אחר, ע"כ, דמשמע שאם לא קבע את עצמו במקומו הראשון יכול לצאת לכתחילה וא"צ לחזור ולברך, וביותר יש לדון דבאופן זה חשיב כהולכי דרכים אע"פ דהוי מבית לחוץ לבית, ש"כ בשו"ת אג"מ שם, שו"ת בצל החכמה ח"ו סי' ע"ג, שו"ת אור לציון ח"ב פ"ב אות ט"ו, שאף אם התחיל לאכול בבית, אם אין מחשיב את אכילתו בבית, אלא בדעתו לצאת מיד לדך, ומעשיו מוכיחים על כך, כי אוכל דרך עראי כעומד לצאת תיכף מן הבית, הרי הוא ג"כ בכלל הולכי דרכים ואינו חוזר ומברך כשיוצא חוץ לבית, וכן אם דרך הליכתו נכנס לבית וכדו' ובדעתו לצאת ולהמשיך ההליכה והאכילה, אין חייב בברכה באכילתו בתוך הבתים ובהמשך דרכו וכו', כי הכל בכלל הולכי דרכים שאין להם קביעות לאכילתם.

ג. אך כבר העירו שמשמעות המשנ"ב בסוס"ק מ"ב לא משמע כן, שכתב בדינא דהולכי דרכים דאם מתחלה חשב לאכול מעט במקומו והשאר לאכול בדרך מהני ואף בהפסק אילנות, דרך מבית לבית לא מהני דעתו באכילת פירות, אמנם אם התחיל לאכול בבית והלך לדך הרי הוא כמו מבית לבית דלא מהני דעתו בפירות וצריך לחזור ולברך [וכבר נתבאר שפת פחות מכזית דינו כפירות].

גם ידוע שהחזו"א זצ"ל סבר דחייב לברך בכה"ג, ועורר לילד שמצץ סוכריה ויצא חוץ לבית דלאו שפיר עבד (וכן הביא באורחות רבנו [ח"ג עמ' ר"כ] בשם החזו"א זצ"ל והגר"ח קניבסקי זצ"ל).

ד. מעתה יש לדון בעצה השניה, ליטול ידיו בברכה בביתו ולצאת להסעה ולברך המוציא במכונית. והאברך השואל נקט בדעתו דגם זה אינו לכתחילה כיון דיש הפסק גדול בין הנטילה להמוציא הן באריכות הדרך והן בזמן, שלפעמים מתעכבת ההסעה עד כדי רבע שעה.

הנה יסוד הדין בשו"ע סימן קס"ו ס"א: יש אומרים שא"צ ליזהר מלהפסיק בין נטילה להמוציא, ויש אומרים שצריך ליזהר, וטוב ליזהר. ואם שהה כדי הלוח כ"ב אמה, מקרי הפסק, ע"כ. הנה מסקנת השו"ע "וטוב ליזהר" משמע שאין בזה סרך איסור רק זהירות בעלמא, ולכאורה יש לדון דבנידו"ד דהוי קצת כשעת הדחק יש להתיר לכתחילה.

הנה כ"ז בהפסק בשתיקה, וכתב הרמ"א דאם שהה כדי הלוח כ"ב אמה מקרי הפסק, וכתב המשנ"ב דאם הולך מביתו לבית אחר יש שמחמירין אפילו בהליכה מועטת, ומקורו במג"א ובגר"ז ובגדי ישע, אך כ"ז לקיים דין "תכף", וכבר נתבאר שאינו מעכב, דהא לדעה הראשונה לא נאמר דין "תכף" רק במים אחרונים ולא בראשונים, ומסקנת השו"ע לעיקר כהדעה הראשונה ורק זהירות בעלמא לחוש לדעה השניה וכו'.

ה. עתה נבוא לדון בעצה שתפס האברך לעיקר, והיא ליטול ידיו בביתו ולא לנגב רק במכונית ואז לברך ענט"י במכונית ומיד אח"כ מברך המוציא. וסברתו דכיון דאין הנטילה נגמרת עד שינגב ידיו, ממילא מקיים את הדין של "תכף לנט"י ברכה" בהידור.

הנה יסוד זה שאין הנטילה נגמרת עד הניגוב, כתב הרמ"א בסימן קנ"ח סעיף י"א לענין שיכול לברך עליהם קודם נגוב, שגם הנגוב מן המצוה, ומקרי עובר לעשייתו, ע"כ, וע"ע במשנ"ב בסימן קס"ו ס"ק ד' לענין שיעור הזמן של הלוח כ"ב אמה כתב דהיינו משעה שנגב ידיו עד ברכת המוציא.

האחרונים בביאור כוונת התוס', אם המכוון כדי להציל עצמו מסקילה, או דמיירי בלא התראה, ואעפ"כ ראוי ונכון לאדם לעבור על איסור דרבנן בקו"ע כדי להציל עצמו מאיסור דאורי' שעשה מקודם (עי' ספר שבת של מי שבת ד. וספר דברי ירמיהו על הרמב"ם פ"ג מ"ו ט"ה א"א שביארו כן).

אבל בפשוטו אינו כן, דאדם השואל מה רצון התורה, בודאי מורים לו שימנע מהאיסור דרבנן אע"פ שיעבור ע"ז באיסור דאורי' שעשאו מקודם בקו"ע ואפי' במזיד, דאין היתר לאדם לעבור בקו"ע על איסור כדי להציל עצמו מאיסור אחר, ועי' רשב"א (גיטין פג.) דמבואר מדבריו דהמגרש את אשתו ע"מ שתאכל חזיר והלכה ונישאת אין מורים לה לאכול חזיר כדי להציל עצמה מאיסור א"א למפרע.

ובלא"ה בנידו"ד אין מקום כלל לדון בזה, דודאי איסור לאו במזיד חמור מאיסור כרת בשוגג ומתעסק, וגם אם היה זה במזיד, כיון שהוא רק ספק איסור (משום פלוגתת הראשונים אם יש איסור בישול לאחר שנתבשל כמאב"ד) באנו לנידון אם ספק איסור כרת קל מודאי איסור לאו, (ומצאנו פלוגתא בזה בין הפמ"ג למחנה חיים לגבי דין הקל הקל תחילה בפק"נ, והרחבנו בזה בספר בירורי ברכות בהערות לחידושי הגר"א גנחובסקי סי' ו' אות ו').

לאסור את הקדרה בקונס

יד. אם נימא דיכול המלצר להוריד את הסיר מהאש משום כפיה על אפרושי מאיסורא, יל"ע איך הדין אם בעה"ב יאסור עליו בקונס את הקדרה מנגיעה, האם חל הנדר ולא יוכל להסירו, או דחשיב כנשבע לבטל את המצוה. [אך מ"מ לא יועיל, כי גם אחר יוכל להסירו משום אפרושי מאיסורא].

מלאכת מחשבת בהחליף אש באש

טו. יש לעמוד על חילוק נוסף בנידו"ד, דתלוי אם המלצר הרים את הסיר מהאש הקטנה והניחו על האש הגדולה או דחף את הסיר מזל"ז, דאם הרים את הסיר נמצא שהמצב הקודם שהיה מונח על האש הקטנה נסתלק ונתבטל, אולם אם דחף את הסיר באופן כזה שלא היה הסיר אפי' רגע אחד במקום שלא היה עתיד להתבטל עד הבורק, יתכן שמעיקר הדין מותר לו להחזיר את הסיר למקום הכי פחות חם בין ב' הלהבות, כי לא נסתלק חם המצב הבישול הראשון, [אבל אם יחזיר למקום שאינו הכי פחות חם הרי עובר באיסור דאורי' של קירוב בישול], ולכן אע"פ שבפועל א"א לעשות כן כי קשה לכוין שיחזיר למקום הכי פחות חם, מ"מ הטענות הנ"ל בסוף אות א' ואות ח' ואות י' אינן קיימות, ודוק.

[מה שכתבתי דיתכן שמעיקר הדין מותר לו להחזיר את הקדרה למקום הכי פחות חם, הארכתני בענין זה במק"א, דד"ז תלוי בב' נידונים; א. האם קדירה הנמצאת ע"ג מדורה מותר להעביר אותה מצד אחד של המדורה לצד שני כשאין מקרב את בישולו, או דאסור כי כעת הוא מתבטל רק מכח האש שתחתיו ולא מכח האש שהיתה תחתיו מקודם, ונמצא שביטל את הבישול הקודם ועושה בישול חדש, והצד להתיר י"ל דהכל נחשב אש אחת ואין דנים אותה כב' מעשי בישול נפרדים, אך בב' מדורות י"ל דאסור, אולם בנידו"ד שיש פח אחד רותח ע"ג ב' הלהבות והפח בעצמו מבשל, י"ל דנחשב הכל לגבי הקדירה כמדורה אחת, וצ"ת. ב. הגרשז"א זצ"ל (מנחת שלמה ח"א סי' צ"א אות י') יסד יסוד גדול בדין מלאכת מחשבת לגבי מעליות שבת וכיו"ב, דלהחליף את סיבת המלאכה לא חשיב מלאכת מחשבת ואין בזה איסור דאורי' בשבת, והביא כמה ראיות לזה כגון מדיו ע"ג סיקרא וממוסיף שמן בנר, והרחבנו בזה במק"א, ולדבריו אם החליף מאש לאש בלי שום הפסק בינתיים ג"כ אין בזה איסור דאורי'.

הרב אורי יצחקי

הפסקים בנט"י, והאם ברכת נטילה ידיים על הנטילה או גם על הניגוב

סח לי אברך שכל בוקר עקב המטלות בביתו לפני הסדר אינו מספיק לאכול בביתו, ונוטל ידיו בביתו ע"מ לאכול בהסעה, ומסתפק כיצד הדרך הנכונה בסדר הנטילה הברכות, אם יטול ויברך המוציא בביתו יצטרך לאכול כזית בביתו דאל"כ תהא ברכת המוציא שלו לבטלה, וליטול ידיו בברכה בביתו ולצאת להסעה

לחול כיון ששינה מקומו, ובשלמא אם שני המקומות בבית אחד תחת גג אחד יש לסמוך בזה על מסקנת המשנ"ב בסימן קע"ח דלא חשיב שינוי מקום כה"ג, אבל אם צריך לשנות מקומו מבית לבית, או שיוצא תחת האויר לחצר המתחם, לכאורה יש בזה חשש ברכה לבטלה, וצ"ע.

שוב התבוננתי שיש לדון לגבי המכשירים של האויר החם דמה שמפעיל את המכשיר וגורם לאויר חם לזרום על ידי וליבשן, זה גופיה חשיב מעשה ניגוב [כדין אשקיל עליה בידקא דמיא בכח ראשון דחשיב מעשה גברא], אך לכאורה מעשה הניגוב עיקרו להסיר את המים מידי ולא ליבשן, וצ"ע.

יב. הדין לקמיתא דנקטינן מיהא מכל המקובץ שהעצה הנ"ל ליטול ידי בביתו ולנגב ולברך ענט"י במכונית, יש בזה חשש של ברכה לבטלה ולכאורה אינה עצה מובחרת. ולפ"ז הדין לעצה השניה ליטול ידי בברכה בביתו ולצאת להסעה ולברך המוציא במכונית, שאין בה אלא חסרון הנהגה טובה וזהירות בעלמא, ולפי המתבאר היא עדיפה על שתי העצות הקודמות. אך מי שבא לנהוג כפי עצה זו, יש לו להזהר מהיסח הדעת גמור אם מתעכב הרבה בדרך, ולשמור עצמו מלדבר עם חבריו, וצ"ע.

הרב זאב פראנק

הסדר בהדלקת נרות שבת

הנה במצות נר שבת אע"פ שמן הדין סגי בנר אחד, מ"מ המנהג להדליק כמה וכמה נרות כל אחד כמנהגו, ויש להתבונן אם יש איזו קפיא בסדר הדלקת הנרות להקדים הדלקת נר זה לחבירו, אי משום כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין, אי משום אין מעבירין על המצוות, כמו שיבוא לפנינו בס"ד.

בנרות שבת לכו"ע יתחיל בשמאל

דאילו לענין הדלקת נרות חנוכה נתפרשו הדברים להדיא, שלדעת הש"ע (תרע"ו ס"ה) ידליק בתחילה הנר היותר שמאלי ואח"כ ידליק הנרות שלימינו משמאל לימין, ובזה יתקיים הדין פניה לימין, ודעת המהרש"ל והגר"א (שזכר בשעה"צ סק"ד) שלעולם ידליק תחילה הנר העיקרי שבטפח הסמוך לפתח, ועדיף מדין הפניה לימין, ודעת הלבוש והט"ז (שהביא בבה"ל ד"ה כדי) שבתחילה יפנה לימין להדליק הנר הימני, ומשם ידליק וילך שאר הנרות מימין לשמאל, וכבר כתבו שמנהג רוב העולם כדעת הש"ע.

והשתא לכא' גם בנרות שבת שייך דינא דכל פינות וכו', ויהא ראוי להתחיל ההדלקה בנר שמאלי ולילך משמאל לימין, וגם הנהגים כדעת המהרש"ל והגר"א, היינו דוקא בנר חנוכה כדי להתחיל מהנר העיקרי שבטפח הסמוך לפתח, אבל בנר שבת מודו למש"כ הש"ע שהפניה לימין במה שמדליק והולך משמאל לימין.

אם יש לחלק בין נרות חנוכה לשל שבת

וכבר עמד בזה בספר חשוך חמד (נדרים ל"ח ב') שכתב לחלק דשאני נרות חנוכה שיש בכל הנרות משום הידור מצוה כנגד הימים היוצאים, משא"כ בנרות שבת שיוצא ידי חובתו בנר אחד, ושאר הנרות אינם ממצות ההדלקה רק לכבוד ותוספת אורה בעלמא, וממילא אינם כמקשה אחת להדליקם בסדר מסוים של פניה לימין. ויש להעיר מהמבואר בבה"ל (רס"ג ס"א ד"ה שתי) לענין הדלקה מנר לנר, דאע"פ שבחנוכה מחמירים שלא להדליק מנר ראשון של חובה לשאר נרות ההידור, מ"מ בשבת מדליקין מנר לנר, דכיון דכל מה דמיתוסף אור יש בו יותר שלו' בית ושמחה יתירה, הכל בכלל עונג שבת ומיקרי נר של מצוה, ע"כ, הרי דאדרבה בנרות שבת חשובים כולם נרות של מצוה יותר מבשל חנוכה, ושייכי אהדי להיות פונה בהדלקתם לימין. וגם מהגר"ח קניבסקי מובא (תפארת ההלכה עמוד צ') שנשאל בזה, וכתב לחלק בין נרות חנוכה לשל שבת בזה"ל: 'בשבת אין קצבה לנרות', וצ"ב.

אמנם כבר נמצא בזה לגאון קדמון בעל החוות יאיר בספר מקור חיים (רס"ג בסופו), שסדר הדלקת הנרות מימין לשמאל, דכל פינות וכו' כמו בנר חנוכה, נראה לי, ע"כ. והיינו דס"ל כדעת הלבוש והט"ז שענין הפניה לימין מתקיים במה שמתחיל בנר הימני, ומיה נשמע למנהג דידן בנרות חנוכה כדעת הש"ע, שגם בנרות שבת יתחיל להדליק בנר השמאלי ויפנה בהדלקתו משמאל לימין.

ענין הפניה לימין בנרות שבת תלוי במחלוקת

איברא דשמא ל", דענין זה אם שייך ענין כל פינות וכו' בנרות שבת יהא תלוי במחלוקת הש"ע ודעימיה עם הלבוש ודעימיה

ולפ"ז לכאורה בנידו"ד העצה הנ"ל עצה טובה היא, וכן מצאתי בספר שערי ברכה [שטיצברג] בפרק א' הערה קל"ח שכתב בספר אבני ישפה [ח"ד סימן כ'] בשם מרן הגריש"א זצ"ל שהעצה המובחרת שלא ינגב בעורו עומד על הכיור אלא ינגב בדרך הילוכו וכך ימטע את הזמן של ההפסק בין הנטילה לברכה. גם הכף החיים ס"ק י' והעונג יו"ט סימן י"ח כתבו כן לנגב במקום האכילה ועי"ז יסמך הנטילה לברכת המוציא וטעמם כנ"ל להניגוב חלק מהנטילה.

ו. אך צ"ע היכן יברך ענט"י, והכף החיים בס"ק י' כתב לברך אחר הניגוב, ובעל השערי ברכה תמה עליו דהא ברכת הנטילה היא על עצם הנטילה ולא על הניגוב וא"כ נמצא שעשה שינוי מקום בין הנטילה לברכה והוא ברכתו לבטלה, וכן תמה על הכף החיים בספר ברכת שמים [במילואים שלו סימן ג' על הערה י"ט עמ' קפ"ה], ואף שגם החזו"א (ס"ס כ"ד) כתב כן לנגב במקום האכילה, אך לא נזכר שם לברך במקום הניגוב, וכפי הנראה פשיטא ליה לבעל הברכת שמים שלפי החזו"א בכה"ג מברכים אחר הנטילה במקום הנטילה ולא אחר הניגוב, ולא קאמר לנגב במקום האכילה רק כדי שלא יהא הפסק גדול בין סוף הנטילה לאכילה. ובשור"ת תשובות והנהגות [כרך א' סימן קס"ט] כתב: ויברך בכוונה על נטילת ידים, אבל ינגב בחדר שאוכל דוקא, שאם מפסיק לצאת מחדר שנטל בו לחדר שאוכל בו יש אומרים שזהו הפסק, וע"כ ינגב דוקא בחדר שאוכל וכמבואר בשור"ת עונג יום טוב סימן י"ח, ובחזו"א סוף סי' כ"ב. ויותר האריך בכך ב' סימן ק"ח, יעו"ש באריכות דבריו.

עוד ציין שם בספר שערי ברכה למש"כ בספר פסקי תשובות [סימן קסו הערה 19] שדווקא הניגוב יעשו בחדר האכילה, אבל ברכת ענט"י יקפידו בדווקא לעשות סמוך לנטילה וליד מקום הנטילה, וביאר בטוטו"ד דהרי בודאי הפסק בין הנטילה לברכת ענט"י גרע טפי מהפסק בין הנטילה לברכת המוציא. ואף כי גם הניגוב הוא בכלל מצות הנטילה, מ"מ בזה אין קפיא שיהיה דווקא במקום הנטילה ובלי הפסק כלל, כי עיקר המצוה היא הנטילה, והניגוב הוא מחלקי המצוה, וכיון שחלות הברכה היא על הנטילה, לא איכפת לן שיש שיהיו זמן עד לגמר כל חלקי המצוה, עכת"ד, ודבריו בזה נכונים מאוד.

ז. עוד יש לי לדון דגם אם לא נקבל את סברתם של בעל תשובות והנהגות ובעל ברכת שמים ופסקי תשובות, יש לדון בכמה אופנים מצוים שהנהוג כשיטת הכף החיים אינו מרוויח את כל החששות ולפעמים קרוב להיכשל בברכה לבטלה גם לשיטתו. דיש לראות דאחר שנטל ידי בביתו ולא ניגבם, ובא לנגב ולברך במכונית, הרי צריך לשמור ידי רטובות עד שיכנס למכונית, ויש לו להקפיד שלא יגע בשום אדם בידיו דאז תיפסל נטילתו, כמבואר בסימן קס"ב ס"ד ומשנ"ב ס"ק מ"ה, ואם שמר ידי אכתי אם ינגב ידי קודם שיכנס למכונית שוב יצטרך לעשות שינוי מקום מהרחוב למכונית ואכתי לא ירוויח את דין "תיכף", ואע"פ שיש הסוברים שאין שינוי מקום בין הרחוב למכונית, אף אינו ברור להלכה [והאחרונים האריכו בזה, עיין עליהם בספר שערי ברכה [שטיצברג] פרק ט' סעיף כ"ג הערה ל' וספר פסקי תשובות סימן קע"ח אות י"ז], וא"כ אינה עצה מרווחת.

ח. וגם אם שמר ידי ורוצה להיכנס למכונית בידים רטובות, ושם לנגב ויברך, אכתי יש בזה חשש גדול שבכל משך הזמן והנגיעות שנגע בחפצים שבידו ובכריך שמחזיק בידו וכד', כבר יִגְבּוּ ידי מאליהם, או בעת ההמתנה יתיבשו ידי ושוב לא יהא לו מה לנגב, נמצא שלא עשה ניגוב כלל, ונראה דכל כה"ג לא מהני גם לשיטות שיכול לברך על הניגוב, דמסתבר מאוד דכל מה שחידשו שכיון שהניגוב הוא חלק מהמצוה וגמר המצוה ולכן יכול לברך עליה, וממילא אין חשש שינוי מקום בין עיקר הנטילה לברכת ענט"י, זהו כשעושה מעשה ניגוב, אבל לברך על ידים נגובות שנתנגבו מאליהן זה לא שמענו וגם לא מסתבר כלל, וא"כ מי שרוצה לסמוך על עצה זו ליטול בביתו ולנגב במכונית, אם לא ישארו הידים רטובות שיעור של טופח ע"מ להטפוח הרי נכנס לחשש גדול של ברכה לבטלה לכל השיטות.

יא. ומתוך מש"כ התעוררתי כי חשש זה האחרון שייך לא רק במקרה שאנו דנים בו, אלא גם באותם שנמנעים מלנגב ידיהם במקומות ציבוריים, ומשפשים ידיהם היטב ומניחים אותן להתיבש בחמה וכד', א"נ בכל מקום שמשתמשים במכוניות לניגוב ידים הפועלות על בסיס של אויר חם הזורם על הידים, והוא מצוי מאוד במקומות ציבוריים כגון אולמות שמחות וכד', ולכאורה בזה אין שייך לברך על הניגוב דאין כאן מעשה ניגוב וכו"ל, ובשלמא כשנטל ידי ומנגבם במכשירים אלו ומברך מיד בסמוך למעשה הנטילה עצמה ובמקום הנטילה, הרי הברכה קאי על הנטילה ולא דוקא על הניגוב, אך אם במקום הנטילה א"א לנגב, ומשנה מקומו למקום שבו נמצאים המכשירים, ושם מברך אחר שהתיבשו ידי, הרי לפמשנת"ב א"א לברכה לחול על הניגוב, וגם על הנטילה א"א

אבל לכאור' זה אינו, מהא דקי"ל בש"ע (כ"ח ס"ג) לענין תפילין שיניח בתיק של ראש ועליו של יד, כדי שכשיבוא להניחם יפגע בשל יד תחילה ולא יצטרך להעביר על המצוה, והרי מה שתש"י קודמין לשל ראש לכאור' הוא מדיני התש"ר, ששלימות קיום מצות תש"ר כשמונחים עליו גם השל יד, כדלפינו לה מקרא דכל זמן שבין עיניך יהיו שתיים, וא"כ נמצא שכשפוגע תחילה בתש"ר ומעביר עליה והולך לשל יד, אינו אלא לצורך שלימות מצות השל ראש דכל זמן שבין עיניו יהיו שתיים, ואפ"ה קרינן ביה מעביר על המצוה לאיסור, דלהכי צריך לדקדק שיפגע בשל יד תחילה ולא יצטרך להעביר על המצוה, ושמע מינה דעצם מה שפוגע במצוה ומניחה והולך לו הוי בזיון למצוה, גם כשכל עיסקו לקיים מצוה זו גופה בשלימות ובהידור.

נטל אתרוג שאינו מהודר לברך עליו ושוב הביאו לו אתרוג מהודר

אלא שעדיין יש מקום עיון, דאע"ג דיש כאן החפצא דאיסורא דאין מעבירין וכו', מ"מ שמא הידור מצוה עדיף לן מהעברה על המצוה, ורשאי לעבור על המצוה לצורך הידור במצוה ואפילו מצוה אחרת [כעין שמצינו בתפילין (כ"ה ס"ו) שאם פגע בשל ראש תחילה, יעביר על המצוה כדי להקדים תש"י לשל ראש].

ובאמת שמצינו לרבותינו האחרונים (הו"ד בבאר היטב ושערי תשובה ר"ס תרע"ג) שנחלקו ממש בכעין נידון דידן - העברה על המצוה שלצורך הידור מצוה, והוא במי שהכין נרות שעוה להדלקת נר חנוכה ושוב הביאו לו שמן זית, שבשורת שבות יעקב (ח"א ס"ו ל"ז) כתב להוכיח דאחר שכבר הכין הנרות שעוה יגמור בהם המצוה, דמשום מצוה מן המובחר אין לבזות המצוה ראשונה שכבר התחיל בה, והא דקי"ל באתרוג דהידור מצוה עד שליש במצוה, בשלא התחיל עדיין במצוה מיירי.

ואילו החכם צבי (סי' מ"ה) כתב שמחוייב להניח הנרות שעוה ולהדר בקיום המצוה בשמן זית, והאריך לחלוק על פסק השבות יעקב וז"ל בתו"ד: ועוד אם כבר לקח האתרוג שאינו מהודר בידו לברך, ועד שלא בירך הביאו לו בחינם אתרוג יפה שאין כמוהו ונתנוהו לו במתנה, לפי דבריו לא יברך כי אם על הראשון שאינו מהודר, ודבר זה נשתקע ולא נאמר, והדבר ברור דבין באתרוג בין בנר חנוכה ובכל המצוות שבעולם מברך על היפה והמהודר ויוצא בו ידי חובתו אף שבא באחרונה, ע"כ.

ובמקום אחר (ח"ב ס"ו ל') השיב השבות יעקב על השגות החכם צבי, ותחילת דבריו שכל ראיותיו היינו שאין צריך לבזות מצוה ראשונה כדי לעשות מצוה מן המובחר, אבל לעולם הרשות בידו לילך אצל המצוה המהודרת.

מסקנת הדברים

א[כתב המקור חיים לבעל החוות יאיר, שבהדלקת נרות שבת ידליק מימין לשמאל כדי לפנות לימין כמו בנרות חנוכה, וא"כ למנהגינו בנרות חנוכה כדעת הש"ע שמדליקים משמאל לימין לכאור' הכי נמי בנרות שבת, אם לא דנימא שהענין אם שייך ענין כל פינות וכו' בנרות שבת תלוי במחלוקת באופן קיום הפניה לימין כמו שנתבאר בפנים. ב[באופן ששני נרות מונחים על פמוטים גבוהים ושאר הנרות לפניהם על המגש, והמגש והנרות במקום גבוה שהמדליק פוגע תחילה בנרות הנמוכים, שמא ראוי להקדימם בהדלקה משום אין מעבירין על המצוות, רק ד"ל שקיום עיקר מצות נר שבת בנר הראשון בפמוט נאה שיש בו משום הידור מצוה עדיף לן מהך דאין מעבירין וכו', וכעין שכתב החכם צבי לענין אתרוג. ג[כל שהפרש הגבהים בין הנרות אינו גדול כ"כ, שאם יקדים להדליק את הנרות הסמוכים לו יש לחוש שמא בהדלקת הנרות הרחוקים תאחוז האש בידו או בבגדו ח"ו, ודאי שמעבירין על המצוות להקדים המרוחק כמו שמצינו בקטורת.

הרב אליסף פרלמן

בדין המסתפק אם סיים פסוקי דזמרה וברכת ישתבח

א[מעשה באחד שהקדים לבא לתפילת שחרית וסיים פסוקי דזמרה קצת זמן קודם שסיימו הציבור, ולאחר שהמתין והחזן ניגש לשתבח נסתפק בעצמו האם כבר אמר ישתבח מתחילה בשעה שסיים, או שהמתין עם אמירת ישתבח, והנה מעיקר הדין יחיד המסיים פסוקי דזמרה עליו לומר ישתבח מיד ולא להמתין בין פסוקי דזמרה

באופן קיום הפניה לימין, ונימא דדוקא בנרות חנוכה שדין כל הנרות להיות כחדא במקום אחד, להורות על הימים היוצאים ותוספת הנס, יש שייכות בין כלל הנרות והדלקותיהם, וישנו לענין הפניה לימין לילך בהדלקתם משמאל לימין, אבל בנרות שבת הרי גם במנין הנרות שנוהגים להוסיף אין כל קפידא שיהיו כולם במקום אחד, דאדרבה טפי עדיף שיהיו הנרות מפוזרים בכל פינות הבית להאיר בכל המקומות [ועיין מ"ב סק"ב], וממילא י"ל דאין קשר בין נר זה לחבירו, והדלקת כל נר נידונה לעצמה, ושוב אין מקום להצריך משום כל פינות וכו' לילך בהדלקה משמאל לימין, כי מה שהנרות סדורים זה לצד זה משמאל לימין ענין חיזוני הוא ולא שייך בעצם המצוה.

אלא דכל זה לדעת הש"ע והמהרש"ל והגר"א שקיום הפניה לימין במה שמדליק והולך משמאל לימין, ובזה י"ל דכל שהנרות לא שייכים זה לזה אין מקום ליתן סדר בהדלקתם, אבל לדעת הלבוש והט"ז הרי קיום הפניה לימין במה במתחיל ההדלקה בנר הימני, וזה שייך לכאור' אפילו בכגון שבא להדליק רק נר אחד ולפניו שני נרות שילך אצל הימני כדי לפנות לימין, וא"כ גם בנרות שבת אפילו נאמר שהדלקת כל נר נידונה בפני עצמה, ס"ס יש לו לפנות לימין ולהקדים הנר הימני. ומעתה מש"כ המקור חיים לדמות נרות שבת לשל חנוכה לענין הפניה לימין, י"ל דהיינו דוקא לטעמיה שתפס כדעת הלבוש והט"ז שמדליק מימין לשמאל, הא למנהגינו כדעת הש"ע ודעימיה, שמא כיון שהפניה לימין מתקיימת בהדלקה גופה להלך בה משמאל לימין, היינו דוקא בנרות חנוכה שהנרות שייכי אהדדי ולא בנרות שבת.

הקדמת הנרות שעל הפמוטים אם יש בה משום אין מעבירין וכו'

ונבוא לענין אם יש קפידא בסדר הדלקת נרות שבת משום אין מעבירין על המצוות, שהרי אורחא דמילתא שמניחים שני נרות או יותר על פמוטים גבוהים, ושאר כל הנרות מסדרים לפניהם על המגש, ומנהג הנשים להדליק תחילה הנרות שעל הפמוטים. ויש להעיר דמצוי הדבר שהמגש והנרות במקום גבוה, כך שהמדליק פוגע תחילה בנרות הנמוכים, ושמא ראוי להקדימם בהדלקה כדי שלא להעביר על המצוה, וכדמצינו במ"ב (תרע"ו סק"א) לדעת הש"ע בנרות חנוכה שמדליק משמאל לימין, שירחיק את עצמו לצד שמאל בעת ההדלקה, כדי שיפגע בו תחילה ולא יצטרך להעביר על המצוות.

אמנם כל שהפרש הגבהים בין הנרות אינו גדול כ"כ, שאם יקדים להדליק את הנרות הסמוכים לו יש לחוש שמא בהדלקת הנרות הרחוקים תאחוז האש בידו או בבגדו ח"ו, כבר הביאו מקור נפלא דאין לחוש לאין מעבירין וכו'. והוא ביומא (נ"ב ב') גבי קטורת שנחלקו התנאים באופן צבירת הקטורת על הגחלים, דתני חדא צוברה פנימה שהיא חוצה לו, ותניא אידך צוברה חוצה שהיא פנימה לו, ואמר אביי מסתברא כמ"ד פנימה שהיא חוצה לו, דתנן מלמדין אותו הזהר שלא תתחיל מפניך שמא תיכוה, ומ"ד חוצה שהיא פנימה לו טעמיה כמ"כ בתוס' הרא"ש משום דאין מעבירין וכו' לפזר חוצה לו קודם שיפזר פנימה לו, וק"ל כמ"ד פנימה שהיא חוצה לו כמ"כ הרמב"ם (ה"ל עבודת יוה"כ פ"ד ה"א), הרי בדמקום חשש כויה מעבירין על המצוות להקדים המרוחק, כי מביעא לן במקום שהפמוטים גבוהים ושאר הנרות נמוכים דליכא משום שמא תיכוה, אם אכן יש לו להקדים הנרות הסמוכים לו משום אין מעבירין וכו'.

המעביר על המצוה כדי לקיימה בהידור שמא אינו בכלל האיסור

והנה גם בזה מובא מהגר"ח קניבסקי (שם עמוד צ"א) שהשיב ל'א שמענו' בלא נתינת טעם. ושמא יש לדון, שהרי מה שנותנים הנרות בפמוטים נאים עניינו משום הידור מצוה, כמ"כ הש"ע (רס"ג ס"א) שיהא זהיר לעשות נר יפה, ופירש המ"ב (סק"א) מחמת הידור מצוה, וגם הפמוט שעליו מונח הנר בכלל ההידור, כמבואר במ"ב (תרע"ג סק"ח) גבי נר חנוכה שטוב כל אחד שיטריח לעשות לו מנורה יפה לפי כוחו, והרי עיקר מצות ההדלקה בנר הראשון, ומעתה שמא כל שמעביר על המצוה רק כדי לקיימה בהידור ליכא משום אין מעבירין וכו', שהרי הכל טעמא מאי אין מעבירין וכו' מצד שהוא בזיון למצוה שפוגע בה ומניחה והולך לו [וכ"כ בשו"ת דברי מלכאל (ח"א סי' ט"ז אות כ"ט)], וכל שההעברה מחמת מה ששוקד על המצוה לכבדה בהידור אין כאן סרך בזיון, וממילא יהא רשאי להעביר על הנרות הנמוכים הסמוכים לו כדי לקיים עיקר מצות ההדלקה בנר המונח על פמוט נאה שיש בו משום הידור מצוה.

מפסיק הרי הוא עושה הפסק בתוך הפסוקי דזמרה ולא שמפסיק בין הפסוקי דזמרה להברכה, ומעתה כשנפול לו הפסק לכא' הוא ספק על עיקר הפסוקי דזמרה אם צריך להשלים אותם, ומעתה יש לדון דבזה החזקת חיוב שפיר מכרעת דעליו להשלים את הפסוקי דזמרה ונקטינן מספק שלא השלימן עדיין ולכא' מאחר שהכרענו על הפסוקי דזמרה שצריך להשלים שוב יש לו לברך ישתבח כיון דאין הספק נופל על הברכה עצמה.

וכן מצינו שיש חילוק אם הספק נופל על הברכה עצמה או שהספק נופל על עיקר המצוה, דהנה מבואר בתוס' מנחות סו. דאפשר לספור ספירת העומר בברכה בבין השמשות דמאחר דספק דרבנן לקולא ונקטינן להקל בעיקר זמן המצוה דאפשר לספור ספירת העומר כבר בזמן בין השמשות ממילא הוא הדין דיכול נמי לברך על כך, וכן נקט המשנ'ב לדינא בס' תפ"ט ס"ק יד' ומבואר דאע"ג דכלפי הברכה נקטינן בעלמא דאי אפשר לברך בספק דרבנן, שאני הכא דכבר הוכרע בעיקר המצוה להקל דהוי מצוה וממילא יכול נמי לברך, וא"כ לפי"ז הכא נמי נימא דיכול לברך ע"י החזקת חיוב שהוכרע בגוף המצוה של פסוקי דזמרה.

ועיין משנ'ב ס' ס"ז סק"א שדן לגבי ספק דאורייתא לחומרא האם יחזור ויברך על המצוה שעושה אותה מחמת הספק דהתם מבואר בשו"ע דמי שנסתפק לו אם קרא ק"ש חוזר וקורא ומברך לפניו ולאחריה, וכתב המשנ'ב לחלק בזה וז"ל ובשאר מצות דאורייתא היכא שמחוייב לעשות אותה מספיקא פסק לעיל בסימן י"ז ס"ב לענין טומטום אף דחייב בציצית וביר"ד רס"ה ס"ג לענין מילה באנדרווינוס וכן כל כי האי גוונים דלא יברך על המצוה כי הברכות הם דרבנן וספיקא לקולא, אך יש פוסקים שמחלקין בין היכא שהספק הוא אם מחוייב כלל בהמצוה כגון ההיא שכתבנו ובין היכא שמחוייב אלא שאינו יודע אם עשה המצוה דאז צריך לברך עליה ג"כ ולפ"ז לולב או שופר ביום א' היכא דמספקא ליה אם כבר עשה המצוה וכה"ג צריך לעשותה בברכה וכתב הפמ"ג דמכ"מ בשם הרשב"א וכן ממ"א בשם הריב"ש לקמן סימן תקפ"ה אות ג' מוכח דלא ס"ל לחילוק זה. אלא תמיד בלי ברכה וגם מהגר"א בס' זה מוכח דלא ס"ל לחילוק זה. וכו'. עכ"ל. הרי מבואר דלפי המחבר דפסק בדין ק"ש דבספק אם קרא ק"ש חוזר ומברך לפניו ולאחריה על כרחך צריכים לחלק דהיינו משום דהוא בודאי מחוייב בהמצוה ורק הספק אם קיימה, ובהכי כל שהכרענו לחומרא דחוזר וקורא מספק הרי זה טעם נמי שיברך עליה, ולכא' בדומה לזה הוא בנידון דידן דמאחר דהכרענו בגוף המצוה דיש להכריע עפ"י חזקת חיוב דהוא מחוייב בגוף הדבר והוא חייב בהשלמת הפסוקי דזמרה א"כ יש לנו נמי לומר דהוא מחוייב בהברכה עליהם.

ה] אכן יש לחלק בזה, דכתב הפמ"ג שם ס' ס"ז משב"ז סק"א דבדרבנן בכל אופן לא מברכים אלא רק בספק תורה וחזקה, עכ"ד, והיינו דרק במקום שההכרעה הי' מחמת ספק תורה דאמרינן ספק דאורייתא לחומרא וגם דהוא חזקה לחיוב וכמו שביאר המשנ'ב דהיינו בכה"ג שהוא ודאי מחוייב וספק אם קיים את המצוה ולא בספק על עיקר החיוב, משא"כ בספק דרבנן אפי' אי מכריעים לחיוב מצד החזקת חיוב אין בזה כח להיות מחייב בברכה על המצוה.

ואמנם יש לבאר את הגדר בזה שהרי לכא' כח של חזקה דמעיקרא הוא כח יותר חזק מאשר הכרעה של ספק לחומרא ומדוע דוק ע"י הצירוף שהיו נמי ספק של תורה הוא דקאמרינן דבחזקת חיוב גורם להיות מברך על המצוה, וצ"ל בזה דמה שהוא גורם להיות מברך על המצוה הוא דוקא באופן שהוא הנהגה של ודאי קיום מצוה ולא שהוא דין לחומרא במצב הספק, וי"ל דבדרבנן גם אם מחמירים ע"י החזקת חיוב עדיין לא יצא מכלל ספק, דאע"ג דיצא מכלל הדין דספק דרבנן לקולא אבל עדיין אינו בגדר של ודאי חייב, משא"כ בספק דאורייתא לחומרא דבזה אי הוי נמי חזקת חיוב הרי נקטינן לה כחיוב ודאי לחזור לעשות את המצוה ובהכי מתחייב נמי בברכה.

ו] אכן נראה עוד דבנידון דידן בודאי אין זה טעם לברך ברכת ישתבח, משום דהא ודאי דאם בירך ישתבח קודם שהשלים פסוקד"ז שוב אינו יכול לברך פעם נוספת ישתבח על שאר פסוקד"ז דלא מצינו שתקנו ברכה זו על כל חלק בפני עצמו, ואע"ג דכל שלא בירך סגי בחלק מפסוקד"ז לברך עליו, אך אין לחפש עליו עוד פעם ברכה מחמת עוד פסוקד"ז אחר שכבר בירך, ומעתה יש לחלק לגמרי בין הברכה ובין הפסוקי דזמרה הנוספים דאע"ג דהוא מתחייב בהם אין בהם הכרעה לומר שיתחייב מחמתם בברכת ישתבח, ורק על הצד שעדיין לא בירך ישתבח הוא חייב לברך והרי על ספק זה שנופל על עיקר הברכה אין מברכים, וממילא פשיטא דאין מברכים.

ז] ועתה אם נבא לדון על דיני ההפסק שלו א"כ יש לומר דאכן נדונו כמו שהוא באמצע פסוקי דזמרה, אך כאשר יסיים אותם הרי ממילא דיני ההפסק שלו הם כמו לאחר ישתבח, שהרי כל חומר ההפסק הוא רק במי שמוטל עליו לברך והוא מפסיק בין הברכה לפסוקי דזמרה אבל הכא שאין לו דין לברך לא שייך לדון מצד ההפסק בין הברכה לפסוקי דזמרה ולא נשאר לדונו אלא כמו הפסק לאחר ישתבח וקודם יוצא אור.

לישתבח, וכך נפסק במשנ'ב ס' נג' ס"ק י' וז"ל היחיד יאמר ישתבח מיד וכן בשבת אם גמר פסוקי דזמרה השליח ציבור יאמר ישתבח מיד עכ"ל. אבל לגבי הש"ץ עצמו פסק הרמ"א ס' נג' ס"ג וז"ל ימתין שליח ציבור עם ישתבח וישתוק עד שיבא מנין יאמר ישתבח וקדיש עכ"ל, והיינו דמאחר דאין להפסיק בין ישתבח להקדיש שלאחרי, עדיף לן שיפסיק בשתיקה בין פסוקי דזמרה לישתבח, והנה יש לדון ביחיד שמסיים פסוקי דזמרה אך יש לו איזה צד שיצטרך לעלות להיות ש"ץ, האם ימתין בין פסוקי דזמרה לישתבח מחמת הספק, ונראה לצדד דיש לו להמתין, דאע"ג דהוא רק ספק, הא מיהת מאחר שההפסק בין ישתבח להקדיש הוא יותר חמור על כן יש לו להמתין כשיש לו צד שהוא יעלה ש"ץ בהמשך.

ונמצא דזהו יסוד ספקו של אותו אדם, שאינו זכור האם סיים לקרא נמי ישתבח לפי שלא היה בדעתו לעלות ש"ץ ועל כן דינו כיחיד שמסיים ישתבח סמוך לפסוקי דזמרה בלא הפסק, או שהיה בדעתו שיעלה ש"ץ אם יצטרך לו שלא יהא מי שיגש בזמן לש"ץ, ועל כן לא סיים ישתבח מיד אלא המתין לאחר פסוקי דזמרה, והרי הוא בספק האם אמר כבר ישתבח או לאו, ונבא לדון בתרי דינים האחד האם יש לו לחזור שוב ישתבח או לאו, והשני היאך דינו לענין הפסקות לענית דברים שבקדושה האם הוי כמו בין פסוקי דזמרה לישתבח או דהוי כמו לאחר אמירת ישתבח.

דהנה חלוק הוא דין ההפסקות ביניהם דכתב השו"ע שם ס' נג' ס"ג אין לברך על עטיפת ציצית בין פסוקי דזמרה לישתבח אלא בין ישתבח ליוצר ע"כ והיינו דלא מיירי בש"ץ שהוא צריך להיזהר מלהפסיק בין ישתבח להקדיש שלאחרי, וצריך להיזהר בהפסק זה יותר מההפסק שבין פסוקי דזמרה לישתבח, אלא מיירי לגבי היחיד שעדיף שיפסיק לאחר ישתבח ולא קודם, וכמו שביאר המשנ'ב ס"ק נג' דכיון שהברכה קאי על פסוקי דזמרה אין ראוי שיהא הפסק בינם לבין ברכה אחרונה דידהו דהברכה ראויה להיות סמוך להמצוה עכ"ל, וזהו שיש לבאר האם בנידון דידן דיני ההפסק שלו הם חמורים כמו בין פסוקי דזמרה לישתבח או לאו.

ב] ויש להוסיף עוד צד בנידון הזה, ובהקדם דהנה בפשטות נראה בדין של הש"ץ שאינו ממתין לאחר ישתבח על כן ממתין קודם ישתבח, ובפשטות היינו בין פסוקי דזמרה ובין ישתבח, אמנם לכא' יש לדון בזה דיותר יש לו להמתין מקודם שיגמור פסוקי דזמרה ולא שיעשה הפסק בין הפסוקי דזמרה להברכה, מאחר שצריך שתהא הברכה על הפסוקי דזמרה ואין להפסיק ביניהם.

ולכא' יש ללמוד כן, מהא דהביא בספר אשי ישראל פט"ז ס"ב דמותר לענות אמן על כל הברכות כאשר שומע בין סיום ברכת ברוך שאמר לתחילת פסוקי דזמרה, והביא שם בהערה יד' דבספר כה"ח ס' נא' סק"ד כתב דלכתחילה טוב שיתחיל מעט מפסקי דזמרה לפני שעונה אמן כדי שלא יהא הפסק בין הברכה לפסוקי דזמרה עכ"ד, ומבואר דיותר יש להחמיר בהפסק שבין הברכה לפסוקי דזמרה, ויש ללמוד מכאן דהוא הדין לענין ברכת ישתבח שהרי ברכת ברוך שאמר וברכת ישתבח שוים הם שהם ברכה לפני ואחרי הפסוקי דזמרה, וישתבח חשיבא ברכה הסמוכה לחברתה מחמת כן, ונמצא דעדיף לשהות מעט קודם שיסיים פסוקי דזמרה מאשר להמתין לאחר פסוקי דזמרה קודם ישתבח. ועיין משנ'ב ס' נג' סק"ד אחר שכתב דאין לברך על הטלית לפני ישתבח כתב אבל מקודם לזה בפסוקי דזמרה עכ"פ בין הפרקים יניח הטלית ויברך עכ"ל, וקצת משמע דהיה לו צד דגם באמצע הפרק יברך, אלא שהכריע על בין הפרקים, ומבואר דיותר קל אמצע הפרק מאשר קודם הברכה ויל"ע.

ג] והשתא נבא לבאר את הדינים בזה, דהנה כיון דהוי ברכות דרבנן הרי שספק דרבנן לקולא וא"כ בספק אם בירך ישתבח יש להקל ולומר דאין לברך ישתבח מספק, אלא שיש לדון דהכא אינו ספק בעלמא אלא הוי בחזקת חיוב, שהרי הוא מחוייב באמירת ישתבח וספק אם אמרו, אכן מצינו דגם בכה"ג לא אמרינן דמחוייב לברך ולא אזלינן אחר חזקת חיוב בזה, וכך מבואר בשו"ע ס' קפד' ס"ז וז"ל אכל ואינו יודע אם בירך ברכת המזון אם לאו, צריך לברך מספק, מפני שהיא מן התורה. עכ"ל הרי מבואר דרק מאחר שברכת המזון היא מן התורה חייב לברך אבל אי הוי מדרבנן לא הוי מברך, ואע"ג דלאחר שאכל הוא נכנס בחזקת חיוב בכל אופן לא אמרינן דעליו לברך.

ובאמת יש לבאר מאי טעמא לא אזלינן בתר חזקת חיוב שהרי הדין ספק דרבנן לקולא לכא' נאמר בכה"ג שהוי ספק גמור אבל היכא דאיכא חזקה מדוע לא ניזיל בתר חזקה, ושמא י"ל דרבנן נתנו דין זה של ספק דרבנן לקולא גם במקום חזקה דכיון דעכ"פ לא יצא מידי ספק א"כ עדיין ספקו לקולא, אכן נחלקו בזה הפוסקים, והש"ך ביר"ד סימן ק"י [דיני ספק ספיקא אות כ] כתב דספק דרבנן עם חזקה דינו לחומרא והפמ"ג ס' ס"ז משב"ז א' ביאר לפי הש"ך, דהא דלא אזלינן בתר חזקה בספק ברכות שיש בהם חזקת חיוב הוא משום חומר ברכות לבטלה דהוי משום לא תשא, ולפיכך אין חוזר ומברך.

ד] אלא דאכתי יש לדון לפי מה שהעלינו באות ג' דעד כמה שהוא

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם פרשת חוקת

ירושלים: 7:13 מוקדם: 7:03
בני ברק: 7:28 מוקדם: 7:18
מודיעין עילית: 7:22 מוקדם: 7:12
חיפה: 7:23 מוקדם: 7:13
טבריה: 7:19 מוקדם: 7:09

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

למה מרן רשכבה"ג הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל ויתר על הלכה שנהג תמיד לעמוד בקריאת התורה?

בישיבת משך חכמה חזר שוב לעמוד בקריאה, וכששאלוהו מה נשתנה, ואיך פתאום קיבל כוחות לעמוד, והשיב שגם בפוניבז' היה בכוחותיו לעמוד אבל בגלל שרעו בראשות הישיבה יבדלחט"א מרן הגר"ד פוברסקי שליט"א נחלש מעט והתיישב, הרגשתי שזה לא מתאים שאני יעמוד ורב בערל הצעיר ממני ישב...

רואים שמרן זצוק"ל ויתר על הלכה שאחז שיש לקיימה כדי שלא יגרם פגיעה... ואפי' שרב בערל שליט"א שיושב הוא מקיים ההלכה בעצם ישיבתו, ורב גרשון לא, שהרי יש בכוחו לעמוד... שהרי כתב המשנ"ב: ומי שהוא איש חלש וקשה לו לעמוד ועי"ז אין דעתו מיושבת לכיון היטב לקול הקורא יש לו לישב.

כתוב ברמ"א בסי' קמ"ו סעיף ד' להחמיר ולעמוד בקריאת התורה, וכן עשה מהר"ם, והסבירו המשנ"ב "דראוי להדר ולעמוד מפני שצריך האדם להעלות בדעתו כששומע הקריאה מפי הקורא כאילו קבלה אותה שעה מהר סיני, ובהר סיני היו כל ישראל עומדין כדכתיב אנכי עומד בין ה' וביניכם" וגו', "ומי שהוא איש חלש וקשה לו לעמוד ועי"ז אין דעתו מיושבת לכיון היטב לקול הקורא יש לו לישב", עכ"ל. אמנם בס"ק י"ח כתב המשנ"ב "ובשעת אמירת ברכו ועניית ברוך ה' המבורך לעולם ועד לכו"ע צריכין לעמוד דהוא דבר שבקדושה".

מרן זיע"א בשנים האחרונות שהתפלל בישיבת פוניבז' ישב בקריאת התורה ולאחמ"כ בגיל 94 שעבר להתפלל ליד הבית

הראיה המיוחדת של הגר"צ אבא שאול זצוק"ל שיש לאכול סעודת שחרית בשבת לפני חצות.

וממשיך הגר"צ: שמהאי טעמא נראה שאם שכח רצה כשאכל אחרי חצות אינו חוזר, כיון שלרמב"ם כבר עבר זמנה, הוי סעודה שאינו חייב בה, וזה ספק ברכות לקולא ואינו חוזר, (כמבואר בשו"ע קפ"ח), אמנם בפרימ"ג בסי' רפ"ח באשל אברהם, וכן הביא המשנ"ב שכשטעם משהו לפני מוסף מותר להתאחר בסעודה גם לאחר חצות, זה רק לבני אשכנז הסוברים כשיטת הגאונים שהביא המגיד משנה (שבת ל' ט') שאין זמנים קבועים לג' הסעודות, וכן משמע בתוס' פסחים קא. ד"ה ובקידושא, שאפשר לאכול ג' סעודות ביום, אבל לבני ספרד הנוהגים כרמב"ם, יש להקפיד לאכול סעודה שניה לפני חצות ורק בשעה"ד יסמכו על תוס' והגאונים. ורק כשאכל לפני חצות מזונות שהם בספק המוציא, שזה ספק ספיקא, ספק המזונות המוציא, ויוצא בהם סעודת שבת, וגם אם לא יצא שמא הלכה כתוס' והגאונים שאפשר לקיים סעודת שחרית גם לאחר חצות הקל בזה, ולכן יש להמנע מלאכול לפני מוסף כשיעור כביצה (רפ"ו ג'). (ועיין אור לציון)

הלכה זו אינה כתובה במפורש, אלא מדויק מהרמב"ם (שבת ל' ט') חייב אדם לאכול ג' סעודות בשבת, אחת ערבית ואחת שחרית ואחת במנחה, משמע שסעודה השניה זמנה בשחרית דוקא, (לפני חצות) וכן הבין המגיד משנה בדברי הרמב"ם, וכן משמע בזוהר ובאריז"ל, וכמ"ש הכף החיים רצ"א א', ודייק הגר"צ גם משם הסימן שקבע השו"ע לסי' רפ"ט "סדר סעודת שחרית של שבת", ולא כתב סדר סעודה שניה, משמע שהדגיש שזמנה דווקא בשחרית, וכן בסעודת יו"ט יש להקפיד לאוכלה לפני חצות (עיין אור לציון עמ' קצ"ב, פרק כא ג').

ראיה נוספת מסי' של"ד סעיף א' סק"ב, שכשנפלה שריפה קודם סעודת ליל שבת מציל ג' סעודות, ובשחרית מזון ב' סעודות, ובמנחה סעודה אחת, והביא המשנ"ב בשם הב"ח שלאחר חצות אפי' כשעדיין לא אכל אין מציל כי אם סעודה אחת, ובפרימ"ג פקפק בזה, רואים שלפי הב"ח אחרי חצות אינו יוצא חובת סעודת שבת, שכבר עבר זמנה (הראיה השניה לא מהגר"צ).

דברי הגר"א: מיום רביעי יש להתכונן כל רגע לשבת! וביאור בשיר "מה ידידות"

ולכאורה מקור דבריו בפסוק 'והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו', ומתבאר שיש בשבת חובת הכנה מיוחדת. והבין הגר"א שהתורה הדגישה כן רק בשבת ולא בד' מינים ובשופר וכדו', כיון שבשבת עצמה אין שום כוח, וכל סגולת הרוממות שיש בשבת הכל הוא לפי מידת ההכנה וגודל טרחתו לכבודה - קודם השבת, ורק מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת.

ויותר מזה מובא שם מהגר"א שלא רק ביום שישי יש להתכונן לשבת, אלא אמרו המקובלים: שמיום רביעי עד לשבת צריך להכין עצמו לשבת כל רגע, ושבת קודש הוא עיקר הקדושה, עכ"ל הגר"א שם. מבהיל למתבונן, להכין עצמו לשבת 'כל רגע', דהיינו, לא רק הכנת 'דבר אחד' לצאת ידי חובה, ואף לא 'שעה אחת' של הכנה, רק כל רגע ורגע מכניסת יום רביעי במשך שלש ימים רצופים צריך להיות האדם דרוך ומצפה לקראת השבת הממששת ובאה...

"מה ידידות מנוחותך את שבת המלכה בכ"ן נרוץ לקראתך" למה אומרים "בכ"ן נרוץ לקראתך" ולא אומרים רק "ונרוץ לקראתך"? ביאר מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שהרי הספרים כתבו שמיום ד' ואילך כבר שייך לשבת הבאה ולכן ג' ימים לפני שבת יש לדאוג שלא יבואו לחילול שבת (שו"ע רמ"ח ד') ומילת "בכ"ן" בגימטריא 72 כנגד שלושת הימים ד' ה' ו' שהם 72 שעות, רמז שמשבעים ושתים שעות לפני שבת כבר רצים ומתכוננים לשבת, וי"א שלכן בשיר של יום ד' מוסיפים "לכו נרננה" רמז שמהיום מתחיל להשתייך לשבת. (מים חיים)

וכן כתב הגר"א (אורות הגר"א עמ' רל"ז), וז"ל: 'שבת אין לה מגרמא כלום, רק מה שמכניס מששת ימי המעשה', עכ"ל. (והוא מפירושו לאיוב פ"א פסוק ב'), זאת אומרת, כאשר יש הכנה וטירחה לקראת השבת אזי יש לשבת אור מנוחה וקדושה, וכאשר אין הכנה וטירחה לקראת השבת אזי אין בה כלום.

מעשה רב מגדולי ישראל בדורות האחרונים שפרצופיהם השתנו בשבת קודש

כלל בשבת. המשגיח סיפר על עצמו כי בשבת הראשונה שהגיע ללמוד בישיבת מיר טעה במראה פניו של רבו המשגיח רבי ירוחם. היה זה כאשר בליל שבת ראה לפתע יהודי זקן עם מראה מרשים במיוחד נכנס להיכל בית המדרש ופוסע הישר אל כותל המזרח ומתיישב על מקומו של המשגיח. הוא שאל בפליאה את היושב לצידו מיהו האיש שהתיישב כעת על מקומו של המשגיח? והלה השיב לו: "זהו המשגיח עצמו, בשבת יש לו פנים חדשות!" רבי שלמה ציין בהשתוממות שהוא לא זיהה את פני רבי ירוחם בשבת, למרות שזכה לשמוע ממנו בשבוע שקדם לשבת כמה שיחות מוסר וועדים ואף לשוחח עימו פנים בפנים. אמנם עדויות אלו הינן מאנשים שחיו בדורות קודמים, אך יכולני באופן אישי להעיד על מושגים גבוהים ורמים הנראים לעין, של תחושת רוממות מיוחדת וקדושה שראינו אצל גדולי התורה של דורינו ביום השבת.

מי שזכה לשהות ביום השבת במחיצתו של הגאון הגדול רבי אריה פינקל זצ"ל, ראש ישיבת מיר-ברכפלד, יכול היה לחוש בפועל מהו פירושה ומשמעותה של רוממות השבת! ראו על פניו זיו, חן, אצילות ומלכות מיוחדת, היו לו 'פנים של שבת'! לראותו מכין את עצמו בסילודין לקראת יום השבת, היה זה כשלעצמו כמו 'שיחת מוסר'. הוא הקפיד תמיד להגיע מוקדם לישיבה, שעה ארוכה עוד קודם זמן הדלקת נרות, כשהוא לבוש בבגדי שבת ופניו ענוגות ושמחות. פסוקי ה'קבלת שבת' נאמרו על ידו בהתרגשות עצומה ובהתעלות גדולה, בכוונה רבה בכל מילה ומילה כמונה מעות ממש. עד שלא היתה אפשרות לעמוד בסמוך אליו ולהישאר אדישים לשמע מזמורי ה'קבלת שבת'! גם שיחותיו במשך השנים בישיבה נסובו בעיקר אודות מעלת וקדושת השבת. כל שבת היו לו חידושים נפלאים, על מהותה וקדושתה של השבת, מהם נדפס סיפרו החשוב 'בא שילה'.

כששאלוהו מדוע הוא מתמקד בדבריו דוקא על מצוות השבת, הרי יש עוד מצוות בתורה? הוא השיב במתק שפתים: "הרי יסוד היסודות של יהודי זהו אמונה, והרי שבת היא יסוד האמונה, מי שאין לו שבת אין לו כלום!" רבי אריה היה דוגמא מופלאה כיצד מסוגלים 'לחיות' את השבת, וכיצד אווזים ביום השבת במעלה של 'חבוקה ודבוקה בך' - עם השכינה הקדושה, הפורסת את כנפיה על היקום כולו ביום זה!

על מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, סיפרו שהיה נמנע מלאכול חמין בשבת קדש. היו שבתות שטעם מהחמין רק מעט כדי לצאת ידי חובה ותו לא, והיו שבתות שיצא ידי חובת חמין בכוס תה. כדי שכובד המאכלים לא ימנע ממנו מלהיות עירני בשבת אחר הצהריים. הוא ישם בפועל את הידוע, שהשבת נועדה בעיקרה כדי לנצלה עד תום ללמוד התורה הקדושה! אלו הן מעט דוגמאות מאלפות לדמיות הוד שדאגו שהשבת תתענג מהם!

מתוך הספר "אוצרותיהם אמלא" להגר"א טורק שליט"א [א.ה. יצויין שמקורבי מרן הגר"ג אדלשטיין זצ"ל גם העידו שנשאלו בשבתות כמה פעמים האם לראש ישיבה יש איזה שמחה מיוחדת היום.. הוא נראה מאד שמח].

בסוף פרשת ויקהל נאמר על משה רבנו: "ומשה לא ידע כי קרן עור פניו" (לד, כט). וכתב בעל הטורים (לה, א): "כתיב לעיל כי קרן עור פניו וסמך ליה פרשת שבת, לומר שאינו דומה קרן פנים של שבת לשאר הימים, ואמר ויקהל לפי שבא לומר פרשת שבת". מבואר, שכאשר האדם נמצא בדרגה גבוהה, הרי הוא זוכה שפניו מאירים יותר מבחול 'עד שאינו דומה קרן פנים של שבת לשאר ימים'. ואפלו משה רבנו שהיה רואה פני שכינה שאין מעלה גבוהה הימנה, זכה שנוספה לו הארת פנים בשבת. ואכן גם בדורות האחרונים היו כמה וכמה גדולי עולם שתלמידיהם העידו עליהם שבשבת קודש קלסתר פניהם היה שונה. ההוד והקדושה שחפפו עליהם שינו את פרצופם.

מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, בעל ה'אבן האזל', ספר בהתרגשות שהבחין על רבו הנצי"ב מואלוז'ין זצ"ל שינוי בצורת הפנים, וכה תיאר: "הפעם הראשונה שהרגשתי זאת, היה זה כשלמדתי בואלוז'ין, ועקבתי אחרי זה תמיד, וכשהנצי"ב הבדיל במוצאי שבת, והנה באותו הרגע פנים אחרות היו לו, לא אותו האיש ולא אותה הקדושה, וכן בכל שבת ושבת".

בספר 'קדושת יעקב' כתב הרב החסיד הנודע רבי יעקב מרגליות זצ"ל, בשם אביו זצ"ל, שנמנה על אנשי אמונו של הרב הקדוש בעל ה'באר מים חיים' מטשרנובויץ זצ"ל. בזה הלשון: "שאלתי את אבי ז"ל, אם אמת הדבר מה שאומרים כי מן ערב שבת קודש אחר תפילתו [של ה'באר מים חיים] עד אחרי שבת קודש גבה במידת הראש? והשיב לי: בני, ידעת כי אין דרכי לגזם וגם לא מדדתי קומתו, אך זאת אומר אני לך בעדות ברורה, כי ראיתי אותו בכל ערב שבת קודש בלכתו אל המרחץ, ובבואו משם, וממש לא בא אותו האיש שהלך, ונדמה כליל לאיש אחר בצורתו ובכל תואר גופו הקדוש היה משונה מבראשונה".

בספר 'לב אליהו' מביא המשגיח הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, בזה הלשון: "גם אנו בזמננו ראינו אדם, הלא הוא אדמו"ר הגאון רבי שמחה זיסל זיו זצ"ל [הסבא] מקלם, שסבל בסוף ימיו מחסר דם והיה תמיד חור בפניו, ולא נראה בו שום אדמימות. אבל משעת כניסת השבת עד צאתה היו פניו להבה ואזיל חורא [-הלך החורות] של כל ימות השבוע, ואתי סומקא [-והגיעה אדמימות] בפניו כאדם בריא וחזק, כל זה ראינו בכל שבת". וכך גם שמעתי מפי הרב שלמה אפשטיין זצ"ל, ששימש בקודש בהנהלת ה'חברה קדישא' בכפר חסידים, וזכה ללמוד בישיבת ראדין בחיי חיותו של הכהן הגדול מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל, וכשבקשתי ממנו לתאר באוזני מעט את דמות דיוקנו של ה'חפץ חיים', השיבני בדחיה: "מי שלא ראה את ה'חפץ חיים' אינו מסוגל להבין מיהו היה". ואמר לי: "חקוק בזכרוני מראה מרגש במיוחד, את צורתו ההדורה של ה'חפץ חיים' בלילי שבתות בין קבלת שבת למעריב. אז היה יושב על שולחן נמוך קומה, והיה נראה כזקן ושבע ימים, אך פניו הפיקו זוהר עלאי, ומראיהם כשל אדם צעיר מלא מרץ!...".

המשגיח רבי שלמה וולבה זצ"ל מספר על רבו הגדול הגה"צ רבי ירוחם ליוואויץ ממיר זצ"ל, שבשבת היו לו פנים אחרות, עד כדי כך שמי שלא הכיר את צורת פניו היטב לא הכירו

מחשבה קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

גיטין דף כו

טובינא דחכימי

אמר רבי זירא אמר רבה בר רב שילא אמר רב המנונא סבא אמר רב אדא בר אהבה - הלכה כר"א. קרי רב עליה דר"א טובינא דחכימי. פירש רש"י מאושר שבחכמים.

תואר זה לר"א, מוזכר עוד בכתובות דף מ, א ובכריתות דף יג, ב. הריטב"א בכתובות מבאר כינוי זה, משום שרבי אלעזר בא לבאר את דברי ר"ע שם וכיוון כדעתו. ומוסיף השטמ"ק, "ויש לומר משום שהיה העולם שמם עד שבא ר"ע ושנאה להם וכו', הילכך כל אחד מתלמידיו שהיה מכין לדעתו הרי הסכים להלכה, ור"ע היה להם במקום משה רבינו אדון הנביאים ע"ה, לפי שהיה כבר נשתכח תושבע"פ עד שבא הוא ושנאה, ומשו"ה כל מי שהיה מסכים לדעתו שפיר קרינן עליה טובינא דחכימי".

החיד"א (עין זוכר מערכת ט אות ג) מביא מהיד מלאכי שהקשה על פירוש זה, שהרי בגיטין ובכריתות לא אזיל ר"א כרבי עקיבא, ואעפ"כ נקרא טובינא דחכימי. ע"ש.

ועוד נראה ליישב שכאשר מתבוננים בלשון הגמ' בכתובות ומצרפים לגמ' כאן, רואים שרשימת האמוראים שאומרים הלכה כר"א זהה. יתירה מזו, עי' בגליון הש"ס בשם סדר הדורות שמתקן שלא יהיה שום שינוי בין המקומות. וא"כ אפשר לומר ששני המקומות שפסקו כר"א נאמרו באותו מעמד, ואגב שכלפי הגמ' בכתובות ראוי לכנותו טובינא דחכימי (משום שאזיל כר"ע), אגב כן כינוהו גם ביחס לדין השני שהלכה כמותו. אך עדיין לא מיושב הגמ' בכריתות שאין שם את רשימת האמוראים הנ"ל.

ואולי יש לומר יישוב אחר (בדרך דרש). שהרי כפי שכתב הריטב"א, ר"א מקבל את התואר הזה מפני שכיוון לדעת רבי עקיבא שהוא דבר גדול. ונראה לומר שגם מה שנאמר כאן שהלכה כר"א בנושא של עדי מסירה, גם זה דבר גדול מאד.

דהנה כתוב בבני יששכר (תשרי מאמר יב, ב) דבר נפלא. כנגד שלושת שלבי השטר - כתיבה, חתימה, מסירה - כך יש בכל שנה בימים הנוראים - ר"ה הוא זמן הכתיבה, יו"ט הוא זמן החתימה, וזמן המסירה הוא בהושע"ר כמו שכתוב בזוהר שהוא יום מסירת הפתקאות. אומר הבני יששכר שבעקבות מה שנפסקה הלכה כר"א שעדי מסירה כרתי, יוצא מכך שאפשר לעשות תשובה עד הושענא רבה.

ומעתה ניתן להמשיך ולומר, שהרי סגולת ההושענא רבה היא נסתרת ומוזכרת בעיקר בספר הזוהר ובמקובלים, ממילא כשר"א אומר עדי מסירה כרתי, יש כאן רמיזה לדבר נשגב זה, ושפיר נקרא "טובינא דחכימי" כמו שנקרא כן כאשר אזיל כדברי ר"ע (ואמנם שעיקר דברי ר"א כאן הם לענין טופס אטו תורף, נכלל בזה גם הא דעדי מסירה כרתי, ובפרט לדברי התור"ד כאן, וצאיך גם להוסיף שרק רשימת המ"ד

דף כז

יוסף בן שמעון

הגמרא מביאה דוגמה של שם סתמי: "יוסף בן שמעון".

רבי צדוק הכהן בספרו "תקנת השבין" (סי' ו) וכן בכמה מקומות ב'פרי צדיק' מעיר, שלכאורה השימוש בשם זה כדוגמה ל'פלוגי אלמוני' אינו מובן, שכן מוכח ששם זה לא היה נפוץ בימי חז"ל, ויותר מתאים לנקוט "ראובן בן יעקב".

ומבאר רבי צדוק כך: שבט שמעון הוא זה שמתגלה במצב לא מתוקן. שמו מתחילה הוא "כי שמע ה' כי שנואה אנכי", שנואה שייכת אצל אדם שאינו מתוקן. שבט שמעון חטאו בבנות מואב, עד כדי כך שכתוב ברש"י פרשת וזאת הברכה, שמשה רבינו לא נתן ברכה פרטית לשבט שמעון (אלא נכלל בברכת יהודה) משום שהיתה לו טענה עליהם בעקבות חטא בנות מואב בשיטים. כמו כן שמעון הוא הגורם העיקרי למכירת יוסף.

אולם כל זה רק על פניו, אבל באמת "עמך כולם צדיקים". ובשבט שמעון יש בחינה של 'שמיעה' שהקב"ה שומע את קולו ומקבלו בתשובה.

ומביא רבי צדוק שקבלה בידו דרשב"י הוא משבט שמעון. וכל מהותו של רשב"י היא שאף שעל פניו בדרך כלל אין הלכה כמותו בש"ס, אך הוא מגלה את תורת הסוד, הבחינה הפנימית. שם יש גילוי של צדקות שמגיעה ממעמקים.

מוסיף רבי צדוק יסוד נוסף, שכן תמיד מגלה את הבחינה הפנימית של האב. ועל כן אברהם אף שהיה מידת החסד, היתה לו יראה פנימית, ועל כן אצל בנו יצאה לפועל בגילוי בחינת היראה.

השבט שמגלה את בחינת הצדיק של עם ישראל, הוא יוסף, מידת היסוד. הוא מגלה שעם ישראל שומר את הברית ולא מתערב בעמים. הוא התיקון למה שקלקל שבט שמעון בבנות מואב.

לכן אנו משתמשים בכינוי "יוסף בן שמעון". יוסף שהוא ה'בן' מגלה את הפנימיות של 'שמעון', שאף שבחינוניות הוא לא הולך בתלם זה, אבל בפנימיות הוא שייך לגמרי לשלימות זו, ועל כן הדבר בא לידי ביטוי בכך שהוא מוליד את 'יוסף'.

שם זה מתאים לכל אחד מעם ישראל, שאפילו מי שמתגלה כ'שמעון' בחוץ, הרי הוא 'יוסף' בפנימיותו.

רבי צדוק מוסיף (פרי צדיק פרשת עקב) שבספר יצירה מבואר שכנגד כל חודש יש אות מסויימת ושבת מסוים. חודש אב הוא שבת שמעון לגירסת האריז"ל בספר יצירה. ובאותיות הוא כנגד האות ט"ת שהיא 'טוב'. והיינו שאמנם חודש אב בחיצוניות הוא זמן החורבן, אבל בבחינה הפנימית שם נולד המשיח. נמצא שחודש אב הוא בגדר "יוסף בן שמעון".

דף כה

מי שברך לחולה

המביא גט והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים. ודוקא חולה שרוב חולים לחיים, אבל גוסס לא, שרוב גוססים למיתה. דנו הפוסקים האם אפשר לומר 'מי שברך' לרפואת חולה שאינו נמצא לפנינו. בספר מהרי"ל (ריש הלכות שמחות) כתב בשם ה"ר זלמן שלא לברך חולה הנמצא בעיר אחרת שמא ח"ו נפטר או הבריא.

בספר נחלת שבעה (ח"ב ס' לט) כתב שלדעתו אין לחוש למה שכתב המהרי"ל, וראיה מסוגיין שהשליח נותן הגט בחזקת שהמשלח קיים. ואם לגבי גט סמכינן שהוא חי, על אחת כמה וכמה באמירת מי שברך שאין שום איסור באמירתו בכל מצב, שהרי אין מברכים שום ברכה שנחשש לספק ברכות. ומסיים: ואף שאינני מחליט לברך חולה גוסס, מ"מ פשוט לברך חולה שאינו גוסס במקום שאין החולה שם.

הנחלת שבעה מביא שהשואל הקשה עליו וטען שיש כאן בעיה של "תפילת שוא" בדבר שאי אפשר לשנות. והשיב לו שכל שיש ספק תועלת, אין נחשב תפילת שוא.

לכאורה נראה כך: מדוע תפילת שוא היא דבר מגונה. משום שאדם צריך לעשות תפילתו תחנונים דהיינו כעומד ומתחנן לפני המלך ושופך לפניו שיחו, ולא כעושה תפילתו קבע. אדם שעושה תפילתו קבע, פירוש הדבר שקורא מילים בעלמא. אדם שמתפלל על דבר שלא ניתן לשנות אותו, אין כאן תחנונים.

כשמגיעים להתפלל מספק, סובר המהרי"ל שמפני הספק יש כאן מצב של קבע ולא תחנונים.

עכ"פ הובא הדיון בשערי תשובה (סי' רפח, יג) ועוד פוסקים.

ונציין שבערוך השולחן (סוף סי' רפח) כתב שבזוודאי כוונת מהרי"ל על חולה מסוכן גדול שקרוב לגסיסה.

דף כט

הא דאבא דקטנותא היא

אמר רב אשי אם מת ראשון בטלו כולם. אמר רב בר רב אשי, הא דאבא דקטנותא היא, כלומר אמר זאת בקטנותו ויש להשיב על הדברים.

יצוין שביטוי זה "דקטנותא היא" מופיע כאן בפעם היחידה בש"ס.

ויל"ע מה מיוחד כאן.

ועוד קשה הכיצד מדבר בן על אביו בצורה כזו.

החת"ס מיישב את הדברים בדרך חריפות נפלאה, והדבר מבוסס על חשבון מסויים בגמ', וכך הוא מבאר:

בקידושין דף מא, א מובאים המקורות לשליחות: הבעל עושה שליח שנא' "ושלח", האשה עושה שליח שנאמר "ושלחה", השליח עושה שליח שנאמר "ושלח ושלחה", ומסביר רש"י שבפרשת גירושין נאמר פעמיים "ושלחה מביתו" - הפעם הראשונה מלמדת על הבעל והאשה, והפעם השניה מלמדת שהשליח עושה שליח. התוס' מביא בשם הר"ח שחולק, שהגמ' ביבמות (ק"ג, ב) דורשת דרשה אחרת מ"ושלחה" - מי שמשלחה ואינה חוזרת, כלומר שקטנה אין לה דעת ועל כן נחשבת שאינה משתלחת. ועל כן מפרש הר"ח שהדרשה ששליח עושה שליח היא מהאות וי"ו שבאותה מילה "ושלחה". נמצא שלרש"י דרשין שליח עושה שליח ממילה נוספת, ולר"ח מאות נוספת.

החת"ס בעמ' א כתב שיש נפק"מ בין השיטות. דאם יש מילה מיוחדת ללמד ששליח עושה שליח, אזי הגדר הוא שנעשה השליח כמו בעל דבר למנות שליח במקומו, אפילו בלא רשות הבעל ובלבד שלא יקפיד. אך לפי ר"ח שהלימוד הוא מהו"ו, בבעל תלי רחמנא ובעינן ריצוי הבעל. ובזה מבאר את מחלוקת רשב"ג ורבנן, ע"ש. [ומביא דוגמה לחילוק כזה, מהמחלוקת בסוטה כח, א מה המקור לאסור את הסוטה לבועל, דרבי מפיך ליה מקרא יתירא, ור"ע מפיך מו"ו, ובזה תליא הנידון אי תליא בעל בבועל, שאם הבעל לא נאסר האם הבועל נאסר].

והנה הגמ' ביבמות שם מביאה דרשה נוספת למעט קטנה - "ונתן בידה", מי שיש לה יד לגרש עצמה, יצאה זו שאין לה יד.

כשהיה רב אשי עצמו קטן, הוא היה בר-דעת גדול, ועל כן סבר שאין למעט קטן מדרשת "ושלחה" שמשלחה ואינה חוזרת", שהרי ראה בעצמו שאף שהוא קטן היתה לו דעת, ועל כרחך שהדרשה למעט קטנה היא מ"ונתן בידה", וממילא "ושלחה" מיותר ללמוד ששליח עושה שליח, ושוב השליח עומד לעצמו וכל השליחים תלויים בו.

וזה מה שאומר רב בר רב אשי "הא דאבא דקטנותא היא", ולא למעט בכוחו בא אלא אדרבה, בא לומר שאביו רב אשי אמר את הדברים לפי קטנותו שלו שהיה בר דעת, אך אנו יודעים שרוב הקטנים אינם כמוהו, ואין להם דעת. ושוב ניתן שפיר לדרוש "ושלחה" שמשלחה ואינה חוזרת", וממילא המילה תפוסה ואין מקור לשליח עושה שליח אלא מו"ו והגדר הוא שאין לו כוח עצמי.

עד כאן ביאורו הנפלא של החתם סופר.

דף ל

מיתה שכיחא, עשירות לא שכיחא

מיתה שכיחא, עשירות לא שכיחא. והיינו דאמרי אינשי חברין מית

תאשר, חבריך איתעשיר לא תאשר.

וראשית נציין לדברי החיד"א (שו"ת חיים שאל סי' י) שהעיר בדברך כלל אמרינן בגמ' שמיתה לא שכיחא, כגון ביזמא דף י"ג, וכן לעיל 'שמא מת לא חיישינן'. ותירץ שהכל יחסי, אמנם מיתה לא שכיחא, אך היא יותר שכיחה מאשר התעשרות.

ונמסר כאן דבר נאה בשם היהודי הקדוש מפשיסחא (חידושי היהודי כתבי קודש כב) על הגמ' דילן, שהכוונה לומר עצה טובה: "דאיתא בזוהר לפעמים גזירה נמתקת בשם שהוציאו העולם על האדם, לכן אם הוא חברך חביב עליך אם הוציאו עליו שם שמת, תאמין כדי לחזק הקול, שאם לא מת אפילו נגזר עליו מיתה יצל ע"י השם שהוציאו עליו, לכן אל תכחיש את השם, אבל להיפך אם יצא לו שם שנתעשר לא תאמין פן נגזר עליו עשירות, לא יצא שכרו ע"י השם שהוציאו עליו לכן תכחיש השם ויתעשר באמת".

כלומר, גזירה חכולה לחול אם יש שמועה של הגזירה, וע"כ אם שומע שחבירו מת יאמין, שאז ימנע את גזירת המיתה, ואם שומע שהעשיר אל תאמין שלא ימנע את גזירת העשירות.

ויש להוסיף על עיקר יסודו, שעל דרך זה צריך לבאר בגמ' מגילה כז, ב, בעובדא שרב הונא לא היתה לו חגורה משום שמשכן את החגורה לקנות יין לקידוש, ובירך אותו רב "יהא רעוא דתיטום בשירא", ומסופר שכאשר בנו התחתן שכב על מיטה וכשהגיעו בנותיו וכלותיו הסירו בגדיהן והניחו עליו, וכך התקיימה הברכה במובן כזה. כששמע רב שהתקיימה הברכה, הקפיד מדוע לא השיב לו "וכן למר". וביאר בהגהות הב"ח, שאף שבפועל התקיימה הברכה רק במובן סמלי, עדיין הסיק מכך רב שהיתה זו עת רצון, ועל כן אם היה משיב לו "וכן למר", שמא היתה מתקיימת הברכה אצל רב במובן של עשירות ממש. הרי ממעשה זה שגזירה המתקיימת באופן מסויים, גם זה נקרא קיום.

דף לא

ארבע רוחות מנשבות בכל יום

מובא המעשה שלא קמו האמוראים לפני גניבא משום שהיה פלגאה, וכששאל כמה עסוקים, השיבו ברוחות. ואמר להם דרשה "ד' רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית מנשבת עם כולם שאלמלא כן אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת, ורוח דרומית קשה מכולם ואלמלא בן נץ מעמידה מחרבת כל העולם כולו".

יש שני ביאורים נפלאים בבן יהודיע וחתם סופר על גמרא זו.

הבן יהודיע מבאר שארבע הרוחות המדוברות, הן רמז לד' כתות שאין מקבלות פני שכינה - לצים, מספרי לשוה"ר, חנפים, שקרנים. וכדלהלן: רוח מערבית - כנגד כת לצים, שהלץ אומר דברים "עריבים" על בני אדם.

רוח צפונית - כנגד כת שקרים, מלשון "צפון" ונסתר, שהשקר בדבריו נסתר.

רוח דרומית - כנגד בעלי לשוה"ר שגורמים למוות בעולם, ו'דרומית' אותיות 'דר מות'.

רוח מזרחית - כנגד כת חנפים, שמעניקים כבוד מדומה לבני אדם, וזה המזרח הנכבד.

וזה שאמרו שרוח צפונית מנשבות עם כולם, כלומר שהשקר כרוך בכל הכתות האחרות, שאלמלא כן היה העולם נחרב. אדם שהיה מדבר לשוה"ר היה מיד גורם למלחמה, והסיבה שלא מקבלים את דבריו ברצינות גמורה, משום שסבורים שהוא משקר.

ורוח דרומית קשה מכולם, שלשון הרע הוא כנגד ג' עבירות, ומביא את כל החורבנות. והמעמיד את הרוח הזו, הוא "בן נץ", דהיינו הצדיק - שכן אותיות נו"ן וצד"ק נדרשו בשבת קד, א על 'נאמן' ו'צדיק'.

החתם סופר מבאר באופן מיוחד:

מבואר בדברי הגמ' לקמן פרק הניזקין (נו, א), שהקפדתו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את הבית, והיינו שכאשר מעמידים דברים על דין תורה במוחלט, מגיע חורבן. ומשום שלפעמים צריך לשנות ולא ללכת כפי הדין, כדי לתת קיום לעולם. בעולם השקר צריך לפעמים גמישות מסוימת, בגדר מותר לשנות מפני השלום.

והד' רוחות כאן הן כנגד יצר טוב, יצר רע, צדיק, רשע.

יצר טוב - כנגד רוח דרומית שהיא צד ימין.

יצר רע - כנגד רוח צפונית, צפון בלבו של אדם.

צדיק - כנגד רוח מזרח, כלשון הפסוק "וצדיקים כאור נוגה".

רשע - כנגד רוח מערב, כלשון הפסוק "והרשעים כים נגרש".

ומה שגניבא מנסה ללמד אותם הוא, שלפעמים צריך ללכת בגמישות מסוימת, ולשנות באופנים מסוימים לפי הזמן והמקום, וכל אדם צריך קצת "רוח צפונית" דהיינו יצר הרע. ובלי זה אין קיום לעולם, שכדי לחיות בתוך העולם הזה, צריכים יצר הרע.

על כן הם היו צריכים לקום בפני פלגאה, כדי שלא לגרום ליותר מחלוקת.

ומסיים החת"ס שהנה הפסוק שהובא בגמ' הוא באיוב, דהיינו שזה שהשיב הקב"ה לאיוב שלא הבין מדוע צדיק ורע לו ורשע וטוב לו. והשיב לו הקב"ה "שלאאורה גם במשפטי ה' הישירים מצינו כן שהוא דן לפי הזמן והעת והמקום, לכן צדיק ורע לו ורשע וטוב לו, ולו נתכנו עלילות יתברך ויתעלה, ולפעמים נענש הצדיק על דרך הנסיון להראות העולם צדקו ויושרו, או לנסות אנשי דורו וכדו', וכן ברשע", כלומר העולם אינו דין מוחלט, ויש גמישות מסוימת לפי הזמן והמקום שכן הוא ההנהגה בעולם הזה.

לדעת חכמה

מבחן שבועי בדף היומי

1. מדוע לרב נחמון אפשר לבטל את שלוחי הגט זה שלא בפני זה?
א' מפני שלא תיקנו חכמים שלא לבטל זה שלא בפני זה.
ב' מפני שבכל שליחות של כמה, אין יכולים לכתוב אלא כולם יחד.
ג' מפני שחכמים לא הפקיעו קידושין בגלל שעבר על התקנה.
2. באיזה אופן אין האשה גובה מנכסי יתומים אלא בשבועה, לכולי עלמא?
א' בגרשה.
ב' אף אלמנה משביעים אותה מחוץ לבית דין.
ג' באלמנה שהיבם כתב לה גט.
3. איזה נ"מ מביאה הגמרא לספק האם הל' תיקן פרוזבול לדורו או לכל הדורות?
א' האם צריך לתקן פרוזבול בכל דור מחדש.
ב' האם אפשר לבטלו בבי"ד שאינו גדול בחכמה ובמנין.
ג' האם אפשר לתקן שיוכלו לגבות גם בלי פרוזבול.
4. גר שמת, מזה דין העבדים שלו?
א' י"א שיצאו לחרות, וי"א שכל המחזיק בהם זכה.
ב' י"א שיצאו לחרות, וי"א שבקטנים כל המחזיק זכה.
ג' כל המחזיק בהם זכה, וי"א שהגדולים יצאו לחרות.

שאלה מדברי התוס'

- מדוע תיקנו חכמים זכר לשביעית ולא תיקנו זכר ליובל?
א' מפני שאין רוב הציבור יכולים להמנע מעבודת הקרקע ב' שנים רצופות.
ב' מפני שראו חכמים שתקנת שמיטת הקרקעות לא תתקבל.
ג' מפני שחששו שימנעו את שנות השביעית רק אחרי היובל.
-לענין ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ד"ל-

1. מתי יש קול לביטול גט שלא בפני האשה?
א' כשמבטל בפני שניים.
ב' כשמבטל בפני שלשה.
ג' כשמבטל בפני עשרה.
2. האם להלכה גילוי דעת בגט מועיל או לא?
א' מועיל.
ב' לא מועיל.
ג' לא נפסקה הלכה בגמרא.
3. באיזה אופן צריכים לכתוב בגט כל שם שיש לבעל?
א' כשהוחזק שיש לו שני שמות.
ב' כשיש לו שני שמות עיקריים.
ג' בכל אופן.
4. האם שייך הפרה בנדר שהודר על דעת רבים?
א' מחלוקת.
ב' אין לו הפרה כלל.
ג' לדבר מצוה יש לו הפרה.
5. מהו עניינו של פרוזבול (רש"י)?
א' מסירת מודעה שאינו רוצה ששביעית תשטט את חובו.
ב' שבית דין הם גובים את החוב ולא המלוה.
ג' בקשה מבית דין שיפקידו את נכסי הלזה כדי שיוכל לגבות.
6. מהו הדין שיתומים אינם צריכים פרוזבול (רש"י)?
א' שאין שביעית משמטת חוב אביהם.
ב' שאין שביעית משמטת חוב שלהם.
ג' שאין שביעית מפקיעה את מה שסיכמו לחלוק ביניהם בנכסי המת.
7. מדוע סובר רשב"ג לפי רבא שהפודה עבד כנעני מהשבאי לאחר יאוש, העבד חוזר לרבו ראשון?
א' מפני שיאוש לא קונה.
ב' מפני שפדאו לשם עבדות.
ג' כדי שלא יפיל עצמו לגייסות.
8. האם נכרי יכול לקנות ישראל?
א' יכול לקנותו למעשה ידיו.
ב' יכול לקנות אף גופו.
ג' אינו יכול לקנותו כלל.
9. מדוע לפי רב המקדיש עבדו הוא יוצא לחרות?
א' מפני שכוונתו שיהיה עם קדוש.
ב' מפני שהקדיש מפקיע מידי שעבוד.
ג' מפני שלא שייך שתחול קדושה אלא בישראל גמור.
10. עבד שרבו הקדיש את כל נכסיו, מה דינו?
א' נותן דמי עצמו ויוצא.
ב' אינו יוצא ע"י שנתן דמי עצמו.
ג' מחלוקת.

ניתן לעשות את המבחנים:

בטל: 0737-289-669
במעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת)
במייל: 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:

במייל: 7692282@gmail.com
בפקס: 0799-414-144

בנקודות הפצה להאזנה: 0737-289-669 שלוחה 4

מערכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה

הגרלות בכל שבוע:

פרס ראשון על 500 ש"ח במזומן,

פרס שני זיכוי 400 ש"ח ב'פה נוף',

פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ש"ח ביפה נוף

משנה ברורה סימן קמ"ג סעיף ד'
תחילת דברי הרמ"א - סימן קמ"ו סוף סעיף ב'

נקרעו התפירות שיש בין היריעות שבס"ת, מתי הס"ת נפסל?
א' אם נקרעו רובם.
ב' אם לא נשארו חמש או שש תפירות.
ג' אם לא נשארו שתי תפירות.

מצאו בס"ת דבר שיש בו מחלוקת הפוסקים אם הוא פוסל, האם צריך להוציא אחרת?
א' צריך, ויחזור ויברך.
ב' צריך, אך לא יחזור ויברך מספק.
ג' יש להקל שלא להוציא.

האם מותר לדלוג בקריאת התורה?
א' בענין אחד מותר ובשני עניינים אסור.
ב' אפילו בשני עניינים מותר.
ג' אפילו בענין אחד אסור.

כמה פסוקים היה הקורא קורא למתרגם בכל פעם?
א' כמה שיוכל.
ב' פסוק אחד.
ג' שלשה פסוקים.

באיזה אופן מותר לצאת מבית הכנסת באמצע קריאת התורה?
א' בין גברא לגברא מותר לצורך גדול, ובתנאי שנשארו עשרה וכבר שמע קריאת התורה או שדעתו לחזור מיד.
ב' לצורך גדול מותר אפילו כאשר הספר תורה פתוח.
ג' בין גברא לגברא מותר אפילו אם לא נשארו עשרה.

האם מותר לדבר בקריאת התורה בין גברא לגברא?
א' בדברי תורה מותר, ובשאר דברים אסור.
ב' אסור גם בדברי תורה.
ג' לשון"ע אסור גם בדברי תורה, והב"ח מיקל בדברי תורה.

האם מי שכבר שמע קריאת התורה מותר לו לדבר באמצע הקריאה?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' ראוי להתמיר.

אהבת חסד

מתחילת הפתיחה עד "ואם חברו"

היכן מציונו שהתורה תחילתה גמילות חסדים?
א' שבקריאת העולם שנכתבה בתחילת התורה היא כדי שהנבראים יוכלו לקבל השפעת טובו וחסדו של הקב"ה.
ב' דכתיב "ויבן ד' אלוקים את הצלע ויביאה אל האדם" וכל השרוי בלא אשה שרוי בלא טובה.
ג' דכתיב "ויעש ד' אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם".

מה לומד החפץ חיים ממה שהתורה סיפרה המעשה עם נח ובניו והברכה שבירכם ונתקיימה?
א' שצריך לחפות על קלונו של חברו בכל כוחו.
ב' מעלת הצניעות.
ג' חשיבות מצות כיבוד אב.

ניתן לעשות את המבחנים:

בש"ס: 0737-289-669 | באמצעות "זדים סלא" (כדעת) או בווייל: 7602282@post.tau.ac.il

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:

לד"ר חילי: 7602282@post.tau.ac.il | במס': 0799-414-144 | בפקדונות הפצה: 059-559-559 | דוא"ר: 7602282@post.tau.ac.il
חברות התכנים פתוחה מיום שישו בבוקר עד יום שני כלילה | הערות בכל חיובו
עד 500 ש"ח בחיוב, וכן ויכחי 400 ש"ח ביפה נקי, ושני 10 זכרים ביכחי 120 ש"ח ביפה נקי

ניתן לשמוע שיעורים (בעברית ובאדיש) על פרשיות השבוע, ש"ק ומועדים, סיכומי 7 דפים בשעה בגמרא וביאורי תפילה, שיעורי סיכום על המשנה ברורה וכן שיעורים על בין אדם לחברו ובין המצרים

בטל' 03-6171132

כמו כן ניתן לשמוע שיעורי תמצית שבועיים בטל' 0733-718-246

מבחן 5 כ"ט סיון - ה' תמוז

חפץ חיים
הלכות לשון הרע כל כלל ב'
אהבת חסד
חלק ב' מתחילת פרק ו' - פרק ט' "אין זאת"

אהבת חסד

לגבי מה מחשיבים לאדם את כל התוצאות העקיפות שנגרמו ממעשיו?
א' רק לגבי עונשי שמים כשגרם דבר רע לחבירו.
ב' רק לגבי השכר כשעשה טובה ונגרם מזה דברים טובים גם לאחרים.
ג' גם לגבי עונשי שמים וגם לגבי השכר, ומידה טובה מרובה.

מה זוכה מי שדואג שתלמיד חכם יוכל להתפרנס?
א' לשבת בישיבה של מעלה בין החכמים.
ב' מעלה עליו הכתוב כאילו מידבק בשכינה.
ג' שתי התשובות נכונות.

מה קורה לממון מי שאינו עושה צדקה וחסד כפי יכולתו?
א' כיון שהוא עושה מעט צדקה וחסד, אין עליו שום תביעה.
ב' כל ממון עולול להיות כלה בגלל זה.
ג' מפסיד רק את אותו ממון שהיה יכול לתת ולא נתן.

מדוע יש טענה על עמון ומזאב שלא קידמו את ישראל בלחם ומים, למרות שהיה לישראל מן ובאר ושליז?
א' משום שעמון ומזאב לא ידעו מזה.
ב' משום שאם היו נותנים להם לחם ומים לא היו נצרכים לנס.
ג' משום שדרך ארץ לקבל את הבא מן הדרך במאכל ומשתה.

מהו הסימן יה"י פצ"ע עצ"ל לסיבות אלו המתפרים מעשית חסד?
א' יראה, העלם ידיעה, פטור, צר עין, עצל.
ב' ידיעת החיוב, יראה ופחד, צר עין, עצלות, לימוד.
ג' יראה, השם יעזור, פטור, צר עין, עצלות.

מי שאינו רוצה להלוות שמא הלואה לא יחזיר, האם זה פוטר אותו ממצות הלואה?
א' אם הסכום הוא קטן שחייבים לתת אותו מדין צדקה או מדין והחזקת בו חייב להלוות.
ב' אם הלואה מוכן לתת משכון חייב להלוות.
ג' שתי התשובות נכונות.

מי מריח יותר מההלואה, המקבל או הנותן?
א' המקבל.
ב' הנותן.
ג' הכל לפי הענין.

חפץ חיים

מדוע דבר שאינו גנאי גמור מותר לאומרו בפני שלשה?
א' מפני שהוא יזהר לומר בצורה שלא יהיה נשמע ממנה גנאי.
ב' מפני שחבירו ודאי ישמע את הדבר ויוכל לתרץ את מעשיו לצד הטוב.
ג' שתי התשובות נכונות.

אלו תנאים נצרכים כדי להתיר לספר דבר שכבר נתפרסם בפני שלשה, לדעת המתירים?
א' שידוע בעצמו שהדבר נאמר בפני שלשה, ואין חשש שהשומע יאמין ויוסיף על הסיפור, ודווקא באותה עיר.
ב' דווקא כשאין סיבה לומר שאחד מהשלשה לא יספר (כגון שהוא קרובו), וכן אם הזהיר אחד מהם שלא לגלות אסור.
ג' שתי התשובות נכונות.

שנים שסיפרו דבר בפני שניים, האם שייך בזה ההיתר של באפי תלתא?
א' כן.
ב' לא.
ג' מחלוקת.

מדוע יש להתרחק מלסמוך למעשה על השיטה המקילה בדבר שנתפרסם בפני שלשה?
א' מפני שכמעט אין מציאות שיהיו כל הפרטים הנצרכים להתיר.
ב' מפני שלדעת הרבה פוסקים אין מקום לקולא זו.
ג' שתי התשובות נכונות.

באר מים חיים

האם מותר לומר לחבירו שפלוגי דיבר עליו רע, אם היה מוכן לומר זאת בפניו, או אם אומר זאת באפי תלתא?
א' תלוי במחלוקת לענין לשון הרע באפי תלתא.
ב' אסור לכל השיטות.
ג' מותר לכל השיטות.

לשון הרע שנאמר באפי תלתא, האם מותר להאמין לזה?
א' כן.
ב' לא, ומותר רק לחוש.
ג' אסור אפילו לחוש.

האם מותר לספר לשון הרע שכבר נתפרסם בפני שלשה, בעיר גדולה, לדעת המתירים?
א' אסור, אא"כ זה דבר המרעיש את אזני הבריות.
ב' אסור בכל אופן.
ג' באותה העיר לעולם מותר, ובעיר אחרת מותר רק בדבר המרעיש אזני הבריות.

המגלה סוד מסחרי באפי תלתא, האם מותר לספר זאת הלאה כשכוונתו לפרסם את הדבר?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' מותר, ובלבד שלא יעשה לזה פרסום גדול.

בירור הלכה

בירורי הלכה
אקטואליים
מתוך הסוגיות
והפוסקים

הנידון - א' אנשים רבים מזמינים סחורה מסין מ"אלי אקספרס" וכד', בד"כ הסחורה מגיעה בספינה, ומשך ההפלגה הוא יותר משבוע והספינה מפליגה בשבת. האם יהיה בזה איסור "אמירה לעכו"ם", "והנאה ממעשה עכו"ם" ויצטרכו להימנע משימוש 24 שעות בכדי שיעשו. (הזמנות "מנקסט" מגיעות בד"כ במטוס, ולכן אין הכרח שבמשלוח יהיה חילול שבת, ומוותר).

ב' יבואן המזמין מסין סחורה בכמות גדולה הממלאת ספינה שלמה, האם יהיה בזה איסור "אמירה לעכו"ם", "והנאה ממעשה עכו"ם" ויצטרכו להימנע משימוש 24 שעות בכדי שיעשו.

לא מצאתי שדיברו מזה פוסקי זמנינו, ונראה לדון בע"ה בכמה הלכות של אמירה לעכו"ם, ובהלכות של הפלגה סמוך לשבת, ולענ"ד יש בזה כמה היתרים.

עד 21 יום ויש אפשרות לבצע את ההובלה גם ללא השבת, ואדרבא, הישראל מעדיף שבשבת הספינה תשבות או תיכנס לנמל בדרך, א"כ מה שהגוי ממשיך להפליג בשבת הוא מחמת דאין רצונו להתעכב, ואדעתיה דנפשיה קעביד, ויהיה מותר.

אולם אכתי יש לדון ממה שהבאנו לעיל דמבואר בט"ז סימן רמד דבגוונא שקצב עם הגוי זמן שא"א לו לגמור בזמן שהתחייב לולי שיעבוד בשבת, דל"מ מה שיכול לעבוד בלילות, דהיות ואי"ז הדרך לעבוד בלילה, הרי"ז נחשב שהישראל אמר לו לעבוד בשבת.

ולפי"ז בנידון דידן אפשר שאף שרוב החובל יכול לשבות או להכנס לנמל בשבת זה לא יעזור, דכיון דהדרך להפליג ברצף והרי"ז נחשב שהישראל אמר לו לעבוד בשבת.

אולם נראה לחלק דמשנת' דל"מ זה שיכול לעבוד בלילות, הוא רק משום שהישראל קצב עם הגוי זמן וא"א לו לגמור בזמן שהתחייב לולי שיעבוד בשבת, בזה ל"מ מה שיכול להוסיף לעבוד בלילות, לכן נחשב כאמר לו לעבוד בשבת,

משא"כ בנידון דידן בהסכם בניהם אין זמן קרוב שחובה עליו לחלל שבת, דמצד הזמנה יש לגוי עוד זמן רב, ואדרבא יכול הגוי להתעכב ולנוח, ומה שהגוי בוחר להפליג בשבת, אי"ז אלא מחמת רצון הגוי, ויהיה מותר.

עוד היה מקום לדון, דהרי לענין כדי שיעשו דנו הפוסקים האם צריך לחכות רק הזמן שהלך בפועל ביום, או גם את הלילה שהגוי לא הלך בו, ע' במ"ב סימן שכה ס"ק מ' דבדאורייתא הכריע להחמיר.

ולכאורה מבואר שלענין כדי שיעשו דנים לפי הרגילות, ול"א דכיון שיכל הגוי ללכת בלילה סגי בזה. ולכאורה אף בנידון דידן כיון דאין רגילות לעצור ההפלגה בשבת נימא דמה שמפליג הוא מחמת הישראל.

אולם נראה לחלק דלענין הדין של "כדי שיעשו" שהשאלה כמה נהנה, דנים כפי הרגילות. משא"כ לענין הנידון האם מה שהפליג בשבת נחשב מחמת הישראל אין ראיה כלל, דהכא מה שהפליג הוא מחמת רצונו להזדרז.

מבואר בשו"ע סימן רמז א' דישראל ששכר גוי בקבלנות וקצץ איתו אין בזה איסור, אולם באופן שאמר לגוי שילך עבורו בשבת אסור.

וכתב המג"א ס"ק ב' הובא במ"ב ס"ק ד', דאף אם לא אמר לגוי שילך עבורו בשבת, אלא אמר לו שצריך שיבצע את השליחות עד יום ראשון או שני, וידוע שא"א לו לבצע את השליחות אלא אם ילך בשבת, אסור אף בקבלן וקצץ, דהוה כאלו א"ל להדיא שילך בשבת. וכ"כ המ"ב סימן רנב ס"ק ט"ז דאם אמר לכובס שצריך את בגדו במוצא"ש וא"א לכובס לגמור אלא אם יעבוד בשבת הרי הוא כאומר לו שיעשה לו בשבת וה"ה כשלוחו ואסור.

עוד חידוש מבואר בסימן רמד במ"ב ס"ק כד בשם הט"ז, דאף אם לא אמר לגוי להדיא שצריך את העבודה מיד אחרי שבת, אלא אפי' אם העבודה היא לזמן מרובה, מ"מ כל שא"א לגוי להספיק לעשות את המלאכה ללא שיעבוד בשבת, חשיב כאלו אמר לו לעבוד בשבת ואסור. והוסיף שם עוד דאף אם הגוי יאנוס עצמו וישב בלילה ויוכל לגמור בחול, אעפ"כ הוי זה כמצוה לו לעשות בשבת, ואסור.

מבואר דאף אם הישראל לא אמר להדיא לגוי שיעשה בשבת, ואף שלא אמר לגוי שהוא צריך את העבודה מיד לאחר השבת, כל שא"א לגוי להספיק לעשות את המלאכה ללא שיעבוד בשבת, חשיב כאלו אמר לו לעבוד בשבת ואסור.

ומאידך מבואר בכמה מקומות במ"ב, (וכ"כ בסימן רמז ס"ק ג') דבאופן שהישראל לא קצב עם הגוי זמן לסיום העבודה, אף שהגוי אומר מעצמו שילך בשבת מותר, דהגוי אדעתיה דנפשיה קעביד.

בנידון דידן יש לדון, היות וההפלגה אורכת יותר משבוע והרגילות להפליג גם בשבת, האם הרי"ז כאילו אמר לגוי לעבוד בשבת, ויהיה אסור. או מה שהגוי ממשיך להפליג בשבת הוא אדעתיה דנפשיה ויהיה מותר.

ונראה דהגוי שמפליג בשבת הוא אדעתיה דנפשיה, דהרי הישראל שהזמין את הסחורה לא קצב עם המוכר ועם בעל הספינה שיביאו לו מיד אחר השבת, ומבחינת לוח הזמנים ההסכם היה שהמוצר יגיע

עלה בידינו שמצד דיני אמירה והנאה מעכ"ם אין לנו ראייה לאסור בנידון דידן.

דברי הרמב"ן באיסור הפלגה בספינה קודם

השבת

נראה דיש ללמוד לנידון דידן מדברי הרמב"ן לענין הפלגה ע"י גוי סמוך לשבת. ידוע שבדין זה נאמרו כמה דעות בראשונים מהו האיסור להפליג ע"י גוי סמוך לשבת, וברמב"ן מבואר שאסור להפליג קודם השבת דנראה כמו שמתנה עם הגוי לחלל שבת משום דהספנים קושרים את החבלים בספינה. (מבואר ברמב"ן דספינה של רוב גויים מותר להפליג, והנידון הוא רק בספינה שרוב יהודים).

לכאורה מבואר ברמב"ן דספינה שרובה ישראל אסור להפליג סמוך לשבת אף שצוות הספינה גויים.

בדברי הרמב"ן יש לברר א' מהו האיסור לפני הרמב"ן האם הוא איסור אמירה לעכו"ם או הנאה ממעשה הגוי. ב' האם הרמב"ן אסר מדינא. ג' מדוע התירו לדבר מצוה, והתירו קודם ג' ימים, ד' מדוע שאר הראשונים לא אסרו מטעמו של הרמב"ן, ה' האם להלכה חוששים לטעמו של הרמב"ן.

באמת בשו"ע לא הביא להלכה את דברי הרמב"ן, והביא להלכה את דעת הר"ף והרמב"ם דהאיסור משום עונג שבת, וכן את דברי הבעה"מ דהאיסור משום דמכניס עצמו לאונס, והביא את דעת הראשונים שהאיסור משום תחומין.

בעולת שבת סימן רמח א' כתב דהשו"ע לא פסק את דעת הרמב"ן להלכה, ובהביא הע"ש ראייה דהרי השו"ע כתב להתיר בנהרות שיש בעמקם עשרה טפחים, ולדעת הרמב"ן היה לו לאסור, ע"כ דלא חשש לדעת הרמב"ן.

לדעת העו"ש עולה דבנידון דידן יהיה מותר בכ"ג, דלהלכה לא חששו לדעת הרמב"ן ובהפלגה עם גוי אפי' סמוך לשבת אין חשש של אמירה והנאה מעכו"ם.

אולם בגר"ז ובפרמ"ג ובתוס"ש שם הביאו להלכה את דברי הרמב"ן דאין להפליג בספינה קודם השבת אף שמפליגה ע"י צוות גויים כיון שהם עושים חילול שבת עבור ישראל, ושמפליג ג' ימים קודם השבת מותר.

וע"פ דבריהם יש לדון א' האם בנידון דידן שייך איסור זה. ב' האם בנידון דידן כשהפלגה מתחילה ג' ימים קודם השבת יהיה מותר.

יתבאר דלרמב"ן החשש כאן אינו מצד "איסור אמירה לעכו"ם", אלא מצד "הנאה ממעשה הגוי".

בדברי הגר"ז בדעת הרמב"ן עולה דהנושא כאן אינו מצד "אמירה לעכו"ם" אלא מצד "הנאה ממעשה הגוי".

בגר"ז סימן רמח סעיף ו האריך בביאור דעת הרמב"ן וביא תחילה את דבריו, (ז"ל הגר"ז "ואפילו אם ידוע לו שלא יצטרך לחלל השבת כלל שהנכרים עושים הכל מכל מקום אם עיקר ההליכה של הספינה הוא בשביל ישראל כגון שרובה ישראל אסור ליכנס בתוך ג' ימים שלפני השבת אפילו אם היא מהלכת למעלה מ' טפחים לפי שמה שהנכרים עוסקים בהולכת הספינה בשבת יש בזה איסור גמור (אף על פי שהם עוסקים מעצמם בלא אמירת ישראל, והם מתכוונים לטובתם לקבל השכר שקצצו להם בעד שיוליכו אותם למחוז חפצם והרי הם קבלנים לכך ומותר להניח לקבלן שיעשה מלאכתו בשבת מכל מקום כאן) שהישראל נהנה בשבת עצמה מגוף המלאכה שעושה הנכרי בשבילו בשבת (הרי כל המלאכה נקראת על שם הישראל שאף על פי שהנכרי מתכוין כדי שיגיע לו טובה מזה מכל מקום כיון שעכשיו בשעת עשיית המלאכה יש לישראל הנאה ממנה הרי היא נעשית בשבילו יותר מבשביל הנכרי שהנכרי

ג"כ מתכוין בשביל ישראל אלא שעושה כן בעד השכר שיתן לו, ואינו דומה לקבלן המתקן כלים לישראל בשבת שאין הישראל נהנה בשבת עצמה מגוף מלאכה זו אלא לאחר השבת כשיגמרם וישתמש בהם) ולפיכך אין היתר לעולם לילך בשבת בספינה מהלכת בשביל ישראל, אלא שמפני הסכנה מותר הוא כיון שכבר נכנסו לתוכה ואם לא ילכו בשבת יסתכנו א"כ אין ליכנס לתוכה אלא קודם ג' ימים שלפני השבת מטעם שנתבאר".

מבואר בדברי הגר"ז א' דאף שהשו"ע לא הביא את הרמב"ן, מ"מ להלכה יש להחמיר את הרמב"ן. ב' מבואר דהנידון בזה הוא מצד איסור "הנאה ממעשה הגוי", ולא מצד "אמירה לעכו"ם. ג' מבואר דאין בזה היתר של קבלן, וקצץ, היותו שהישראל נהנה בשבת עצמה מגוף המלאכה שעושה הנכרי בשבילו בשבת, (וה"ה כמדליק נר עבור ישראל דאסור בכ"ג). ד' מבואר דההיתר של ג' ימים קודם השבת הוא ע"ד הבעה"מ דהיות ונכנסו בהיתר וכעת הם אנוסים, מותר.

הביאור מדוע אין בזה "איסור אמירה", נראה בגר"ז דהיות והישראל לא ביקש מהם לעשות עבורו וזה מלאכתו, והם עושים עבור כולם, לכן אין בזה אמירה. ובפרט שהוא לא אומר להם לעשות פעולה בשבת אלא שמהות וצורת העבודה שבסתמא תעשה גם בשבת. (ועוד הרי לא אמר לו ליועץ בשבת אפשר דהר"ז מוגדר כרמז בחול דמותר).

הבנת הגר"ז בדעת הרמב"ן בהיתר של ג' ימים

קודם השבת

לכאורה יל"ע מה שייך להתיר ג' ימים קודם השבת מפני דמותר להכניס עצמו לאונס וכעת הוא אנוס, הרי איסור אמירה לעכו"ם הוא גם שאומר לגוי בתחילת השבוע.

ולמשנת' דכל הנידון בזה הוא לא מצד "איסור מצד אמירה", אלא מצד "איסור הנאה", מבואר ההיתר דכיון דכל האיסור הוא ההנאה בשבת בהפלגה, כיון דנכנס בהיתר וכעת הוא אנוס מותר.

בדברי המאירי נראה כדברי הגר"ז דהיתר של ג' ימים הוא כיון שנכנס בהיתר וכעת הוא אנוס.

(ז"ל המאירי שבת דף יט "וגדולי הדורות שלפנינו פירשוהו בהספינה של גוים ורוב ההולכים בה ישראל וכל שלשה ימים הם נקראים ערב שבת ושמונו עליהם וצריך ליתן לב עליו שלא יבאו לעשות מלאכה בשבת בשבילם, הא קודם שלשה אין ליתן לבו על השבת ואחר שהם לשם הם מוכרחים למלאכה שאין הגוי מאמינם לשבות בים ולהמתין רוח רעה לרעתם וכן אין צריכים להכריחו על כך אפי' היה בידם כן שהרי הרוח מצויה בים בלבבל והרי הוא מקום סכנה ומותר").

יתבאר דלרמב"ן אי"ז אסור מדינא משום

"הנאה ממעשה הגוי", אלא משום דכאילו

עושה הגוי בשליחותו

נראה בלשונות הראשונים ובדברי הב"י בדעת הרמב"ן, דאין בזה איסור מדינא משום אמירה לעכו"ם ולא משום הנאה ממעשה עכו"ם, אלא הוא רק חומרא מפני שנראה כאילו ישראל מצוה לו לעשות, וכאילו עושה בשליחותו.

(ז"ל הריטב"א שבת יט "והנכון והעיקר בזה מה שפי' רבינו הגדול ז"ל דמתני' בספינה שרו בה ישראל או מחצה על מחצה, ויש במלחות הספינה כמה מלאכות של תורה, קושר ומתיר וכיוצא בו וכמה איסורין דרבנן, וכשנכנס שם בע"ש אף על פי שקבלנות היא מכל מקום נראית כאילו ישראל מצוה לו לעשות, וכאילו עושה בשליחותו כיון שישאל שם, ונראה כעושה מלאכת קבלנות בביתו של ישראל שהוא אסור, אבל ברביעי ובחמישי דלא מינכרא מילתא בשבת עשאוהו כאילו הוא קבלת בנין חוץ לתחום שהוא מותר, ומזה הטעם התירוהו לדבר מצוה... כי טעם האיסור מפני שנראה כאילו עשה גוי בשביל ישראל").

וכ"כ ר' ירוחם בדעת הרמב"ן הביאו הב"י סימן רמ"ח, (ז"ל רבינו ירוחם בח"ח נ' י"ב "מפני שנראה כמי שמתנה עם הגוי לחלל שבת דהא ממוטל לה לספינה וקושרים בה כמה קשרים בפרסת הקלע, ודוקא כשהספינה לא היתה הולכת לולי

ישראל, וברביעי ובחמישי מותר דגוי במלאכתו הוא עוסק ואינו נראה כשלוחו של ישראל דקבלנות הוא עושה".

התבאר בראשונים ובב"י, דההפלגה בשבת עם הגוי אינה אסורה מדינא, אלא משום דנראה שהגוי עושה בשליחותו.

הביאור בזה, דבאמת עיקר מה שהגוי ממשיך להפליג הוא לצורכו, ולכן מדינא מותר. (ואי"ז דומה לגוי שהדליק עבור ישראל דמבואר בסימן רעו דאסור, דכבר ביאר המ"ב סימן רנב ס"ק כז דבנר הגוי עושה רק כדי שהישראל יחנה ולכן אסור).

ובזה יתבאר נמי מדוע כתבו הראשונים טעמים אחרים ולא חששו לטעמו של הרמב"ן, כיון דאי"ז חשש מעיקר הדין אלא רק דנראה כאלו הגוי עושה בשליחותו, לא חששו לזה הראשונים.

ואף בדברי הגר"ז בדעת הרמב"ן ע"כ צ"ל כמו שנראה בראשונים ובב"י דאי"ז אסור מדינא אלא משום דנראה שהגוי עושה עבורו.

בראשונים עולה עוד ההבנה בדעת הרמב"ן

בהיתר של ג' ימים קודם השבת

מבואר בראשונים ובב"י דהיתר של ג' ימים קודם בשבת לדעת הרמב"ן הוא, היות ומדינא מותר וכל האיסור הוא רק מפני דנראה שעושה עבורו, לכן כשנכנס לספינה ג' ימים קודם השבת אי"ז נראה שהגוי עושה עבור ישראל ומותר.

העולה מדברי הראשונים והב"י בדעת הרמב"ן - דמדינא בהפלגה עם גוי בשבת, אין איסור "אמירה לעכו"ם" דהישראל לא אומר לו שיעשה לו בשבת, וגם הישראל לא קצב איתו זמן שהוא מוכרח לעשות דווקא בשבת. אלא שהמציאות שהפלגה לוקחת יותר משבוע, והרגילות להפליג אף בשבת ואין רגילות הספנים לעצור את ההפלגה בשבת.

התבאר דגם אין בזה מדינא איסור מחמת "הנאה ממעשה הגוי" כיון דהוא בקבלנות וקציצה, ואף שקבלנות וקציצה ל"מ כשהישראל נהנה ממעשה הגוי בשבת כגון בהדלקת נר, מ"מ בהפלגה מה שהגוי ממשיך להפליג בשבת הוא בעיקר עבור עצמו, לכן אי"ז אסור מדינא, וכל האיסור הוא מחמת שנראה שהגוי עושה עבור הישראל, ולכן אסור רק ג' ימים קודם השבת, והתירו כשיצא קודם ג' ימים.

למשנת' אם ההפלגה היא סמוך לשבת יהיה אסור מחמת שנראה שהגוי עושה עבור הישראל, (ומדינא אין בזה איסור אמירה לעכו"ם והנאה ממעשה עכו"ם). ולהלן יתבאר דבנידון דידן בהזמנת סחורה מחו"ל מותר מכמה טעמים.

אכתי יש לדון האם בנידון דידן שייך ההיתר

אם ההפלגה תהיה ג' ימים קודם השבת

להבנת המאירי והגר"ז בנידון דידן לכאורה בפשטות היה נראה דאם מבצע את הזמנה מחו"ל קודם ג' ימים יהיה מותר אף שמפלגים גם בשבת.

אולם אפשר דאי"ז דומה למפליג בספינה קודם ג' ימים, דווקא במפליג בספינה כיון דנכנס בהיתר וכעת הוא אנוס, מותר. משא"כ במזמין סחורה שהנידון הוא כעת שמקבל את הסחורה, וכעת אין לו אנוס, אפשר שלדבריהם יצטרך לחכות 24 שעות כדי זמן ההפלגה בשבת "כדי שיעשו".

להבנה הראשונים והב"י בנידון דידן אם מבצע את הזמנה מחו"ל קודם ג' ימים יהיה מותר אף שההפלגה תהיה גם שבת.

ונראה דאפי' אם הישראל ביצע את ההזמנה סמוך לשבת יהיה מותר, היות ולפי סדר העבודה פעמים אף שהזמינו סמוך לשבת, ההפלגה יוצאת רק בתחילת שבוע, דההזמנה סמוך לשבת לא מחייבת כלל שההפלגה תהיה סמוך לשבת, דהם מתחייבים למזמין שההזמנה תגיע רק אחרי 21 יום, והם מבצעים את ההזמנה והמשלוח לפי סדר שנה להם, לכן אף אם בפועל יתחילו את ההפלגה סמוך לשבת יהיה מותר, דמה שכעת התחילו סמוך לשבת הוא רק מחמת שנה להם.

דברי הברכ"י מדוע התירו ג' ימים קודם השבת,

ונפק"מ בנידון דידן

בברכי יוסף סימן רמח כתב טעם נוסף מדוע לפי הרמב"ן מותר להפליג ג' ימים קודם השבת, וז"ל ולי ההדיט אפשר לתרץ דהכא בהפלטת הספינה אף אי מפליג ביום ג' יבא לחילול שבת, **אלא דלא גזרו משום צורך העולם**, רק גזרו מקמי שבתא".

מבואר בדבריו שהתירו ג' ימים קודם השבת מחמת צורך העולם. ולדבריו בנידון דידן בהזמנת סחורה, יל"ע האם שייך היתר זה. וצ"ע.

דברי הפרמ"ג

בפרמ"ג רמ"ח מש"ז ה' כתב דאף שהשו"ע לא הזכיר את הרמב"ן, מ"מ כתב הפרמ"ג דיש לאסור, דהגוי עושה עבור הישראל והישראל מקפיד שיסע גם בשבת. וקצת נראה מדברי הפרמ"ג דהוא אסור מדינא.

(ז"ל הפרמ"ג משבצות זהב סימן רמח ס"ק ה' ובושו"ע השמיט טעם ר"י, דקודם שבת לא אסרו משום שט. וגם טעם הרמב"ן השמיט. רק הזכיר ג' טעמים, "עונג" בסעיף ב', ותחומין [שם] וחילול שבת [בסעיף ד]. והנה אם ספינה של ישראל ידועה ועכו"ם עושה מלאכה דאורייתא בשבת בקשירת הקלע וקושר לנמל בשבת, במקום פרסום שבאין אצל עיר שיהודים דרים שם צ"ע, עיין סימן (רמ"ג) [רמז] במ"א [ס"ק] י"ג וט"ז [ס"ק] וי"ו. ואף בספינה של עכו"ם ומוליך בשבת ועושה גם כן מלאכות דאורייתא, אף בקיבולת, איני יודע טעם היתר, דהישראל מקפיד שילך בשבת על זמן ידוע לבוא ליריד וכדומה. וגם כשקנה שביתה הוה כביתו לקולא, כל שכן דליהוי לחומרא אומנן בביתו של ישראל ואסור בתלוש").

ודבריו צ"ע, דאם הוא אסור מדינא מדוע הראשונים חלקו על הרמב"ן ולא אסרו מטעמו, ועוד אם הוא מדינא מדוע מבואר בגמ' דמותר ג' ימים קודם השבת, וצ"ע.

נראה דכוונת הפרמ"ג במש"כ דאסור מדינא, הוא באופן שהישראל מקפיד שיסע גם בשבת דרוצה להגיע ליריד בזמן, (כן הוא לשון בפרמ"ג), ולכן אף שהוא בקבלנות וקצין, אסור היות והישראל רוצה ונהנה בשבת. אולם בנידון דידן הרי הישראל לא ממנה ואדרבא מעדיף שהספינה לא תפליג בשבת, לכן אף לפרמ"ג אפשר דיהיה מותר.

באופן שרוב הסחורה בספינה של גויים

מבואר ברמב"ן שברוב עכו"ם מותר, דעשיית הגוי נחשבת עבור הגויים.

(והיה מקום לדון, דמבואר בסימן רעו במ"ב ס"ק י"ז בשם המג"א דאף שיש רוב עכו"ם דמותר, מ"מ אם שהגוי עושה גם עבור ישראל אסור, ובבה"ל שם האריך בזה וכתב דהוא מח' ראשונים, והסיק דלהלכה המיקל אין למחות בידו. ולפי"ז בנידון דידן היה מקום להחמיר. אולם היות ומפורש ברמב"ן דמותר, ע"כ מבואר דבספינה הדין שונה, וכמשנת' דמבואר ברמב"ן דאי"ז אסור מדינא, דבהפלגה עיקר מה שהגוי ממשיך להפליג בשבת הוא לצורכו. או דרך שאומר להדיא שעושה עבור הישראל הבה"ל דן לאסור, אבל כשיש הרבה אנשים תמיד נחשב שעושה עבור הרוב. ודלא כמש"כ באורחות שבת פ' כג' הערה צז, ודבריהם צ"ע).

בד"כ משלוח בספינה מחו"ל למדינת ישראל הוא רובו עבור גויים, דידוע שהספינות מכילות הרבה קונטיינרים עם אלפי פריטים ובכה"ג וודאי מותר.

באופן שיש מיעוט גויים והספינה הייתה

מפליגה מחמת מיעוט הגויים

בר' ירוחם מבואר עוד חידוש - שכל האיסור הוא דוקא כשהספינה לא היתה הולכת לולי ישראל. משמע דאם בספינה יש עוד נוסעים שמחמתם היה הספינה מפליגה יהיה מותר דאי"ז נחשב שמתנה עם הגוי לחלל שבת, (ז"ל ר' ירוחם "דוקא כשהספינה לא היתה הולכת לולי ישראל").

וכן מבואר בעולת שבת דבספינות גדולות שהיו מפליגות גם לולי ישראל מותר. (ז"ל נ"ל לפי טעם של הרמב"ן אין לאסור אלא דוקא דבלא ישראל לא היתה ספינה מהלכת, אבל בספינות גדולות דבלאו הכי הולכים בים אין חשש טעם לאסור לדעתו").

וכן מבואר בכלכלת השבת דספינה שיש בה מיעוט גויים, מותר להפליג בשבת, היות ובעלי הספינה היו מפליגים בספינה גם עבור המיעוט הגויים.

(ואף שמבואר בשו"ע סימן רעו שגוי שעשה במקום שיש רוב ישראל אסור אף שיש מיעוט גויים, מ"מ כמשנת' היות ובספינה אי"ז אסור מדינא, אלא מפני דנראה שהגוי עושה בשבילו, לכן אם היה עושה עבור מיעוט הגויים הר"ז מותר).

עולה היתר נוסף, דאם יש הזמנה אפי של מיעוט גוים היות והם חייבים לבצע עבורם את ההפלגה נראה דיהיה מותר

היתר זה שייך ברוב המקרים דבזמנינו הספינות מביאות כמות גדולה של קונטיינרים ובד"כ הם עושים חלוקה בכמה נמלים בדרך וכמעט תמיד יש בספינה לכה"פ מיעוט סחורה עבור גויים והם חייבים לבצע עבורם את ההפלגה. ואף אם מבאים רק לא"י, מ"מ בא"י יש גם הרבה גויים שמזמנים סחורה.

אולם אם יבואן יהודי מביא כמות של קונטיינרים שממלאת ספינה שלמה לא יהיה היתר זה, (אולם יהיה שייך ההיתרים האחרים).

היתר של אמירה לאמירה

בנידון דידן שמזמין מוצרים מחו"ל המזמין מבצע את ההזמנה מול החברה בחו"ל, והחברה משתמשת בחברה של הובלה ימית לשנע את המוצר למזמין, והמזמין לא מדבר כלל עם חברת ההובלה הימית. יש לדון מצד "אמירה לאמירה".

כידוע נח' האחרונים האם "באמירה לאמירה" מותר. דהח"י ס' נג' כתב דאין בזה איסור, ומאידך העבודת הגרשוני כתב דאסור. ובמ"ב סימן ש"ז ס"ק כ"ד הביא מח' זו והביא בשם הגר"ש קלוגר בספר החיים דבמקום הפסד גדול יש לסמוך על המקל"ן. וגם בשו"ת חת"ס חו"מ קפה כתב להקל בהפסד מרובה.

ובחת"ס נראה דאם הגוי השני לא עושה אלא עבור המשלוח הגוי ולא עושה עבור ישראל, מותר אף בהנאה, ובשו"ת שכר שכיר ס' עז בת' למהרש"ם כתב שבכ"ג מותר בהנאה.

ובשו"ת חת"ס או"ח ס' כתב עוד, דבאמירה לאמירה בחול מותר אף בלא הפסד, ובאמת בבה"ל סימן ש"ז ד"ה "ואפילו" הביא את דברי החת"ס וכתב שהוא חידוש דבת' הרשב"א מוכח להיפוך, ויש שישבו ק' הבה"ל דאין לזה סתירה מדברי הרשב"א. (דהרשב"א דיבר שצוה הישראל לגוי לשכור בשבת, אולם בגוונא שלא אמר לגוי שישכור בשבת והגוי שכר בשבת מותר, ואכ"מ).

עולה "דאמירה לאמירה" בפרט בחול יש מקום גדול להקל לענין אמירה והנאה.

סיכום קצר -

הזמנות "מנקסט" מגיעות בד"כ במטוס, ואין הכרח שבמשלוח יהיה חילול שבת, ומותר.

בהזמנות מ"אלי אקספרס" פעמים (שאין מספיק הזמנות או משיקולים אחרים) מבאים את הסחורה במטוס, ובזה אף שהביאו בספינה בשבת יהיה מותר, היות ומה שהביאו בספינה בשבת אי"ז אלא מחמת נוחותא שלהם.

עיקר הנידון הוא באופן שוודאי יגיע בספינה שתפליג בשבת, כגון יבואן המזמין סחורה בכמות גדולה הממלאת ספינה שלמה וזמן ההפלגה אורך כמה שבועות,

והתבארו בזה כמה היתרים.

היתר א' - היות ובזמנינו יש אפשרות להיכנס לנמל בדרך או להשבית את האוניה בשבת, לכן מה שהגוי ממשיך להפליג בשבת הוא רק מחמת עצמו, דהישראל רוצה שבשבת לא יסע, והישראל לא קצב איתו שיביא לו מיד אחר השבת, דההסכם היה 21 יום, לכן מותר. (והתבאר דבזמננו שהיה סכנה לעצור בשבת, לדעת הרמב"ן אם ההפלגה סמוך לשבת אסור מפני דנראה כשלוחו. והתבאר דלהלכה כתב העולת שבת דאף סמוך לשבת מותר דלא חששו לרמב"ן. ומאידך הפרמ"ג והגר"ז הביאו את הרמב"ן דסמוך לשבת אסור, ולכ"ע אם ההפלגה ג' ימים קודם מותר. ומ"מ בזמנינו שאפשר לעצור בשבת בכ"ג מותר).

היתר ב' - למשנת' דבהפלגה עם גוי מדינא אין בזה "אמירה לעכו"ם", ואין בזה מדינא "הנאה ממעשה הגוי", וכל האיסור סמוך לשבת הוא מחמת שנראה כאומר לגוי לעשות עבורו בשבת. לכן כשהספינה מפליגה ג' ימים קודם שבת מותר.

והתבאר עוד, דאפי' אם הישראל ביצע את ההזמנה סמוך לשבת, יהיה מותר, היות ומצד ההסכם בניהם הזמנה סמוך לשבת לא מחייבת כלל שההפלגה תהיה סמוך לשבת דהם מבצעים את ההזמנה והמשלוח לפי סדר שנח להם, לכן מה שהפליגו סמוך לשבת הוא מחמת רצונם אי"ז נראה כאומר לגוי לעשות עבורו בשבת, מותר.

היתר ג' - אם רוב הסחורה בספינה של גויים מותר. ונראה דהמשלוח בספינה מסין לישראל בד"כ רוב הסחורה של גויים, דידוע שהספינות מכילות הרבה קונטיינרים עם אלפי פריטים, ובד"כ בהפלגה מסין לישראל הספינה לוקחת סחורות לכמה מדינות באזור, ואף במדינת ישראל יש הרבה גויים שמזמנים סחורה.

היתר ד' - גם אם בהזמנה יש מיעוט גוים מותר, כיון דע"פ ההסכם הם חייבים לבצע עבורם את ההפלגה נראה דיהיה מותר, כמשנת' בריב"ש ובע"ש ובכלכלת השבת.

היתר ה' - הישראל מבצע את ההזמנה מול החברה בחו"ל, והחברה משתמשת בחברה של הובלה ימית לשנע את המוצר למזמין, והמזמין לא דיבר כלל עם חברת ההובלה הימית, והרי"ז "אמירה לאמירה" והתבאר דנח' בזה הפוסקים, והתבאר דהכא היות וזה "אמירה לאמירה" ביום חול יהיה מותר.

(יש לדון היות והסחורה מתעכבת הרבה במכס ובנמל, אפשר שיש בזה כדי שיעשו, ומאידך אפשר דאכתי צריך לחכות כדי שיעשו דס"ס הרויח יום, ויל"ע בזה).

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

עניינו של חודש תמוז

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ע

בחודש תמוז עלינו לחזור לעיקר ששתל אברהם ולהיות בני אברהם באמת

בדברי הרמב"ם נרמז עומק עניין חודש תמוז

בשבוע זה נעסוק בעניינו של חודש תמוז, הדברים עמוקים אולם ננסה לגעת בהם, ולהוציא מהם משהו מהנוגע אלינו.

הרמב"ם בספר מורה נבוכים (חלק ג' פכ"ט) מאריך לפרש את הדברים שהתורה באה להוציא מהם, והרמב"ם ממשיך בעניין זה ומגלה שכדי להוציא מהדעות האלה באברהם אבינו לעולם וכן כמה וכמה חלקים ממצוות התורה באו כדי להוציא מטעויות שהם השרישו, ובין יתר הדברים כותב הרמב"ם דבר הנראה בטל וחסר שחר לגמרי, אולם הוא מצא לנחוץ להעתיק זאת, ועל ידו ללמד אותנו דברי תורה, כדי להסביר ולבאר לנו מה היה העניין של אברהם אבינו, מה הוא חידש, ומה הוא עשה ופעל, ולירע כי דיני התורה באים להוציא מדעות אלו. וז"ל הרמב"ם "ובספר ההוא ספר על איש מנביאי ע"ז שהיה שמו תמוז, קרא מלך לעבוד השבעה כוכבים והי"ב מזלות והרגו המלך ההוא הרג משונה, וזכר שליל מותו התקבצו הצלמים מקצות הארץ אל ההיכל אשר בבבל, אשר לצלם הזהב הגדול אשר הוא צלם השמש, והיה הצלם ההוא נתלה בין השמים והארץ ונפל באמצע ההיכל, והצלמים כלם סביבו, והתחיל לאנות על התמוז ולהגיד מה שקרהו, והצלמים כולם בוכים ומקוננים כל הלילה, וכעלות השחר עפו הצלמים ושבו להיכליהם בכנפות הארץ, והיה זה מנהג מתמיד בתחלת יום מחודש תמוז יקוננו ויבכו על תמוז ויספדו עליו ויאנו בני אדם", עד כאן לשון הרמב"ם.

זה עניין הנשים הכתובות בספר יחזקאל (ח' י"ד) המבכות את התמוז [וברד"ק שם אכן מצטט את דברי הרמב"ם]. מין עבודה זרה שנמשך שנים רבות מאברהם אבינו ועד יחזקאל, לבכות את אותו אדם שקראו לו תמוז, ומשמע שיש לו קשר לחודש הזה הנקרא כשמו, ואחר ששמות החודשים עלו עמם מבבל [כדאיתא בירושלמי ריש ר"ה] הרי שעתה, זה החודש הנקרא על שמו.

צריך להבין לשם מה מביא זאת הרמב"ם, דבר הנראה כסיפורי הבל, במה הדבר הזה מצטרף באיזה אופן שהוא לדברי תורה, מדוע צריך לברך ברכת התורה לפני שקוראים את הפרק הזה במורה נבוכים, מה העניין בזה.

הנה, בעיקר הדבר כתוב כאן שהיה אדם, שכנראה היה בזמן אברהם אבינו, והוא היה הצד שכנגד. "זה לעומת זה עשה האלקים" אברהם אבינו היה הצד האחד אשר בא לעקור עבודה זרה מהעולם, והוא היה הצד השני המקביל אליו, אשר קרא לכל באי עולם וצירף אותם לעבוד ע"ז. זה הסיפור שמביא הרמב"ם בספר שמבאר את סודות התורה, כפי שכותב הרמב"ם, וצריך להבין לא לכל מילה ולכל פרט, כל פרט מגלה לנו עומק מיוחד של דברי תורה, וצריך להבין מה מלמדנו סיפור זה.

בתחילת הדברים עלינו להתבונן כי הדבר אינו פשוט כלל וכלל, כי כפי שבארנו שהחודש נקרא על שם אותו אדם שבא להעמיד את העבודה זרה ועמד כנגד אברהם אבינו, הנה, בחודש הזה זרעו של אברהם אבינו התחילו לעבוד עבודה זרה, בפעם הראשונה זרעו של אברהם כולו חוץ משבט לוי עבדו ע"ז, אם כן אין אלו דברים בעלמא. בחודש הזה קרה משהו בכלל ישראל, הם עבדו את העגל, וזה היה כבר אחרי מתן תורה כשהם נחשבים לכלל ישראל, ומתעם הזה נשתכרו הלוחות וכלל ישראל הגיע לסף כליה עד שלא יהיה בעולם יותר זרעו של אברהם אבינו, וכפי שאמר הקב"ה למשה רבנו "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול". היה כאן משהו ב"זה לעומת זה" כלפי זרעו של אברהם אבינו. הלא מובן שכשהקב"ה אומר "ואעשה אותך לגוי גדול" משה רבינו לא יזכה לזה כורעו של אברהם אבינו אלא בזכותו שלו. לכן אמר משה רבינו לבורא העולם (ברכות ל"ב ע"א) שאם כסא אינו עומד על שלש רגלים ודאי לא יעמוד על רגל אחת. היינו, אותו הכסא שיעמוד על רגל אחת כבר לא יעמוד על שלש רגלים, פירוש הדבר, שההתחלה החדשה לא תהיה מהאבות, וזרעו של אברהם כלה חלילה. עד לכאן הגיעו הדברים, ודבר זה קרה בתמוז. אם כן, אף אנו נוכחים לראות שיש כאן באמת גילוי עמוק מאד של דברי תורה, ונרחיב מעט בעניין.

בעניין המערכות המכוונות כנגד י"ב

אנו חיים בתוך מערכת של י"ב חודשי השנה, המכוונים כנגד י"ב המזלות, והנה המזלות הרי שייכים לסיבוב של שנת החמה ומתחלקים באופן שכל אחד משמש לי יום ומשהו עד השלמת שס"ה ימי השנה, ואילו החודשים שאנו מונים הם חדשי לבנה, שמתחדשת מידי כ"ט וחצי יום ועוד מעט, נמצא שבעצם למזלות אין שייכות ללבנה, ולכן המזלות לפי החדשים של כלל ישראל שונים ולפעמים זזים באופן משמעותי ממערכת המזלות של העולם כולו, כי המזל ארוך יותר מהחודש ובהצטברות הזמן יש הפרש משמעותי, אולם על כל פנים החדשים שאנחנו חיים אותם מכוונים כנגד י"ב המזלות כדאיתא בספר יצירה אע"פ שבדרך הטבע זה לא מדויק, ותחילת החודש אינה בהכרח מכוונת לנקודת ההתחלה של המזל.

דבר זה שייך לעניין של "אין מזל לישראל" (שבת קנ"ו ע"א), אותו גלגל מזלות המתגלגל בעולם לא חל עלינו משום שמזלות אלו צר יכים להתאים לחדשים שלנו

שהם חודשי לבנה, ואילו אצלנו יכול אדם להיוולד בחודש מסוים ומזלו אינו מזל החודש מבחינה עולמית, וכך מי שחי את חייו בחדשים של כלל ישראל חי באופן של "אין מזל לישראל", לדוגמא, ישראל שנולד בתמוז חייב להיות שמזלו הוא סרטן כמזל החודש אף אם עדיין אין זה המזל העולמי, ממילא זהו הפירוש "אין מזל לישראל" כי המזלות הרי אינם פועלים כך, ונמצא שאכן יש מזל, אבל זה מזלו של החודש והחודש הזה הוא שלנו, כך שמערכת המזלות שלנו שונה מהמזלות של העולם, זו מערכת אחרת, וזה חייב להיות כך. אכן, כל מי שחי באופן שאין הבדל בינו ובין שאר באי עולם, כמובן שהוא שם את עצמו ונמצא תחת המזלות, אבל מי שנמצא תחת המזלות של החודשים שלנו, אז הדברים באמת משתנים.

אחר שלמדנו שבחודש הזה, חודש תמוז, וכפי שאף שמו מרמז, קרה מה שקרה, ואברהם אבינו קיבל מכה גדולה, אחר שבכלל ישראל זרעו של אברהם, חלילה, אם אפשר לומר כך, הרי שבחודש זה ניצח הצד שכנגד, אותו אחד שעומד ב"לעומת זה" של אברהם אבינו, וזה החודש שלו, מה עלינו לעשות כעת, אנחנו, זרעו של אברהם אבינו, צריכים להחזיר את הדברים לתיקונם ולשורשם.

והנה, כפי שכתוב בספר יצירה שחיברו אברהם אבינו, ישנה מערכת גדולה ושלמה המחולקת ליי"ב וכוללת כמה חלוקות, [הדברים עמוקים, אולם נעניין בהם מעט להבין את הנוגע לענייננו] יש י"ב חודשים בשנה, וכפי שנתבאר אצלנו הם אכן חודשים טבעיים לפי חידוש הלבנה, ואילו אצל האומות מתחלקת השנה לפי עלייתם של י"ב המזלות, עוד ישנם שנים עשר איברים עיקריים בגוף כפי שהם נמנים שם, וכן ישנם שנים עשר כוחות בצורת אדם, כגון ראייה שמיעה דיבור והילוך ואף הם נמנים שם, כל חודש יש בו כח מסוים של צורת אדם ולכן הזה יש שליטה בחודש הזה, אם לטוב אם למוטב, ואותם הכוחות והאיברים מקבילים ליי"ב החודשים וכך אף מקבילים להם י"ב השבטים, ועוד איתא בזה בדברי רבותינו, כי י"ב החודשים מקבילים ליי"ב הציפורים האפשריים של שם הוי"ה, וכל אחד מהם מאיר בחודש אחד.

צירופי שם הוי"ה המכוונים כנגד ניסן ותמוז

ונבאר מעט בעניין צירופי שם הוי"ה המתגלים בחודשים, חודש ניסן זה החודש של נקודת ההתחלה, כאן מתחיל כלל ישראל וזרעו של אברהם אבינו יוצא לגילוי, ואכן הציור של השם המתגלה בו זה השם כסדרו, וכפי שאומר האריז"ל כי צירוף חודש ניסן יוצא מראשי התיבות של הפסוק "ישמחו השמים ותגל הארץ", שם הוי"ה כמו שהוא, הכח שמתגלה בחודש זה הוא כח הדיבור, זהו כח הגילוי, ולכן בחודש ההוא צריך לספר, להגיד, לפרסם, ולגלות.

הציור שמאיר בחודש שבו אנו עוסקים, חודש תמוז, זה הוי"ה הפוכה, הוה"י, והוא יוצא מסופי התיבות של מה שאמר המן "וכל זה איננו שוה לי", זה ההיפך הגמור מניסן, כאן הכל הולך בכיוון הפוך, חוזר בו, וכאילו מה שנתגלה מתהפך, מה שהגיע אלינו כאילו פורש מאיתנו, עוזב אותנו, וחולף לכיוון נגדי, משמעות הדברים עבורנו היא, כי יש חודש אחד שבו מתגלה בעולם כביכול שם הוי"ה, דהיינו מתגלה בעולם מי ברא את העולם, מי מנהיגו, ומי זה שהוא שליט בכל והכל שלו, זהו חודש ניסן, החודש של יציאת מצרים, אז כביכול הכל נתגלה באופן הברור ביותר, אולם בחודש תמוז הכל התהפך וחזר אחורה, כל מה שנתגלה חזר ונעלם, זה מה שאומר לנו צירוף שהוא הפוך, שהולך לאחור מהסוף להתחלה, מהגילוי לסתימה ולאי גילוי, מאור לחושך. דבר שהוא כסדרו הולך ומתגלה ואילו דבר שהוא הפוך הוא הולך ונעלם, הולך ונסוג, אלו הם שתי צורות הגילוי.

נעניין מעט במשמעות אותם המילים שאמר המן "וכל זה איננו שוה לי" אשר בהם מתגלה לנו הציור של חודש תמוז. מה התכוין לומר אותו רשע, וכך הוא סדר הדברים שם, מתחילה "ויספר המן לזרש אשתו ולכל אוהביו את כבוד עשרו ורוב בניו ואת כל אשר גדלו המלך ואת אשר נשאו על השרים ועבדי המלך" כל השפע העצום והנורא שהושפע עליו, אבל אז הוא אומר להם, והדברים כתובים בתורה היינו הם אמת לאמיתא, "וכל זה איננו שוה לי", והכונה בזה שכל זה אינו שוה לו מאומה, אפילו לא פרוטה. כל אותם הדברים, כבוד עשרו, שכפי שמספרים חז"ל היו לו את אוצרות קרח, עושר של ממש. רוב בניו, את אשר גדלו המלך, כפי שכתוב "וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כורעים ומשתחוים להמן", קשה למצוא עוד אדם בכל הבריאה כולה שהגיע לכל טובו של העולם כמותו, אדם זה מייצג את כל הטוב שבעולם הזה, אולם "וכל זה איננו שוה לי" אין בזה כל שווי, "בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך", בעצם ראייתו את מרדכי היהודי יושב בשער המלך הוא מאבד את הטעם בכל העולם כולו, כיצד ייתכן הדבר הזה.

ומה עוד, כי הרי הדבר היה אחרי שכבר נכתבה איגרת, ויצא דבר מלכות שנכתב בדתי פרס ומדי ולא יעבור, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, הדבר היה כתוב וחתום, ועדיין לאותו רשע אין שום טעם בכל טובו של העולם שבידו, בכל עת שהוא רואה את מרדכי היהודי שכבר נגזרה עליו גזירת מיתה ואין לו אפילו י"ב חודש לחיות,

לחן כדי כך, יש כאן משהו בלתי אפשרי. עלינו להתבונן בדבר ולהבין את העוצמה הנוראה של אותה שנה, ובוה נמצא גם את המקור לשנאה שאנו מכירים בעולם, אותה השנאה שכל באי עולם שונאים את עם ישראל, כאן נמצא הביאור האמיתי לדבר זה. והנה, בעצם גזירת המן כבר אנו מוצאים שנאה לא מובנת אשר מקלקלת את כל השורה, דבר שלא נשמע כמוהו להשמיד עם שלם, המוני בני אדם, והדבר הזה מתקבל כחוק בדבר מלכות, ובמאמר המוסגר, חוק זה מעולם לא בוטל והוא קיים ונמצא עד היום, שהאגרות השניות לא ביטלו את האגרות הראשונות ונאמר בהם רק "אשר נתן המלך היהודים אשר בכל עיר ועיר להיקהל ולעמוד על נפשם" רשות להילחם, אבל עדיין "כתב אשר נכתב בשם המלך ונתחום בטבעת המלך אין להשיב", אם כן יש כזה חוק במדינה שהיה בה מלך והיא עצמה היתה מלכות בכיפה שכבשה את כל העולם כולו, והיא קבעה דבר זה כדבר מלכות כחוק, ולבסוף החוק לא בוצע ולא בוטל, זו תהום נוראה של שנאה, אולם עתה, אחרי שנגזר להשמיד להרוג ולאבד והוא עשה והצליח, ואף הפור יצא באופן שהוא שמח בו, ואחרי הכל כשהוא רואה מרדכי היהודי "כל זה איננו שוה לך", איך אפשר להבין זאת.

ביאור שנאת המן למרדכי הממשיכה בכל הדורות

הנראה בזה, כי מה שמפריע לו באמת זה שיושב כאן יהודי בשער המלך וכל מה שיש לו חסר ערך בעיניו ולא שוה כלום, לכן הוא מרגיש שהכל אינו שוה לו, זה חסר משמעות, משום שאם יש אדם כזה שהוא השונא שלו אשר כבוש תחת ידיו ונמצא תחתיו, ואדם זה הוא אבוד ללא שום עתיד, אולם כאשר אדם זה מסתכל עליו הוא רואה כמה הוא שוה בעיניו, את זה הוא אינו יכול לשאת.

ובאמת, הרי שזאת האמת לאמיתה, כל מי שירצה לבדוק את הסיבה האמיתית לאנטישמיות, הרי זה דבר לא סביר וחסר טעם, אולם זהו המצב האמיתי וצריך תמיד לזכור זאת, כי בכל פעם מרמים אותנו בזה, אך האמת לאמיתה היא שאם נשאל את כל באי עולם והם יענו את האמת, הם ישיבו שמבחינתם עדיף שאלה לא יהיו בעולם, רובם אף יאמרו שהם מוכנים לעזור ולסייע בצורה משמעותית, אבל ודאי שלכולם ברור שהעולם מבלעדי אלה יהיה יפה ונקי יותר, פשוט וברור יותר, יהיה טוב יותר, זהו דבר ברור שחובה עלינו לדעת, ואם היינו מסתכלים באמת היינו רואים שכל קיומנו הוא רק על ידי נסים שמתחדשים עלינו בכל פעם, אולם באמת כולם שונאים אותנו במידה שוה והיו נאנחים לרווחה אילו הייתה מתקיימת חלילה גזירת המן, או אותם הגזירות ש"בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו".

עומק השנאה הזאת הוא הרבה יותר ממה שאנו מסוגלים להעלות על הדעת, אבל הוא נובע מהעובדה שכאשר אנחנו כן נמצאים בעולם, אז במידה מסוימת הם רואים את מרדכי יושב בשער המלך, ואז כל מה שיש להם מאבד את הטעם והופך ל"כל זה איננו שוה לך", אחר שהם יודעים שאותו מרדכי באמת לעולם לא יכרע ולא ישתחוה, והם יודעים מה הם בעיניו, הם מסתכלים עלינו כעל מי שלא נותנים להם לחיות.

אף זאת סיפר רבנו, כי היה בן ישיבה אשר שמע זאת מפיו של אותו רשע אשר קם על כלל ישראל, אותו רשע היה צווח ברדיו במשך שעות ארוכות, ועבר בן ישיבה אשר הבין את השפה, ברחוב בשנחאי, והרדיו היה פתוח והצרחות מילאו את הרחוב, והוא שמע אותו צווח מתוך הרדיו, ותוכן הדברים היה "נצטרף ונתלכד כולנו ונכער מהעולם את אלה שלא נותנים לנו בשום פנים ואופן לחיות בשקט, לא נותנים לנו ליהנות מהחיים", כך הוא אמר, אותו בן תורה הזדעזע, הוא לא שמע דברים כאלה מעולם, ולא קלט מה הוא אומר פה, למה הוא מתכוין, במה אני מפריע לו לחיות, הוא רץ מיד לרבו אשר היה איתם יחד, רבי יחזקאל לוינשטיין, ואמר לו כי זה עתה שמע את המילים האלו מפיו הטמא של אותו רשע, התשובה שהשיב לו רבו על כך הייתה כי בפעם הזאת הוא אמר את האמת.

מקור הדברים הוא כאן, "וכל זה איננו שוה לך", מדובר על מישהו שניתן לראותו כאילו אינו חי, אחר שנגמר דינו למות ואין לו י"ב חודש לחיות, וכפי שנפסק הדין בטרופה, ודי בו כדי לסלק ולעקור את כל הטעם שיש לאותו רשע במנעמי כל העולם כולו, וזהו השנאה הנוראה שאנו רואים כאן.

שנאה זו שייכת לתמוז – אחר שלא קיבלנו תורה כראוי

אכן היה זמן שהדבר לא היה כך, וכדאיאת בזבחים (קט"ז ע"א) שכאשר הקב"ה בא ליתן תורה לישראל כל מלכי מזרח ומערב אחזתם רעדה בהיכליהם, הם הרגישו זעזוע קיומי, שהעולם מתמוטט ואינו יציב, ובאו כולם אל בלעם שיבאר להם מה קורה פה, כי חשו כאילו מכול מגיע לעולם, ואותם המלכים הם הנושאים את האחריות על כל העמים, ובלעם הרגיע אותם שה' נשבע שלא יביא מכול לעולם, ואמר להם שה' נותן תורה לכלל ישראל, ומסקנת המשא ומתן שפתחו כול ואמרו "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום", והיינו שמאותה התורה שעם ישראל מקבל יצא טוב ושלום לכל העולם כולו, זאת הברכה שהם ברכו, כך היה המצב בזמן שקיבלנו תורה כראוי, וזה היה בעת קבלת התורה.

כשהפסדנו את קבלת התורה ונשתברו הלוחות, אז התגלה בעולם הדבר הנורא שנקרא "וכל זה איננו שוה לך", הסלידה והאי אפשרות לראות את אותם אלה שהם ברכו אותם זמן קצר קודם לכן בברכת ה' יברך את עמו בשלום, אז נולד בעולם אותו הכח, וכדאיאת בסנהדרין (ק"ב ע"א) שאין לך פורענות באה לעולם שאין בה מחטא העגל, זהו השורש לכל הפורענויות שלנו, כל מה שקורה לנו בכל היקף העולם כולו ובכל משך הזמן, כל אותם הצרות בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו. זה מה שקרה בחודש הזה, זה החודש שבו כל מה שהיה לנו, כל מה שהתגלה, נלקח בחזרה. הפסדנו את כל מה שהיה בידינו, והדבר היחידי שבאמת נשאר בידינו זה שיותר כבר איננו יכולים לחזור אל העולם כולו, אבל אנחנו חייבים לחיות ביחד איתם.

שני דברים קרו בחודש תמוז כידוע, חטא העגל, ועיקר חטא המרגלים, דהיינו בכל החודש כולו מתחילתו ועד סופו המרגלים הלכו וראו לא נכון, ואחר כך מתוך הראיה הזו של החודש הזה הם הגיעו בחזרה לכלל ישראל, והביאו לבניה על חינום שגרמה בכיה לדורות, ומאז נגזר "וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים

ולזרותם בארצות", וכפי שמפרש רש"י "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" ביום פקדי את חטא המרגלים ופקדתי עליהם חטאתם בעגל.

ביאור עניין אותיות ה' ח' המכוונות כנגד ניסן ותמוז

עוד סדר של י"ב איתא התם בספר יצירה, והוא בסדר אותיות הא' ב', ושם נמצא כי כ"ב האותיות מורכבות משלשה חלוקות של שלש אמות שבע כפולות וי"ב פשוטות, כנגד שנים עשר הפשוטות מקבילים י"ב חודשי השנה, וכן י"ב המזלות, י"ב כוחות האדם, וי"ב האברים, והאותיות הפשוטות הן ה' ו' ז' ט' י' ל' נ' ס' ע' צ' ק', באופן שחודש ניסן נברא באות ה', האות הראשונה מהפשוטות, וחודש תמוז, החודש הרביעי, נברא באות ח' שהיא הרביעית מהפשוטות, אלו הדברים שנתגלו לנו.

והנה ההבדל בין האות ח' לאות ה' הוא ההבדל בין חמץ למצה, בשניהם נמצאים אותיות מ' צ' והחילוק הוא שבמצה נמצאת האות ה' ואילו בחמץ האות ח', ביאור הדברים הוא, כפי שמגלים לנו חז"ל בספר הזוהר, על פי דברי הגמרא הידועים במנחות (כ"ט ע"ב) על הפסוק "כי ביה ה' צור עולמים" שהעולם נברא באותיות ה' וה', העולם הבא, העולם העליון, נברא ב', והעולם שלנו, העולם התחתון שבו אנחנו חיים, נברא בה', ולענייננו נעסוק עתה באות ה' שבה נברא העולם הזה.

ואיתא התם בגמרא "ומפני מה נברא העולם הזה בה" מפני שדומה לאכסדרה, שכל הרוצה לצאת יצא [היינו שניתן לצאת מהפתח התחתון] ומאי טעמא תליא כריעה [היינו שיש עוד פתח מלמעלה] דאי הדר בתשובה מעייל ליה, וליעייל בהך [היינו שישחזור באותו הפתח שבמנו הוא יצא ולשם מה צריך פתח נוסף] לא מסתייעא מילתא", נמצא שהאדם צריך שני פתחים בעולם הזה, פתח אחד בשביל האפשרות ליפול ופתח שני בשביל האפשרות לחזור, הפתח ליפול הוא פתח לכיוון אחד, ואם נפלנו בו אי אפשר להשתמש בו כדי לחזור, לכן הקב"ה כרה וחצב בשבילנו פתח נוסף כדי שנוכל לחזור דרכו, אבל זהו פתח נוסף, פתח בפני עצמו.

והנה כל דבר שאינו ראוי לחימוץ הרי אינו כשר למצה, את המצה חייבים לעשות מדבר שנמצאת בו תחילת התהליך להחמיץ, ואז לקטוע את אותו התהליך ולהעביר אותו לתהליך אחר להיות מצה, זהו העניין שהמצה צריכה ה' והחמץ צריך ח', כשהדבר מתחיל להחמיץ הוא מתחיל ליפול וכשאין לו לאן לחזור הוא ימשיך ויחמיץ עד שיהיה חמץ גמור, ואילו המצה נעשית על ידי שלא נותנים לו להמשיך באותו מקום, אלא מכניסים אותו בפתח שנועד להוציא אותו משם ולהביא אותו לפתח חדש, כך אנו לוקחים אותו מהתהליך שכבר התחיל, כשנותנים מים על גבי עיסה זו תחילת תהליך של חימוץ, אלא שלוקח זמן עד שדבר מתחמץ, אבל אם הדבר לא התחיל תהליך של חימוץ הוא לא כשר למצה, את המצה אנחנו חייבים לחטוף, אנחנו חייבים לשבור את התהליך ההוא ולהעבירו למקום אחר, זאת המצה.

בחודש ניסן בורא העולם הוציא אותנו ממצרים, הוא אסר לנו חמץ וצויה אותנו במצה, הפסקנו את התהליך של החימוץ ועברנו למצה, כך יצאנו ממצרים, בחודש תמוז התחלנו תהליך והמשכנו אותו אין לנו דרך חזרה, איבדנו את הדרך חזרה, אמנם כלל ישראל חזרו בתשובה, ומשה רבינו נשתתח בכל התפילות כולן והתפלל והקב"ה שמע, אבל הוא לא החזיר אותנו למצב הקודם ואותו איבדנו, את הלוחות הראשונים איבדנו ואין לנו אותם, ומה שנשאר בידינו אלו הלוחות השניים, לא חזרנו למה שאיבדנו.

בחודש תמוז שבו התחלנו לנפול – תפקידנו לחזור להיות דומים לאברהם

בחודש הזה התחילה ההידרדרות של כלל ישראל, מכאן התחלנו לנפול והנפילה נמשכת עד היום, אותה עבודה זרה שאברהם אבינו עקר מהעולם נולדה מחדש בחודש הזה, החודש של אותו אחד שהוא היה הלעומת זה בטומאה של אברהם אבינו בקודש, כאן התחיל הכל, בחטא העגל נמצאת הפתיחה של כל ההתדרדרויות שלנו, כל החטאים, כל הצרות, כל הנפילות, וכל מה שקרה וקורה איתנו עד ביאת הגואל במהרה בימינו, הכל התחיל פה.

יצאנו ממצרים בזכות אברהם יצחק ויעקב, כלשון הפסוק "ואזכור את ברייתי", בזכותם יצאנו ממצרים, אולם כאן במקום הזה שבו התחילה הנפילה זה נראה שאיבדנו את אותה זכות, וכפי שהזכרנו את הדברים שאמר הקב"ה למשה רבנו "ועתה הניח לי ויחר אפי בם ואכלם" "הרף ממני ואשמידם ואעשה אותך לגוי גדול" נגמרה זכות אבות, הפסדנו את אותה הזכות שעמדה לנו. זה העומק של מה שמתגלה לנו במה שנשמע סיפור חסר ערך שאותו מגלה לנו הרמב"ם, כאן זה המקור לכך שהתגבר הצד השני, דהיינו שגברה ידו של החלק העומד כנגד אברהם בעולם.

אמנם מהו הסוד שמגלים לנו פה, מה מלמדים אותנו שעלינו לעשות להלכה למעשה, מגלים לנו שהדבר שעלינו לעשות בחודש הזה הוא לחזור ולהיות זרעו של אברהם באמת, לחזור לאותו עיקר ששתל אברהם, (כלשון הרמב"ם פ"א מהל' ע"ז ה"ג) החודש שהוליד עבודה זרה מחכה למי שיעקור עבודה זרה, דורשים מאיתנו שאנחנו נהיה בני אברהם.

מכאן דברים אלו אף מובן מאד, שכל אותן הצרות הנוראות שיש לנו מהסובבים אותנו פה, הרי שאילו אנחנו היינו בני אברהם באמת, אז היה ברור לגמרי בלי שום פקפוק מי הם זרעו של אברהם, אמנם, אסור לקטרג, אבל עלינו לדעת זאת, כי כיון שאנחנו נראים כמו שאנחנו נראים, זה לגמרי לא ברור, כי אנחנו לא נראים כמו בני אברהם.

אנו חיים על העיקר ששתל אברהם, אם נחזור להיות איתו והוא יהיה העיקר שעליו אנחנו חיים, אז הכל יהיה ברור, כל הבריות כולם תתקיימנה, אולם אם אנחנו לא נחזור לאותו עיקר ששתל אברהם, הרי שאין לנו למה לקוות, שום דבר בעולם לא יציל אותנו, רק זה. כבר הובטחנו על כך פעמים רבות, אולם אם נתעסק, הרי שהדבר מפורש, וכך גם נפסק להלכה, שצטרכו להעמיד עלינו עוד פעם מלך קשה כהמן, אבל אז ישראל יעשו תשובה, מלך קשה כהמן, הכונה היא מישהו שמוכן לתת את הכל כדי לחסל את מרדכי היהודי, זהו הרמז בצירוף של החודש הזה.

ככל שנתבונן בדברים אלו נבין אותם יותר, ה' יעזורנו ונחזור לעיקר ששתל אברהם, ובורא העולם יציל אותנו ויראנו נפלאות כימי צאתנו מארץ מצרים.

נחל אליהו

חשבונו של עולם - הוא מדבר על 'לייפציג' ומתכוון 'לורשה' | עושה 'ולא במשפט' באחריתו 'עזבנו'

על כן יאמרו המושלים ביצורם בואו נחשב חשבונו של עולם

כתוב בפרשה (במדבר כא כז) "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תיבנה ותיכון עיר סיחון". אומרים חז"ל הקדושים (ב"ב עח): על כן יאמרו המושלים, המושלים אלו המושלים ביצורם, 'בואו חשבון' - בואו ונחשב חשבונו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה. "תבנה ותכון" - אם אתה עושה כן, תבנה בעולם הזה ותכון לעולם הבא.

בתורה יש פשט, רמז, דרש וסוד. וחז"ל הקדושים אומרים שהפסוק הזה מרמז על מלחמת היצר.

מלחמת היצר היא מלחמה לא פשוטה, זו מלחמה כל החיים. היצר נותן לאדם, קנאה, תאוה, כבוד, דמיונות, משברים, כל מיני קשיי החיים. "על כן יאמרו המושלים" - אלו המושלים ביצורם. אם אנחנו רוצים לדעת איך לעבור את החיים ולמשול ביצר הרע, המסילת ישרים אומר על זה את המשל עם גן המבוכה שהיו עושים פעם, ועד היום יש כאלה גנים, שעושים מבין מצמחייה, שאפשר להסתבך שם ימים ושבעות. אם רוצים לעבור בשלום, שואלים את מי שעבר את המבוכה כבר ומכיר אותה. ככה גם אנו אם נרצה למשול ביצר, נשאל את המושלים ביצורם איך הם הצליחו לעבור את ניסיונות החיים, איך הם הצליחו להתגבר על היצר הרע.

והם מגלים לנו - "בואו חשבון", בואו ונחשוב חשבונו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה. כל מצוה דורשת הקרבה. לישון בזמן זו הקרבה, קוראים ספר מעניין, מפטטים, מנייעים, ופתאום ללכת לישון זו הקרבה גדולה. לקום בזמן זו הקרבה. יש מצוות שדורשות חסרון כיס, ממון, כוחות גוף, כוחות נפש. צריך לחשב את ההפסד מצוה כנגד שכרה. "הפסד מצוה" - מה אתה הולך להקריב בשביל המצוה? "כנגד שכרה" - אתה יודע כמה אתה מרוויח? אלף אלפים פי כמה ממה שאתה מפסיד. "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה" (אבות פ"ד מ"ז). "ושכר עבירה כנגד הפסדה" - כשהיצר הרע בא עם איזה סוכריה קטנה של עבירה הוא אומר, לא חבל לך לפסס את זה? התשובה היא - תחשוב מה תפסיד על זה, כמה יסורים סובלים בעולם הזה ובעולם הנשמות. זה הכוח של המושלים ביצורם.

המוסר השכל שלמד ר' יענקל'ה גלינסקי מראש ממשלת פולין

אבל יש פה קושיה קטנה. בתנ"ך יש אולי עשרות מלחמות, ומכל המלחמות שבתנ"ך התורה בחרה דוקא את המלחמה הזאת כמשל על מלחמת היצר. למה דוקא המלחמה הזאת? ונגיד בזה שני מהלכים. יש מהלך אחד שאמרנו ואחר כך מצאתי את זה ביערות דבש. ונקדים סיפור שהיה עם ר' יענקל'ה גלינסקי. בבחרותו הוא למד בבאליסטוק שהיתה שם ישיבה של נובהרדוק. אותה תקופה לפני מלחמת העולם השנייה, היטלר ימח שמו כבר עלה לשלטון והיתה אוירה של מלחמה באופק. המצב היה מאוד קודר, ובגלל שהיה מתח כמובן לא היה תחבורה, וגם מזון לא היה, ובנובהרדוק שגם ככה לא היה אוכל מי יודע מה, היו רעבים לחם. ושלחו את ר' יענקל'ה להשיג כמה ככרות לחם לישיבה. הוא היה בחור נמוך, קטן, זריז, ממולח, פיקח, ידעו שהוא יסתדר. אחרי כמה שעות הוא חוזר בידיים ריקות, שואלים אותו, יענקל'ה לא הצלחת להשיג אפילו כיכר לחם אחת? אומר להם ר' יענקל'ה, מזון לגוף לא הבאתי לכם אבל הבאתי לכם מזון לנשמה, לכל החיים, שווה יותר מכל הלחם שבעולם.

וככה הוא אומר, ראיתי שהיתה נהירה גדולה של אנשים לכיכר העיר, אמרתי

לעצמי אלך גם לראות מה יש שם? ובאמת הגיע לשם ראש ממשלת פולין בכבודו ובעצמו, ונשא נאום. אז לא היתה תקשורת כמו שיש היום, כדי לדבר היה צריך לצאת לנאום נאום לאומה, 'נאום הכיכרות' זה היה נקרא. ובאותה תקופה היה ויכוח גדול בפרלמנט של פולין האם להיכנע להיטלר או לא. היטלר דרש חבל גדול מפולין, החבל של לייפציג. והיטלר טען שהשטח הזה שייך לגרמניה. הוא טען שאם יתנו לו את זה - "ותשקוט הארץ ארבעים שנה". והיה על זה ויכוח בפרלמנט, היו כאלה שאמרו מה צריך להיכנס למרחץ של דמים? נוותר, ניתן לו. וכי שווה למות בשביל אדמה? ומצד שני, היו כאלה שאמרו שאסור להיכנע.

עמד שם ראש ממשלת פולין ואמר: אם הייתי יודע שהיטלר יהיה שבע בלייפציג, הייתי נותן לו את זה, זה ודאי לא שווה מלחמה. אבל אני מכיר את הרשע הגדול הזה, אצלו לייפציג זה רק ההתחלה, כשיהיה לו את לייפציג אחר כך כבר יהיה לו יותר קל לכבוש את פולין, לכבוש את כל המדינות. הוא מדבר על לייפציג והוא מתכוון על ורשה. ורשה זו עיר הבירה, את זה אי אפשר לתת לו.

אמר ר' יענקל'ה גלינסקי, הבאתי לכם עכשיו לחם לנשמה לכל החיים. אוי היצר הרע, אסור לתת ליצר הרע שום דריסת רגל. היצר הרע אף פעם לא מפתה את האדם על דברים גדולים, הוא אומר לו סוכריה אחת קטנה, רק משהו קטן. הוא מדבר על לייפציג - אבל הוא מתכוון לורשה. הוא רוצה להפיל את האדם לתהום.

"כך היא דרכו של יצר הרע בתחילה אומר לו כך אחר כך אומר לו כך" - עד שבסוף הוא מפיל אותו לתהום. כל אלה שנפלו לתהום ממה זה התחיל? חבר קטן מושך אותו לפה, מושך אותו לפה, זה מתחיל עם דברים קטנים. כל דבר הכי קטן יכול להפיל אותך, ובפרט היום עם כל המכשירים הטכנולוגיים ה' ירחם. אין לכם מושג. "והנה דמעות העשוקים ואין להם מנחם" (קהלת דא). נשמות טובות של בחורים, משפחות שנחרבו וירדו לתהום, לשאול תחתית. לא עולם הזה ולא עולם הבא, נטרדו משני עולמות. ו"אין בין גיהנום לגן עדן אלא חוט השערה בלבד", זה מתחיל מאיזה חבר, ממשוהו קטן, ואחר כך זה מגיע עד התהום. היצר הרע תמיד מתחיל עם לייפציג אבל מתכוון לורשה. כל סוכריה קטנה שהוא מציץ לך, הוא רוצה לכבוש את הכל. והפוך, גם במצוות זה נכון, כל חיזוק קטן אתה, אחר כך יכול לכבוש את כל המדינה.

סיחון כבש מקום אסטרטגי שיסייע לו לכבוש את כל החבל

אין זה נכנס בפסוק? אומר היערות דבש, "על כן יאמרו המושלים" - ביצורם, מגלים לנו את הסוד, איך הם הצליחו למשול ביצר הרע. "בואו חשבון". ונקרא את הפסוק קודם לפי פשוטו לא לפי הדרש, "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון" - היתה מלחמה בין מואב לסיחון, וסיחון כבש את חשבון, "תיבנה ותיכון עיר סיחון" - סיחון כבש את חשבון ממואב, ומשמע שהמלחמה היתה על חשבון. אבל נעבור לפסוק הבא, "כי אש יצאה מחשבון, להבה מקרית סיחון, אכלה ער מואב בעלי במות ארנן", כאן משמע שהמלחמה היתה על כל החבל שנקרא ער מואב. התשובה היא, שזו היתה מלחמה בשלבים. מי שמכיר היסטוריה של מלחמות הגנרלים, של המצביאים הגדולים, יודע שהם חיפשו קודם איזה מקום שאם תכבוש אותו, תוכל אחר כך בקלות לכבוש את כל המדינה. כמו שכתוב אצל יוסף (בראשית מב יב) "ערוות הארץ באתם לראות", מה זה ערוות? רש"י אומר: מקום התורפה. מוצאים איזה מקום אסטרטגי, לפעמים זה עורק תחבורה ראשי, לפעמים זה נמל תעופה, לפעמים זה מקום. במלחמה שם המקום הזה קראו לו 'חשבון', זו היתה בעצם עיר ספר, עיר שעמדה על הגבול. וסיחון היה אסטרטגי גדול, הוא ידע שברגע שהוא יכבוש את חשבון והיא תיבנה ותיכון להיות עיר

סיחון, אחר כך השלב השני יקרה בקלי קלות - "כי אש יצאה מחשבון להבה מקרית סיחון אכלה ער מואב" אחר כך בקלות אפשר לכבוש את כל החבל.

אומר היערות דבש, "על כן יאמרו המושלים - ביצרם", הם מגלים לנו את הסוד איך הם הצליחו למשוך על היצר הרע. "בואו חשבון" - אנחנו לומדים מהמלחמה הזאת של חשבון איך לחשב "חשבוננו של עולם". כשהיצר הרע מציע לך את "ליפציג" הוא מתכוון ל'ורשה'. כל סוכריה הכי קטנה שהיצר הרע מציע זה חשבוננו של עולם, זה וועלט מלחמה, זו מלחמת עולם. המושלים ביצרם יודעים שאסור לתת ליצר הרע שום דריסת רגל. זה הכוח שלהם. אומר היערות דבש, עיקר המלחמה נגד היצר הרע זה בסייגים ובגדרים, זה עיקר המלחמה.

ר' משה מרדכי שולצינגר זכרוננו לברכה סיפר, שהרב אברמסקי זצ"ל אמר, אני לא נותן ליצר הרע שלי שום צ'אנס, אני לא נותן ליצר הרע שלי שום דריסת רגל. ולהיפך, מידה טובה מרובה, כל חיזוק קטן הוא גם כן "בואו חשבון" - חשבוננו של עולם. אתה מתחזק כאן ואחר כך יש לך סיעתא דשמיא. "והוא מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה", "מצוה גוררת מצוה עבירה גוררת עבירה", "שכר מצוה מצוה שכר עבירה עבירה".

מלחמת סיחון נועדה רק לגרום ל"עמון ומואב טהרו בסיחון"

זה מהלך אחד, שבעים פנים לתורה. ונגיד עוד מהלך, למה דוקא המלחמה הזאת נבחרה בתורה למשל למושלים ביצרם, למלחמת היצר.

חז"ל (גיטין לח). מבארים, שהמלחמה הזאת גרמה למצב של "עמון ומואב טהרו בסיחון". ונסביר בקצרה למי שלא יודע. הקב"ה הזהיר את כלל ישראל (דברים ב ט) "אל תצר את מואב ואל תתגר בם במלחמה כי לא אתן לך מארצו ירושה כי לבני לוט נתתי את ער ירושה". אבל מצד שני, הקב"ה כן רצה לתת חבלי אדמה ממואב לבני ישראל. לכן עשה הקב"ה עצה עמוקה, הוא נתן בלב סיחון מלך חשבון לכבוש את כל החבל אדמה הזה ממואב, ואחרי שסיחון כבש את זה, הוא קנה את הקרקע מכמה טעמים, בכיבוש מלחמה או בזוטו של ים. וכשאחרי זה ישראל לקחו את הקרקע מסיחון זה כבר לא של מואב, וממילא לא היה על זה את האזהרה. אומרים חז"ל הקדושים "עמון ומואב טהרו בסיחון" - סיון היה כמו מקוה טהרה לאיסור לכבוש. וזהו כל הויכוח שיש בהפטרה, ויכוח שהתעורר שלוש מאות שנה [לא עשיתי חשבון, זה מפורש בהפטרה] אחרי זה כשיפתח מלך בני עמון בא בטענה, שלעמון ומואב יש זכות היסטורית על האדמות האלה.

אז מה קרה כאן? סיחון אחרי שהוא כבש את חשבון הוא חזר עטור ניצחון, הוא היה בטוח שהוא עשה פה קופה, שהוא הרויח אדמות ושטחים בלי סוף. אבל הוא לא ידע שהוא בובה בידיים של הקב"ה, תוך תקופה קצרה כל העסק הזה הולך לבני ישראל, בני ישראל יכו "את סיחון את כל עמו ואת ארצו" (במדבר כא לד). בסך הכל סיחון בא בשביל להביא ל"עמון ומואב טהרו בסיחון".

הפסד העבירה הוא לא רק למעלה, גם בעולם הזה לא נשאר שום רווח

רבתי, לפי זה אפשר לומר, זה "המושלים ביצרם" שאומרים "בואו ונחשוב חשבוננו של עולם". היצר הרע מציע כל מיני דברים, הוא אומר לבן אדם, תרוויח פה, תרוויח פה, תרוויח פה. ונדבר קודם על 'ממונות', הוא לא מציע לשדוד בנק, אבל "לפתח חטאת רובץ". הוא בא איפה שיש פתח, איפה שיש אבק, אבק גזל, אבק ריבית, אבק הונאה, אבק עושה שכר שכיר, איפה שיש הוראת היתר. ואז יש מלחמה והיצר הרע אומר לך זה שווה להרויח. והיצר טוב אומר אבל יש גיהנם. אבל היצר הרע אומר אני משלם לך במזומן. איך אמר פעם מישוהו, הנשמה? מה אכפת לו שהנשמה שלו תסבול, הוא חושב שזה לא הוא בעצמו, הוא חושב שכשהוא יגיע לשמה זה יהיה מישוהו אחר. כשהנשמה תסבול זה יהיה אתה עצמך, אבל ככה זה הפיתוי של היצר הרע, לפחות נרוויח פה.

צריך לדעת שזו טעות גדולה. לא רק שישמה אתה סובל, אלא כל מה שמרוויחים פה באיסור הכל מתאדה, לא נשאר כלום. בהפטרה של פרשת בחוקותי הנביא ירמיהו אומר בדבר ה' (ירמיה יז יא): "קורא דגר ולא ילד עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל". אדם שעושה עושר בלא משפט זה דומה לקורא, עוף שנקרא קורא שדוגר על ביצים של אחרים, אבל בסוף האפרוחים גדלים והם בורחים. ככה "עושה עושר ולא במשפט - בחצי ימיו יעזבנו", כל העושר הולך, ומה הוא נשאר? "ואחריתו יהיה נבל". מהעושר לא

נשאר לו כלום, נשאר לו רק הגיהנום. גם בעולם הזה לא נשאר לו כלום.

בראש השנה נגזר על אדם כמה ממונות, הנאות וייסורים יהיה לו

הארכנו בזה בפרשת ויגש, ונחזור בקצרה. יהודי יש לו ניסיונות של ממונות. אם זה ניסיונות של אבק גזל, אבק ריבית, אבק הונאה. אם זה ניסיון של לבטל תורה בשביל להרויח כמה שקלים פה וכמה שקלים פה. לבטל תורה, לדלג על פסוקי דמרה, ללכת לפני סוף התפילה, לבטל קביעות. הוא עושה את זה כי הוא רוצה לעשות רווחים. פה יש איזה מבצע ופה הוא ירוויח. אבל אחר כך בשמים אומרים לו, מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה. בראש השנה תשפ"א קצבו לו שהשנה הוא ירוויח מאה ארבעים וחמישה אלף שלוש מאות עשרים ושמונה שקל ותשעים ושמונה אגורות. לו נדמה לו שהוא הצליח על ידי אבק גזל, ריבית והונאה. על ידי ביטול תפילה, ביטול תורה, ביטול קביעות, ביטול חבורות. הוא חושב שהוא הצליח להרוויח עוד מאה אלף שקל. ולמעלה יש וידאו, ויראו לו את כל זה, שהוא באמת הרוויח, אבל יראו לו גם שפתאום פה היתה לו תאונה עם הרכב וזה עלה לו כמה אלפי שקלים, פה נשרף המנוע של המכונית כביסה, פה הילד נפצע והיו צריכים ללכת לטיפול פרטי. ואחרי כל הקיזוזים הוא נשאר בדיוק עם מה שנגזר בראש השנה. אז עם מה נשארת? עם העבירות, עם הביטול תורה, ביטול תפילה.

וזה לא רק בזה, אלא גם בהנאות. ר' דן סגל רגיל להגיד, נדמה לי בשם ר' חיים ברים, שיש ראיות בחז"ל שגם כמות ההנאות של האדם קצובות לו מראש השנה, כמה הנאות יהיה לו, לא נאריך בראיות אבל יש ראיות מחז"ל לזה. כשאדם רוצה לחטוף הנאות של איסור, הוא יפסיד כנגדם הנאות של היתר, הוא לא ירוויח שום דבר - הוא יישאר רק עם העבירה.

וגם בייסורים אותו דבר. בראש השנה נגזר על אדם כמה הוא יסבול, ויש כל מיני סוגים של ייסורים, יש אדם שלומד מתוך קושי, הסוגיה מעורפלת, לפעמים כואב הראש, לפעמים קשה להתרכז, לפעמים הסוגיה לא ברורה עד שנכנסים. כל זה זה ייסורים. אדם רוצה לברוח מזה, הרבה יותר קל לו לצאת החוצה, לנייעס על כוס קפה. אבל לא בורחים מייסורים, אם לא הייסורים האלה, יהיו לו ייסורים אחרים, בלילה יהיו לו כאבי שיניים והוא לא יוכל לישון כל הלילה. הסטייפל'ר היה רגיל להביא מדרש על הפסוק "אשרי הגבר אשר תייסרנו קה ומתורתך תלמדנו", אין לך אדם שאין לו ייסורים, אשרי מי שהייסורים שלו באים מדברי תורה. כשם שנגזר על אדם כמה מזונות יהיו לו, כך נגזר עליו כמה הנאות יהיו לו וכמה ייסורים יהיו לו. והאדם יכול לבחור שהייסורים האלה יהיו מתלמוד תורה, לכפות את עצמו ללמוד גם כשקשה לו זה יחסוך לו ייסורים אחרים. ואילו אם הוא רוצה לברוח מהייסורים האלה, יהיו לו צרות אחרות, זה בדוק ומנוסה. הסטייפל'ר היה אומר, מייסורים אי אפשר לברוח, כל אחד נגזר לו כמה בדיוק הוא ייטיסר. העולם הזה דומה לשולחן שיש עליו מפה, השולחן הוא שתי מטר והמפה היא מטר תשעים, והאדם מנסה לסחוב מפה ומפה.

עדיף שהייסורים יהיו בדברי תורה ובכך לחסוך ייסורים אחרים. הייסורים הם במקום ייסורים אחרים ואתה נשאר עם רווח עצום. וכבר אמרו חז"ל, קודש קודשים, "יפה אחת בצער ממאה שלא בצער", כל דקה שאתה לומד מתוך ייסורים זה כמו מאה דקות. אתה יוצא עם אוצרות אדירים. נחזור לענייננו, "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון" - המושלים ביצרם אומרים בואו ונחשוב חשבוננו של עולם. למה דוקא במלחמה הזאת יש רמז לבואו חשבון. כי המלחמה הזאת כולה לא נועדה אלא ל"עמון ומואב טהרו בסיחון". כשהיצר הרע מציע לך איזו סוכריה, הוא אומר לך לפחות בעולם הזה תרוויח, שמה תסבול אבל בעולם הזה תרוויח. היצר הרע מציע מזומנים והיצר טוב מציע צ'ק דחוי. על זה אומרים המושלים ביצרם "בואו חשבון" - כל ההנאות שנדמה לך שאתה מרוויח בעולם הזה, זה רק נדמה לך. לא יישאר לך כלום מההנאות האלה. כי כנגד ההנאות האלה אתה מפסיד הנאות אחרות. כמו שסיחון היה בטוח שהוא כבש מדינה, הוא חשב שהוא עשה קופה, אבל האמת שהוא נשאר בלי כלום - "עמון ומואב טהרו בסיחון". ככה כל ההנאות שהיצר הרע מפתה בסוף נשארים בלי כלום.

שנה עליו פרק אחד

ידבר ה'... ודברתם אל הסלע לעיניהם, ונתן מימיו, והוצאת להם מים מן הסלע, והשקת את העדה... [חוקת כ ח], ובחז"ל, ודברתם אל הסלע. והכיתם לא נאמר, אלא ודברתם. א"ל כשהנער קטן רבו מכהו ומלמדו, כיון שהגדיל בדיבור הוא מיסרו, כך אמר הקב"ה למשה, כשהיה סלע זה קטן 'הכית' אותו, שנאמר והכית בצור, אבל עכשיו 'ודברתם' אל הסלע, 'שנה עליו פרק אחד' והוא מוציא מים [ילקו"ש חקת אות תשסג].

מה הפשט 'שנה עליו פרק אחד', האם הקב"ה ביקש ממשה שיגיד 'שטיקל תורה' או 'שיעור כללי' לסלע כדי שיוציא מימיו. הקב"ה אמר למשה ואהרן 'ודברתם אל הסלע', בפשטות הכונה לומר לסלע 'הוצא מימך', מה א"כ הפשט 'שנה עליו פרק אחד', והוא מוציא לך מים.

*

ודברתם אל הסלע... גם זה לא מובן. בלשון הקודש ישנו חילוק בין אמירה לדיבור. אמירה היא חד צדדית, והיא משקפת רק את האדם עצמו, את מחשבות לבו. לדוגמא, ויאמר ה' אל לבו [בראשית ה לב], ויאמר המן 'בלבו' [אסתר ו ו], האמירה מבטאת את האומר, ואת מחשבת לבו. דיבור מאידך היא תקשורת, היא מערכת יחסים דו צדדית בין שני בני אדם, באופן שאחד מדבר והשני שומע [מלבי"ם]. ואם כך מה שייך 'דיבור אל הסלע'. הרי לא שייך מערכת של יחס, ושל דיבורים בין האדם לסלע, בין האדם לדומם, שמשה ידבר והסלע ישמע ויענה.

הסלע הוא 'דומם', דומם הוא לשון 'דממה', היפך דיבור. אין דיבור עם דממה, גם לא עם דומם, וגם לא עם אדם שעוטר את עצמו בקשר של שתיקה, 'בדממה'. האדם נקרא 'מדבר' והמת נקרא 'דומם', 'לא המתים יהללו י-ה ולא כל יורדי דומה' [תהלים קטו ז], אדם חי הוא מדבר ומשום כך הוא יכול לדבר ולתקשר עם כל אדם חי שגם הוא מדבר, אבל אדם חי שהוא מדבר, אינו יכול לתקשר ולדבר עם מתים שהם דוממים, וכל שכן עם חפץ שהוא דומם. וא"כ מה הפשט ודברתם אל הסלע, הרי הסלע דומם.

*

הכוזרי אומר שהבריאה מתחלקת לדומם צומח חי ומדבר [וישראל כזרי מאמר א], למה אדם נקרא מדבר. העובדה שהאדם הוא הנברא היחיד שמדבר, אינה סיבה לקרוא לאדם מדבר, כי ישנם באדם עוד דברים שעל ידם הוא נבדל משאר הנבראים, ולמה א"כ אינו נקרא על שמם. לדוגמא, אדם הוא הנברא היחיד שהולך על שתיים ועומד בקומה זקופה, שאר הנבראים זוחלים או מהלכים על ארבע, ואינם עומדים בקומה זקופה, וא"כ למה לא נקרא לאדם 'עומד', ובהכרח שהדיבור אינו רק הבדל בין האדם לשאר הנבראים, אלא הוא 'מבטא' את האדם עצמו.

נסביר, ארבעת חלקי הבריאה שהזכרנו דומם צומח חי מדבר, שמו של כל אחד מהם 'מבטא' את עצם היותו ואת עצם חיותו. לדוגמא, 'דומם' לשון 'דממה' וזה אומר שהחיות שלו שותקת, היא לא מבטאת שום דבר, וגם לא אומרת שום דבר, דומם הוא דבר גולמי כמו חול ואבן, שעדין לא התעצב להיות איזה דבר.

'צומח' זו חיות גדולה יותר, והיא מתבטאת בכח 'הצמיחה' שיש בה. החיות הזו של הצומח מתחלקת לאלפים ורבות של סוגים ומינים, לדוגמא יש צומח צומח להיות דשא או עשב, ויש צומח שצומח להיות שיח או אילן, הצד השווה שבהם שהחיות שלהם מתבטאת בכח הצמיחה.

'חי' הוא נברא שכבר יש בו 'חיים' ממש. חיים זה דבר שיש לו קיום והמשך [דבר שאין לו קיום והמשך נקרא מת, מי שאין לו בנים חשוב כמת (נדרים סד ב)], תוספת החיות שיש בבעלי חיים, היא בזה שניתן בהם 'כח החיים' והם פרים ורבים, ובנוסף יש בהם הרגשים, ויש להם אפשרות לחיות על פיהם.

[כח זה יש רק בבעלי חיים. צומח אינו פרה ורבה. נסביר, אדם שזורע גרגיר באדמה וצומח מזה אילן, באילן יש פירות, ובפירות יש גרעינים. מי שיקח את הפירות ויוציא את הגרעינים, יוכל לזרוע ולשתול אותם באדמה, ולהצמיח מהם אילנות רבים ויערות עד. אולם אם האילן יצמח לבדו ואף אחד לא יושיט יד לקחת את הפרי להוציא ממנו גרעינים ולשתול אותם, האילן ישאר לבדו ולא ייוצר אילן נוסף, הוא יחזיק מעמד ויוציא פירות עוד כך וכך שנים ולבסוף הוא יגוע, כי החיות של הצומח הוא לא חיות של פריה ורביה אלא של צמיחה. אולם בעלי חיים יש להם כח חיות, והם פרים ורבים, וזה עצם כח החיים שלהם].

'האדם' נקרא 'מדבר', וזה אומר שהחיות של האדם נמצאת 'בדיבור'. והביאור, נתינת כח הדיבור באדם היתה באופן של ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה [בראשית ב ז], וכתב בתרגום לנפש חיה לרוח ממלא [שם], מבואר בתרגום שמקום הדיבור הוא המקום שבו ניתן באדם נשמת חיים. הרי כי נתינת החיים היא נתינת כח הדיבור. נמצא מתוך כך שהסיבה שהאדם נקרא 'מדבר' מתכוונת לומר שהחיות של האדם הוא חיות של דיבור [לפיכך, כשניטל מהאדם כח החיות, בד בבד נטל ממנו כח הדיבור, ומשום כך אדם שאינו חי נקרא דומם (יורדי דומה) לשון דממה].

*

היכן טמון כח החיות בדיבור, הנפש החיים מרחיב בזה דברים, כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחיו [עמוס ד יג], הזהיר כאן את האדם, מחמת היותו כאן בעולם השפל, שאינו רואה ומשיג הבנין או ההריסה, חס ושלו, הנעשה למעלה בעולמות מכל דיבור ודיבור שלו וכו', ידע נאמנה שכל דיבור ושיחה קלה שלו, לכל אשר יבטא בשפתיו לא אתאביד, ואינו הולך לבטלה חס ושלו וכו', המילה היא שאדם הוציא מפיו, עולה ובוקעת רקיעים וכו', וככל היוצא מפיו יעשה למעלה, ומעורר כח עליון, הן בדיבור טוב מוסיף כח בכוחות הקדושים, כמו שכתוב 'ואשים דברי בפך, לנטוע שמים וליסוד ארץ' [ישעיה נא טז], וכו', ובהיפך בדיבור אשר לא טוב חס ושלו, הוא בונה רקיעים ועולמות של שוא לס"מ רח"ל, וגורם חס ושלו הריסת וחורבן העולמות סדרי המרכבה הקדושה הנוגעים לשורש הדיבור [נפה"ח ש"א פי"ג].

מבואר בנפש החיים שהקב"ה הטמין את כח החיים בדיבורו של אדם, שעל ידי דיבורו האדם בונה ומחריב עולמות, כפי שנאמר 'ואשים דברי בפך, לנטוע שמים וליסוד ארץ' [ישעיה נא טז], לאמור, דיבורו של אדם נוטע שמים ויוסד ארץ, בונה עולמות, מקיימם, ומוסיף בהם חיים קדושה ואור [נפה"ח ש"א פי"ג].

*

האם הכח הזה נמצא בכל דיבור. נראה שעם זאת שכל דיבור עולה ובוקע רקיעים, עיקר כח הדיבור, עיקר ה'ואשים דברי בפך' להיות בונה עולמות, נוטה שמים ויוסד ארץ, הוא 'בדברי תורה', וכפי שכתוב בפסיקתא רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי 'ואשים דברי בפך' [ישעיה נא טז], אילו 'דברי תורה' [פסיקתא דר"כ יט ו]. ומפורשים הדברים בנפש החיים, התורה הקדושה ששרשה העליון הנעלה הוא למעלה מעלה גם מאצילות קדשו יתברך וכו', היא הנפש 'והחיות' ונהירו ושרשא דעלמין כולו. שכמו שבעת הבריאה בה נאצלו ונבראו כולם, כן מאז היא [התורה] נשמתם 'וחיותם' וקיומם על סדר מצבם. ובלתי שפעת אורה בהם, כל רגע ממש להאירם 'להחיותם' ולקיימם, היו חוזרים כולם לתורה ובוהו ממש [נפה"ח ש"ד פי"א].

מבואר אפוא שהכח המיוחד שהקב"ה הטמין בדיבורו של אדם, להיות נוטה שמים ויוסד ארץ, נמצא במסויים 'בדברי תורה', והיא 'החיות' ונהירו ושרשא דכל עלמין, והיא המשפיעה בהם להאירם 'להחיותם' ולקיימם, עד שאם ח"ו רגע אחד לא יהיה תורה בעולם, לא יהיה מה 'שיחיה' את כל העולמות, ויחזור העולם לתוהו.

*

התורה היא 'חיים', וכפי שנאמר, ונשמח בדברי תלמוד תורתך כי הם 'חיינו' [תפילת ערבית], ומאידך, התורה היא 'דיבור', ומשום כך מצות תלמוד תורה היא מצות 'דיבור', וכפי שכתב הרמב"ם היא שציונו ללמוד חכמת התורה וללמדה, וזה הוא שנקרא תלמוד תורה, והוא אמרו [דברים ו ז], ושננתם לבניך 'ודברתם' [רמב"ם סה"מ מ"ע יא], התורה היא גם 'חיים' וגם 'דיבור'. לפי האמור זה לא שני דברים, אלא דבר אחד, התורה היא 'חיות שיוצאת מכח דיבור' [היא 'הרוח ממללא' שנמצאת 'בויפח באפיו נשמת חיים'].

המצוה לחדש חידושי תורה [שאין ערוך לגודל נוראות ונפלאות עניינים ופעולתם למעלה, נפה"ח ש"ד פי"ב], המציאות הזו של אין בית מדרש בלא חידוש [הגינה ג א], אינו פרט במצות תלמוד תורה, אלא הוא מעצם החפצא של תורה, כיון שתורה זה חיים וחיים זה נביעה, לכך הלומד תורה יכול לנבוע, ולהנביע מתוך התורה, נביעה חדשה שאין לה קצה וסוף, ודבר זה הוא מעצם החיות של תורה.

ובחז"ל, דברי חכמים כדרכונות וכמסמרות נטועים וכו', מה דרבן זה מכין את הפרה לתלמיה להביא 'חיים' לעולם, אף דברי תורה אינן אלא 'חיים' לעולם, שנאמר 'עץ חיים' היא וכו', תלמוד לומר נטועים, מה נטיעה פרה ורבה אף דברי תורה 'פרין ורבין' [תוספתא סוטה ז יא]

*

אמר רבא השח שיחת חולין עובר בעשה, שנאמר ודברת בם ולא בדברים אחרים [יומא יט ב], ופרש"י דברים אחרים, שיחת הילדים וקלות ראש [רש"י שם], מצות תלמוד תורה נלמדת 'מודברת בם', הדברים מפליאים, למה באותו מקום שכתוב את מצות תלמוד תורה, כתוב גם את 'הלא', את מה לא לדבר. לפי האמור שהתורה היא 'חיים' שיוצאים מתוך 'דיבורים' של תורה. מובן היטב, שבמקום שמתבאר 'שדיבורים של תורה' הם 'החיים' בעצמותם, ש'ודברת בם' זה קיום של כי 'הם חיינו', מתבאר בד בבד שדיבורים אחרים, הם דיבורים שמופקעים מחיים, וממלא, הם דיבורים של מיתה.

זה מסביר יותר מכל, את מה שאמרנו מקודם, אדם נקרא 'מדבר', כי 'החיות' של האדם זה 'דיבור', לפי מה שנתבאר כאן הכונה היא 'לדיבור של תורה', כי רק דיבור של תורה הוא חיים, אבל דיבורים אחרים, דיבורים של חול ושל בטלה, זה לא חיים.

*

אמר רבי יצחק מאי דכתיב האמנם אלם צדק תדברון, מישרים תשפטו בני אדם, מה אומנותו של אדם בעולם הזה, ישים עצמו כאלם, יכול אף לדברי תורה, תלמוד לומר צדק תדברון [חולין פט א], ופרש"י אומנות יפה היא האילום, אבל צדק, דהיינו דברי תורה, אותו תדברון [רש"י שם].

האדם נברא כ'מדבר' וזו היא חיותו, החיות הזו היא חיות שנובעת 'מדיבורים של תורה', לכן הדיבורים של אדם צריכים להיות דיבורים של תורה, ועי"ז האדם נקרא מדבר ונקרא חי. דיבורים אחרים שאינם דיבורים של תורה, אסור לאדם לדבר אותם, והוא צריך לשטוק אותם, ישים עצמו כאילם.

השח שיחת חולין וכו', רב אחא בר יעקב אמר עובר בלאו, שנאמר כל הדברים יגעים 'לא יוכל איש לדבר' [יומא יט ב], ופרש"י לא יוכל איש דבר, 'אין לו רשות' [רש"י שם], 'דיבורים של תורה', של חיים, של צדק תדברון, יש לך רשות לדבר. דיבורים שאינם של תורה, אינם דיבורים של חיים, 'לא יוכל איש דבר', 'אין לך רשות' לדבר אותם.

*

מתוך כך למדנו על ההבדל העצום שיש בין דיבורים של תורה לדיבורים של חול. 'דיבורים של תורה' הם דיבורים של 'חיים', הם פרים ורבים כנטיעה, ויש בהם את 'מערכת היחס' של דיבור, דיבורים אלה מחיים מקיימים ופועלים בלב השומע. אולם 'דיבורים של חול' הם דיבורים שאינם של חיים, הם אינם פרים ורבים, 'ואין בהם מערכת היחס' של דיבור.

הפלא יועץ כותב כאשר ישבו אחים יחדיו ואין להם חידוש לדבר, זה החילם לדבר, הקור של היום טוב, החום של היום טוב, הגשם טוב, השלג טוב וכדומה מהדברים הידועים לכל, לפי שיצאם מקשקש בקרבם, וחרפה היא להם לישב בשתיקה וכו', ואפילו מי שאין לו יצר לדבר, מבקש מה לדבר, כדי שלא יאמרו לו למה אתה שותק. והוא סכלות כי יכול להפטיר עצמו ולומר אין לי מה לדבר [פלא יועץ ערך דיבור].

מבואר בפלא יועץ שכשאדם מגיע לחברת בני אדם שמדברים דיבורים בעלמא, הוא מרגיש צורך לדבר, הצורך להגיב ולדבר היא סכלות. טעמם של דברים כפי שאמרנו דיבורי חול אין להם יחס, הדיבורים מחמת עצמם לא תובעים יחס ותגובה, לפיכך מי שמגיע למקום כזה, והוא מרגיש צורך להשתלב בדיבורים הללו, הוא סכל.

החפץ חיים כותב שכשאדם מגיע למקום שממהרים להתלוצץ על בני אדם, והוא מרגיש לא נעים שלא להשתתף עמם, פן יפרסמוהו לשוטה ופתי, ושאינו איש בין אנשים. מה מאד צריך להתגבר על עצמו וכו', ואמרו חז"ל מוטב יקרא אדם שוטה כל ימיו, ואל יהיה רשע שעה אחת לפני המקום [ח"ח רכילות ציורים ט ה].

כונת החפץ חיים שקורה שאדם מגיע למקום ומדברים שם דיבורים יתרים, הסיבה שאדם מרגיש צורך לדבר דיבורים שכאלה אינו מחמת עצם הדיבורים, אלא מחמת לחץ חברתי, כי הוא חושש שיחשבוהו לשוטה ופתי, ושאינו איש בין אנשים. מפורש בחפץ חיים כפי שביארנו, דיבורים כאלה שאינם דברי תורה, אין להם תורת דיבור, והדיבורים מחמת עצמם לא מחייבים תגובה, הסיבה היחידה שמביאה בני אדם להגיב על דיבורים אלה, אינו מחמת עצם הדיבורים, אלא מחשש מחברת בני אדם, פן יחשבו אותו לשוטה ופתי.

*

וידבר ה'... ודברתם אל הסלע [חוקת כ ח], כבר שאלנו מקודם, אמירה הוא האדם לעצמו. דיבור הוא האדם אל חברו, בדיבור מונח 'יחס' של שומע ומשמיע. מה שייך א"כ דיבור אל הסלע.

ביארנו בהרחבה, שיש חילוק בין דיבור של חול לדיבור של תורה, דיבור של חול אין לו תורת דיבור, הוא עקר ואין לו יחס. דיבור של תורה מאידך, הוא הדיבור האמיתי, יש לו יחס, והוא פרה ורבה גם מעצמו וגם דרך אוזנו של השומע, ע"י שהשומע עושה את מה שדיברו אליו.

זו הסיבה שחז"ל ביארו, 'ודברתם' אל הסלע, 'שנה עליו פרק אחד' והוא מוציא מים [ילקוט"ש חקת אות תשסג], כדי להניע את הסלע להוציא מים, חייבים להשמיע בפניו דיבור אמיתי היינו 'דיבורים של תורה', שמונח בהם יחס, ובכחם לתבוע מהסלע להוציא מימיו, אפשרות אחרת וסוג אחר של דיבורים לא שייך, אפילו אמירה לסלע 'הוצא מימך', אינה באה בחשבון, משום שכל דיבור שאינו דיבור של תורה אינו תובע יחס, ומשום כך הוא לא יצלח.

*

שנו חכמים רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו, נקרא רע אהוב, אוהב את המקום אוהב את הבריות, משמח את המקום משמח את הבריות, ומלבשתו ענוה ויראה ומכשרתו להיות צדיק וחסיד וישר ונאמן ומרחקתו מן החטא ומקרבתו לדי זכות ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה וכו', ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין, ומגליל לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, והוי צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים [אבות ו א].

לא יאומן למה זוכה, וכמה זוכה מי שלומד תורה לשמה. אך לא מובן, מילא זוכה בשכר תלמודו שמגליל לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר, אך על שום מה זוכה שנקרא רע אהוב, אוהב את הבריות ומשמח את הבריות, וכי מה עשה זה שלמד תורה לשמה שע"ז נעשה אוהב את הבריות ומשמח את הבריות, האם דיבר דיבורים אחרים ושח שיחת הילדים, לא יתכן.

אין זאת אלא, שמן הדיבור אל הסלע למדנו, 'שדיבור' הוא רק 'דיבור של תורה', דיבור אחר שאינו דיבור של תורה הוא עקר, אין לו יחס ואינו מביא לשום מקום. דיבור של תורה הוא הדיבור האמיתי, הוא הדיבור היחידי שמחד מביא לאהבת הבריות ולשמחת הבריות, ומאידך לכך שמגליל לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר -

ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים.

יערות הון

חקת תשפ"ג

דברי חיוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

"אז ישיר ישראל" - שירה זו על התורה אמרה

"אז ישיר ישראל" וגו'. (פרק כ"א פסוק י"ז)

א- האור החיים הקדוש כתב וז"ל, צריך לדעת שירה זו מה טיבה, גם למה לא אמרו שירה על המן כמו שאמרו שירה על המים, גם כל הפרשה צריכה ביאור. ואפשר כי שירה זו על התורה אמרה וכו', כי ודאי היא זאת שירת התורה שנקראת באר מים, נקראת באר על שם המקור שהיא שכינה עליה שנקראת באר, גם לפי שהתורה נמשלה למים, ואמרו עלי באר לשון עליה, כי לא על באר שלמטה הם אומרים, אלא על באר על פירוש עליון וכו' עכ"ל.

וברש"י (פסוק י"ד) כשם שמשפטים בנסי ים סוף, כך יש לספר בנסי נחל ארנון, שאף כאן נעשו נסים גדולים וכו'. (פסוק י"ז) אלא שירדה לפרסם את הנסים וכו'. והנה רש"י מבאר את הנסים שנעשו בנחל ארנון, ולכן כשראו את הנסים אמרו שירה על התורה כמו שכתב האוה"ח הקדוש, שהתורה היא מצילה מכל השונאים והפגעים, והיא נותנת כל ההשפעות.

ובפרשת האזינו (דברים ל"ב ב') כתב האוה"ח הקדוש וז"ל, והוא מה שפירשנו במאמר התנא אם אין קמח אין תורה, פירוש, אם ראית שאין קמח, דע שאין תורה, עכ"ל, והיינו אם חסר שפע בגשמיות דע שהסיבה לכך שאין תורה, כי כשיש תורה יש כל השפע גם בגשמיות, ולפ"ז אמרו שירה על התורה שזה נותן כל ההשפעות גם המן וגם המים וגם העננים.

ב- על ידי ששרים על התורה מתקבלים התפלות

בתפילת יום כפור קטן בתפילה משאת כפי מנחת ערב וכו' כתוב, ישרון עמך ישיר חסדך בטוב לקח וכו'. ופירש היעב"ץ, דהיינו שישיראל ישיר על גודל חסדך שעשית עמהם בתתן להם את התורה אשר היא טובה מכל לקח שבעולם, ולזאת הטה אליו אזניך ושמע ועיניך פקח, היינו שאם שרים על נתינת התורה, זה גורם שהקב"ה ישמע תפילות, ויטה אזניו וישמע, ועיניך פקח, ויגאל אותנו ויתן להם כל מה שיבקשו, ומצינו שבני ישראל אמרו שירה על התורה בשירת הבאר וכמו שמבאר האוה"ח הקדוש, ונמצא שיש עצה נפלאה שהקב"ה יקבל את התפלה, כששרים ומודים לקב"ה על שנתן לנו התורה.

ג- על ידי שלומדים ביגיעה מתקבלים התפלות

מבואר בסה"ק כי על ידי לימוד התורה נתקבלים התפילות והבקשות, כי התורה נקראת אֵלֶּת אֲהִיִּים וְיִעֲלֶת חֵן, שמעלה חן על לומדיה (עירובין נד:). וכיון שיש לו חן, לכן התפלות והבקשות שלו מתקבלות, ולכן לפני שהאדם עומד להתפלל שילמד תורה, ועי"ז יזכה שהתפלות והבקשות שלו יתקבלו, וכן אומרים בשבועות באקדמות, צבי וחמיד ורגי דילאון בלעותא. [ביאור: רצה וחמד והתאוה שילמדון ביגיעה]. צלותהון בכך מקבל והניא בעותא [ביאור: תפילות לכן מקבל ומועיל הבקשה].

מיתת צדיקים מכפרת

"ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צין וגו' ותמת שם מרים ותקבר שם" (כ,א)

א- הגמ' במסכת מו"ק (כח,א) אמר רבי אמי למה נסמכה פרשת מרים לפרשת פרה אדומה לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת (והובא ברש"י בפסוק א'), אמר רבי אלעזר למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה מה בגדי כהונה מכפרין אף מיתתן של צדיקים מכפרת. ובתוס' ד"ה מיתת אהרן לבגדי כהונה כתבו וז"ל דכתיב והפשט

את אהרן את בגדיו ואהרן יאסף ומת שם וכו'. ובד"ה מה בגדי כהונה מכפרין, בזבחים כו' (דף פח,ב דמבואר בגמ' שם דנלמד ממה דנסמך פרשת קרבנות לפרשת בגדי כהונה לומר לך מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין).

וצ"ב למה צריך שני לימודים שמיתת צדיקים מכפרת מפרה אדומה ומבגדי כהונה?

ונראה כי מיתת הצדיקים מכפרת משני טעמים **א.** עצם המיתה של הצדיקים מכפרת על הדור וזהו חוק בלא שנבין את הטעם כמו שפרה אדומה מכפרת 'זאת חוקת התורה' בלא שנבין את הטעם. **ב.** הצער והבכיה שבוכין על הסתלקות הצדיקים וזה גם כבודם של הצדיקים שמצטערים ובוכין על סילוקם, וכמו שכתוב (כ,כט) 'ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל' וזה נלמד מכפרת בגדי כהונה, ואצל בגדי כהונה כתוב (שמות כח,ב) 'ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת' שהבגדי כהונה שעושים לכבוד ולתפארת מכפרים, כן הכבוד שעושים לצדיקים כשמצטערים על סילוקם זה מכפר עוונות. והנה במיתת מרים בני ישראל לא חטאו, אלא היו במצב של להיכנס לא"י ככתוב (במד' כ,א) 'ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צין' ופרש"י כל העדה, עדה השלמה שכבר מתו מתי מדבר ואלו פרשו לחיים (תנחומא יד) ולפני שנכנסו לארץ היו צריכים כפרה, 'ותמת שם מרים' שמיתתה תכפר כמו שפרה אדומה מכפרת ובלא שנבין את הטעם, וכתב האור החיים הקד' שכתוב בילקוט שישיראל לא הלכו לגמול חסד עם מרים, וטעם שלא גמלו חסד אמר הכתוב 'ותמת שם מרים ותקבר שם' ואמרו בגמ' מו"ק (כח,א) וז"ל ותמת סמוך למיתה קבורה עכ"ל. ולטעם זה לא הרגישו לבוא לגמול חסד ע"ש ולפ"ז המיתת צדיקים המכפרת שהיתה אצל מרים אע"פ שלא עשו לה כבוד, זהו משום שהמיתה עצמה מכפרת ובלא שנבין את הטעם.

אולם במיתת אהרן פרש"י (כ, כג) וז"ל: על גבול אדום, מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה, וכן הנביא אומר ליהושפט כהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך (תנחומא) עכ"ל. ומכיון שבג"ז חטאו והיו צריכים כפרה על חטאם, ולכן נסמכה פרשת מיתת אהרן לבגדי כהונה כמו שבגדי כהונה שעשויין לכבוד ולתפארת מכפרים כך מיתת אהרן הצער על מיתתו והכבוד שחלקו לו מכפר וכמו שמפרש רש"י על הפסוק 'ויבכו את אהרן שלשים יום' וז"ל האנשים והנשים לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו (אדר"נ פ"ב, מג-מד) עכ"ל, והכפרה היתה לתקן מה שחטאו שהתחברו לעשו הרשע, ובאה הכפרה להתחבר ולכבד את אהרן הכהן.

ב- ונראה ש-ב' הטעמים שמיתת הצדיקים מכפרת שכתבנו, משמע מדברי הזהו"ק בפר' אחרי מות וז"ל [תרגום] אמר רבי יוסי תקנו חכמים לקרות ביום הכפורים פרשה זו כדי לכפר על ישראל בגלות לפי שמיתתם של בני אהרן מכפר על ישראל מכאן למדנו כל אדם שרבונו שולח עליו יסורין כפרה על חטאיו הם, וכל מי שמצטער על יסורי הצדיקים מעבירים את חטאיו מן העולם ועל כן ביום זה קורין אחרי-מות שני בני אהרן שישמע העם ויצטערו על מיתת הצדיקים ויכופר להם חטאותם, וכל המצטער על מיתת הצדיקים או מוריד דמעות עליהם, מכריז הקב"ה עליו ואומר (ישעי' ו') 'וסר עונך וחסאתך תכופר'. ולא עוד אלא שלא ימותו בניו בימיו ועליו כתוב 'ראה זרע יאריך ימים'. עוד אמרו בכל זמן שהצדיקים מסתלקים מן העולם נסתלק הדין מן העולם ומיתת הצדיקים מכפרת על חטאי הדור וע"כ הפרשה של מיתת בני אהרן נקראת ביום הכפורים להיות כפרה על חטאות ישראל, אמר הקב"ה התעסקו במיתת הצדיקים האלה ויחשב לכם כאילו אתם מקריבים קרבנות ביום הזה לכפר עליכם, שלמדנו כל זמן שישיראל יהיו בגלות ולא יקריבו קרבנות ביום הזה ואותן שני שעירים לא יוכלו להקריב יהיה להם לזכרון שני בני אהרן ויכפר עליהם. עכ"ל.

ונראה ששני הטעמים שמבואר בזה"ק הם שני הטעמים שכתבנו שהטעם הראשון שכתב הזה"ק שישמע העם ויצטערו על מיתת הצדיקים ויכופר להם חטאתם, וכל המצטער על מיתת הצדיקים מכריז הקב"ה עליו ואומר 'וסר עונך וחטאתך תכופר' זהו הטעם שנשמך מיתת אהרן לבגדי כהונה, שמיתת הצדיקים מכפרת משום שכתוב 'ויבכו את אהרן כל בית ישראל'. והטעם השני שכתב הזה"ק בכל זמן שהצדיקים מסתלקים מן העולם נסתלק הדין מן העולם וכו', זהו הטעם שכתוב למה נסמכה מיתת מרים לפרה אדומה מה פרה אדומה מכפרת אף מיתת צדיקים מכפרת ואת זה אנחנו לא מבינים כמו שלא מבינים טעם פרה אדומה.

"וישב בארץ טוב" - שפטורה ממעשרות

בהפטרות חקת "ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב, ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו" (שופטים י"א, ג').

ובספר זרע שמשון (חקת אות י"ד) כתב וז"ל, יש לדקדק בקשר הפסוק, מה ענין זה לזה, ועוד מהו ויצאו עמו.

וה"ל דאיתא במדרש ילקוט (שופטים רמז ס"ו), ויברח יפתח מפני אחיו, וישב בארץ טוב, אמר רבי יהושע בן לוי, למה נקרא שמה טוב, שהיא פטורה מן המעשרות, עכ"ל. ומעתה סוף הפסוק שאומר ויתלקטו אל יפתח אנשים רקים, הוא הטעם של תחילת הפסוק וישב בארץ טוב, למה ישב דוקא במקום הזה לפי שיתלקטו, דלכאורה קשה על המדרש שדרש בארץ טוב שהוא פטור מן המעשרות, שנראה שיפתח היה מבקש עלילות כדי להיות פטור מן המעשר, והלא יפתח היה מאמין בקב"ה, כדכתיב, (שם פסוק י"א) אם משיבים וכו' ונתן ה' אותם לפני, ועוד וידבר יפתח את כל דבריו לפני ה' במצפה, ומי שיש לו אמונה בקב"ה בידוע שהוא מפריש תרומות ומעשרות כראוי, ועוד קרא (מלאכי ג' י') ובחוננו נא בזאת וכו', ואיך אפשר שיפתח בחר לו מקום זה שנראה שבא לפטור עצמו מן המעשר, משום הכי הוסיף הכתוב ויתלקטו אל יפתח אנשים רקים ויצאו עמו, דתנן בפרק ב' (דדמאי משנה ב') המקבל עליו להיות נאמן, מעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר, ואינו מתארח אצל עם הארץ, עכ"ל. וא"כ יפתח היה מוכרח לישב עם אלו עמי הארצות ביחד, והם היו אנשים רקים דהיינו עמי הארצות, ולפעמים גם הוא היה צריך לאכול עמם משום איבה, ואם היה במקום חייב במעשר היה מאבד הנאמנות שלו, והוא היה רוצה אדרבא להיות בחזקת נאמן, ומשם הכי בחר לו לשבת במקום שהוא פטור כדי להיות לעולם בחזקת נאמן, ושפיר קאמר המדרש שהוא פטור מן המעשר, וכו' עכ"ל.

ב- אולם צ"ב למה התחבר עם אנשים רקים עמי הארצות שהם חשודים על המעשרות, ולכן בחר לשבת בארץ טוב שפטורה מן המעשרות, כדי לא להכשל במעשרות, הרי לכאורה עדיף היה לשבת בארץ ישראל שחייבת במעשרות, ולא להתחבר עם אנשים רקים עמי הארצות.

ונראה ליישב דהנה בספר עבודת יששכר כתב, דצ"ב למה הוא ברח מפני אחיו, הרי הוא היה איש גבור חיל, ויכל לקחת חלק נחלתו בכח גבורתו, וגם להבין מפני מה כאשר ישב בארץ טוב דוקא התלקטו אז אליו אנשים רקים ולא קודם, ומתוך כי יפתח פחד שמא היצה"ר יתגבר עליו להלחם עם אחיו, לכן ברח מאחיו בכדי להתרחק ממחלוקת, וישב בארץ טוב לומר בעצמו על כל דבר גם זו לטובה, וגם הדריך את כל אנשי הארץ לומר על הכל שזה ודאי לטובה, וכן כל האנשים שהיו להם דאגות וצרות לימד אותם שמה שהקב"ה עושה זהו לטובה, ונעשו רקים מהצרות, וזהו ויתלקטו אנשים רקים שנעשו רקים מהצרות ונעשו כבירה חדשה, ובשכר זה נעשה למנהיג לכלל ישראל עד שאמרו חז"ל יפתח בדורו כשמואל בדורו, עכ"ל.

ג- והנה (באות א) הבאנו את דברי רבי יהושע בן לוי (בילקוט) דהכונה בארץ טוב שהיא פטורה ממעשרות, וביאר הזרע שמשון שכיון שנתלקטו אליו אנשים עמי הארצות שחשודים על המעשרות, לכן כדי לא להיכשל במעשרות ישב בארץ טוב שהיא פטורה ממעשרות, אולם באות ב' כתבנו שצ"ב למה בחר לשבת בחברת אנשים עמי הארץ שחשודים על המעשרות, אולם לפי מה שהבאנו את דברי העבודת יששכר באות ג' מיושב שפיר, כיון שהוא רצה לקרב את האנשים שהיו להם צרות ודאגות והם משום כן היו עמי הארצות, ודבר עמם והכניס בהם אמונה שמה שהקב"ה עושה הכל לטובה והם נעשו רקים מהצרות ונהיו מאמנים בהקב"ה אלא שבתחילה הם לא נזהרו בהפרשת תרומות ומעשרות, לכן הוא בחר לשבת בארץ טוב שאינה חייבת בתרומות ומעשרות, כדי לא להכשל בתרומות ומעשרות, והכניס בהם אמונה בקב"ה שהוא מנהיג העולם והכל לטובה, ובשכר זה נעשה מנהיג ישראל.

וזה לימוד שהאדם צריך לקרב את האנשים שיש להם צרות ודאגות, אפילו שחושב שזה מפריע לו מלהתעלות, שמתחבר עם אנשים פשוטים, אולם ודאי שבכל דבר צריך להתייעץ עם גדולי תורה מהי הדרך הנכונה שהיא להרבות כבוד הש"ת.

ע"י זכות התורה וזכות האבות יצאו מים מן הסלע

"קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו" וגו' (במדבר כ ג)

וכתוב בילקוט שמעוני אות ע"ב וז"ל, ודברתם אל הסלע, שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע. והוצאת להם מים מן הסלע. יש כח וזכות לאותן שישנים במערת המכפלה שהוציא להם מים, ואין סלע אלא זכות אבות שנא' 'ורונו יושבי סלע' (ישעיה מב) עכ"ל. והנה הילקוט כתב שתי סיבות שהקב"ה יוציא מים מהסלע, אחת שנה עליו פרק אחד היינו שילמד תורה על הסלע, ועוד זכות אבות.

וצ"ב מה הקשר של ב' הדברים?

ונראה דהנה בתפילת שחרית בברכת אהבה רבה אומרים בעבור שמך הגדול ובעבור אבותינו שבטחו בך, ותלמדם חוקי חיים וכו'. רואים שהקב"ה נתן התורה בזכות שמך הגדול ובעבור אבותינו שבטחו בך, והענין מבואר במדרש שיר השירים וז"ל, אתם סבורים שבשלכם נתתי לכם את התורה, לא נתתי לכם את התורה אלא בשביל האבות שנא' ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר, ואין הרים אלא אבות וכו'. וכן כתוב במדרש רבה פר' יתרו (פר' כח אות ב) ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר, בזכות ההר, ואין ההר אלא אבות שנא' (מכה ז) שמעו הרים את ריב ה'. מפורש במדרש שבזכות האבות הש"ת נתן התורה לבני ישראל ולפי זה מיושב שתי הטעמים שכתוב בילקוט שנה עליו פרק אחד היינו זכות התורה, וזכות האבות שבזכותם הש"ת נתן את התורה לבני ישראל, ועל ידי זה יצאו מים מן הסלע.

ב- על ידי התורה באים כל ההשפעות

בספר טעמא דקרא למרן הגאון הצדיק רבי חיים קניבסקי זצוק"ל כתב על הפסוק 'וען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל' וגו' (כ' י"ב) וז"ל, לפי פשוטו צ"ב איזה קידוש ה' יש בדיבור יותר מבהכאה, והלא גם כשיצאו מים מהסלע ע"י הכאה הוי נס וקידוש השם?

ונראה לבאר על פי הילקוט, ודברתם אל הסלע שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע, וקידוש השם זה שלומדי תורה לא יחסר להם כלום, וכי כל הבריאה משועבדת להם, זה נחסר על ידי הכאה. עכ"ל. מבואר דהקב"ה רצה לגלות שעל ידי לימוד התורה באים כל ההשפעות ברוחניות ובגשמיות. **וכן כתוב באור החיים הקדוש** בפרשת האזינו (דברים לב ב) וזלה"ק, והוא מה שפירשנו במאמר התנא, אם אין קמח אין תורה, פירוש אם ראית שאין קמח, דע שאין תורה וכו'. עכ"ל. והיינו שאם יש תורה יש קמח. יש כל הגשמיות.

ג- הבריאה משועבדת לתורה באיזה דרגה שלומדים את התורה

עוד אפשר לבאר את הילקוט, שהקב"ה אמר למשה רבינו שתי סיבות שהסלע יתן מים, אחת שנה עליו פרק אחד, שע"י כח התורה יצאו מים. סיבה שניה ע"י זכות האבות שהיינו תפילה, שאומרים אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב יצאו מים מן הסלע. ומשה רבינו סבר שזכות התורה הוא רק כשכלל ישראל הם בדרגה שהם מקבלים ממשה רבינו, אבל כשאמר להם שמעו נא המורים, ופרש"י ז"ל, סרבנים, תורה שלומדים כך לא יכולה להוציא מים. ולכן הכה את הסלע, היינו בזכות התפילה של האבות, במטהו פעמים, היינו המטה שהיה כתוב עליו אותיות דצ"ך עד"ש באח"ב, היינו הנסים שנעשו ביציאת מצרים בזכות האבות. והקב"ה אמר לו יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, שכלל ישראל אפילו כשהם בדרגה של שמעו נא המורים יש כח בתורה שלומדים שכל הבריאה נבראה בשבילם כמו שפרש"י בפרשת בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית. **והנה פשוט שאין לנו שום מושג במה שמשה רבינו הכה את הסלע** רק מה שאנו יכולים לקחת חיזוק בשבילנו, שכל הבריאה משועבדת בשביל

המן שבמדבר חטא ארה"ר ונחש הנחוש

"ותקצר נפש העם בדרך... ונפשנו קצה בלחם הקלוקל" העם התלונן על הלחם שהיה מושלם. שכולו התעכל, שכולו היה ראוי למאכל וכולו נספג בגוף והזין אותו, שלא היתה בו פסולת. פחדו שמא ימותו מלחם שכזה.

לאדם מן השורה, למי שאינו בן דור-דעה במלוא תודעתו, קשה להבין, אי אפשר לו להבין, איך אפשר בלי פסולת. מאז שהסית הנחש את אדם הראשון ואכל אדם מעץ "הדעת טוב ורע", עץ שתכונתו לערבב את הרע בתוך הטוב. אין בעולם התחתון מציאות של טוב בלי רע. הרע השתחל לכל פינה ולא ניתן להשיג טוב טהור בלי ערבוב של רע ולו כלשהו. לכן משה נקרא בפיו משה, ולא טוביה כפי שקראתו אמו, כי טובו היה מושלם - טוב-י'ה, טוב של ה', ואין אנו משיגים זאת אנו משיגים רק ש"מן המים משיתיהו". מים מבטאים חומר והוא היה מעל החומר אנו משיגים מה משה לא היה, על דרך השלילה אך לא מה הוא כן היה. כמו כן אור ששת ימי בראשית נגזר כי אין העולם כדאי לאור טהור בלי ערבוב של רע וכשנולד משה התמלא הבית אורה ונאמר "ותראהו כי טוב".

בהיותם במדבר קרובים היו בני ישראל לבחינת אדם הראשון לפני החטא. במעמד הר סיני תוקן החטא לגמרי, אך גם אחרי שחטאו בעגל וחזר המצב לקדמותו, עדיין קרובים היו לאותה דרגה. יחד עם זאת לא השיגו מציאות זאת, של אדם הראשון לפני החטא ולא הבינוה על בוריה, ולכן לא קראו למן שם "כי לא ידעו מן הוא", ושמנו ניתן לו על שם אי הידיעה הזאת. (והמן שהיה מציאות מעין גן עדן שלפני החטא - טוב בלי ערבוב של פסולת, ניתן בזכות משה שגם הוא טוב היה).

ובאמת המן כשמו כן הוא השתלשל משער החמישים מן ה-ה' הסופית שמבטאת את שער החמישים בקדושה. (וזהו סעודת לויטן שלעתידי לבוא - לויט - ה' חבור אל הנצח, אל שער החמישים דקדושה).

כיון שמאסו במן כי לא הבינו איך אפשר בלי פסולת חזר הנחש. כמו שהנחש הקדמוני הוא שערבב את האוכל בתוך הפסולת, המואסים במן שהצהירו במאסם בו את שייכותם למציאות של אחרי חטא הנחש הקדמוני ומאיסתם במציאות שהייתה לפני התערבותו, נענשו על ידי הנחש.

הנחש הוא השטן הוא היצר הרע הוא מלאך המוות הוא מבטא את שער החמישים דטומאה.

הפתרון היה נחש הנחוש.

נחוש מבטאת חוצפה. ככתוב "מצחך נחושה" ונאמר "כי מצח אשה זונה היה לך".

בצלם שראה נבוכדנצר, לכל אומה מארבע אומות מתכת משלה. יון קשורה לנחוש (בבל - זהב, פרס - כסף, יון - נחושת, אדום - ברזל) יון מצטיינת בחוצפתה בחינה של "ושפחה כי תירש גבירתה" ליון יש חכמה, ומקור חכמתה (כמו שאומר הכוזרי) הוא חכמת ישראל אלא שהורקה החכמה מכלי לכלי. וכשבאו היונים לארץ ישראל וראו ושמעו כי היהודים מתיחסים לחכמתם כאל "חכמה חיצונית" לעומת חכמת התורה שהיא החכמה הפנימית האמיתית לא יכלו להתוכח כיון שבויכוחים עם חכמי ישראל היתה ידם על התחתונה, לכן לחמו בהם וניסו "להשכיחם תורתך" האם יש שפחה המנסה לירש גבירתה ברמת חוצפה גבוהה מזו? לכן יון נמשלה גם לנמה, וזאת בחזון שראה דניאל, כי לנמר יש את החוצפה גם כן, שנאמר "הוי עז כנמר".

גם הנחושת מבטאת חוצפה. בין סוגי הנחושת יש "נחושת קלל" ואומרים המפרשים שזו נחושת מוזהבת. כלומר נחושת המתחזה לזהב. זו היתה יון וזו היתה חוצפתה ולכן נחושת מבטאת חוצפה כנ"ל.

העונש של אלה שלא טעמו מהדבש והחלב שתחת לשונו של המן, שלא השכילו להתרומם אל מעבר לחומר המעורב בכל חלקה טובה ולהיות קרוב לדרגת אדם הראשון לפני החטא כראוי לדור דעה היה ששוב הופיע הנחש, בדמות הנחשים השרפים. ההצלה היתה נחש הנחשת שהוצב על נס.

הנחש מלחך עפר, אלה שלא התרוממו מעפר החומריות נושכו על ידי הנחש. הרפואה היתה נחש הנחושת העומד על נס. כלומר - הפוך מן הנחש המתחכך כולו באדמה נחש הנחושת עומד על נס. וכל כולו אינו אלא חץ למרומים כמו שאומרת המשנה במסכת ראש השנה פ"ג "וכי נחש ממית או נחש מחיה, אלא בזמן שישראל מסתכלים כלפי מעלה ומכוונים את ליבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים" כלומר יש להרים את הראש ולהבין שהנחש אינו אלא נחושת, כלומר מתחזה ואין בו פנימיות כמו שאמרנו לגבי החכמה היונית ואינו אלא חץ כלפי מעלה להתגבר על החיצוניות ולהגיע לשמי שמים של הפנימיות. המשכילים לעשות זאת - היו מתרפאים ואם לאו - היו מתים.

פרשת חוקת

בארה של מרים

תמצית: קושיות: אמאי שירת הבאר שבאה מתוך פרשת נחלי ארנון כתובה בתורה רק בדרך רמז, ומה הטעם שהבאר זכתה לשירה על דבר זה שנראה רק היכי תמצא לגלות מה עשו האויבים. דברי הגמ' את והב' מצורעים, מה הענין לכאן - דברי רש"י בביאור חטא מי מריבה דמשה היכה הסלע, קושיית הרמב"ן מה הנס הגדול בדיבור יותר מהכאה, עוד קשה מה החילוק בין כאן לספר שמות ששם הכה הצור - בארה של מרים היא תורה שבע"פ, הואיל משה באר את התורה הזאת, וכן הוא ענין תורה שבע"פ גילוי דברים שאינם נראים בעינים דרך הבנה, חכם עדיף מנביא אנשי כנה"ג ביומא - דברי חז"ל בתיקוני זוהר תנ"א, ודברי הגר"א שם וכן דברי האר"י כאן דהדיבור אל הסלע הוא גילוי תורה שבע"פ ואילו משה היה מדבר אל הסלע החיבור שלנו לתורה היה בדיבור קל ולא בממית עצמו עליה, מעתה אין קונה התורה אלא מתוך יגיעה - הטענה היתה על משה שבשעת גילוי הבאר בסוף המ' שנים הוא הזמן לחבר את ישראל לתורה שבע"פ, משא"כ בחומש שמות שהיה קודם מתן תורה, שם נקרא צור וכאן סלע, דברי המלבי"ם שסלע הוא רך ומים נמצאים תחתיו, צור הוא קשה ואין בו מים כלל - זהו ענין החידוש הבאר להראות תורה שבע"פ גילוי דברים שאינם נראים בעינים ולכן מתגלה כח הבאר בנחלי ארנון, וזוהי שירת הבאר, נשקפה על פני הישימן רמז לתלמידי ר"ע - את והב' המצורעים גימטריא יש"ו ומוחמד שבאו ליישר דרך למלך המשיח, הגילוי שהעולם ככלל מונהג ובא לקראת הגאולה דבר שאינו נראה לעיניים אלא נתפרש בתורה שבע"פ

א.

אמאי לא נזכר בתורה בפירוש כל סיפור הנס של אשד הנחלים

לקראת סוף הפרשה נאמרה שירת הבאר, והיא באה על מעשה שאינו מפורש בכתובים, דבתורה נאמר (כא, יד-טז): "כל כן יאמר בספר מלחמת ה' את והב בסופה ואת הנחלים ארנון, ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב, ומשם בארה הוא הבאר אשר אמר ה' למשה אסף את העם ואתנה להם מים".

וביאר רש"י: "על כן יאמר - על חניה זו ונסים שנעשו בה יאמר בספר מלחמות ה' כשמספרים נסים שנעשו לאבותינו יספרו את והב וכו' ואת הנחלים ארנון - כשם שמספרים בנסי ים סוף כך יש לספר בנסי נחלי ארנון שאף כאן נעשו נסים גדולים. ומה הם הנסים, ואשד הנחלים - תרגום של שפך אשד שפך הנחלים שנשפך שם דם אמוריים שהיו נחבאים שם לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר וההרים סמוכים זה לזה וכו', אמרו אמוריים כשיכנסו ישראל לתוך הנחל לעבור נצא מן המערות בהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות, והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושדים בולטין לחוץ, כיון שבאו ישראל לעבור נדדעזע ההר של א"י כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה, ונתקרב לצד הר של מואב ונכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים והרגום. וזהו אשר נטה לשבת ער שההר נטה ממקומו ונתקרב לצד גבול מואב

ונדבק בו. ומשם בארה - משם בא האשד אל הבאר כיצד אמר הקב"ה מי מודיע לבני הנסים הללו, המשל אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו, לאחר שעברו חזרו ההרים למקומם והבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם ההרוגים וזרועות ואיברים ומוליכתן סביב המחנה, וישראל ראו ואמרו שירה"עכ"ל.

והדברים תמוהים טובא, אמאי לא נאמר בפירוש בפרשה כל סיפור הנס של אשד הנחלים, ורק נכתב בדרך רמז בלבד בתוך השירה על אותו הנס.

מהו הטעם שאמרו שירה על הבאר ומה טעם שהוזכרו שני המצורעים שדברים אל הם רק היכי תמצא לגילוי הנס

ועוד צ"ב מה השייכות בין נס זה לשירת הבאר, דהבאר היא רק היכי תמצא בשביל לגלות לישראל את הנס שנעשה ע"י ההרים, וא"כ מדוע אמרו שירה על הבאר כתוצאה ממעשה זה.

ובגמ' ברכות (נד.) איתא: "תנא את והב בסופה שני מצורעים היו דהוו מהלכין בסוף מחנה ישראל וכו' כי אתו את והב חזו דמא דקא נפיק מביני טורי אתו ואמרי להו לישראל ואמרו שירה היינו דכתיב ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב".

פירוש ד"את" ו"והב" הם ב' מצורעים שהלכו מחוץ למחנה, והם גילו לכלל ישראל את גדול הנס, ושוב צ"ב מהו הענין הגדול מי גילה את הנס, שהרי הוא רק היכי תמצא לגילוי, וכן צ"ב מה בא ללמדינו שהיו ב' מצורעים שם עם שמות אלו.

קושיית הרמב"ן על שיטת רש"י בחטא מי מריבה מה הפרש בין דיבור להכאה

ולבאר הענין נקדים פירוש בשיטת רש"י בענין חטא מי מריבה (עין במאמר הקודם בביאור שיטת הרמב"ן), דשיטת רש"י בחטא מי מריבה היא שמשה ואהרן היו צריכים לדבר אל הסלע ובמקום זאת היכוהו, כמבואר בדברי רש"י כאן (במדבר כ, יא-יב): "לפי שלא צוה המקום להכותו אלא ודברתם אל הסלע והמה דברו אל סלע אחר ולא הוציא אמרו שמא צריך להכותו כבראשונה שנאמר והכית בצור, ונזדמן להם אותו סלע והכהו. יען לא האמנתם בי - גלה הכתוב שאלולי חטא זה בלבד היו נכנסין לארץ וכו' והלא הצאן ובקר ישחט קשה מזו, אלא לפי שבסתר חסך עליו הכתוב וכאן שבמעמד כל ישראל לא חסך עליו הכתוב מפני קדוש השם. להקדישני - שאילו דברתם אל הסלע והוציא הייתי מקודש לעיני העדה ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום קל וחומר אנו".

וכבר הקשה הרמב"ן על דברי רש"י, מדוע יחשב לנס גדול יותר בדיבור מהכאה, הרי בדרך הטבע הסלע אינו שומע לדיבור יותר מאשר הכאה, וז"ל (שם פסוק ח): "ודברי אגדה הם, אבל לא נתחווורו, כי מאחר שצוה קח את המטה יש במשמע שיכה בו, ואלו היה רצונו בדבור בלבד מה המטה הזה בידו, וכן במכות מצרים שאמר והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך, והוא להכות בו וכו' ואין הנס גדול בדבור יותר מההכאה, כי הכל שוה אצל הסלע".

ועוד צ"ב מה שרש"י הזכיר בתחילת הדברים, דבפעם הראשונה שהוציא משה מים מהבאר היה מיד אחרי יציאת מצרים במדבר סין, ושם נאמר (שמות יז, 1): "הנני עמד לפניך שם על הצור בחרב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם, ויעש כן משה לעיני זקני ישראל", ויש למצוא טעם מדוע באמת נשתנה הציווי משם לכאן, דשם היה מועיל הכאה וכאן צריך דיבור דוקא.

בארה של מרים הוא סוד תורה שבע"פ - חכם עדיף מנביא

וביאור הדברים נראה, על פי מה שהארץ מו"ר זצ"ל הרבה בשיעורי אגדות רבב"ח בשם רבותינו, דבארה של מרים הוא סוד תורה שבע"פ, וזהו "הואיל משה באר את התורה הזאת" שבתחילת ספר דברים ששם הוא התחלת תורה שבע"פ. וכן הוא מתגלה במציאות, שהבאר היא סלע שיוצאים מפנימיותה מים חיים, כדוגמת התורה שבע"פ שמגלה על פנימיות הדברים.

והבאר מגלה דברים שאינם נראים בחוש ונתפסים רק בתפיסת הדעת, וכדוגמת דברי הגמ' ביומא (סט:): "למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה, שהחזירו עטרה ליושנה, אתא משה אמר האל הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה ואמר נכרים מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו לא אמר נורא, אתא דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו לא אמר גבור, אתו אינהו ואמרו אדרבה זו היא גבורת גבורתו שכובש את יצרו שנותן ארך אפים לרשעים, ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות".

פירוש שהנביאים שנקראו רואים, פירוש שבמדרגת נבואה רואים דברים

בחוש, לא יכלו לראות את ההנהגה של הקב"ה בעולם, ולכן פסקו מלומר "הגבור והנורא", שא"א לשבח את הקב"ה על הנהגה שכבר אינו מתנהג בה בעולם, אבל חז"ל הבינו הדברים של בבחינת ראייה מוחשית אלא בתפיסת הדעת, שהבינו ברוח קדשם שיש בחינת גיבור ונורא שמתגלה לא במוחש אלא בפנימיות הדברים, בחינת תורה שבע"פ. וזהו עומק דברי הגמ' בב"ב (יב.) דחכם עדיף מנביא, שיש תפיסה בחכמה שאינה נתפסת בנבואה. והדברים עתיקים.

ומעתה שמי בארה של מרים היא גילוי תורה שבע"פ, א"כ כל הוצאה לפועל של מים אלה הם צורת החיבור שלנו לאותה תורה שבע"פ. וכן הוא דברי חז"ל בתיקוני זוהר (תיקון כא, דף מד.): "והאי סלע אתמר בה דלא נפיק אלא טפין טפין דמיא דאורייתא באלין פסקות ובגין ויך משה את הסלע במטהו פעמים דא גרים דלא נפיק מיניה אלא טפין טפין זעיר שם זעיר שם, וכמה מחלוקות על אלן טפין, וכו' ויך משה את הסלע במטהו פעמים, דאם לא דמחא בה לא הוו טרחין ישראל ותנאים ואמוראין באורייתא דבעל פה דאיהי סלע, אלא אתמר בו **ודברתם אל הסלע ונתן מימיו בלא טורח, ויהיה מתקיים בהון ולא ילמדו עוד וגומר, והוה נפיק מיא בלא קשיא ומחלוקת ופסק**, בגין דשכינתא דאתמר בה הלא כה דברי כאש נאם ה' הוה שרי בפומיהון דישאל, דאיהי אורייתא דבעל פה, דאיהי סלע ע"ל ס', דאינון שתין מסכתות, דהכי איהו סל"ע על ס".

וביאר שם הגר"א: "דהכאה גרם לטרוח בהכאת סלע בלישנהון, ודברתם כו' - שאז היה בדיבור התורה נגלית פנימיות שהיא מימי הדעת כמ"ש כי מלאה דעה את ה' כמים לים מכסים, וזהו ונתן מימיו מעצמו וז"ש בלא טורח".

פירוש הדברים, שאם משה רבינו לא היה מכה את הסלע, היו דברי תורה מתגלים בפנימיות בלא טורח, והיה לעם ישראל שייכות לדברי תורה שבע"פ בדרך של דיבור, אבל עתה שמשה רבינו היכה את הסלע מכאן ואילך לימוד תורה שבע"פ שייך רק בטורח, רק ע"י "הכאה".

וכן ביאר האר"י כאן בספר הליקוטים (עה"פ וירם משה ידו) שהכאת משה גרמה לכל הפלפולים של דברי תורה, שהם מכים ומשברים את הקליפה, ולכן הכה פעמיים כנגד תלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי, אבל בלא ההכאה היתה התורה נלמדת בלא טורח.

ג.

גילוי תורה שבע"פ היה בסוף המ' שנה וצריך לזה דוקא דיבור אל הסלע לפי שהגיע העת ליתנה לישראל בלא טורח

ועל פי זה מבוארים דברי רש"י באר היטב, דהציווי אל משה להביא את התורה שבע"פ לידי ישראל שיהיה נלמד בלא טורח בא רק בסוף הארבעים שנה במדבר, לפי שדור המדבר היה עיקר תורה שבכתב, ודור באי הארץ הוא עיקר תורה שבע"פ, שהרי במדבר היו ישראל בגדר עין בעין רואים את כבודו, והכל ברור ונגלה, אבל כשנכנסו לארץ מכאן עומד האדם לעצמו ועל דעתו.

ובאמת שכן הוא לשון רש"י בדברים (כט, ו): "ולא נתן ה' לכם לב לדעת שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה אבל מכאן ואילך יקפיד", ומבואר שעד עתה עדיין היו בגדר חכמת רבו שהיא תורת משה שבכתב,

אבל מעתה ואילך עומד התלמיד על דעתו, וזהו תורה שבע"פ.

וממילא כאשר באים למקום גילוי תורה שבע"פ נצטווה משה להביא לידי גילוי זה ע"י דיבור אל הסלע בדוקא, שתהיה התורה שבע"פ נקנית בלי טורח.

וממילא ברור מה שבשעה שיצאו ממצרים שהיה קודם מתן תורה, לא היה הציווי לדבר אל הסלע, כיון דהתם אה"נ התורה שבע"פ היתה נקנית בטורח, אבל עתה הגיע העת ליתנה לישראל בלא טורח, וע"כ כאן נצטווה משה לדבר אל הסלע.

הכאת הצור לפני מתן תורה ודיבור אל הסלע לאחר ארבעים שנה - ויניקוהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור

ויש להוסיף לזה מה שביארו המפרשים טעם הדבר שכאן נקראת הבאר סלע, ובחומש שמות נקראת הבאר צור, וז"ל המלבי"ם כאן (כ, ח): "יש הבדל בין צור ובין סלע, שהצור הוא החלמיש הקשה, והסלע הוא אבן רך סידי עפרורי, וגם הר גדול העשוי מאבנים רכים נקרא סלע, כמו ותפש את הסלע במלחמה", עיי"ש שביאר לפי דרכו דבשמות היה צריך להפוך את העפר למים, וע"כ היה צריך הכאה: "שא"א שהדבר הנמצא יבטל א"ע בעצמו מבלי כח מכריח מבחוץ המבטלו וכו', הלא צריך תחלה שיתבטל מציאותו הקודם ויעשה אפס והאפס לא יעשה דבר, וע"כ לא היה אפשר לעשות נס זה רק ע"י הכאה, שזה כח מכריח הבא מחוץ", אבל כאן במדבר שהיה מים בעצם וכל מה שהיה צריך הוא להוציא לפועל את אותן המים "ובזה ה' צריך שידבר אל הסלע כי אחר שבזה אינו מבטל מציאות יסודו ישמע האבן פקודת ה' וע"י הדבור יסיר האבן המכסה על פי המעין ויצאו מימיו לחוץ".

ולפי דרכינו הדברים מתבארים על ענין תורה שבע"פ, שבשמות עדיין לא היה להם שייכות בעצם לתורה שבע"פ, וע"כ הקשר לבארה של מרים היה להפוך עפר למים, לייצר מציאות שאינה קיימת, אבל במדבר שכבר זכו לתורה ולמ' שנה במדבר, כל מה שהיו צריכים באותה השעה הוא להוציא לאור את עומק התורה הטמון, וכל הפעולה כאן הוא לחבר את כלל ישראל למטמוניות שכבר קיימים.

והראונו לפרש בזה דברי הגמ' ביומא (עה): לגבי אכילת המן: "לזקנים שמן לתינוקות דבש", פירוש ששמן הוא שייך במיוחד לזקנים ודבש במיוחד לתינוקות, והפסוק בהאזינו (דברים לב, יג) אומר: "ויניקוהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור", פירוש שבזמן שהיה זה סלע, בסוף שנות המדבר, כח התורה היה בגדר דבש שאפילו תינוקות יכולים להנות ממנו, שכן יש להם שייכות בעצם אל התורה, אבל בשמות כשהיכה בצור היה זה שמן שהוא רק שייך לזקנים, שהשמן בא רק ע"י חבטה.

ד.

נחלי ארנון הוא גילוי סוד הבאר - שייכות לתורה שבמסתרים בדעת ולא בפועל

וממילא מתבארת הפרשה של נחלי ארנון, שהבאר שהיא גילוי תורה שבע"פ, היא המגלה את המטמוניות, את התפיסה בתורה בדברים שאינם מתגלים בפועל, וגילוי זה נתברר לישראל בנס נחלי ארנון, שעם ישראל זכו

לנס גדול שלא התגלה בפירוש, אלא היה בסתר, סוד תורה שבע"פ.

ולכן דבר זה נתגלה דוקא ע"י הבאר, כיון שנס זה שייך למקום התורה שנתפס בדעת ולא בפועל. וע"כ ההודאה על נס זה היא שירת הבאר, הודאה על כך שזכו עם ישראל לבחינת תורה שבמסתרים, שזה היה הגילוי בנס זה. נמצא שפרשת נחלי ארנון אינו נס הצלה גרידא, אלא גילוי של תורה שבע"פ שיש בבאר, שכל שייכתינו לתורה שבמסתרים היא דרך הבאר.

ועיין בלשם שהאריך בזה הענין טובא, ועיין היטב בדבריו בספר הדע"ה (ח"ב דרוש ה' ענף ג'), ובעיקר בסופו (בסי' ז-ח), ושורש דבריו דבצור נתגלית התורה בחינת עץ הדעת, ובסלע נתגלה התורה בחינת עץ החיים, ועיקר הטעם הוא משום שאחרי ארבעים שנה היה להם זכות התורה במשך שזכו לה במשך המ' שנה. ומצאתי שזכינו לכוון דברינו לדבריו ושמחתי שמחה גדולה.

נשקפה על פני הישימן - תורה שבע"פ שנמסרה ע"י חמשת תלמידי ר"ע ראשי תיבות ישימן

ויש להוסיף בזה את מה שהיה רגיל מו"ר זצ"ל להביא מהגרמ"מ משקלוב בשם הגר"א, דבסוף שירת הבאר נאמר (כא, כ): "ונשקפה על פני הישימן", וביאר רש"י: "ונשקפה אותה הפסגה על פני המקום ששמו ישימן והוא לשון מדבר שהוא שמם. ד"א ונשקפה הבאר על פני הישימן שנגזזה בימה של טבריה והעומד על הישימן מביט ורואה כמין כברה בים והיא הבאר". ופירוש הדברים שהתפיסה שלנו בבאר היא דרך המקום שנקרא ישימן.

והנה חמשה תלמידים היו לו לרבי עקיבא, והם רבי יוסי ורבי יהודה ורבי שמעון ורבי מאיר ורבי נחמיה, ראשי תיבות ישימן. השייכות שלנו לתורה שבע"פ היא דרך רבי עקיבא, והדרך שלנו להתחבר לר"ע היא לעמוד על הישמ"ן - על חמשת התלמידים שהעמידו את תורת ר"ע. [והארנונו ביסוד זה בענין ל"ג בעומר].

ה.

"את והב" גימטריא יש"ו ומוחמד

ובטעם שאותם אלו שגילו לישראל את נס נחלי ארנון הם את והב ב' מצורעים שהיו בסוף המחנה. היה רגיל מו"ר זצ"ל לומר, (כמדומני בשם הרמ"ו וואלי), ד"את והב" הוא גימטריא יש"ו ומוחמ"ד, שהם ב' המצורעים בסוף המחנה.

ועומק הדבר הוא על פי דברי הרמב"ם (המצונזרים) שכתב בסוף פי"א מהלכות מלכים וז"ל: "אבל מחשבות בורא העולם אין כח באדם להשיגם כי לא דרכינו דרכיו ולא מחשבותינו מחשבותיו, וכל הדברים האלו של ישוע הנוצרי ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו, אינן אלא ליישר דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד".

והיינו שמי שמביא לגילוי תורת מלך המשיח בעולם, פירוש שמגלה את הנסתרות שעם ישראל אינו רואה, שאפילו דרכי אומות העולם גם כלולים בתורה שבעל פה, הם ב' מצורעים אלו בסוף המחנה "את והב". הם אלו המביאים לגילוי הסופי שהכל כלול בתורה. תורה שבע"פ היא צירוף כל פרטי העולם הזה לתורה, וכולל גם את החלקים שנראים מתנגדים לתורה. שיתגלו לגמרי במהרה בימינו.

בכרכת "ברוכים הבאים בשם ה'" נקדם בשמחה את הוצאת הספר החדש "אליבא דאמת" של הרב ג' ר' יחיאל אלכסנדר שליט"א ובו מאמרים יפים מאד, מתוקים מדבש, שחלקם הקטן הופיעו בכמה נכבדה זו. ניתן להשיג במחיר 20 ש"ח בלבד 0533105381

גליון קל"ב

פרשת חקת

תשפ"ג

הבחירה האם לחיות ב'גן עדן' של 'מידות טובות', או ב'גיהנום' של 'מידות רעות' היא בידינו

לתורה.

מורינו הגה"צ ר' אליהו לאפיאן זצ"ל הנהיג בישיבה הקד', שכל אחד שגומר ליטול את ידיו, ימלא מחדש את הספל במים כדי להכניס למי שיבא ליטול אחריו. ואעפ"י שזה מעשה קטן, אך כאשר חוזרים על מעשה של הטבה פעם אחר פעם - אפילו על מעשה קטן של הטבה, זה פועל על הנפש לקנות את מידת ההטבה.

זאת על פי דברי הרמב"ם, שעדיף לתת מאה פרוטות למאה עניים מאשר מאה פרוטות לעני אחד, משום שמאה מעשים קטנים של נתינת צדקה פועלים על נפשו לעשותה נדיבה, יתר ממעשה גדול אחד של נתינת צדקה.

קידום הבריות לתורה - על ידי אהבה

עוד מוסיף ה'משגיח': הבאנו את דברי המשנה "הוי מתלמידיו של אהרן... אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". בפשטות, הקשר בין "אוהב את הבריות" לבין "מקרבן לתורה" הוא - שתאהב את הבריות ומתוך כך יתעורר בך רצון להיטיב להם, וההטבה הגדולה ביותר היא לקרבם לתורה. והנה, באבות דרבי נתן איתא: "כיצד היה מקרב את הבריות לתורה, כשהיה יודע באדם שעבר עבירה היה מתחבר עמו ומראה לו פנים צהובות, והיה אותו אדם מתבייש ואומר אילו היה יודע צדיק זה מעשי הרעים כמה היה מתרחק ממני,

אם צערם של כלל ישראל על פטירתו של אהרן היה כה גדול עד שבמשך שלושים יום בכו על פטירתו "כל בית ישראל". גברים נשים וטף, אין זאת אלא משום שכולם - ללא יוצא מהכלל, חשו כמה טוב היה כאשר היה בקרבם אדם שפעל להרבות את האהבה והשלום בין הבריות, וכמה גדול הוא החיסרון כאשר נסתלק מעימם.

מוסיף ה'משגיח': רגיל אני לומר, **הלא יש לנו אפשרות לחיות בגן עדן של מידות טובות, ומדוע לחיות בגיהנום של מידות רעות?** הרי כולם אוהבים לחיות במקום שיש בו אהבת הבריות והנהגות מתוקנות של בין אדם לחברו. וכי מי אינו מעוניין להתגורר במקום שתושביו ניהונו בעין טובה; שמעוניינים איש בטובת רעהו ולא ברעתו, שמדברים האחד בשבח רעהו ולא בגנותו? ומי אינו חפץ לדור במקום שבו הוא פטור מהחשש שמסתכלים עליו מאחורי גבו?

הלא בידינו הדבר. ליצור עולם שנעים לחיות בו, עולם ש"איש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמרו חזק", אלא מאי, לפעמים צריך לוותר מעט כדי לשמור על האווירה הטובה ועל האהבה בין איש לרעהו, האם זה אינו כדאי? הלא אין ספק שהרווח עולה לאין ערוך על הקושי שבוייתור.

ההנהגה שהנהיג ר' אליהו לאפיאן

ואמנם התנא באבות פונה לכל אחד ואחד: "הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום. אוהב את הבריות ומקרבן

ויבנו את אהרן". כל בית ישראלי האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטייל אהבה בין בעלי מדינה ובין איש לאישתו - רש"י.

דברים נפלאים ומחזקים כתב מורינו ה'משגיח' הגה"צ ר' דב יפה זצוק"ל. (לעבוד באמת).

הברייתא במסכת כלה (כלה רבתי פרק ג' משנה א') מוסיפה, שלא רק הגברים והנשים בכו, "אלא היו מפלשין טיט ועפר בטף ובוכין".

הברייתא שם מתארת את האופן שבו השכין אהרן שלום, בין אדם לחברו ובין איש לאשתו:

"כך היתה אומנותו של אהרן הצדיק, שמע על שנים שהיו מריבין, הולך אצל האחד, ואומר לו שלום עליך רבי, והוא אומר לו שלום עליך רבי ומרי, מאן יבקש מורי כאן, והוא אומר פלוני חבירך שגרני אליך לפייסך מפני שאמר, אוי שסרחתי על חבירי, מיד אותו האיש היה מהרהר בדעתו, וכי כזה הצדיק בא אלי לפייסי, והיה אומר לו, רבי, אני הוא שסרחתי עליך, הולך אצל האחר אומר לו כן, פגשו שניהם בדרך, זה אומר לזה מחול לי מורי שאני סרחתי, וזה אומר כן לזה;

שמע על בעל ואשתו שעשו מריבה, הולך אצל הבעל ואומר לו, בשביל שאני שומע שנתנצית עם אשתך, אם אתה מגרש אותה, ספק תמצא כמותה ספק לא תמצא, ועוד אם אתה מוצא, ומתנצית עמך, תחלת דבר היא אומרת לך, כך עשית לאותה ראשונה. ועל זאת היו כל ישראל אנשים ונשים אוהבין אותו".

גן עדן של מידות טובות מול גיהנום של מידות רעות
כפי שאנו רואים מדברי הברייתא, אהרן היה אוהב על כולם לא רק בגלל שהיה עוסק בהבאת שלום בין הבריות, אלא גם בגלל האופן שבו הוא פנה לאנשים בדרך של כבוד: "שלום עליך רבי".

אהרן היה גם סמל ומופת לרדיפת שלום, בהתנהגותו האישית. חז"ל (שם) מספרים, ש"כשהיה אדם מקלל, אומר לו שלום. אדם מריב עמו, ושותק".

do548432274@gmail.com

ר' אבות של הלבבה הרב יהודה מנחם

כיס המכנסים אם נחשב לשני כיסויים

הנה המציאות בימינו היא שברוב המכנסים שאנו לובשים, הכיסים של המכנסים תפורים למכנס רק בשפתם בלבד ושאר הכיס כולו תלי באוויר ואינו תפור למכנס כלל, ויש לעיין האם דברי תורה המונחים בתוך כיס המכנסים נחשבים למכוסים בשני כיסויים [כלומר שהכיס עצמו יחשב ככיסוי אחד וכל המכנס יחשב ככיסוי שני] או שמא מאחר וסוף סוף הכיס תפור לבד בשפתו, נחשב הכל ככיס אחד וככיסוי אחד דמי. [וכמו כן ספק זה קיים לגבי הכיס הפנימי של החליפה שגם הוא עשוי בדרך כלל באופן הנ"ל].

ולכאורה היה נראה לדמות דבר זה להא דפסק הרמ"א בהלכות מוקצה (סי' ש"ז) לגבי דבר מוקצה המונח בכיס בגדו, שאם הכיס תפור כולו להבגד [כמו בכיסים של החולצות שלנו] אז נעשה כל הבגד כולו בסיס לדבר האסור, ואסור לטלטל את הבגד כולו, אך אם הכיס אינו תפור לכל ארכו בבגד אלא רק בשפתו בלבד [כפי שמצוי בכיס המכנסים שלנו] אין הבגד כולו נעשה בסיס לדבר האסור עיי"ש, ומבואר דאם הכיס תפור כולו לבגד נעשה הכיס לגוף אחד עם הבגד, אבל אם רק פי לבד תפור לבגד לא נעשה על ידי זה לגוף אחד, ואם כן הוא הדין לכאורה לכיס המכנסים שתפור רק בשפתו דיש להחשיב הכיס והבגד כשני דברים נפרדים ושפיר יש להחשיבם כשני כיסויים. וכן ראיתי שכתב הגאון רבי פסח אליהו פאלק זצ"ל בשו"ת מחזה אליהו (ח"א סי' ח') שדברי תורה המונחים בכיסים שלנו [העשויים באופן הנ"ל] נחשבים למכוסים בשני כיסויים וצ"ל לסי' ש"י סעיף ד' עיי"ש.

אולם ראיתי להגר"א ר' דניאל שליט"א (לקט שאלות המצויות ח"ב) ששאל שאלה זאת להגר"ח קניבסקי זצ"ל [אם כיס הפנימי של החליפה נחשב ככיסוי אחד או כשני כיסויים, והוא הדין לכיס המכנסים], והשיב לו הגר"ח זצ"ל: עיין שונה הלכות סי' ש"י דין ח' וצ"ע אם דומה לשם עכ"ל. ומבואר דלא בריא ליה להגר"ח זצ"ל לדמות זאת להלכות מוקצה ולא ביאר הטעם. וכן נראה דעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות ח"א סי' קכ"ד) שכתב לגבי סידורים וכתבי הקודש שיש בהם אזכרות [שם ה'] שראוי לכסותם בעוד כיסוי מלבד הכיסים של המכנסים או החליפה עכ"ל, משמע שהחשיב את כיס המכנסים לכיסוי אחד [מיהו בשאר דברי תורה שאין בהם אזכרות כתב שם דיש להקל לכתחילה להכניסם כשהם בתוך כיסוי ללא שום כיסוי נוסף, וטעמו משום דסבירא ליה שבדברי תורה שאין בהם אזכרות מספיק כיסוי אחד בלבד, ובגלוי הקודם הבאנו שכן דעת הגר"ח קרליץ זצ"ל והגר"ח פ"ש שייבגר זצ"ל שבדברי תורה שאין בהם אזכרות מספיק כיסוי אחד בלבד, אולם הבאנו שם שדעת הגר"ח זצ"ל להחמיר ולהצריך שני כיסויים גם לדברי תורה שאין בהם אזכרות].

הלומד תורה עושה טובה לעצמו

היה 'זוג צעיר' שנישא בשעה טובה ומוצלחת, ההורים דאגו לרהט את את ביתם בכל הדרוש, וכמובן שאחד הדברים הבסיסיים היה מקור.

הזוג, שהיו נבערים מדעת, לא השתמשו כלל במקור, ואפילו לא חיברו אותו לחשמל.

רק כאשר ההורים הגיעו לבקר, הם חיברו את המקור לחשמל - כדי לכבד את ההורים, שיראו שהמקור בשימוש...

ברור שזו טיפשות גדולה... האם ההורה קנה את המקור, בכדי שהבן יכבד אותו, או שהוא קנה בשביל שלבן יהיה טוב?

ברור שזה כדי להיטיב לבן! והאבא לא צריך שהבן יעשה 'טובה' בשבילו וידליק את המקור...

זעק הגה"צ ר' פנחס הלברשטט שליט"א - מח"ס "בית דרכך" (בסעודת ר"ח תמוז פ"ג - רכס"ס) לפעמים שואלים בחור או אבא, למה אתה לומד תורה? והוא עונה, כדי לעשות רצון ה'...

הרי זה כאותו הילד שמדליק את המקור לכבוד אביו...

הקב"ה נתן לנו את התורה, בכדי שנתדבק בו ונתאחד איתו, כמבואר בהרחבה ב'נפש החיים' (שער ד), אנחנו לומדים תורה - כדי לממש את המתנה שהקב"ה נתן לנו להתדבק בו עיי"ש "קודשא בריך הוא ואורייתא חד הם" [...] [ברור שמקיימים גם מצוה בעת הלימוד, אבל עיקר הלימוד צריך להיות מתוך הרגשה של 'אשרניו שוכניו לקבל את התורה - אשרי מי שעמלו בתורה'].

ומתוך כך חיה חוזר למוטב".

מבואר מכאן ש"אוהב את הבריות" אינו רק הסיבה ל"מקרבן לתורה", אלא הוא גם האמצעי לקרב את הבריות, כי כאשר מראים להם אהבה, הם בושים לעשות מעשים שהם רעים בעיני מי שאוהבם. [ע"כ מ'המשגיח'].

סיפר הגה"צ ר' אלימלך בידרמן שליט"א (סעודת ר"ח תמוז פ"ג - ביהמ"ד זאנז ח'פה) היה אברך מבני חבורתנו ב'בית שמש' שנודע ה' ישמור ויציל את כולנו, שלרעיותו יש את ה'מחלה הנוראה' בלבד.

האברך הזה קיבל על עצמו, במשך 'ארבעים יום' להגיד 'מילה טובה' למישהו שזקוק לה.

עברו 40 יום, עשו בדיקות נוספות לאשה, והכל נקי...

מעשה זה שמע אברך נוסף מבני החבורה, המצפה לילדים שנים רבות, והחליט שגם הוא מקבל על עצמו להגיד 40 יום מילה טובה לאנשים שזקוקים לכך, ואכן לפני מספר שבועות נולדה לו בת, והיה קידוש ענק בבית שמש...

עוד סיפר הגה"צ, שהגיעו בחורים למשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לווינשטיין זצוק"ל, ודברו עימו אודות המנהג "המגונה" [לשיטתם] של ה'דרשנים' בשמחות חתן וכלה

האלמנה לא ידעה את נפשה מהתרגשות, ור' חיים המשיך: על גאון ישראל ר' עקיבא איגר שמעת? עונה האלמנה, בטח". מי לא שמע על גאון הגאונים! אמר לה ר' חיים - זה ר' עקיבא איגר של הדור! האלמנה התחילה לבכות מהתרגשות, זה בטח בזכות בעלי בשמים שמעתי עלינו, ובטח זה בזכות זקני וזקנותי הצדקנים המרעישים עולמות בשמים.

אמר לה ר' חיים, "אני חושב שהתפילות שלך - בוקעות רקיעים, ובזכות זה זכית לשידוך חשוב כזה..." בברכות ואיחולים לבנים נפרד ממנה ר' חיים, והמשיך בדרכו.

המלוא לא יכל לעצור את סקרנותו, ושאל את ר' חיים, "מי הוא זה ואיזה הוא - שה'חזון איש' ורע"א התאחדו בו, ומיהי האלמנה שזכתה בכזה חתן?

אמר לו ר' חיים: **"תאמין לי אין לי שום מושג עם מי דיברתי - ועל מי דיברתי!"**

הרי לנו "מעשה רב" לכל החוששים להוציא מילה טובה מהפה, "מה עם דבר שקר תרחק", וכו' וכו' - תפרגן, תשבח! זה נהנה וזה נהנה!!!

הרב קלרמן החל במשאל ומתן עם העירייה, וכעבור כחצי שנה החליטה מועצת העירייה למסור את הספר לידי של הרב קלרמן כדי שיעבירו לארץ.

הרב קלרמן אמר לראש העירייה כי בכוונתו להכניס את ספר התורה לאחד מהיישובים החדשים - תהיה סמליות רבה בכך שספר ששרד מקהילה שנכחדה בגולה, יונסם לקהילה חדשה בארץ ישראל.

הרב קלרמן העביר את ספר התורה לאחד מבני משפחתו, שהגיע בדיוק אז לבקום בגרמניה כך יצא שספר התורה הגיע ארצה יום אחרי שנמסר לרב קלרמן, ולא הייתה לגרמנים שהות להתחרט... בארץ נמסר הספר לתיקון שהיה מורכב מאד ויקר בהתאם. ההוצאות הגיעו לכ- 3000 דולר. [במושגים של הימים ההם, היה זה הון רב].

הרב קלרמן רעמתי פגשו את מציל הספר, אנטון בק, והעניקו לו ש הוקרה גביע כסף. בהמשך אף הזמינו אותו להשתתף בהכנסת ספר התורה.

בשנת תשמ"א (1981) הוכנס ספר התורה בטקס חגיגי ומרגש בצהרי היום ליישוב קדומים שבשומרון, בהשתתפות אנטון בק וכל המשפחה.

מפליא לציין, כי אנטון בק - מציל הספר, ששרד באופן פלאי בחזית המלחמה, מת יום לאחר הכנסת הספר תורה, כביכול כל תכליתו בעולם היה להציל את הספר תורה, ולדאוג שהוא יגיע למקום מבטחים.

[ידוע שלכל גוי יש תפקיד בעולם, בכדי לעזור ליהודים, וללימוד התורה. וכאן ראו בחוש שכל החיות של הגוי היה בשביל הספר תורה]...

(ישר כח לרה"ג ר' דניאל אזולאי שליט"א, מחשובי אנשי החינוך ברכסים, שמסר לידינו את הסיפור הפלאי).

כאשר שב לביתו ולעבודתו, נשכתח ממנו כליל ענין ספר התורה.

14 שנים לאחר מכן, ב- 1952, החליטה העירייה לשפץ את המבנה הישן שעמד על תילו קרוב ל- 690 שנה. משנודע הדבר לבק, נזכר לפתע בספר שהסתיר בעליית הגג. הוא מיהר לעלות לשם וגילה כי הספר נשאר באותו מקום בו החביא אותו. הפעם, החליט לספר על כך, ומיד פנה ללשכתו של ראש העירייה וסיפר לו על הצלת הספר בליל הבדולח.

בעירייה לא ידעו מה לעשות עם הספר. לאחר דיונים, החליטו להפקידו בארכיון העירייה. במשך 26 שנים היה הספר מונח בארכיון, עד שעיתון מקומי פנה למנהל בית הספר התיכון שבפרוידנברג וביקשו לכתוב מאמר על ליל הבדולח. המנהל רצה להיעזר בארכיון העירייה לצורך הכתיבה, ושם גילה את הספר. הוא התעניין בסיפור העומד מאחוריו, וכאשר פרסם את המאמר בעיתון המקומי של עיר המחוז ורטנהיים - הזכיר את ספר התורה שניצל על ידי עובד העירייה.

היה זה באותה תקופה בה שהה הרב יוסף אריה קלרמן ז"ל (אביו של הרב דוד קלרמן שליט"א, מנכ"ד היישוב רכסים) בגרמניה לצורך השתלת הכליה לאחד מבני משפחתו, והרצה במקומות שונים על נושאים יהודיים ותאולוגיים. באחת מההרצאות, סיפר לו אחד המאזינים על ספר התורה עליו קרא במאמר שבעיתון המקומי. מיד למחרת, טלפן הרב קלרמן לראש העירייה וביקש ממנו לגאול את הספר ולהביאו לארץ.

'עצי החיים' היו שלמים, ומכאן הסיק הרב קלרמן כי הספר שלם. הספר עצמו היה במצב קשה - עובש עלה בו, הפרוכת הייתה חרוכה והאותיות דהו.

"תפילה על רוחניות תמיד מתקבלת"

ידוע ומפורסם בשם ר' ישראל סלנטר - בשם 'ספר חסידים' שתפילה על רוחניות ודאי מתקבלת. ושמעתי זאת פעמים רבות ממרן הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל, ואף הביא לה ראיה מדברי הגמ' (ברכות ז.) שבדברי תורה יש הבטחה של 'הרחב פיך ואמלאהו'.

אני משתדל מידי שבוע להפיץ את העלונים, ולעשות זיכוי הרבים - כמה שיותר. ואחד המקומות שאני משתדל לשלוח מידי שבוע הוא 'לקרית אתא' (לבית הכנסת הגדול, ולבית מדרשו של כ"ק גאב"ד מאקאווא) (מי שיש לו רעיונות נוספים להפצה אשמח לשמוע). לפני כשבועיים העלונים הודפסו ממש סמוך לשבת, ולא היה לי דרך לשלוח את העלונים לקרית אתא, בשעה 18:00 של 'ערב שבת', יצאתי מביתי ברכסים, לעבר המקווה, שאני מתפלל לה' שיומן לידי אדם שנוסע ל'קרית אתא', ואני יוכל לשלוח עימו את העלונים.

בקשה זו היתה כמעט חסרת סיכוי, כי בשעה זו אין כבר תחבורה ציבורית, ומי שנוסע - זה רק עם רכב פרטי, איך בדיוק אני יראה אותו? אבל התחזקתי בדברי ר' ישראל סלנטר שתפילה על רוחניות תמיד מתקבלת.

ברגע שנכנסתי לרכב, וראיתי את ערימת העלונים המיועדת ל'קרית אתא' ניצבת מבוישת, מחכה לקוראים שיתחזקו ממנה, התקשר אלי הרב י.ב. והודיע לי שהוא לקח את הכסף שהיה בקופה של מכירת ה'ברכת המזון' כדי שלא יהווה 'לפני עיור'.

שאלתי אותו, אפשר להגיע אליך לקחת את הכסף?

ומה הוא עונה לי? אני ממהר לנסוע ל'קרית אתא'!!!

כמובן שמייד אצתי רצתי עם חבילת העלונים - שזכתה להגיע ליעדה בס"ד.

מעשה דומה היה עימדי בשבת האחרונה, שסחתי לב"ב, שיש לי כיסופין לשבת עם ר' מייך, לזכות לשיר עימו שירי כיסופין לבורא עולם, וטיפה 'גיב זיך אשאקל' - [להתנער]. יומיים אח"כ, בליל יום שני, ר"ח תמוז, התקשרו אלי ועדכנו אותי שיש סעודת ר"ח בחיפה עם מורינו הגה"צ שליט"א - בלוי כלי זמר. ואכן היה לעילא ולעילא.

וללמד על הכלל כולו יצא, תפילה על רוחניות תמיד מתקבלת, דבר אחד צריך 'הרחב פיך ואמלאהו', נתפלל, נבקש, ומובטח שנענה...

בה אנא רחוק
מעשה מוזק באמנה ובטוח
"הכל תלוי במזל - ואפילו ספר תורה שבהיכל"

ליל הבדולח. בעיירה פרוידנברג שעל יד נהר המיין, במדינת באדן, נהרס בית הכנסת המקומי עד היסוד. שבני הבימה, הספסלים ותשמישי הקדושה הושלכו לרחוב - ועובדי הניקיון של העיר אספו הכל לתוך עגלת האשפה, ועמדו לפנותה למחרת היום למזבלה העירונית. בשל סמיכותו של בית הכנסת לבתי מגורים, הוא לא הוצת באש.

בשעות הערב חלף במקום אנטון בק, גרמני שעבד כשרת בעירייה. בק הבחין בגוויל ספר התורה המבצבצים מתוך עגלת האשפה, וידע כי הוא קדוש ליהודים; הוא הסתכל לצדדים, וכאשר הבחין כי אין איש מבחין בו - הכניס במהירות את הגווילים לתוך שק. פנה לכיוון העירייה ושם - בעליית הגג - מתחת לגג הרעפים, היה כמין בודים. בק הטמין שם את הספר ולא סיפר על כך לאיש.

בך כפי שניתן היה להבין, לא היה מאוהדי הנאצים ומעשייה... והם ידעו זאת.

בגיוס הראשון ב-1939 לקראת המלחמה על פולין, גויס בק בין הראשונים הוא נשלח לחזיתות הקשות ביותר, אליהן שלחו הנאצים ימ"ש את כל מי שלא חפצו בו. סביבו נהרגו המונים כדובובים. אך הוא יצא ללא פגע אחרי חמש שנים בהן שירת בדירות השונות.

ויקראו מכל העמים
מקדש יישוב ישראלי
מי שאמר לחשמל וידלק - אמר למצברים ודלקו
מעשה פלא שמעתי מאברך יקר.
אברך זה, עשה 'מצברי שבת' במסירות נפש' והשקיע הון רב במערכת גדולה שאמורה להחזיק את כל החשמל בבית.
לפני מספר שבתות, היו אצלו אורחים, ומחת הטרדות והבלבול - הוא שכח לכוון שעון שבת על המזגן בסלון - של כ"2 ס.
למי שלא מכיר, מצברים הם בעצם בטריות ענקיות, וכאשר נגמר החשמל שצבור בהם, הם פשוט נכבים, עד אשר מטענים אותם מחדש. (וליתר דיוק, הממיר מכבה אותם בטרם יימרו לגמרי, בכדי שלא יחרסו).
תכלס, לפי חשבון פשוט - בשבת בבוקר, אמור להיגמר המצברים, ויכבו המזגנים. היה זה בשבת הרותחת שהיתה לפני מספר שבועות, לא נעים בכלל. אבל... יש בורא עולם, והמצברים החזיקו מעמד נגד הסכע, עד מוצאי שבת!!!
מי שאמר לחשמל שידלק, אמר למצברים לדלוק!!!

עלון השבוע: נתרם ע"י הרב יואל מולדובן שליט"א לע"נ אביו. חלק נתרם לע"נ: משה בן חנוך תורת. וזוהי רחל זינת בת נוכח תורת.	חבורת "מעין עולם הבא" [ג' רפים במסכת שבת] קכה - קכו	ניתן להירשם לקבלת העלון במייל a0548496676@gmail.com בכל ענייני העלון ניתן לפנות ל- 0548496676	דרוש תרומות להדפסת העלון ניתן לתרום ב'נדרים פלוס' בקופת 'עלי באר' הנצחה שבתית - 180 ש"ח אזור ברכסים 100- ש"ח ארץ גלילות
---	---	---	---

אבני חן

ביאורים והערות בפרשת השבוע

פרשת חקת

דמיון בין חטא הנחשים השרפים לחטא המתאוננים

ומה שבא עונשם כאן דוקא ע"י נחשים משום שחטאם הפעם היה באופן של דיבה רעה בא-להים ובמשה שאמרו "למה העליטנו ממצרים למות במדבר" שתלו בהם ח"ו שנתכוונו לרעתם ועוד הזכירו את משה עם הקב"ה לרעה, ולכך באו נחשים והכישום כדי רמז להם על חטא הדיבה וכידוע שהנחש מרמז על חטא הלשון, וכמ"ש רש"י כאן "יבא נחש שלקה על הוצאת דבה ויפרע ממוציאי דבה". ומשא"כ במתאוננים שלא חטאו באופן של דיבה, אלא חטאו להתלונן עד כמה סובלים מהנהגת ה' עימם ח"ו והוא נתכוון לטובתם (אך לא תלו בו כוונה לרעה). ומכאן יש לקחת מוסר על המתלוננים כלפי מעלה ח"ו בלא הבין שהכל לטובה מאתו, ושלא גורמים לעורר בזה חרון אף עליהם ח"ו.

עוד מצאנו דמיון ביניהם שהנה ע"י חטא המתאוננים נתגלגלו לאחריו לחטא התאווה ואמרו "מי יאכילנו בשר" ונתלוננו על המן ואמרו "ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו", וכעין זה נתלוננו כאן ואמרו "כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלוקל".

ובאמת יש לשאול מפני מה דוקא בשני הזמנים האלו נתלוננו על המן מתוך כל הארבעים שנה, והלא קודם לקברות התאווה כבר ישבו בסיני משך קרוב לשנה ואכלו את המן ולא נתלוננו על המן ולא באו לידי תאות בשר. ושם יתכן לומר שכל זמן שהיו בסיני היו בדרגא גבוהה ודבוקים בשכינה, ורק כאשר נסעו מהר סיני וירדו ממדרגתם כתינוק הבורח מבית הספר כנודע אזי מאסו במן ובאו לידי תאות בשר, אך היותר קשה הוא הנאמר בפרשתנו שנתלוננו על המן דוקא כעת בסוף הארבעים שנה, ומדוע לא נתלוננו עד כה משך כל הארבעים שנה שנתגלגלו במדבר.

פכ"א ד': ויסעו מהר ההר וגו' ותקצר נפש העם בדרך, וידבר העם בא-להים ובמשה למה העליטנו למות במדבר וגו'. ישנה הקבלה ודמיון בין חטא זה לחטא המתאוננים שהיה בשנה השנית לצאתם ממצרים, שהנה שניהם היו בעת מסעם אל ארץ ישראל שהמתאוננים היה בעת נסיעתם הראשונה מסיני קודם גזירת המרגלים וחטא זה כעת בסוף ארבעים שנה בעת שהיו בדרך לא"י, ובשניהם תולדת החטא באה מחמת שנתייגעו בעת מסעם דעל ידי כן נתלוננו על ה' וכפרו בטובתו.

שהנה במסעם הראשון מסיני נסעו "דרך שלשת ימים" (פר' בהעלותך י' ל"ג) וכתב רש"י "מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד שהיה הקב"ה חפץ להכניסם לארץ ישראל מיד" והם התאוננו על ה' "אוי לנו כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים שלא נחנו מעיני הדרך" (רש"י שם), וכן כאן התייגעו במסעם כפי שנאמר "ותקצר נפש העם בדרך" שהוקשה להם שהיו צריכים לסבב את כל ארץ אדום והיה קשה להם טורח הדרך, וכמ"ש ברש"י.

ובשניהם חטאו בדיבור סרה על ה', שבמסע הראשון כתיב "ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה'" וכן כאן כתיב "וידבר העם בא-להים ובמשה", ואף עונש שניהם היה שווה ששם בערה במ אש ה' וכע"ז כאן שנשלחו בהם "הנחשים השרפים" וברש"י "ששורפים את האדם בארס שיניהם". וכע"ז מצינו בגמ' סוטה (דף ח' ע"ב) דאמרין שמיום שחרב ביהמ"ק דין ארבע מיתות לא בטלו, שמי שנתחייב שריפה אזי או נופל בדליקה או נחש מכישו וביאר רש"י שם שהארס שורפו. ונמצא שהיה עונשם אחד על שדיברו סרה על ה' וכפרו בטובתו אף שהתכוון לטובתם, וגרמו בזאת לחרון אף ה' במ ובא עונשם ע"ז שבערה בהם "אש ה'" שהיא תולדת הכעס שהכעיסוהו.

"ויבא העם אל משה" ולא כתיב "ויצעק" העם אל משה, אך נתעוררו במקצת להודות שחטאו וביקשו שיתפלל שיסור מהם הנחש, ולפיכך הורה הקב"ה למשה שיעשה שרף וישימהו על נס וע"י שיביטו בו יתעוררו לשוב בתשובה שלימה ואז יינצלו.

פ"כ א': ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צין בחדש הראשון וישב העם בקדש וגו'. וברש"י כל העדה – עדה השלמה שכבר מתו מתי מדבר ואלו פרשו לחיים. ויש לתמוה שאז היו בחודש ניסן לשנה האחרונה להיותם במדבר, ואיך יתכן לומר שמתו כל דור המדבר הלא היו מתים כל ליל תשעה באב ועדיין לא מתו האחרונים שהיו בני עשרים בצאתם ממצרים. וצ"ע. (אמנם לשיטת התוס' בב"ב קכ"ג לא מתו אותם של השנה האחרונה שהקב"ה נתרצה להם, אך א"כ כבר תמו למות קודם לכן בחודש אב שלפנ"כ ולא רק בביאתם למדבר צין).

ובהמשך הפרשה מתואר שאחר שחנו בקדש פנו להר ההר (שם מת אהרן) ואח"כ סיבכו את כל ארץ אדום וחנו בכמה תחנות וביניהם בנחל זרד (להלן פכ"א י"ב), וצ"ע מפרשת דברים שנאמר בה בפירוש שרק לאחר שעברו את בני עשו וגם עברו את נחל זרד אזי "תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם" (פ"ב ט"ז) ורק אז נתייחד הדיבור עם משה, וכאן מבואר שמתו כל מתי מדבר לפני כן קודם שבאו לקדש. וצ"ע.

ונראה בכל זה שדוקא בעת שהיו יגעים מטורח הדרך וקצרה נפשם מלשאתה (ועי' ברש"י כאן) באו עי"ז לתאות המאכל וקצו במן, וכמפורש כאן שיסוד חטאם התגלגל ע"י "ותקצר נפש העם בדרך" דעי"ז באו לומר "ונפשנו קצה בלחם הקלקל", והיינו שמחמת טירדת הנפש מחמת הדרך באו לידי כן. וכעין זה יש לבאר בחטא התאווה שבא בעת מסעם הראשון שאף הוא נתגלגל מחמת טירחתם בעינוי הדרך דעי"ז באו לידי תאווה, שכאשר האדם קצר רוח ומעונה בנפשו אז הוא בסכנה יותר גדולה ליפול בנסיון של תאוות וכיו"ב.

והנה בשני החטאים הנ"ל ביקשו העם ממשה שיתפלל עליהם וכן עשה, אמנם בתבערה שקעה האש מיד ומשא"כ בנחשים השרפים שהורה לו הקב"ה לעשות שרף ולהשימו על נס, ורק ע"י שיתבוננו בו וישעבדו את לבם לאביהם שבשמים אז יינצלו. ויש לבאר החילוק, לפי שבתבערה היתה האש גדולה ומתפשטת לכל אותו הרוח והיתה סכנתם מוחשית ומיידית (לפי שהיה חטאם גדול וגרם לחרון אף כדכתיב – וישמע ה' ויחר אפו), ולכך כתיב שם "ויצעק העם אל משה" אחר שנבהלו מאוד וצעקו בקול גדול, ולפי שנבהלו מאוד נתחרטו וחזרו בתשובה מיד ולכך שקעה האש מיד ע"י תפילת משה. אבל בנחשים השרפים לא היתה סכנתם מיידית ולא היתה גלויה ומוחשית ולכך לא נתעוררו עדיין לשוב בתשובה בכל ליבם, וכדכתיב

בין אדם לחבירו

גליון חודשי להעמקה במצוות שבין אדם לחבירו והאיך קיומם למעשה

גליון מספר 23

איסור לא תטור

תמוז תשפ"ג

כתוב בתורה "לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה' " (ויקרא יט, יח) . ובגמ' יומא כג. 'איזו היא נקימה וכו', ואיזו היא נטירה אמר לו השאילני קרדומך, אמר לו לאו, למחר אמר לו השאילני חלוקך אמר לו הילך איני כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה'.

האם עוברים בלאו אף כשאינו אומר לו איני כמותך?

כתב בשערי תשובה (ג, לח) 'לא תקום ולא תטור את בני עמך, אמרו רבותינו ז"ל איזו היא נקימה אמר לו וכו', ואיזו היא נטירה אמר לו הריני משאילך, ואיני כמותך שלא השאלתני. ואין העונש בזה על הדבור, אלא על נטירת הלב'. ומבואר שעוברים בלאו אף כשאינו אומר לו איני כמותך. וכן משמע ברמב"ם (דעות ז, ח) שכתב 'כל הנוטר לאחד מישראל עובר בלא תעשה שנאמר ולא תטור את בני עמך, כיצד היא הנטירה וכו', אלא ימחה הדבר מלבו ולא יטרנו, שכל זמן שהוא נוטר את הדבר וזוכרו שמא יבא לנקום, לפיכך הקפידה תורה על הנטירה עד שימחה העוון מלבו ולא יזכרו כלל, וזו היא הדעה הנכונה שאפשר שיתקיים בה ישוב הארץ ומשאם ומתנם של בני אדם זה עם זה'. וכן מבואר בחינוך (רמב).

וכן פסק החפץ חיים (לאוין סק"ח וביתר ביאור באהבת חסד פ"ד ס"ה) דאין האיסור דווקא על הדיבור, אלא על נטירת הלב, ולכן צריך שימחה הדבר מלבו.

האם עוברים בלאו זה אף כשמגלה לחבירו ששונאו?

הנה נחלקו הראשונים האם עוברים בלאו דלא תשנא כאשר מגלה לחבירו ומודיע לו שהוא שונאו, ודעת הרמב"ם (סה"מ ל"ט שב) שאם הודיע לו אינו עובר בלא תשנא, וכן פסק הח"ח (לאוין ז'), אולם כתב הרמב"ם 'אבל הוא עובר על לא תקום ולא תטור, ועובר על עשה ג"כ והוא אמרו ואהבת לרעך כמוך'. ומבואר דאף שסובר הרמב"ם שכשמגלה את השנאה אינו עובר בלא תשנא, מ"מ עובר בלאו של לא תקום ולא תטור.

העובר על לא תקום עובר אף בלא תטור

הנה הנקימה היא תוצאה מהנטירה בלב, וכדמבואר ברמב"ם שכתב שצריך שימחה הדבר מלבו כדי שלא יבא לנקום, ולפי"ז העובר ב'לא תקום' עובר גם ב'לא תטור', שכיון שהוא נוקם מוכח שהשנאה שמורה בלבו. וכן מבואר בח"ח (לאוין ח). וכ"כ הגר"י פערלא (על הרס"ג ל"ט נג) והיד הקטנה (פ"ז דעות ס"י).

ומדברי הח"ח (אהבת ישראל פ"ב) משמע לכא' שהעובר על לא תטור עובר גם בלאו דלא תשנא את אחיך בלבבך, כיון שהנטירה בלב מגלה שטמונה בלבו שנאה, שכתב וז"ל 'בא וראה כמה הקפידה התורה על לאו זה של שנאת חנם, דמצינו בענין הלאו של לא תטור שאחז"ל איזו נטירה וכו', הרי חזינו דאף שמשאיל את החפץ שמבקש ממנו, אם רק אמר לו איני

דבר המערכת

אנו עומדים בסייעתא דשמיא אחרי שנתיים בו יוצא מידי חודש העלון 'בין אדם לחבירו למעשה', וברוך ה' תפוצת העלון הכפילה את עצמה יותר מפי שש מעת צאת העלון, וכיום מופץ באלפי עותקים.

והנה אנשים שואלים מה היא הסיבה שהעלון מתמקד דווקא בעניני 'בין אדם לחבירו'. תשובה לדבר, מפני שיש חשיבות גדולה ומיוחדת למצוות שבין אדם לחבירו יותר מהמצוות שבין אדם למקום, בגלל שני סיבות.

א, שהמצוות שבין אדם לחבירו הם נוגעים לאדם הרבה יותר מעניני בין אדם למקום, ופעמים מחוסר שימת לב עלולים להכשל בעשרות ומאות לאווין דאורייתא ובביטול מצוות עשה, וכגון בלאו של לא תשנא, ולא תקום ולא תטור, ולשון הרע, ואיסור להחזיק במחלוקת, וביטול המ"ע לדון לכף זכות, וביטול מצוות ואהבת לרעך כמוך ועוד ועוד. ואף מי שלמד ויודע את ההלכות, עלול עדיין להכשל בהם, כיון שהיצר מטעה מאוד את האדם בזה.

ואף בתוך בית המדרש עלולים להכשל באיסורים אלו, ובפרט בחיוב לדון לכף זכות. ומאידך האדם הנזהר באפשרותו לזכות לקיים ביום אחד עשרות ומאות פעמים מצוות ואהבת לרעך כמוך, ע"י שמחיד לאחרים ונותן להם הרגשה טובה, כמו שהיה רוצה שיתנהגו איתו...

ב, מצינו בחז"ל ובדברי רבותינו דברים מופלגים ומיוחדים בחשיבות קיום המצוות שבין אדם לחבירו, ונביא מעט מקורות. בתנכ"א (פכ"ח) איתא, 'בני אהובי כלום חסרתי דבר שאבקש מכם אלא שתהיו אוהבים זה את זה ותהיו מכבדים זה את זה ותהיו יראים זה את זה'...

והגר"א אמר (מובא ב'עץ החיים' שבסוף הנפה"ח) 'שעיקר העמל של אדם צריך להיות על עבירות שבין אדם לחבירו בכל הדקדוקים'. ובאגרת הגר"א איתא 'ורוב התורה לשמח לאדם'. ובנו של הגר"ח וואלוזין כתב (בהקדמה לנפה"ח) בשמו, 'וכה היה דברו אלי תמיד, שזה כל האדם לא לעצמו נברא רק להועיל לאחרני ככל אשר ימצא בכוחו לעשות'.

והחפץ חיים כתב (בהגהה שבסוף הפתיחה לאהבת חסד) 'שהאדם אינו זוכה "לשום מדריגה" עד שירגיל נפשו מתחילה ללכת בדרכי טובו של הקב"ה להיות רחום וחנון וגומל חסד'.

ולכן בודאי חובה גדולה מוטלת עלינו להתבונן היטב האיך נוכל לקיים בשלימות את המצוות שבין אדם לחבירו, וללכת בדרכי הבורא ולהידבק במידותיו הקדושות.

בין אדם לחבירו

בלין חודשי להעמקה במצוות שבין אדם לחבירו והאיך קיומם למעשה

עצות איך לא לנטור שנאה

א. יוכיח את חבירו על מה שעשה לו ובכך ישלים עמו - כתב הרמב"ם (דעות ו, ו) 'כשיחטא איש לחבירו לא שיטמנו וישתוק וכו', אלא מצווה עליו להודיעו ולומר לו למה עשית לי כך וכך ולמה חטאת לי בדבר פלוני'. וכתב החינוך (רלט) שמטרת התוכחה כדי שחבירו יתנצל בפניו, והוא יקבל את התנצלותו, וישלים עמו. וכע"ז כתב הרמב"ם (פי קדושים). והרמב"ם הוסיף שצריך להוכיחו בינו לבן עצמו וידבר לו בנחת ובלשון רכה.

ב. יתחזק באמונה שלימה שהכל מהקב"ה ולטובתו - כתב החינוך (רמא) שאם יצטרו אדם 'ידע בנפשו כי עונותיו גרמו והשם יתברך גזר עליו בכך, וחבירו אינו סיבת רעתו'. וכ"כ הפלא יועץ (ערך נקימה ונטירה) והוסיף שכאשר יתן אל לבו ויקבע בלבו באמונה שלימה, שאין שום אדם יכול להרע לו או לזלזל בכבודו וכד' בלתי גזירת הקב"ה, לא יכשל באיסור נקימה ונטירה. ע"כ. ופעמים רבות בשעה שאדם פגוע מחבירו, קשה להתבונן בדברים אלו, ולכן צריך להתבונן בכך לפני שפגעו בו, וממילא אח"כ לא יבוא לנקימה ונטירה.

ג. יחשוב שגם הוא כמה פעמים הקניט את הקב"ה - כתב באהבת חסד (ח"ב פכ"ב) שאדם שחטא לו חבירו, 'יתבונן תמיד בנפשו כמה פעמים הקניט את הקב"ה בדיבורו ובמעשיו, ואפ"ה אין הקב"ה נוקם ונוטר לו, ומתחשד עמו בכל עניניו, ואף הוא יעשה כן עם רעהו.

ד. שיתבונן במעלות של חבירו - יתבונן במעלות של האדם שהכעיס אותו, וינסה להצדיק אותו ולדונו לזכות. נוע"ז ירויה גם שממילא חבירו יאהב אותו, וכדכתיב "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". וכן אמר הגרי"ח וואלין (מובא בסוף סידור אשי ישראל אות קלא) 'דבר מנוסה אם יהיה לאדם שונאים ח"ו, יפעול אצל עצמו שהם צדיקים גמורים בה וידין הדבר לכך זכות, אז תיכף יתהפך לבבם לאוהבים לו'.

ה. להיטיב ולתת לאדם שחטא כנגדו - כידוע שנתנה מולידה אהבה, ולכן ע"י שיתן לחבירו דבר או יחשוב מה יכול לסייע לו, וכן ע"י שיתפלל להצלחתו, ע"ז יגיע לאהבה. ואיתא באדר"ן (פכ"ג) 'איזהו גבור מי שעושה שונאו אוהבו'.

והנה אף מי שאינו מצליח לעשות אחד מהעצות הנזכרות ולהפסיק את השנאה, מ"מ מחויב שלא להמשיך ולעורר בלבו את השנאה, דכידוע שככל שעובר הזמן, טבע האדם לשכוח ממה שעשו כנגדו, ואם הוא ממשיך לחשוב איך אותו אדם עשה כנגדו עוולה וכו' וכו', מעורר בעצמו את השנאה, וזהו ודאי איסור גמור, אלא צריך לנסות לשכוח ממה שעשו כנגדו.

להצטרפות לקבלת העלונים במייל: T089113355@gmail.
המעוניינים לזכות בשותפות בזיכוי הרבים בהפצת הגליון, אפשר לתרום דרך נדרים פלוס בתוך קופת 'שינא' – קנין הש"ס משבצת גליון בין אדם לחבירו'. מותר ומצווה להפיץ ולצלם

כמותך שלא השאלתני, הוא עובר על לאו דלא תטור, דגלי דעתיה ששנאה טמונה בלבו על חבירו. ע"כ.

האם עוברים בלאו בכל רגע

כתב רש"י (יומא שם) איני כמותך וכו' - 'שהדבר שמור בלבו ולא הסיחו מדעתו'. ולכא' נראה שבכל פעם שמתבונן בעוולה שעשה חבירו כנגדו, עובר בלאו זה, דזה נחשב ש'אינו מסיחו מדעתו'.

וכע"ז כתב באהבת ישראל (שם) לענין הלאו של שנאת חנם, ש'בכל העבירות אינו מצוי שיעבור עליהם בכל רגע ורגע, אבל בעוון זה של שנאת חנם עובר האדם בכל רגע ורגע, בזמן שנתעוררת השנאה בלבו, ולפעמים עומד השנאה אצלו חודש או שנה ויותר, ונתכפלו הלאוין עד אין שיעור'.

בהרחב זמן מועט צריך לשכוח הדבר מלבו

כבר הבאנו בגליון הקודם דברי החפץ חיים (לאוין ח') שפסק, שיש לחוש לראשונים הסוברים שאיסור לא תקום הוא אף אם ציערו אדם צערא דגופא, משום ספיקא דאורייתא לחומרא. ולפי"ז גם הלאו ד'לא תטור' הוא אף בצער הגוף, שאסור לנטור השנאה. ורק בשעת מעשה כשפוגעים בו בצערא דגופא אין איסור לא תקום ולא תטור. וכתב הח"ח דלכן 'בהרחב זמן מעט' צריך לשכוח הדבר מלבו, ואסרה התורה להעיר רוחו ולנקום ממנו ואפילו רק לנטור השנאה בלב אסור.

האם מחויב לשכוח לגמרי ממה שעשה לו חבירו?

הנה אדם שחבירו חטא כנגדו, בדרך כלל קשה לו לשכוח לגמרי מה שחבירו עשה כנגדו, ונראה שאין איסור לזכור את העובדות מה שעשה לו חבירו, אלא האיסור הוא כשזכר את העוולה שבדבר, שכן יש לדקדק בלשון הרמב"ם (בה"ל דעות) שכתב 'אלא ימחה הדבר מלבו ולא יטרנו וכו', לפיכך הקפידה תורה על הנטירה עד שימחה העוון מלבו ולא יזכרו כלל. וכ"כ בס' המצוות (ל"ט שה) 'שהזהירנו שלא לנטור וכו' והוא שזכור העוון שחטא לנו החוטא'. ומדכתב שצריך למחות את 'העוון', משמע שהאיסור הוא כשזכר את העוולה שבדבר.

אסור לגרום שיבוא לידי נקימה ונטירה

באורחות יושר (ערך נקימה ונטירה) כתב שאסור אפילו לגרום שיבוא לידי נקימה ונטירה, וכמו שכתוב באבות דר"ן (פכ"ו) שהנושא אשה שאינה מהוגנת לו, עובר משום לא תקום ולא תטור שמתוך ששונא אותה יבוא לידי נקימה ונטירה.

זהירות מנטירה בתוך הבית

פעמים אדם יכול להכשל ב'לא תטור' עם האשה או עם הילדים, אם עשו משהו שלא כרצונו, ובדרך כלל אף שאין זה 'שנאה' ממש, אבל יש בלבו קצת שנאה, ואם נוטר את השנאה בלבו, עובר בלאו זה.

הפרשה המחכימה

בסיוע חסידות

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה
פרשת חוקת התשפ"ג גלין 264

התעלות תמידית

שאלה: האם אדם צריך שעבד על עצמו וחגיע למדרגה גבוהה, רשאי לחמשיך להישאר באותה מדרגה?

א. במדבר יט, ב: "ואת זוקת התורה אשר ציוה ה' לאמר" - שכל יום ויום צריך האדם להתעלות יותר מעבודת ה' של יום האתמול¹. וזה לשונו "הצדיקים העוסקים בתורה לשמה הם בונים עולמות, ככתוב (ישעיה נה, יג) 'וכל בניך למודי השם', (וידברו חז"ל בברכות סד. ובכריתות כח): אל תקרא 'בניך' אלא 'בוניך', והעולמות נקראים 'חוק' על דרך 'חק וזמן נתן להם'. וזהו 'זאת חוקת התורה' שציוה ה' יתברך שנעסוק בתורה לשמה כדי לעשות חוקת היינו לבנות העולמות. (והמשיך הפסוק) 'אשר ציוה ה' לאמר', לכאורה מילת 'לאמר' אין לה ביאור כיון שכתוב (כבר) 'דבר אל בני ישראל'. אך הענין הוא לרמוז שצריך האדם להיות הולך בעבודתו יתברך שמו מדי יום ויום יותר מיום העבר, והיינו גם אם עסק בתורה לשמה ודביקות ביראה ואהבה היום, אז למחרתו יוסיף לפשפש במעשיו ולראות על הלימוד שלמד אתמול שלא יצא ידי חובתו ושלא היה כראוי, וצריך ללמוד היום בבחינה (גבוהה) יותר, בקדושה וטהרה ופרישות, רתת וחיל ורעדה (כמו ששינו באבות ו, ו שאחד ממ"ח קניינים שהתורה נקנית בהם היא 'באימה וביראה'), וכן בכל יום ויום. וזהו (שאמר הפסוק) 'אשר ציוה ה' לאמר', לאמר בכל יום בבחינה אחרת התורה בעוסקי בה².

וכבר כתבנו (ויקרא כו, ג 'הליכה בתורה') שאף שהגיע האדם למדרגה גבוהה ברוחניות, חסרון גדול הוא עבורו להישאר באותה דרגה, כי תמיד צריך להתקדם ולעלות, ע"ש. וכן הרחבנו פעמים רבות, ונציין בקצרה (ובסוף ציינו את המקורות), שכפי מה שיפקח האדם את עיניו ויתבונן בגדלות ה' ובחיובו כלפיו - כך יבין יותר את מיעוט ערכו וגודל חסרונו בעבודת ה' כלפיו, ועל ידי כך יפשפש במעשיו ויגביר חשקו ופעולתו בעבודת ה' כראוי (בראשית הנדפס מחדש ג, ז 'הבנת החסרון הרוחני'). אדם צריך לשמור תמיד על עצמו שיהיה בבחינת 'נער', להתחדש בכוחותיו, על כל פנים הרוחניים, ולא יתעצל חלילה בעבודת ה' (בראשית מד, לד 'חידוש הכוחות בכל גיל'). וצריך להתחזק בעצמו שלא תהיה לו הפסקה חלילה מלימוד התורה וקיום מצוותיה, וגם בזמני ירידה, יזהר שלא לאבד את כל מה שקנה כבר, אלא ישמור עצמו היטב ויצפה ויתפלל שיגיעו מהר ימי האהבה (בראשית כג, א 'חיווך תמיד'). ועל רבינו סעדיה גאון מסופר שבכל יום היה בוכה ומתחנן ומסגף את עצמו שימחול לו הקדוש ברוך הוא על מיעוט עבודתו וקטנות יראתו ואהבתו כימים שקודם לכן (דברים ח"ב כו, יג-יד 'ידידי מעשרות - הודאה והכרה בשפלות עצמי, ובדברים ח"א ו, ה-ו 'ריבוי ההשגה בהשם', ושם ו, יג 'חסרון הפחד בפשוטי העם').

אכן כבר הבאנו (בראשית הנדפס מחדש ג, ז 'הבנת החסרון הרוחני' בד"ה סיפוק ושאפה) שיש לדעת היטב את מעלתו, בפרט בזמנו צריך להיזהר שלא יכשל בפיתוי היצר המנמיכו ומשפילו, ולכן צריך שיהיה לאדם מחד 'סיפוק' על מה שהספיק בעבודת ה', וזה יתן לו כח וחשק להמשיך בעבודת ה', ומאידך תהיה לו 'שאפה' לגדול יותר ויותר.

תשובה: אפילו צדיק שעבד על עצמו וחגיע למדרגה גבוהה, אף שעליו לדעת את מעלותיו בשביל שיוכל לחמשיך בהם, לא יסתפק בעבודתו הרוחנית, אלא תמיד ישאף להתעלות יותר ויותר.

© כל הזכויות שמורות. ניתן להשיג גם בחינם במייל - עלוני 'הפרשה המחכימה' על פרשת שבוע בכל שבוע, וכן עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה' - הודמנות פעם בחיים (במעלה אותו היום ושהכל הולך אחר ההתחלה), עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה' (כנ"ל), 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה לחתנים) ושיעורים מוקלטים בפרק היומי במשניות כ: 40 דקות על ש"ס משניות, ולשומעם בקול הלשון, בשם 'הרב שילה בן דוד שליט"א' - הפרק היומי במשניות, ובקו ישיב: 0733,211,612 וכן ניתן לרכוש את הספרים בהסכמות גדולי ישראל זצ"ל ויבליהט"א (לפי סדר א"ב): אהבה תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), אמרי שילה - משניות מבוטאות (ביאורים ובידורים בשפה ברורה על מסכתות כלים, אהלות, נעים פרה וטהרות), בואת תבחנו (630 שאלות על הש"ס מכת"י מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל שתשובותיו במסכתות אחרות), ברורי הלכות איסור והיתר (בשר בחלב ותערובות יו"ד פו-קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרשיה להלכה, בתוספת ביאורים ובידורים, בהורים ומאורים), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), המושג המחכימה (על פרקי אבות), הפרשה המחכימה (שבעה חלקים שהם בראשית שמות ויקרא במדבר דברים א' ב' ג' חכמה ומוסר אקטואליים היוצאים מפסוקי התורה בעיון עובדות והנהגות ומעשים מנסיגות החיים), זמנים ומועדים חלק א' (ביאורים ובידורים, ופירושים בענייני שבת ומועדים, בהלכה ובאגדה, על שבת, ראש חודש ומועדים כלליים, ובענייני המועדים בחודש אלול ותשרי - ימים נוראים, שהם אלול וראש השנה, יום המיפורים והקשענא רבה, סוכות ושמעני עצרת. כ: 380 עמודים), זמנים ומועדים חלק ב' (כנ"ל בתודשי כסליו עד אב, בהלכה ובאגדה, על חנוכה, ט"ו בשבט, פורים, פסח, ספירת העומר, שבועות ובין המצרים), שלום עליכם / shalom aleichem (תרגום הספר 'שלום רב המקוצר' לאנגלית), שלום רב (שאלות שלום והארת פנים, בהלכה, באגדה ובמוסר, מושלבים בעבודות ומעשים רב מגדולי ישראל: 960 עמוד) [אול לעת עתה], שלום רב המקוצר (קיצור ספר שלום רב, מעובד ומנוקד בשפה השווה לכל נפש), תולדות אדם (מעניי גילאים ושנות האדם מקודם לידתו עד אחר פטירתו), תורת עשר המכות (סיכום והערות בענין עשר המכות בדרך הפירוש), לפרטים, הארות והערות בטלפון: 02-5864229. בדואר אלקטרוני: BH5864229@GMAIL.COM, או בכתובת: רחוב סולם יעקב 3/47 רמות א' ירושלים. נא לסייע לעלון בנידורים פלוס עבור 'שבט אחים' - רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'.

1. אולי כוונתו משום ש"לאמר" הוא לשון ציווי תמידית דהיינו שבכל יום יאמר (ומעין מאמרם "לאמר - לדורות"), להורות שבכל יום יתחזק עוד ועוד.

2. והמשיך בלשונו: "וזהו (שכתוב באיוב יד, ד) 'מי יתן טהור מטמא, לא אחד', שכבר פירשנו מה שאמר חז"ל (נדה טו.) הפרה מטהרת טמאים ומטמאת טהורים, (שבא לדבר על) האנשים אשר הם שלמים ויוראים בעיניהם, ונגד פניהם נבונים, ומדמים בנפשם שהם יוצאים ידי חובתם בעבודתם לה' יתברך, בודאי הם טמאים לנפש ועדיין הם מלוכלכים בעוונות וחטאים, ולא יבינו בחשכה יתהלכו. אבל הצדיק העובד ה' באמת, הוא להפך, שכל מעשיו ועבודתו לה' יתברך, מדמה להם בנפשם שאינו עושה כלום, ומוצא בעצמו תמיד חסרונות שמחסר בעבודתו ולא עשה כתיקונו. ועל ידי זה הולך ומתגבר בכל יום בעבודתו, ותמיד אינו נוח לו ממעשיו ואין לו מנוחה, והולך עד אין קץ ותכלית. וזהו 'מטמא טהורים' - הצדיקים הטהורים היא מטמאת, שמדמים בעצמם שהם טמאים ח"ו בחטאים, 'ומטהר טמאים' - ההיפך ברשעים החוטאים, שחושבים תמיד שהם הצדיקים הטהורים. וזהו 'מי יתן טהור מטמא לא אחד'... שיהיה לו טהרה מזה שהוא מטמא עצמו... על ידי זה יבא לו טהרה ופרישות יותר, שהוא מתאמץ ומתגבר בכל יום. (אבל מי שהוא) במדריגה אחת תמיד ואינו מתחזק יותר (ויותר) להיות 'הולך' בעבודתו, זה אינו 'טהור מטמא'... ("ע"ש שהאריך עוד).

לקראת שוב מלכתא

שאלתי את מרן בכאב: "למה הרב עושה את כל החשבונות הללו כדי לא להשתתף בחופה שלי?". השיב לי רבינו: "אני מוכן לבוא לחופה שלך, אבל בתנאי שבשום פנים אל תיתן לי שום כיבוד!". אמרתי לו שאני לא יכול להסכים. "אז תיתן לי ברכה פשוטה, אבל, את הכיבוד של 'ברכה אחרי' אתה חייב לתת לרבי בערל! אם לא תתחייב על זה, אני לא אבוא לחופה!"

שיחה מרתקת עם הגאון רבי יהושע מישקובסקי שליט"א, ראש ישיבת 'אמרי משה', תלמידו חביבו של מרן רבינו ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל

יעקב א. לוסיטיגמן

יש כאלו שטועים לחשוב, שמרן רבינו זצ"ל לא ידע מה זה כבוד אבל ההגדרה הזאת, נכונה לא רק לגבי ראשות הישיבה. כל המושג של 'כבוד' היה מבחינתו משהו שנועד לאחרים. יש כאלו שטועים לחשוב שמרן רבינו זצ"ל, לא ידע מה זה כבוד. שהוא לא הבין בכבוד. זאת טעות! הוא היה ה'מבין' הכי גדול בדורנו בנושא של כבוד. הוא ידע איך להשתמש בכבוד בצורה משולמת, הוא ידע לכבד אנשים בצורה שאין לה אח ורע, והיה נזהר בכל כוחו שלא לעשות שום פעולה שעלולה לפגוע איכשהו בכבודו של הזולת.

זכורני, שפעם אחת באו אליו עם שאלה לגבי מישהו שלא עשה מלאכתו נאמנה, והיו שטענו שהגיע הזמן להדיח אותו מהמשרה בה החזיק, כדי להכניס תחתיו מישהו שמתאים יותר לעבודה הזאת.

מרן זצ"ל אמר שייתכן שבאמת מצד היושר והדין, צודקים השואלים ואכן היה ראוי להעביר את אותו אחד ממשרתו, אבל למרות זאת לא כדאי לעשות זאת. למה? כי בכל מקום שיש פגיעה בכבודו של הזולת - אין סיעתא דשמיא! אם תגרמו לאדם לביזיון, תפגעו בכבודו, גם אם תכניסו תחתיו אדם שמתאים הרבה יותר ממנו, לא תהיה לכם הצלחה, כי זה בא על חשבון כבודו של הזולת.

פעם בא חתנו של נשיא הישיבה, הגאון רבי אליעזר כהנמן שליט"א, להודיע למרן זצ"ל, שהוא עומד להכניס את בנו בכורו בבריתו של אברהם אבינו עליו השלום. הברית נועדה להתקיים בביתו של הסבא רבי אברהם כהנמן זצ"ל שעוד היה חי אז.

כמובן שראש הישיבה הבין שהוא צריך לבוא ולהשתתף בשמחת הברית, אבל הוא גם הבין שכמוהו יוזמן לאירוע גם מרן הגר"ג פוברסקי יב"לחט"א. תוך כדי דיבור הוא כבר חישב מי אמור לקבל את הכיבודים השונים, ומאחר והוא, רבינו זצ"ל היה מבוגר יותר, הוא חשש שאת אמירת הברכות ייתנו לו, ואילו למרן הגר"ג יישאר כיבוד פחות חשוב.

מרן פנה לאבי הבן, וסיפר לו שלפני ימים אחדים הוא היה בברית אחרת, ונתנו לרבי בערל לומר את הברכות: "הוא אמר את הברכות כל כך יפה ומרגש, זה היה תענוג לשמוע. אני מציע לכם שתתנו לו את הברכות, בוודאי לא תתחרטו על כך".

כך גם כשבאתי להזמין אותו לחתונה שלי. רציתי מאוד שהוא יבוא לחתונה שהתקיימה בירושלים, אבל הוא בירר באיזו שעה אמורה להיות החופה, וניסה

אחד מתלמידיו המובהקים של מרן רבינו ראש הישיבה, הגאון הגדול רבי גרשון אדלשטיין זצוק"ל, היה הגאון רבי יהושע מישקובסקי שליט"א, ראש ישיבת 'אמרי משה'. לאחר שכבה המאור הגדול ביקשנו לשוחח עם הגר"י מישקובסקי, שאכן נעתר לבקשה ונהג בנו טובת עין, כששיתף אותנו בצרור סיפורים מופלאים להם היה עד, או אפילו שותף בעצמו. "אחת ההגדרות הטובות ביותר ששמעתי על מרן זצ"ל", אומר הגר"י מישקובסקי, "היא שהוא היה 'איש של ניגודים'. לא סתם ניגודים אלא שהוא היה ממש הפוך מן הקצה אל הקצה. כשהיה נוגע אליו, היתה לו הנהגה מסוימת, וכשהיה נגע לאחרים, הנהגה היתה מתהפכת אל הקצה השני..."

אני זוכר שפעם שאלנו, קבוצת תלמידים, את מורנו ראש הישיבה הגאון הגדול רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א, איך זכו הוא ומרן רבינו זצ"ל, שתשרה ביניהם כזאת אהבה ואחוזה יוצאת דופן. הרי שניהם עומדים בראשותה של אותה ישיבה, ולכל אחד יש את העמדה שלו בנושאים שונים. מעולם לא היה ביניהם שום ויכוח! איך אפשר להגיע לדרגה כזאת?

מרן הגר"ג שליט"א השיב לנו בווארט נפלא: כשברא הקב"ה את שני המאורות הגדולים באה הלבנה ובפיה טענה: אין שני מלכים משתמשים בכתר אחד. השיב לה הקב"ה 'לכי ומעטי את עצמך'. רבים שואלים, הרי הלבנה אמרה דבר נכון. זאת באמת בעיה, יש כאן שני מלכים וכתר אחד, צריך לעשות משהו בנידון. למה הגיע לה עונש על כך שאמרה את האמת?

"התשובה היא", השיב מרן הגר"ג, "שהחשש לשני מלכים המשתמשים בכתר אחד נובע רק כשכל אחד מהם רוצה את הכתר לעצמו. אם כל אחד מהם מבין שהכתר נועד כדי להלביש אותו לאחרים, אין שום חשש לסכסוך שיפרוץ ביניהם".

"אצל מרן הגר"ג אדלשטיין", הסביר אז הגר"ג, "הכתר לא נועד להניח אותו על ראשו. מבחינתו, כל הסיבה שהכתר הזה נברא, הוא רק כדי להניח אותו על ראשו של ראש הישיבה השני, ולכן מעולם לא היתה שום סיבה שבגינה יכול לפרוץ ויכוח!".

"כמובן שהדברים נכונים לשני הצדדים", מוסיף הגר"י מישקובסקי. "מה שרבי בערל אמר על רבי גרשון, נכון גם לגביו..."

שיעור בישיבה עם ותק של כ-50 שנה, ואת הסוגיא הזאת עצמה הוא לימד כבר כמה עשרות פעמים, ובכל זאת הוא דיבר על עצמו כאילו הוא אחד הבחורים בישיבה, "לאט לאט התבהרו אצלי הדברים"... אני חושב שזאת ענווה עם גאונות עצומה, והוא לא רק אמר כך כלפי חוץ, אלא גם הרגיש כך כלפי עצמו.

אשה חכמה

באחת ההזדמנויות סיפר לי מרן, שלפני החתונה שלו הוא נכנס אל מרן ה'חזון איש' כדי לתת לו הזמנה.

מרן הוסיף שמאחר וה'חזון איש' רצה לחזק את רבני הערים, אביו וחמיו, הוא רצה לבוא לחתונה ושאל באיזו שעה צפויה להיות החופה: "אמרתי ל'חזון איש': 'חס ושלום! באתי לתת הזמנה מפני הכבוד, לא רציתי חלילה וחס להטריח את מרן שיצטרך לבטל זמנו ולבוא לחתונה שלי!'..."

הוסיף מרן ואמר שה'חזון איש' מאוד נהנה מדבריו וחיוך חיוך רחב. אגב, אציין שגם מתוך הסיפור הזה אפשר להבין עד כמה גדולה היתה הענווה שלו. הוא היה בטוח שה'חזון איש' רצה לבוא לחתונתו רק כדי לחזק את רבני הערים, אבל בפועל ה'חזון איש' אהב אותו אהבת נפש, כמו אוזני שמעתי ממרן הגרא"ל שטיינמן כמה וכמה פעמים, כמה שה'חזון איש' אהב את מרן זצ"ל וכמה היה מעריך אותו.

עוד מעשה שמעתי מבני הבית, שפעם באה אחת מנכדותיו של מרן, וסיפרה לו בשמחה רבה שבעלה עומד לסיים את הש"ס. הנכדה התייעצה עם הסבא כיצד כדאי לחגוג את סיום הש"ס, ומרן השיב לה שזה צריך להיות ממש בדרגה של "ומאטבא לרבנן" והשמחה צריכה להיות יותר מחתונה, לעשות אירוע הכי מכובד והכי מיוחד כמיטב היכולת, כדי לחגוג את היום הגדול הזה שבו בעלה מסיים את הש"ס. שאלה הנכדה בסקרנות: "ומה עשתה הסבתא כשסבא סיים את הש"ס בפעם הראשונה?"

ענה לה מרן בפשטות: "סבתא לא ידעה..."

הוא אפילו לא סיפר לרעייתו שהוא מסיים את הש"ס! פלאי פלאים. פעם הוא אמר לי שביקורת זה דבר נפלא, זה מה שמעמיד את הבנאדם. "מי שרוצה להקים בית טוב ומוצלח, שייקח אשה חכמה שתדע להגיד לו ביקורת", כך אמר לי מרן, "כמה טוב לקבל ביקורת. האדם על עצמו לא יודע מספיק לבקר! אני מתייעץ תמיד עם אשתי, היא יותר חכמה ממני, ותמיד היא צדקה, ותמיד אני מקבל מחכמתה..."

לעומת זאת, הוא עצמו היה מאוד מאוד נזהר שלא לומר ביקורת על אחרים. הוא תמיד היה אומר שאם משהו פגע בך, אל תכעס עליו. הרי החזון איש אמר שכל מעשיהם של אנשים נובע מהטבעים שלהם, ואם כן, מה אשם אותו מסכן שיש לו כזה טבע, שגורם לו להתנהג בצורה לא נכונה?

היה שגור על לשונו פתגם שאותו אמר בשם אמו ע"ה: "צריכים לדון כל אדם לכף זכות, וכשנגמר הכף זכות, צריכים לדון אותו לכף שטות"... כלומר, אם משהו עשה מעשה לא טוב, זה לא בגלל שהוא איש רע, אלא נכנסה בו רוח שטות, ולכן עדיף לסלוח לו ולהמשיך הלאה...

עוד דבר מעניין מאוד שזכיתי לשמוע מפיו היה, כאשר שאלתי אותו שאלה בעניין של אשה שהיתה צריכה לעבוד בעבודה מסוימת, שעל פניו זה לא היה מכובד ואפילו לא ראוי לעבוד שם, אבל מרן הגרא"ל שטיינמן הורה שכן תעבוד שם, כי הוא ידע שהיא תוכל לפעול משם לטובה. עם זאת, הרב שטיינמן אמר שבשום אופן לא יפרסמו שהוא הורה לה לעבוד שם, כי הוא חשש שישתמשו בזה כדי להתיר את המעשה ויגידו שיש כאן הוראה לרבים שהדבר מותר חלילה.

לסדר את הל"ז כך שהוא יבוא רק לסעודה או לריקודים ולא יהיה בחופה. אמרתי לראש הישיבה שהחופה מוקדמת יותר, ואזהחשבונות הללו כדי לא להשתתף בחופה שלי? השיב לי רבינו זצ"ל תשובה מאוד ברורה וישירה: "אני מוכן לבוא לחופה שלך", הוא אמר לי, "אבל יש לי תנאי קודם למעשה: בשום פנים ואופן אל תיתן לי שום כיבוד!". אמרתי לו שאני לא יכול להסכים לתנאי כזה, מה זאת אומרת, מגיע ר"מ בישיבת פוניבז', מורי ורבי, ולא ניתן לו שום כיבוד בחופה, איך זה ייתכן?

התרצה ראש הישיבה ואמר: "בסדר, אז תיתן לי ברכה פשוטה בחופה, אבל לא את ה'ברכה אחריה', את הכיבוד הזה של ברכה אחריה אתה חייב לתת לרבי בערל! אם לא תתחייב על זה, אני לא אבוא לחופה".

אמרתי לרבינו, שאני לא מבין את ההוראה הזאת. הרי הוא יותר מבוגר מרבי בערל.

נענה רבינו וענה לי בפשטות ובהחלטיות: "אבל רבי בערל הוא רבו המובהק, וברכה אחריה זה כיבוד שנותנים לרבו המובהק".

זאת היתה הגישה שלו: יש את ראש הישיבה הגדול והחשוב שזה רבי בערל, והוא עצמו נמצא שם רק בנוסף לראש הישיבה המרכזי, אבל לא באותה דרגה בכלל...

פעם שאלתי את מרן שאלה מאוד מעניינת

כשליעצמו, הוא באמת לא הרגיש טעם בכבוד והיה בורח ממנו, עד כדי כך שמרן ה'חזון איש' זצ"ל הגדיר אותו בדרך צחות כ'בעל מום', משום שאין לו שום רצון לקבל כבוד, אפילו לא שמינית שבשמינית.

פעם שאלתי את מרן שאלה מאוד מעניינת: סיפרו אז בישיבה, שכשמרן זצ"ל התארס ביקשו ממנו לומר דבר תורה, והוא אמר איזה ווארט קטן על הרש"ש בסוגיא שלמד באותם ימים במסכת בבא קמא. אמרו שהרב מפוניבז' מאוד כעס על כך. היו אילו אירוסין חשובים מאוד מבחינת הישיבה, כי אביו של מרן היה רבה של רמת השרון וחמיו היה הרב של פרדס חנה. באו לשמחת האירוסין רבנים רבים מכל האזור, והאירוע אמור היה להיות 'חלון הראווה' של ישיבת פוניבז', ובסופו של דבר קם החתן ואמר איזה דיוק שהיה לו בדברי הרש"ש, במקום להרשים את המתאספים במערכה שלימה שתראה מה שווה ישיבת פוניבז', ומה שווים התלמידים שהיא מעמידה... שאלתי את מרן האם הסיפור הזה אכן נכון, והוא השיב לי בפשטות שכן, כך היה מעשה. הוספתי ושאלתי את מרן למה באמת, למה הרב לא אמר איזה חידוש יפה, הרי זה די ברור שבאמת מצד היושר היה ראוי שהחתן יאמר דבר תורה יותר רציני, כי זה באמת חשוב מאוד לישיבה!

ענה לי מרן בטבעיות: "אבל באמת לא היה לי מה לומר!"... בהזדמנות אחרת, כשלמדתי איתו בליל שבת, אחרי שסיימנו את הלימוד שלנו במסכת ברכות, הוא היה מדבר איתי על הסוגיא שנלמדה השבוע. הוא חזר על ה'חבורה' שאמר לבחורים ביום שני, והפעם הוא הוסיף לה תוספת חזקה מאוד, "יסוד" עמוק מאוד שמאיר באור אחר את כל הסוגיא, היה זה בסוגיא של 'שטרות'.

שאלתי את מרן, "הרי זה כזה יסוד נפלא וחשוב, למה הרב לא אמר את זה בחבורה שמסר ביום שני???"

נענה מרן ואמר לי: "אתה חושב שאני הבנתי את זה מיד בהתחלה? אם לא הסברתי את זה לבחורים, זה בגלל שלא הבנתי את זה בעצמי. אבל אחרי שמסרתי את החבורה, באו בחורים ודיברו איתי בלימוד, ובמשך כל הימים שחלפו מאז שמעתי שאלות רבות והסברתי שוב ושוב לבחורים את יסודות הסוגיא, ולאט לאט התבהרו אצלי הדברים..." באותה עת הוא כבר היה מגיד

הרבה צער וצרות".

זאת היתה ההסתכלות שלו על החיים. כבוד נועד כדי לתת ולא כדי לקחת, ביקורת נועדה כדי לקבל ולא כדי למתוח אותה על אחרים, ביזיונות נועדו כדי לקחת ולא לקבל. ניגוד מוחלט בין האופן שבו היה מסתכל על עצמו ומה שהיה מצפה מעצמו, ובין מה שהיה מצפה מאחרים וכיצד היה מתנהג כלפיהם.

לאחר שהתקבלתי נכנסתי למשרד הישיבה. המזכיר, רבי זאב לנג זצ"ל, אמר לי כי הוא מתנה את קבלתי בהבאת המיטה שלי מהקיבוץ - אותה קיבל הקיבוץ עבורי מהסוכנות היהודית כשעליתי ארצה. הוא הסביר לי, שהישיבה לא תוכל לספק לי מיטה אחרת אם לא אביא את שלי מהקיבוץ...

רבי משה שמואל שוור זצ"ל, בן הקיבוץ שהפך לשקדן הישיבה, מספר על המשגיח בישיבת 'קול תורה', הגה"צ רבי גדליה איזמן זצ"ל

"כעבור חצי שנה עברתי לקיבוץ 'עין הנציב', שהיה ממוקם לא הרחק מ'טירת צבי'. אך בשלב מסוים הרגשתי כי אני בא על סיפוקי, והחלטתי ללכת ללמוד בישיבה. אולם מכיון שלא ידעתי דבר אודות עולם הישיבות, אלא רק זכרתי כי בשעתו רבי שאול ברזם אמר לי שהוא נוסע ללמוד בישיבת חברון, החלטתי אף אני לבוא לשם בעקבותיו.

"באתי לישיבת חברון וביקשתי מאחד הבחורים לקרוא לרבי שאול החוצה. הוא נדהם לראות אותי בפתח הישיבה, ושאל בהשתוממות: 'מוישה! מה מעשיך כאן?'. השבתי כי באתי ללמוד בישיבה. אך לא לתקופה ארוכה מדי. הדגשתי כי ברצוני לשוב בהמשך לקיבוץ, שם היו לי חיים שחשתי לאבדם. רבי שאול ניסה להסביר לי כי הבקשה שלי לא הגיונית, וכי ראשי הישיבה לא יהיו מוכנים לקבל בחור שבא ללמוד רק לזמן קצוב. אך דחיתי את דבריו, ואמרתי לו כי אינני מוכרח לספר

להם את כל התוכניות שלי. לראשי הישיבה אני אומר רק משפט אחד: 'רצוני להתקבל לישיבה' מבלי לפרט עוד...

"רבי שאול עזב אותי באי נוחות מסויימת, ושב לאחר דקה עם רעיון טוב עבורי. 'תפנה לישיבת 'קול תורה' בשכונת 'רחביה' - הוא אמר לי, 'היא הישיבה היחידה כאן בירושלים שאינה מתנגדת לקבל בחורים אף לתקופה קצרה, וכך תוכל לשוב לקיבוץ מתי שתחפץ'. קיבלתי את ההצעה בחיוב, ושמתי את פעמי לישיבת 'קול תורה'. לאחר מבחן אצל אחד מצוות הרבנים התקבלתי לישיבה. עד היום אינני יודע לומר מדוע התקבלתי, הלוא באתי מצרפת, ובבחרותי לאחר השואה לא היתה לי שייכות ללימוד הגמרא, ובמבחן כמעט לא ידעתי לענות מאומה...

"לאחר שהתקבלתי נכנסתי למשרד הישיבה כדי להודיע למזכיר, רבי זאב לנג זצ"ל, שהתקבלתי. כשיצאתי, הוא פנה אלי ואמר לי כי הוא מתנה את קבלתי בהבאת המיטה שלי מהקיבוץ - אותה קיבל הקיבוץ עבורי מהסוכנות היהודית כשעליתי ארצה. הוא הסביר לי, שבשל מחסור גדול במיטות והעלות היקרה שלהן, הישיבה לא תוכל לספק לי מיטה אחרת, אם לא אביא את שלי מהקיבוץ.

"ברם, להביא את המיטה מהקיבוץ לירושלים - היה זה מבצע מורכב ולא פשוט. האפשרות היחידה היתה באמצעות האוטובוס, שהיה יוצא לירושלים פעם ביום, בשעה שש בבוקר. חזרתי לקיבוץ באותו יום, ולמחרת בבוקר השכמתי קום, סחבתי את המיטה עד לאוטובוס, טיפסתי על הסולם, וקשרתי אותה על הגג. לאחר כמה שעות נסיעה באתי לתחנה המרכזית בירושלים, שהיתה אז במרכז העיר - ברחוב 'פ' ליד קינג ג'ורג'. ממנה שוב סחבתי את המיטה רגלית, מרחק די גדול, עד ל'בית סבא', ברחוב קינג ג'ורג' פינת קק"ל, שם היתה

שאלתי את מרן הגר"ג זצ"ל, מה תעשה אותה אשה שיבואו ויטיחו בה שהיא מתנהגת שלא כדין, היא הרי לא יכולה לענות שהרב שטיינמן התיר לה את הדבר.

ענה מרן זצ"ל ואמר לי: "זה הרי נפלא! היא תוכל לקבל ביזיונות בשפע, ועוד על מעשה שהיתה צריכה לעשות על פי הוראת אדם גדול. ביזיונות זה דבר טוב, צריכים לחפש ביזיונות! זה מכפר על כל כך הרבה דברים, ומונע על כך

"אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמה עליה"

קשה לתמצת שנות דור, ולגשר על פני זמן כה ארוך של כארבעים שנות כהונתו של רבי גדליה איזמן זצ"ל כמשגיח בישיבת 'קול תורה', במשיכת קולמוס אחת. ברם, קו אחד בולט נמתח לאורך כל התקופה כולה, הוא היותו איש חינוך בכל הווייתו. באמנות מיוחדת, בחכמה ובפקחות גדולה הצליח למשוך את לב חניכיו, להעמידם תחת השפעתו, ולהעבירם בכורו המצרף. כך חרט והטביע עמוקות באישיותם את רישומו וחותמו המובהק והמיוחד.

רבי גדליה איזמן 'העמיד' אלפי תלמידים. בעבודתו החינוכית ובשיחותיו המרוממות הוא הצליח לצקת בתלמידיו דפוסי עבודה והנהגה 'יהודיים', שהיו אבני יסוד במשנתו, אותם הוא תבע ועליהם התריע ללא הרף במשך כל שנותיו בישיבה. הוא זה שיצק את כל עולמם ובניינם הרוחני. טביעות אצבעותיו המובהקות של המחנך הגדול ניכרות היו עליהם בכל שיעור קומתם; באישיותם, במידותיהם ובהליכותיהם. כך הוא הדבר אצל כל אלו שעברו תחת שבת חינוכו, והראו נכונות ורצון כנה לספוג, לקבל ולהיבנות ממנו.

סיפורו של תלמיד הישיבה מאותן שנים, רבי משה שמואל שוור זצ"ל, ממחיש היטב את עוצמת ההשפעה הגדולה שהיתה לרבי גדליה על תלמידיו, ואת התפקיד החשוב והייחודי של ישיבת 'קול תורה' בנסיבות הקשות דאז. רבי משה היה בחור צרפתי בודד וגלמוד, ניצול שואה, שהתגלגל בצוק העתים לאחד הקיבוצים במרכז הארץ, ויד ההשגחה העליזנה הביאה אותו בדרך פלאית לישיבת 'קול תורה', כשהוא זר ומנותק מעולמה של תורה. הוא נשאב כל כולו בלהט לשקידת התורה מכח השפעתו של רבי גדליה, ותוך זמן קצר נהפך לבן-ישיבה מופלג בכל הווייתו. ברבות הימים הוא אף התעלה ושימש כמשגיח בישיבת 'פורת יוסף'.

"קרוב לבן עשרים הייתי, כאשר עשיתי את דרכי מקיבוץ 'עין הנציב' לישיבת 'קול תורה' לראשונה בחיי" - פתח רבי משה את שיחו, וגולל באוזניו את עברו. "כשנה לאחר תום מלחמת העולם, עליתי מצרפת לארץ הקודש כפליט בודד מכל משפחתי, והשתלבותי בקיבוץ הדתי הראשון שהוקם בארץ - קיבוץ 'טירת צבי' בעמק בית שאן.

"הוא נוסד על ידי חברי ברית חלוצים דתיים שעלו מגרמניה, פולין ורומניה. התגוררו בו באוהלים ארעיים ולא בבתי אבן. אחד מחברי הקיבוץ שהיתה לי היכרות קרובה עמו, היה רבי שאול ברזם זצ"ל, מי שצמח ברבות הימים לגאון מופלג ותלמיד-חכם מובהק, ונלקח אחר כבוד כחתן לבתו של מרן ה'סטייפלער', מרן הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל. אלא שביום בהיר אחד, רבי שאול הודיע כי בדעתו לעזוב את הקיבוץ, וכי הוא מתעתד לנסוע ללמוד בישיבת חברון בירושלים. בלית ברירה נפרדתי ממנו בחום, וכך עברה עלי חצי שנה נוספת בלעדיו.

הפנימייה של הישיבה בשעתו. כך השתלבתי בין שורות התלמידים בישיבה...

"בימי מלחמת תש"ח, שרר מצב בטחוני מסוכן בירושלים, אשר העיב על חיי התושבים בעיר, ובישיבה נאלצו ללמוד בלילות מתוך חושך ועלטה. לא אשכח איך רבי גדליה היה עומד אז על המשמר שלא יחלשו סדרי הישיבה, ושהבחורים ימשיכו בעלייתם הרוחנית חרף המצב הקשה. אני זוכר, שבאחת השיחות הוא מיקד את עיקר דבריו בלשון הפסוק (שמואל א' ב, ט) 'ורשעים בחשך ידמו'. הוא אמר אז, שדרך הרשעים להיות מושפעים מהמצב החיצוני, להיבהל מהחושך השורר בחוץ, לעומת הצדיקים שיודעים איך להמשיך ולהתעלות בכל מצב.

"כך גם בשיחות אחרות באותה תקופה, הרחיב רבי גדליה אודות הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו, לעסוק בתורה ולהתמסר עבורה מתוך קושי ומצוקה. הוא אמר כי מי שישתדל ללמוד בימים אלו - סיכויי גדולים להתעלות בתורה, בבחינת: 'תורה שלמדתי באף היא שעמדה לי'. וכי ישנה זכות רבה ללמוד תורה בזמן ששורר חרון אף בעולם, כי בכך תורתנו ותפילתנו אנו מגינים על כל יושבי ארץ הקודש. ואכן, בהשראתו וזירונו המתמיד, סדרי הישיבה התנהלו כתיקונם, כמעט בשלימותם, בהתמדה ושקידה גדולה, כאילו לא משתוללת בחוץ סערת קרב ומרחץ-דמים.

"דבריו באותן תקופות כה דרבנו וזרזו אותי, עד שחיפשתי יחד עם והבכ"רי בני הישיבה; רבי **גבריאל לרר זצ"ל**, ולהבחי"ח רבי **דוד מיכאל שמידל** ואחרים, דרכים 'ציריות ומקוריות' כיצד להימנע מביטול תורה בעקבות החושך. בשלב מסוים הגינו רעיון מבריק: אחזנו בידנו בעת הלימוד מכשיר 'דינמו' קטן מחובר לפנס, ובאמצעות סיבוב חזק חוזר ונשנה של המכשיר הפכנו את האנרגיה המכנית לאנרגיה חשמלית. אלא שיד אדם איננה ערוכה לסיבוב מהיר מתמיד ורצוף כמו גלגל של אופניים... ולכן הצלחנו לייצר רק זרמי חשמל קטועים שיצרו הבזקי אור קצרים. באמצעות אותם הבזקים הצלחנו להאיר את הגמרא שוב ושוב בכל פעם לפרק זמן קצרצר. כך קלטנו עוד משפט... עוד שורה... עוד פסקה ברש"י ותוספות... ולמדנו במשך שעות ארוכות חרף החושך והעלטה...

"כל זה מכוחו של המשגיח, שחיבר אותנו עמוקות לתורה" - מפטיר רבי משה.

(מתוך הספר 'רבי גדליה')

"הפעם הראשונה שזכיתי לקבל 'חינוך' מרבי גדליה, היה בסדר מוסר הראשון שלי בישיבה. התיישבתי במקומי עם ספר 'מורה נבוכים' של הרמב"ם, עליו שמעתי מעט בקיבוץ, והתחלתי לקרוא בו. לפתע עבר רבי גדליה סמוך אלי, והבחין בספר שעיינתי בו. הוא הניח לי במקומו ספר 'מסילת ישרים'. 'זה לא בשבילך, זה בשבילי!' - אמר והמשיך בדרכו. העמקתי בדבריו אלו והבנתי את כוונתו; הוא רצה שאלמד מוסר ולא אעסוק בפילוסופיה...

"היו לי איתו אמנם הרבה ויכוחים אידיאולוגיים, והוא גם הוכיח אותי פעמים, אבל זה לא גרע מהאהבה שלי כלפיו. הרגשתי תמיד כי הוא מחנך אותי לטובתי. חשתי שהוא רוצה להעניק לי דרך לחיים. מאד נקשרתי לשיחותיו, הן היו שיחות יסודיות, אשר שינו לי את כל הדעה שגיבשתי על החיים עד אז, והוא גם השכיל לגעת בדבריו בהרבה קושיות שהפריעו לי במהלך שנות ילדותי ובחרותי.

"למשל, חרוטה בזכרוני עד היום שיחה מיוחדת שאמר בערב ראש השנה תש"ז, בה הציב בפנינו בבירות את המושג של 'עול מלכות שמים'. הוא הסביר היטב את המשמעות של 'ויקבלו כולם את עול מלכותך'. אין מלך בלא עם, ומלכות באה מצד הממליכים, והעם הוא שיוצר אותה. על פי זה מובן ההקשר של התפילה - ויקבלו כולם, משום שעצם קבלת המלכות על ידי כולם - היא זו שיוצרת את המלכות. ממילא, אם אנו אלו המעמידים את המלכות, הרי שחובה עלינו להיות משועבדים לרצונו יתברך באופן מוחלט ובלי כל הפסק. כך הוא החדיר בנו את החובה להישאר עבדי ד' נאמנים לתורתו בשלמות, בכל מצב ותנאי.

"דבריו השפיעו עלי מאוד, ובזכותו ומכוחו התחלתי להתמיד בצורה רצינית. עד כדי כך, שכאשר ראה אותי פעם בבין הזמנים שוקד על הגמרא במשך שעות רצופות, אף יותר ממה שלמדתי באמצע הזמן, הוא ניגש להעיר לי בחכמה. כך הוא אמר לי: 'בהלכה נפסק (מובא מ"ב סימן תקפ"א ס"ק כ"ד) שאין תוקעין בערב ראש השנה, כדי לשים רווח בין תקיעת רשות של חודש אלול, לתקיעת חובה של ראש השנה, שהיא מצוה מדאורייתא. כך גם עליך מוטלת החובה לשים רווח בין אמצע הזמן לבין הזמנים. ימי בין הזמנים נועדו כדי לאגור כח, ועליך להיזהר שלא להעמיס לימודים ולהתאמץ בהם יתר על

"אחי הרב רבי ישעיה, התפרסם ברחבי תבל עקב הארגון המופלא 'מתנת חיים'. דומה שאין צורך לסתר עליו. אך מה שפחות ידוע - שמאחורי 'מתנת חיים' עמד ארגון סודי לא ידוע ולא מוכר, שפעל מחוץ לאור הזרקורים"

החסדים הגדולים וה'קטנים' של הגה"צ הרב אברהם ישעיהו הבר זצ"ל

הבריות את הטובה העצומה הזאת, של ארגון "מתנת חיים"?

וכאשר המעגל הענקי של אוהביו - מכריו וידידיו, תלמידיו וחניכיו, שכניו ובני משפחתו - ראה אותו מתפרסם בקצוץ תבל כיושב ראש ומכונן הארגון, היו נענים ואומרים: הלא איש "החסד הגדול" הלזה, הוא-הוא איש "החסד הקטן", שגמל וגומל עימנו תמיד את הטובה והעזרה, העצה עם החיוך והמילה הטובה.

ההטבה הזאת, שהעולם נושא אליה את עיניו בתודה ובהערצה אין קץ, היא זאת שמלווה אותנו זה שנים על דרך החיים.

לספר את החסדים הקטנים של הרב הבר, זה לספר על כל יום ולילה מחייו. בכל זאת, ליקטנו פירורים קטנים - חלקיקים בודדים מן היפאז' המרהיב של חייו - ואין לך אפילו אחד ממכריו שאינו יכול להוסיף כהנה וכהנה.

"הכובע שלך חדש ויפה, חבל שיהרס"

"וישלח מלאך" (במדבר כ', ט"ז)

איש חסד גדול, נמדד בחסדים הקטנים שעל פני החיים.

הרב ישעיה הבר זצ"ל, היה "איש חסד גדול". האיש היה גדול והחסד שלו היה ענק, בדמות ארגון ההצלחה הכביר שזכה להקים, דרכו העניק "מתנת חיים" למאות בני אדם, ובדמות היותו איש חינוך ועצה למאות ואלפי תלמידים.

אבל הטוב שבו ניכר דווקא בחסדים הקטנים והפעוטים. הטוב שלו לא ידע גבולות, ולא הבחין בין "חסד קטן" ל"חסד גדול". בכל מקום שהיה ובכל זמן, עסוק היה בלהיטיב עם הזולת - בכל דרך אפשרית. ההטבה שלו היתה תמידית וללא הרף. תמיד ניצב הכן, מוכן ומזומן, להיטיב. בכל מקום שראה בריות אשר ברא הקדוש ברוך הוא, כאילו המציא את עצמו אליהם וקרא להם: אני כאן, בשבילכם ולמענכם. הייפלא שהאיש הטוב הזה, שתדיר היה עסוק בטובות קטנות לזולת, נעשה לימים שליח ההשגחה העליונה לגמול עם

בצאתו מחתונה, ניגש אליו תלמיד ושאל אותו אם יש ברשותו שקית לעטוף בה את הכובע כהגנה מפני הגשם היורד. שלף הרב מכיס מעילו שקית עבה אשר נועדה במיוחד לכובעים, והושיטה לו בנעימות ובחיוך.

כמובן שהתלמיד חש אי נעימות לקחת מהרב את השקית שלו, אולם הרב הרגיע והנעים לו את המתת: "הכובע שלי ממילא מיושן, וגם הדרך שאני עומד לעשות אינה ארוכה - אך הכובע שלך חדש ויפה, חבל שייהרס".

ההסבר ההגיוני כל-כך, התיישב על הלב, והשקית הועברה אל התלמיד - כאשר יחד עימה עובר גם המסר, שיהודי בר-לבב חושב על טובת זולתו לפני שחושב על טובת עצמו.

מעשה חסד אחד שלא יוודע לאיש בעולם

מנהגו היה להיענות לבקשת פונים, לגמול עמם חסד ולחתום להם ערבות להלוואותיהם - על אף שהיה מדובר על סכומים גדולים ביותר. לא אחת, כאשר הלווים לא שילמו את חובם, עמד הרב בחתימתו ושילם תחתיהם את החוב. אך למרות זאת לא חדל ממנהגו לחתום ערבויות.

פעם אמר לבנו: "הרי אין לי את האפשרות להלוות סכומים כאלה לאנשים. חתימת הערבות זו הדרך שלי לגמול חסדים ולגרום להלוואות בסכומי עתק".

הרב הבר חנין את צאצאיו ובני משפחתו למעשי חסד, וכה אמר להם בשם רבו הגאון רבי חיים פרידנדר זצ"ל:

"יהודי חייב להשתדל להרבות בחסד - אך בכל יום יש לעשות לפחות מעשה חסד אחד, שלא יוודע לאיש בעולם, רק אתה והקדוש ברוך הוא תדעו עליו... בבחינת מאמר הכתוב (ישעיהו סד, ג): 'עין לא ראתה אלוקים וזלתך'..."

הרב הבר התחנן להמתין קצת, כדי שלא להשבית את השמחה היה זה שלוש שנים לאחר השתלת הכליה.

הרב ערך בביתו שמחת 'שבת-שבע-ברכות' לאחת מבנות המדרשה 'נווה ירושלים' השוכנת בשכונתו. כשלושים וחמישה איש השתתפו בסעודה הרוממה, מבני משפחות החתן והכלה ובני משפחת הרב. בעיצומה של השמחה, בשעת סעודת השבת, הבחינה רעייתו לחדדתה בפניו החיוורות, עיניו המבריקות ושיניו הנוקשות של הרב הבר. לשאלתה, הרגיע אותה הרב הבר ולחש לה שאכן אינו חש בטוב, אבל אינו רוצה להפר את השמחה.

אולם מראהו לא בישר טובות, והוא ניאות לפנות אל החדר הפנימי ולמדוד חום. מדחום הכספית הראה כי חומו טיפס ועלה לשלושים ותשע מעלות, שזה הוא חום הנחשב גבוה מאוד אצל מושטל כליה. מאחר וזהו מצב של פיקוח נפש, לא היתה להם ברירה אחרת כי אם להתפנות אל בית החולים בעיצומה של השבת.

הרב הבר התחנן להמתין קצת, כדי שלא להשבית את השמחה. רעייתו קראה אפוא לאחד הנוכחים, וביקשה ממנו לזרז את תהליכי הסעודה, בלי שהדבר יורגש ובלי לעורר פאניקה, כי עליהם לצאת בהקדם אל בית החולים.

לאחר מכן מינתה את אחת מבני משפחתה להיות אחראית על המשך השמחה ביום המחר, נתנה בידה הוראות ברורות לגבי הכל - ורק אז קראו לאנשי ארגון ההצלה 'החובש הר נוף', שייקחו את הרב אל בית החולים.

הפחד הגדול שקינן בליבם, היה הפחד שהגוף ידחה מתוכו את הכליה המושתלת - שזהו מצב המסוכן מאוד למושתלי כליה. בהגיעם אל בית החולים, התברר כי פצע שנוצר - מחמת הסד שהיה קבוע ברגלו הנכה - הזדהה והוא המחולל עכשיו את המהומה. תוך זמן קצר התברר למרבה הדאגה, שהגוף אכן החל לייצר דחייה לכליה המושתלת - ועתה יש להתמודד עם המצב.

באותן שעות שכב הרב הבר חלוש ומיוסר, החום העולה טשטש אותו, צמרמורות תקפוהו והרגשתו הכללית היתה גרועה. רעייתו עמדה מול הרופאים, בניסיון לעשות כל מה שאפשר כדי להקל עליו. באותו זמן הבחינה בכך שהרב מוטרד ממשו. אחת לכמה דקות ניסה להציץ אל כיוון הכניסה לחדר המיון, והיה נראה שהוא תר אחר דבר מה. "אתה מחפש משהו?", שאלה. "מישהו אמור להגיע?" "אבקש ממך", ענה לה מתוך חולשה וערפול - "אם את רואה שהגיע אחד מאנשי 'החובש הר נוף', קראי לו אליי".

למחרת בשבת קודש לקראת הצהריים, הבחינה רעייתו בשניים מאנשי 'החובש', וביקשה את אחד מהם לגשת אל הרב. "אני ישעיה הבר", הציג את עצמו, "אמש פינו אותי לבית החולים היישר מאירוע 'שבע ברכות' המתקיים בביתנו. השארנו בבית עשרות אנשים דואגים שאינם יודעים מה קורה איתי. סליחה שאני מטריח אותך, אך אולי תוכל לגשת אלינו הביתה, ולספר שפגשתי אותי ושאתי מטופל היטב? אולי תוכל לספר להם שזיהו את החיידק, וכעת אני מקבל אנטיביוטיקה דרך הווריד? האם תסכים להרגיע אותם ולמסור בשמנו ברכת מזל טוב?"...

למרות הסבל והכאב, ליבו הרחב כאולם הוטרד ממצב האנשים אשר בבית. זה מה שהפריע את מנוחתו והפיג את שלוות נפשו. אנשים דואגים, משפחה מוטרדת ושמחה מושבתת, חייבים להודיע להם שהכול בסדר...

האיש אמר שהוא מתגורר אכן ברחוב סמוך, וכאשר נהג האמבולנס הנוכרי יביאו אל השכונה - הוא ירד בבית הרב הבר.

במוצאי שבת רווח לו לשמוע שאכן האיש הגיע אל הבית - בשעה שענן הדאגה ריחף והעיב על כולם.

"אני חוזר ברגעים אלו מ'הדסה' - בישר להם - 'פגשתי את הרב הבר והוא ביקש למסור לכולם שהמצב שלו ב'ה בשליטה, הוא מרגיש טוב ומסור לכולם דרישת שלום חמה'".

את תחושת ההקלה שפשטה במקום, אי אפשר לתאר. דברי החובש היו כעין החייאה לשמחת החתן והכלה. רק לאחריהם חזר האירוע להיות שלם.

אחר הצהריים באותה השבת, כאשר הרב הבר החל להרגיש יותר טוב ב"ה, התיישב על מיטתו והחל מונה את חסדי השם המרובים שליוו אותו ביום האחרון:

"ברוך ה' שהגענו בזמן. הודו לה' שזה קרה בדיוק בשבת שבה חמי וחמיות הגיעו להתארח אצלנו - כך הילדים לא נותרו לבדם. ברוך ה' שהצלחנו להמתין עד שסיימו החוגגים את סעודת ליל השבת, בלי לעורר בהלה מיותרת. ברוך ה' שהרופאים כל כך קשובים לצרכי. ברוך ה' שאנשי 'החובש' הגיעו ל'הדסה' וכך יש בביתנו שמחה ולא עצב" - - על כל כך הרבה דברים מצא להודות - בתוך הקושי, הפחד והבהלה, שהיו אז מנת חלקו...

מעלית החסד

בשכונת 'הר נוף', הבנויה על צלע ההר, ישנם רחובות גבוהים ורחובות נמוכים יותר. מנהג מקובל - שאנשים הרוצים להגיע לרחוב מקביל, הגבוה או הנמוך יותר, נכנסים אל אחד הבניינים ועולים או יורדים במעלית הבניין.

כמובן, הדבר הינו מטרד לדיירי הבניין - שלפעמים זה מעכב אותם, וגם מוסיף על העלות הכספית החודשית של השימוש במעלית. ישנם בניינים שהתקינו מפתח להזמנת המעלית, כך שמי שאינו דייר בבניין - לא יוכל להזמין את המעלית.

בבניין שבו גר הרב הבר, הוא התנגד לכך. בכל אספת דיירים ביקש: "זה עשוי

"מה היה הבסיס של כל זה? תחת איזהו כותרת הוקם הארגון הסודי הזה?"
"הסוד הוא: אכפתיות!"

"מישהו חי כאן על ידי וגם לו יש לב. מעניין מאוד מה הוא מרגיש..." "אספר זיכרון רחוק שנשאר לי מימי ילדותי: התארחתי בשבת בביתו של אחי. להתארח במעונו בשבת זה היה תענוג גדול ביותר. תבררו בסמינר 'נווה ירושלים', אצל מאות הבנות שעברו עיצוב רוחני בסעודות שבת וחג על השולחן הטעים הזה..."

"ובכן, בבוקר בעת התפילה בבית הכנסת, כשהחזן ירד לפני התיבה והכריז 'שוכן עד' - הרבה מהמתפללים לא הדביקו עדיין את הקצב, ועסקו בצמצום הפער שבינם לבין החזן. כשהחל לשורר ניגון על פיוט 'א-ל אדון על כל המעשים' - לא היה מענה מהקהל והוא שורר כמעט לבדו."

"אני ישתב לידי אחי והנה אני שומע אותו מזמזם את הניגון בקול רם, למרות שגם הוא עדיין לא אחז עם החזן."

"הבנתי מיד: הוא שם לב למבוכה של החזן, כאילו אף אחד לא משתתף עימו, וכדי לתת לו תחושה טובה - הראה לו 'כאילו' הציבור איתו."

"מה נדרש בשביל כך? רק שימת לב ויכולת להרגיש מה חווה האיש האחר."

"אם יש לך מהתכונה הזו, ההמשך כבר קל."

"זה לטעמי היה האח הפלאי שלי: לב ענק, שידע להרגיש באמת את כל מי שעמד מולו. זו הסיבה שהאהבה אליו חוצה מגזרים בצורה מדהימה שאין לה אח ורע. כי לא רק שהוא פתר לכמה מאות אנשים את צרתם, אלא הוא נגע בלבבות של כל מי שפגש בו, ולו לדקות ספורות."

"מה היה הדבר שגרם להקמת הארגון המופלא 'מתנת חיים' - ארגון שהצליח נגד כל היגיון להסביר לאנשים כמה קל להציל חיי אדם, וכמה סיפוק יש לתורם הכליה?"

"כולם יודעים לספר, שהרב הבר חלה ונזקק לטיפול דיאליזה ומשם הכול התחיל."

"אבל היו לצערנו חולי כליות רבים בעבר, גם הם הוצרכו לטיפול דיאליזה, ולא באו לידי כך."

"ההבדל הוא, שכאשר אחי הרב שכב בטיפול דיאליזה, הוא הביט סביבו וראה שלידו נמצא מישהו המוטל גם הוא בסבל הזה, ומאוד מעניין מה עובר עליו - ולא רק מה עובר עליו בעצמי. כאשר ב"ה נמצא המזור למחלה שלי, עדיין מטריד אותי מה יהיה עם פלוני שהיה לידי, איך הוא יצא משם בריא."

"אכפתיות מהזולת. זו הנקודה העיקרית. כל השאר הם פירות ותוצאות של אותה אכפתיות."

"הארגון המופלא 'מתנת חיים' ימשיך ביתר שאת בעז'ה! אבל מי ימשיך את ארגון 'לב ישעיהו'?"

"מי ישים לב למצב רוחם של הסובבים, מי ינחם נערים צעירים במצוקותיהם, מי יאזין לרחשי ליבם של הבחורים המבוגרים, מי ידריך זוגות הצועדים בשביל הגישה לחיים, מי יתב את אלו שהסתבכו בנפתולי החיים?"

"החסר הזה עצום. אין ברירה, זה מוטל על כולנו!"

(מתוך הספר 'הרב הבר')

להיות חסד עם אנשים זקנים וחולים. ייתכן שילד שישתמש במעלית יוכל ללמוד ב'חיידי' טוב יותר. ומה אנחנו כבר מפסידים? כמה דקות של עיכוב? עוד כמה שקלים?" בדבריו אף הציע לשלם מכיסו את ההוצאה העודפת.

כך ביקש לבטל את המפתח.

נתקבלה בקשתו - והדיירים הבינו את נחיצות העניין והחליפו את הזמנת המעלית על ידי מפתח, בלחצנים רגילים.

בשכונות לרחוב שבו התגורר הרב הבר, התגוררו שתי אחיות אשר ילדו בנות למזל טוב במהלך שבוע אחד.

שני הגיסים, האברכים בעלי השמחה, התכוננו לקראת שבת עמוסה באורחים, שיגיעו מרחבי הארץ לרגל השמחה הכפולה במשפחה. כאשר נודע הדבר לרב, לא הסתפק באמירת "מזל טוב" - אלא תיכף ומיד הבחין בעומס הרובץ על שני המארחים הצעירים, אשר בנוסף לשמחה השוררת במעונם, על כך הכרוך בה, עליהם להכין מזון בשפע רב.

נחלץ אפוא לעזרתם, הגיע אליהם להציע את עזרתו ומיד הפשיל שרוולים והחל לקלף ולסייע, כיד ה' הטובה עליו.

הופיע במטבח עם שני סירי 'קייטרינג' ענקיים

רבים ממכריזו שערכו שמחות, מספרים איך הופיע לעזרתם בהכנת השמחה.

כך כאשר אחד מידידיו הקרובים ערך שמחה, הודיעו הרב הבר שהוא עומד להכין את תבשיל החמין. הידיד - שידע עד כמה עמוסות שעותיו של הרב הבר - ניסה למחות ולסרב באי נעימות, אך הרב הבר אמר בהחלטיות כי מנוי וגמור אצלו להכין את החמין. לקראת ערב שבת, הופיע במטבח עם שני סירי 'קייטרינג' ענקיים, כאלה שרגילים להשתמש בהם באולמות - והחל בהכנת שני סירי חמין בשפע רב. בעל השמחה ניסה להניאו מלהכין כמות כזאת, שלא היתה נצרכת כלל, אך הרב אמר לו: "לפעמים קורה שתבשיל החמין נחרך ונשרף, ואז יש עוגמת נפש. נכון בשפע ולאחר מכן כבר נמצא מה לעשות עם מה שיישאר."

היה זה מפעים לראות את מחשבתו המרחיקה לכת: מפני החשש, פן ייחרך התבשיל, טרח להכין כמות כפולה.

בסופו של דבר הספיק סיר חמין אחד עבור משתתפי השמחה. במוצאי השבת עלה לרב רעיון: "הרי מחר, ביום ראשון, חל צום עשרה בטבת. הבחורים מחפשים לאכול בלילה כזה שלפני צום. הבה נביא אל הישיבה את הקדרה, והחבר'ה ייהנו מתכולתה ויהיה להם יותר קל לצום."

כך הלך מהטבה אל הטבה, כדרכו תמיד כל הימים...

בסיומו של פרק זה, נצטט דברים שכתב אחיו של הרב, הרב הגאון ר' אהרן הבר:

"אחי הרב רבי ישעיה, התפרסם ברחבי תבל עקב הארגון המופלא 'מתנת חיים'. דומה שאין צורך לספר עליו. אך מה שפחות ידוע - שמאחורי 'מתנת חיים' עמד ארגון סודי, לא ידוע ולא מוכר, שפעל מחוץ לאור הזרקורים: ארגון 'לב ישעיהו'."

"במשך כל השנים היה אחי הרב כתובת לכל מיני וסוגי הצרות של כל מיני וסוגי האנשים: החל ממעוכבי שידוך, או כאלה שאינם מעוכבים אבל צריכים הדרכה בנבכי הענין, המשך בעשרות או מאות זוגות מעוכבי ילדים, שמצאו בו כתובת להתמצא בנבכי הצרה - וכמובן ייעוץ רפואי על הדרך בתחומים שלא היה אמור להבין בהם, לכאורה."

עמוד ההודאה

פרקי חיים וקווים לדמותו
של "הרב מטפליק"
סיני ועוקר הרים
מתחסד עם קונו ואביהם של עניים
תל תלפיות בירושלים
מנחיל דרך הודאה לרבים
הגאון המופלג רבי שמשון אהרן פולנסקי זצלה"ה
רב העיר טפליק
רב ומו"צ בשכונת בית ישראל ירושלים
מחבר ספר 'דברי אהרן'
במלאת שבעים וחמש שנה לפטירתו
ב"ח סיון תש"ח

הרה"ג ישי לסר שליט"א

זכתה ירושלים שבין מלחמות העולם, ועלה אליה חכם גדול שאין ערוך אליו, הלא הוא הגאון רש"א פולנסקי זצ"ל (פולונסקי ליתר דיוק, כפי שהיה חותם), שמכונה "הטפליקר רב" ע"ש העיר טפליק בה שימש ברבנות כעשרים וחמש שנים. כמעט לא הניח מתורתו בכתובים, וצניעותו היתה גדולה, אך רבות מסופר על גאונותו הכבירה ועל שטף החידושים והפסקים שבקע מקיטונו הצנוע בשכונת בית ישראל, בהיותו רב ומו"צ שם. גדולי התורה שצמחו בירושלים דאז סיפרו על המקום המרכזי שהיה לו בגידולם, כאשר טיפח וריבה את התלמידי חכמים הצעירים, והם ינקו ממנו את דרכי ההוראה. אישיותו שילבה גאונות עם פשטות ענווה ורגש רב. כמו כן היה שייך לדרך החסידות וראה חשיבות בכך שאין מניעה מלשלב בין החסידות ובין גדלות בתורה. כמו כן היה רב חסד ומרבה להיטיב לעניים ולמרי נפש. במאמרנו אספנו ממקורות רבים אודותיו, בין היתר מתוך הספר מרביצי תורה מעולם החסידות לר"א סורסקי, ומחוברת שהוציאו צאצאיו.

גידולו של אילן

הגאון רבי שמשון אהרן פולנסקי זצ"ל נולד בשנת תרל"ו, בעיר ליד קייב שבאוקראינה (אז תחת האימפריה הרוסית), לאביו רבי אברהם יצחק, שהיה גדול בתורה והתייחס אחרי גדולי החסידות - רבי פנחס מקוריץ, רבי לוי יצחק מברדיטשוב ועוד (כפי שנחקק על מצבתו של הרב מטפליק). אביו היה ממקורבי האדמו"ר מטולנה.

קנה את תורתו אצל הגאון רבי שמואל אברהם בלעכמאן אב"ד קונסטנטין ישן, המכונה רבי אלטר קונסטנטינר, מחשובי הפוסקים בדורו. "על רב זה של קונסטנטין ישן שהיה גדול בתורה ונודע בכל הסביבה סיפר לי מר ש' אברמסון כי שרף לפני מותו את כל כתביו מחשש שמא יפרסמו אותם ויסמכו עליהם

לדינא". (א"מ הברמן, סופרים וגניזותיהם).
רבי שמשון אהרן אף נסמך ממנו להוראה.

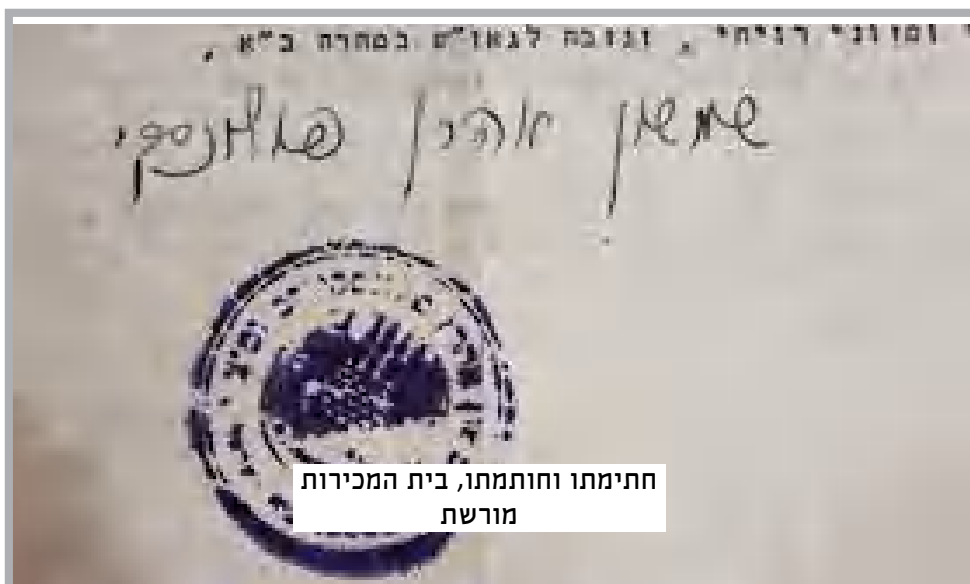

במשך תקופה התגורר בברדיטשוב שם קנה תורה מפי הגאון הנודע רבי דוד אורטינברג בעל התהלה לדוד, אשר מזכירו בספרו (בזו הלשון: והרה"ג מוהרש"א מקונסטנטין ישן הביא ראיה ד...)

וכך מעיד בו אחד שהכיר אותו מקרוב בצעירותו: "לא מסוגל היה לעצור בעד מוח הבזק שלו, שנחפז ודילג מענין אחד למשנהו. דיון אחד עורר בזכרוננו דיון מקביל ודומה, והשני הדליק ניצוץ שלישי, רביעי... עוד בשחרותו אמרו עליו כי מרוב הגות-לב בתורה אינו מסוגל לישון רק שעתיים שלולש ביממה..."

בגיל עשרים התקבל לרבה של העיירה מדווין, שם כיהן כחמש שנים. בשנת תרס"א מונה לרבה של העיירה טפליק שעל יד העיר אומן.

חתימתו וחותמתו, בית המכירות מורשת

הראשונות של עלייתו ארצה, והסבל הרב שנפל בחלקו עד שמצבו השתפר. הוא שיחזר כיצד לן ארבעה לילות תחת כיפת השמים כשהגיע לראשונה לירושלים, ובתוך כל אותו תיאור קשה, השתדל לשזור בפקחות רבה את חסדי ה' הגדולים, בהוסיפו שכן דרכה של ארה"ק, שהיא אחת המתנות שנקנות ע"י יסורים, ובודאי שאחרי היסורים באה הקלה, ומרגישים את הטובות הנצחיות שארץ ישראל מעניקה יותר מאשר כל ארץ אחרת.

כשיצאתי מרבי יוסף חיים, הרגשתי כאילו רוח חדשה ומרעננת נכנסה בי, ומשיחה זו שאבתי כח ואומץ להתגבר על התלאות שפקדו אותי, עד שזכיתי להכרה מצד הציבור ומצבי הכלכלי השתפר. (מתוך הספר האיש על החומה)

בכדי לסייע לפרנסתו, מינה אותו הראי"ה קוק, למשגיח על הכשרות לפסח מטעם הרבנות הראשית באחת מטחנות הקמח הגדולות בחיפה. היה שווה אז שבעות שלמים בטחנה ולן בתוכה כדי למלא את תפקידו בשלמות.

תיאורים וזכרונות

הגדיר אותו תלמידו ומפרסם תורתו, רבי יוסף שאול אלישר: "גבור כשמשון בתורה, ורודף שלום כאהרן". תלמידו רבי לוי רבינוביץ בעל מעדני השלחן:

מי שלא רצה להתפאר בגאוה על ידיעותיו בתורה, היה הולך למעונו של הטפליק, שכן הידיעות שלו היו מופלאות, ומי שראה אותו בתורתו הבין שעדיין לו יד ושם בחדרי תורה. תלמידו רבי בנימין מנדלזון רב דקוממיות:

ומהרש"א בכל הש"ס. גאון להפליא! עמודים שלמים במשנה למלך היה אומר בעל פה, מילה במילה... תשובות שלימות של ראשונים היה אומר בעל פה ממש מילה במילה...

ובמקום גדולתו ראינו גם ענותנותו. היה מתרועע עם כל תלמיד ואפילו מהכיתות הנמוכות. היה ניגש לכל ילד ומעודדו שישאל אותו בגמרא במקום שאינו יודע. כשנכנס הדוור לשיבה היה רץ ומקבל ממנו את הדוור והוא בעצמו היה מחלק לילדים. (ספר 'שיבת קישנוב', מזכרונות רבי שמעון ווסרמן)

נקנית ביסורים

כשהגיע לירושלים הגאון מטפליק, והעיר היתה מלאה חכמים וסופרים, לא היה רישומו ניכר בתחילה, ואין איש שם על לב מצבו הדחוק שהגיע ממש עד פת לחם. ומכיון שאין מכירין רשאי ת"ח לפרסם את עצמו, לפיכך קם וערך ביקורי היכרות ונימוסין אצל גדולי ירושלים. וכמובן שכגאון מחודד ערך אצל כל אחד מערכה בפלפולה של תורה, והראה את כוחו העצום במלחמתה של תורה.

וסח הגאון מטפליק, כי יצא מהם כשבלו כבד עליו "וכי הרמב"ם הבלתי מיושב העיק עליו באותה שעה, שהוא בא לבקש את יישובו מגאון פלוני או מרב אלמוני? הלא רעבון ביתו הוא שהציק לו ולא הרמב"ם המוקשה".

והמשיך לספר: היהודי הפיקח ביותר שפגשתי בירושלים היה רבי חיים זוננפלד. כשהגעתי בסדרת ביקורי גם אצלו, לא הגיב כמעט על החדו"ת. במקום זה פתח בתיאור מקורי של כל התלאות אשר מצאוהו בשנים

בתפקיד זה שימש למעלה מעשרים שנה. ועל שם העיר נקרא.

בפרוע פרעות בישראל

בשנות מלחה"ע הראשונה, במיוחד אחרי המהפכה ועליית השלטון הבולשביקי ברוסיה, עברו עליו תלאות ויסורים. במהלך מלחמת האזרחים נטבחו לעיניו רבים מיהודי טפליק ע"י גדודי הפורעים של פטליורא ודיניקין ימ"ש. גם הוא עצמו עמד פעמים אחדות בפני כיתת יורים, והציל אותו בן עירו ר' רפאל פלאטניק שהפקיר כל רכושו כדי לפדותו מיד הפורעים.

עדי ראייה סיפרו כי רבי שמשון אהרן חרף את נפשו כשהלך כמה פעמים אל גוב האריות, בנסותו לשחד את הפורעים שיחדלו מההרג, ואכן בדרך זו הציל הרבה יהודים.

מילה במילה בעל פה

כאשר החליט לעלות לא"י, עבר בקישינוב שם המתין יחד עם פליטים אחרים לקבל סרטיפיקט לעלות ארצה. בינתיים נקרא להרביץ תורה בשיבה המקומית.

כך מופיע בזכרונות תלמיד שלמד בשיבת קישנוב באותם ימים:

בחורף תרפ"ב כבר הגיע מספר התלמידים למאה. בקיץ אותה השנה נתוסף לשיבה כוח הוראה גדול, שהכניס קנאת סופרים גם בין התלמידים וגם בין המורים, הלא הוא מורינו הרב הגאון ר' שמשון אהרן פולונסקי שקראו לו דער טעפליקער רב. גם הוא הגיע לקישינוב בין הפליטים מאוקרינה בימי הפרעות של פטליוורה דניקין ימ"ש. מטרתו היתה לעלות לא"י... הזמינוהו לבקר בשיבה. בכיתה אחת למדו אז פסחים ובכיתה אחת חולין. בשתי הכיתות הוא עמד כשרגלו אחת על הספסל ורגלו השניה על הרצפה, שמע איך שר' אלטר מסביר כדרכו לתלמידיו. אח"כ ביקש רשות מר' אלטר, ואף הוא אמר את כל העמוד בעל פה, וכן פירוש רש"י בעל פה, אח"כ התוספות בעל פה, אח"כ המהרש"א בעל פה, אף הוסיף מהרש"א ממסכת ביצה והסביר את שניהם כדרכו בבקיות נלאה. אנחנו עמדנו משתוממים, ממש בעל פה מילה במילה... אז אמר לנו שהוא יודע בעל פה כל התוספות והמהרש"א שבש"ס הידועים כקשים... הסכים להישאר בשיבה עד שיעלה ארצה. ואמנם כשנשאר נוכחנו לדעת, שלא הפריז במה שאמר שהוא יודע בע"פ כל המקומות הקשים שבתוס'

יש גדולים שאתה יכול ללמוד מפייהם תורה והוראה, יש הלכות דעות ויר"ש, ויש שאתה מתחמם כנגד אורם בצדקות ובחסידות, אצל הרב דטפליק מצאתי הכל בחדא מחתא.

הרמ"צ נריה סיפר את זכרונותיו ממנו:

גאון מופלא היה ובעל הוראה מובהק. הדהים בבקיאותו הגדולה בש"ס ופוסקים. ורחבה מאד היתה ידיעתו בשו"ת של כל גדולי האחרונים. את תשובות החת"ס ידע כמעט בעל פה. ראיתיו לא פעם בבואו לשחר פני הרא"ה קוק בעניני תורה או בעניני ציבור. דמות רבנית עירנית ומאד נלבבת, דמות של 'עילוי' תוסס. גבה קומה היה וקל תנועה, והמקל אשר בידו לא שימש לו למשענת, אלא לשם שעשוע, מסובב אותו תוך כדי דיבור, פוגע ונוגע בחפצים שמסביבו. עינים מבריקות היו לו ואיש שיחה היה. בין בעלי התריסין, בני הישיבה שהקיפוהו בשאלות שונות, היה כדג במים, משיב ומעיר בקלילות ובחריפות ואף מוסיף הערה מבדחת, וחדוותא דשמעתתא היתה במחיצתו.

היה מיודד עם האדמו"ר מזוועה רבי שלומ'קה, שהיה שכנו ב'בית ישראל'. רבי ישראל גרוסמן היה מספר כיצד היה נראה המחזה הנלבב כשב'בית יעקב' שוהל, בין מנחה למעריב היו יושבים שני גדולי עולם אלה על הספסל מחוץ לביהכנ"ס, ומשוחחים. מי שראה את שני הצדיקים האלו בשיחתם לא יכול היה לשכוח מחזה זה כל ימיו.

זכר עשה

רבות מסופר אודות הזכרון המופלא שלו בדברי תורה:

היה מזהה אנשים שנים רבות לאחר שנפגש עמם לפי הנושא התורני עליו שוחח עמיהם אז. כמסופר על אחד מצעירי הרבנים, שכשנפגש עמו הרב מטפליק שאלו בחיבה "שלום עליכם רבי זבחים עיי"ן טי"ת, מה שלומכם?" ונביא שני ציטוטים מכתביו, המספרים לפי תומם.

בספרו סי' ג: "אדכרנא בזה מה ששמעתי מהגאון הגדול רבי יצחק ירוחם דיסקין זצ"ל כשנפגשתי איתו מלפני אחד וארבעים שנה ובתוך הדברים אמר לי בשם אביו הגאון האדיר מהרי"ל מבריסק...

בכתביו הביא הטפליק חידוש ששמע "מלפני ארבעים שנה" מהאדמו"ר רבי מרדכי יוסף מזלוטופלי לפשוט ספיקו של מהרי"ט

אלגזי בחשוד לאיסור אחד אם חשוד גם לאיסור אחר השווה לו בחומרתו.

ונתן לך לב רגש

בהיותו בעל רגש גדול, היתה דמעתו מצויה. בכל פעם שהיה מדבר על הבעש"ט היה פורץ בבכי. כשהיה הולך לאסוף כסף לצדקה, היה בוכה מרוב צער בשעת הליכתו, בעודו מדבר על צער העניים. בכל שנה היה דורש בבית המדרש של בתי אונגרין למען בית היתומים דיסקין. הוא היה מתחיל לומר כמה מילים, ופורץ בבכי על מצבם של היתומים.

כשהגיע רבי אהרן מבעלז לארץ, שאלו הרב מטפליק על גורל משפחתו והקורות אותם, ענה בפשטות: מזה אין רצוני לדבר שלא יראה ח"ו כקורא תגר על הקב"ה ומהרהר אחר מדותיו ח"ו. כשסיפר זאת הטפליק

הרב מטפליק (באמצע) עם האדמו"רים לבית רחמסטריווקא בקבר רחל

זלגו עיניו דמעות שלישי, ודיבר בהתפעלות על תגובה זו של האדם הגדול בענקים לאחר אבדן כל משפחתו, ארבעים נפשות יקרות מיוצאי חלציו... (רבי אלימלך אשכנזי ששמע מהרב)

השאלה הראשונה בטפליק

סיפר הגר"ב זולטי לרבי שמואל חיים דומב: היה זה חוה"מ פסח שנכנסו לרב מטפליק, אנכי, רבי אליעזר גולדשמיט, רבי יצחק קולין, ורבי שלמה זלמן אויערבך. הוא סיפר לנו כי בניסן זה מלאו חמישים (או שישים) שנה להכתרתו כרב בטפליק. ההכתרה היתה בשבת הגדול. והנה בליל שבת הוא יצא מבית הכנסת בליווי ראשי הקהל ובעיקר כמה

תלמידי חכמים מופלגים, וילד אחד ניגש אליו לשאול: אבא שלח אותי לשאול היות וכעת בליל שב"ק נולד לנו בן, השאלה היא מתי לעשות את השלום זכר, בשבת זו או בשבת הבאה?"

נו, פנה הטפליק לאורחיו הרבנים הצעירים, מה אתם אומרים על כך? סיפר רבי בצלאל, התחלנו להרהר בקול לכאן ולכאן. "רבנים! הילד ממותין! מה התשובה", סנט בנו הרב מטפליק בחיוך. "מה הרב השיב?" שאלנו.

"השבת", שהפרי מגדים בהלכות פסח (סי' תמד) מידה טואומר לערוך את השלום זכר עתה בליל שבת. הבטנו בו בהתפעלות. והוא המשיך: "מה אתם לא מבינים, כאשר ביקשו ממני לבא לכהן כרב, לקראת פסח התיישבתי וחזרתי על הלכות פסח ארבעים פעמים, כולל הפרי מגדים, וכי לא אזכור אותו?"

מורה דרך למורים

מלבד מה שהיה מורה הוראה מובהק שהכל משחרים לפתחו, ואף גדולי ירושלים היו מתייעצים עמו, ידוע ששימשו אצלו כמה וכמה מהת"ח הצעירים שגדלו ונעשו אח"כ מורי הוראה מובהקים ולאחר מכן פוסקי הדור, כגון הגר"ש אלישיב, הגרש"ז אויערבך, הגר"ש וואזנר, הגר"ח פאדווא אב"ד לונדון, ועוד.

רבי לוי רבינוביץ בספר "מעדני השלחן" הלכות נדה כתב: "ניתן לומר שרוב מניין ובניין של גדולי מורי הוראה בישראל בדור האחרון הם תלמידים בהוראה של הגאון מטפליק, במיוחד בהלכות יו"ד".

יצוין שהגר"ש אלישיב (סוטה מ, א) בשיעורו הביא פירוש נפלא ששמע מהרב מטפליק בעת שדרש בסיום מסכת, אודות הזכרת עשרת בני רב פפא בסיום מסכת, והוא כנגד עשרה מקומות שרב פפא עשה פשרה ושלום בין הדעות של החכמים.

ואמר הגר"ש"א על הרב וואזנר: הוא היה מתעקש ללמוד ממנו הכול, כי היה צריך מאמץ מיוחד לקבל ממנו את כל המומחיות בכל הפרטים הסבוכים שידע להעמיק ולפסוק בהם. (השקדן)

היו פוחדים להבחן אצלו להיתר הוראה, היה בוחן על כל סעיף ואף בנושאי כלים. (ספר יושר הורי)

מדוע נשרף המרק

מספרים שכאשר היה מכשיר בשר שנשאלה עליו שאלה, היה חותך חתיכה מהבשר לעצמו או מלקק קצת בפיו, להרגיע את השואל שלא רק לאחרים מכשיר ולאחרים מחמיר, אלא אפילו לעצמו אווזו שכשר.

מעניין זה נמסר המעשה הבא:

סיפר הרב אליהו ראם זצ"ל: "מעשה בחכם הספרדי רבי יוסף שרעבני, שבהיותו אברך התעוררה אצלו שאלה על כשרותו של עוף שקנתה אשתו הרבנית לכבוד שבת. הוא הלך ושאל את הרב בעל 'כף החיים', שפסק לאסור את העוף. השואל, שידע שיש צדדים להקל וחשש שיישאר ללא בשר לסעודת שבת, החליט לפנות אל הרב מטפליק, שהיה ידוע בכוח דהיתרא שלו, ולא אמר לו ששאל תחילה את הרב בעל 'כף החיים' ואת אשר נפסק על העוף. הרב מטפליק הכשיר. וכאשר ראה כי השואל עומד ותמה, כמהסס על ההיתר שניתן בפשטות כה רבה, נכנס למטבח, נטל סכין, חתך חלק מהכנף והשליך לתוך סיר החמין שלו שעמד על האש. השואל חזר לביתו שמח וטוב לב, שיוכל להתענג בשבת כדבעי בעוף כשר למהדרין, שגם הרב מטפליק אוכל ממנו. ואכן רעייתו הכינה מהעוף מרק לסעודת שבת, ואת היתר שמה בתוך החמין. כשחזר בליל שבת מבית הכנסת, ראה מרחוק אש ותמרות עשן יוצאים ממטבח. משנכנס חשכו עיניו בראותו כי הפתיליה התלקחה והסיר עם המרק היה למאכלת אש. הוא נאלץ לסעוד סעודת ליל שבת במאכלי חלב. למחרת בשבת בבוקר השכימה רעייתו והלכה לתנור השכונתי כדי לקחת את קדירת החמין שהטמינה. והנה נתברר כי הפועל הערבי שכח להכניס את הסיר לתוך התנור, והוא נשאר מתחת לספסל ולא התבשל כלל. כאשר חזרה מן התנור בידים ריקות ונאלצו לעשות שבתם חול, החל אותו חכם מהרהר בלבו: כנראה שבכל זאת צדק הרב בעל 'כף החיים', והקב"ה שמר רגליו ומנעו מלהיכשל באכילת עוף שיש ספק בכשרותו. כל אותו יום השבת היה מהורהר וליבו נוקפו על שהכשיל את הרב מטפליק. למחרת היום הלך להרב מטפליק וסיפר לו את כל הקורות אותו בקשר לעוף. הרב חיך ואמר: "שמעני, העוף היה כשר למהדרין מן המהדרין. אני אכלתי ממנו, והחמין שלי לא נשרף. אלא שהחיסרון היה בכך, אתה העלמת ממני ששאלת כבר חכם ואסר, לכן נענשת כדי שתזכור לא לעשות דבר כזה."

כלל ישראל נשרף!!

משפחה ירושלמית המיוחסת לרבי ליבר הגדול מברדיטשוב, כאשר הגיעה בתם לפרקה הציע להם רבי שלמ'קה מזוועהל הצעת שידוכין מצוינת. ברם אמה של המדוברת סירבה בכל תוקף שכן הבחור היה כהן, ורבי ליבר הגדול ציווה לזרעו אחריו לבל יבואו בקשרי שידוכין עם כהנים. כששמע מכך האדמו"ר, שלח אותם לשכנו הטפליקר. תשובתו של הטפליקר היתה חדה ונחרצת. הוא גער נוראות באבי הבת ובין היתר אמר

לו: "למה אתה מספר סיפורים ישנים? הרי היטלר הרג את כל כלל ישראל, ומה שכבר נשאר הם שארית הפליטה. כיום כאשר מצינים בחור ונערה לשידוך צריכים הם מיד להנשא! רבי ליבר הגדול כבר מזמן שכח את הדברים הללו! אל תוסיף לדבר, כלל ישראל נשרף!!

בשבת סופר

בשנת תרצ"ט כשהגיע הגר"ע סופר בעל דעת סופר לא"י, הלך הרב מטפליק לבקרו. תוך כדי שיחתם הגיש לו דף שעליו היו י"א קושיות על דברי זקנו החת"ס. ואז הרגיש שיש לבעל הדעת סופר חלישות הדעת כאילו רוצים לפגוע בכבודו של החת"ס, לפני הרב מטפליק חוורו. כי לא היתה כוונתו אלא להבין דברי החת"ס. אמר הטפליקר כדי להתנצל בפניו: הרב מפרשבורג יכול לשאול ולבחון אותי בכל שו"ת חת"ס. מאז היה בא בכל פעם אל הדרשות שדרש בעל דעת סופר בשבת שובה ושבת הגדול בבהכ"נ הגדול ברח' מאה שערים. (ספר באר שמחה) פעם ביקרו הג"ר עקיבא סופר, ודיברו

באיזה ענין משו"ת חתם סופר, ומלמל הרב מטפליק: י"ז, כ"ד, וכו', וכששאלוהו לפשר הענין, ענה שהנושא נידון בשו"ת חת"ס ח"א י"ז פעמים, ובחלק ב כ"ד פעמים.

אם רעב שונאך

מספר נכדו הר"ר נחום טל: באחד מערבי חג, דומה לפני חג השבועות, הייתי אז כבן שלוש עשרה, שלחני זקני זצ"ל עם מעטפה לבית משפחה מסוימת. ילדות היתה בי, והעזתי לפתוח את הנייר שבו היה עטוף סכום הכסף (לא היו לו מעטפות). בנייר זה ראיתי סכום כסף, כפל כפליים מהסכום שהיה נותן לשאר הנצרכים. שאלתי את הסבא: למה הוא מיטיב עם משפחה זו, אף שאיננה מרובת ילדים?

סבא הושיבני ואמר לי: ידוע תדע בני, כי איש זה אליו אני שולח את כסף התמיכה, היה בעבר גבאי צדקה, וכשאני נזקקתי לתמיכה ורעבתי ללחם, הוא קמץ את ידו. עתה נהפך עליו הגלגל. אני הוא המחלק כספי צדקה, והוא המקבל. אם אתן לו אותו הסכום שכל עני מקבל, כשאעמוד לפני ב"ד של מעלה, הרי אפשר שישאלוני, שמא נהגתי כך באיש זה כדי לנקום ולנטור בו. אז תשובתי תהיה: ח"ו, נתתי ותמכתי בו מנה אחת אפיים!

מוסיף הנכד ומספר: סבא היה עני מרוד כל ימיו, אך דאגתו היחידה היתה לצורכי עניים. הוא כשלעצמו - חי בדירה שפלה, לחדר השינה ירדו בשבע מדרגות שבורות, ובימות החורף הקרים לא יכלו לסוגר את החלונות החלודים, אך מעולם לא שמעתי מפיו או מפי הסבתא ע"ה, אנחה כלשהי על גורלם. מה שהטריד אותם היה גורל החלכאים...

באמצע השיעור

סיפר רבי ישראל גרוסמן: היו אלה ימים ספורים לפני חג הפסח, היינו אז באמצע שמיעת השיעור מפי המהרי"ץ דושינסקי. לפתע נשמע קולה של מכונית העוצרת ליד בנין הישיבה. כעבור רגע נראתה בפתח דמותו הקורנת של הגאון רבי שמשון אהרן פולונסקי נושא תחת בית שחיו גמרא גדולה. ללא אומר ודברים פנה לעבר מרכז בית המדרש ועלה במדרגות הבימה היישר אל הרב דושינסקי כשהוא קורא לעברו נרגשות: "רבי! ישנם יהודים אביונים שאין להם מאומה לצורכי החג הקרב ובא, לא מצה ולא ד' כוסות, מוכרחים לעזור להם!". המהרי"ץ הביט בו בעינים חודרות: "ובכן, מה רצונך ממני?"

השיב הטפליקר: "בחוץ מחכה לנו מכונית ובאתי לקרוא לכבודו לצאת עמי עכשיו ולנסוע לכמה גבירים כדי לגייס מהם כספים." "כיצד אסע?" תמה המהרי"ץ, "הרי אני אוהז עתה באמצע שיעור!" הרב מטפליק ידע מהי תורה ומהי התמדה, אבל כעת לא ויתר: "אתם עוד תמשיכו למסור עוד ועוד שיעורים גם האלה, כרגע יש משהו דחוף יותר, ישנם יהודים שאין להם מה לאכול בחג". דבריו נבעו מעומק לבו ונכנסו ללבו הטהור של הרב דושינסקי אשר 'נכנע' לדרישתו...

הוצק חן בשפתי

כידוע הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל, עודד בחורים צעירים שיחברו ויחדשו, ואפילו יוציאו קונטרס, מעשה ידם להתפאר. הסיבה להנהגה זו נעוצה במעשה שהתרחש עמו בזמן שהיה נער צעיר ולמד בישיבת 'פורת יוסף'. פעם אחת בשעת רצון, סיפר מה שחוה.

בשנת ה'תרח"צ הוציא את הקונטרס הראשון בשם 'ביע אומר' על סוגיות במסכת הוריות. החיבור כלל בעיקר הערות בענייני סדר הדורות של חכמי הגמרא, תוך הבאת ראיות לתקופתו של כל תנא ותנא ממקורות שונים ומגוונים. עם הכסף שעמד לרשותו, הדפיס מאה עותקים של הקונטרס. הבחורים בישיבה ראו את הקונטרס שהוציא. חלק קינאו במעשה ידיו, אבל חלק לעגו על כך. פעם אחת כשישבו בשיעור, אחד הבחורים הקשה קושיה חזקה. הם ניסו שוב ושוב למצוא תירוץ, אבל בכל פעם ראו כי התירוץ לא יכול ליישב את הקושיה. אחד הבחורים, קם וקרא בקול כשהוא קורץ בעיניו: "מדוע אנחנו מתקשים? הרי לפנינו נמצא 'בעל הקונטרס'. הוא גאון גדול ומחבר ספרים, חכם כאחד הראשונים. ליבו רחב כאולם. נשאל אותו ובטוח שהוא מיד יתן תירוץ טוב שמניח את הדעת". בת צחוק נראתה על פני חלק מהתלמידים. הדברים שנאמרו בגיחוך צרבו בליבו. הוא חש בושה גדולה ועצומה, במיוחד בגלל העובדה שתלמידים רבים נכחו במקום. הוא חש חלישות הדעת והחליט כי המקום הזה לא בשבילו. עליו לעזוב את הישיבה.

קשה לו להתמודד עם הלעג סביבו. כשהלך ברחובות ירושלים, פגש אותו הרב מטפליק וראה על פניו צער ויגון. הוא פנה אליו ושאלו: "מה קרה לך?? ספר לי בבקשה, מה קרה". הרב עובדיה סיפר לו מה אירע עימו. הגאון שמע את הדברים, הניח את ידו על כתפו ואמר לו: "דע לך, אני רואה לפי הכישורים שהבורא חנן אותך ולפי התמדתך הגדולה, שאתה עתיד להיות גדול בישראל! אלו שדיברו עליך סרה - הם מקנאים בך. אם כן, מדוע אתה מתייחס לדבריהם?" דברי העידוד הללו היו כטל חיים עבורו. באותו הרגע החליט להתעלם כליל מדברי המלעיגים, להתמיד ולעסוק בדברי התורה. רבי עובדיה לא שכח את הטפליקער ובשו"ת 'ביע אומר' (ח"ז או"ח סי' לג) הוא מכתיר אותו: "אלוף נעור". והיה הגרע"י מספר זאת ומסיים: "ראו כמה גדול כוח העידוד. אם הרב פולונסקי לא היה מעודד אותי באותה שעה, ספק אם הייתי ממשיך בדרכה של תורה. מאותה שעה, קיבלתי על עצמי לעודד כל צורב בהסכמות ומכתבי ברכה".

"מובטחני שילמדו!"

בשנת תש"ב יסד רבי שלמה גוטליב את ישיבת (כולל) "רבנו חיים יוסף" בירושלים. עיה"ק, והעמיד בראשה את הרב מטפליק. הגאון שמח על ההצעה ביותר, באמרו כי משתוקק הוא זה שנים לפתוח ישיבה, בה ילמדו וישתלמו בהוראה. תלמיד מאותם הימים מספר אודות הערב הראשון לפתיחת הכולל, כשנועדו כולם בביתו של הגאון מטפליק, ועלו משם אל היכל ביהמ"ד. שם הגיד הרב את שיעורו הראשון בשו"ע אהע"ז. ויהי בגמר הפלפול הנלהב, פונה הרב מטפליק אל המנהל רבי צבי גוטליב ובתמימות זכה אומר לו: תן להם תיכף על אתר את כסף החלוקה, למה לחכות עד סוף החודש? הלא מובטחני שילמדו!

פנינים

היה יהודי שאכל בפסח רק מצות יד מכיון שהיו ברשותו גם מצות מכונה ורצה לאכלם אחר פסח, מכר אותן לגוי. כששמע זאת הטפליקר מחה נמרצות על הוצאת לעז וריגון על מצות שאלפי ישראל אוכלים בפסח, למרות שהוא עצמו הקפיד לאכול רק מצות יד. שאלוהו מניין כוחא דהתירא שלו. השיב: כשהייתי בן עשר כבר ידעתי לומר טריפה.

במשך ארבעים שנה לא הוצאתי עין מן הגמרא ולכן אני כיום יודע להגיד כשר. (יבקש תורה) תלמידו הגרע"ה פאדווא אב"ד לונדון מספר בשמו שהיה אומר: "אני אינני זקוק להוכחות על גדלות הבורא, די לי להביט על יצירתו התורנית המופלאה של אדם אחד ויחיד - הרמב"ם, בכדי להכיר במציאות הבורא".

מעשה שביקש מי בנוכחותו להפריז בחומרות שלא לצורך, נזדעזע הרב ואמר לו: חומרה יתירה כזאת השורש שלה בפגמי נפש (מרבצי תורה סורסקי)

הגרא"פ גילרנטר: כנצר לדורות של רבנים, היה בידו קו מנחה שקיבל מרבותיו בשימוש חכמים, איפה מקובל להקל ואיפה להחמיר.

כמה פעמים שלימד פרי מגדים כשהבחין מה מאד הפמ"ג מתירא ומתלבט אם להקל, היה תופס ראשו בשתי ידיו ומזדעק בהתפעלות על היר"ש של הפמ"ג: "אוי, האט דער פרי מגדים מורא גיהאט פון אנ'עבירה".

כבוד התורה - מהו?

הגרמ"י לפקוביץ היה מספר שבימי צעירותו ביקר את הגאון מטפליק בביתו הפשוט במרתף טחוב בשכונת בית ישראל. הוא התבטא על החיים בזמננו, ואמר: יש הרבה שמתרצים את עצמם, שכל המותרות ומילוי הרצונות ברחבות אצל לומד התורה - בית נאה ורהיטים מהודרים וכל כיו"ב, יש בזה משום 'כבוד התורה'... אבל - אמר הטפליקר - טעות חמורה בידם! ואך אהבת המותרות ותאוות העוה"ז מדברים מתוך גרונם! ותוך כדי כך הצביע על קירות ביתו המתקלפים ואמר: 'זהו כבוד התורה האמיתי!', לחיות כך מבלי להשקיע את הכוחות והזמן בחיי שעה של עולם חולף, ולא עושים את הטפל עיקר ואת העיקר טפל. ואמר הגרמ"י בהתפעמות: עד היום נשאר אצלי הטעם איך שדיבר על מותרות העוה"ז בביטול ובמחי יד. עד היום מהדהדים בקרבי דבריו: דירה זו במצב זה שדולפים מי גשמים - היא היא כבוד התורה! (דרכי החיים)

חודש הספר בומבדינג! כל מבצע מבצע

שלושת ספרי היסוד וההוד
עם תורתו, עצותיו, השקפתו והנהגותיו
של מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל

3 ב - 100 ₪ 140

בשחון ואמונה | קניני תורה | עניני חינוך

והודעתם לבניך

בס"ד יתקיים השבוע
שיעור בהלכה בנושא:

תלמוד תורה לבני

השיעור יימסר ע"י

הגאון הגדול רבי יצחק אייזיק סילבר שליט"א

מחבר ספר בנין בית נאמן

ביום חמישי פרשת חוקת - ג תמוז תשפ"ג

בבית הכנסת פינסק קרלין

רח' חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים

2:00 - 3:00 אחה"צ

נושאי השיעור:

פולמוס בשיטות הלימוד לבנים | מעלת לימוד בהספק | מעלת לימוד בעיון
| כיצד מחדירים בילדים בקיאות בכל התורה כולה

שמעו ותחי נפשכם!

השיעור הבא אי"ה בנושא קנייה בחנויות אוכל ללא השגחה
מפי הרה"ג אליעזר יוטקובסקי שליט"א.

השיעור מתקיים באמצעות זעדי ידידי הילכתא

לע"נ רשכבה"ג מרן ראש הישיבה רבי גרשון אדלשטיין זיע"א

ניתן להקדיש את השיעור לזכות ולישועה, אצל הרב חיים וכסלר בטלפון 053-312-6004

זעדי ידידי

הילכתא

לרעת לחיות כהלכה

להאזנה לשיעורי הלכתא: קו הילכתא 02-5377085 | קול הלשון | אוצר השיעורים

♦ וקדשתו ♦ אור נפלא רום מעלה

בשורה נפלאה לציבור עמלי התורה,
והלכה למעשה לכהנים והבאים במחיצתם
הופיע וראה אור שוב

הספר הגדול
שכבש את היכלי התורה

משמרת הכהנים

להלכה ולמעשה כל הלכות
טהרת כהנים

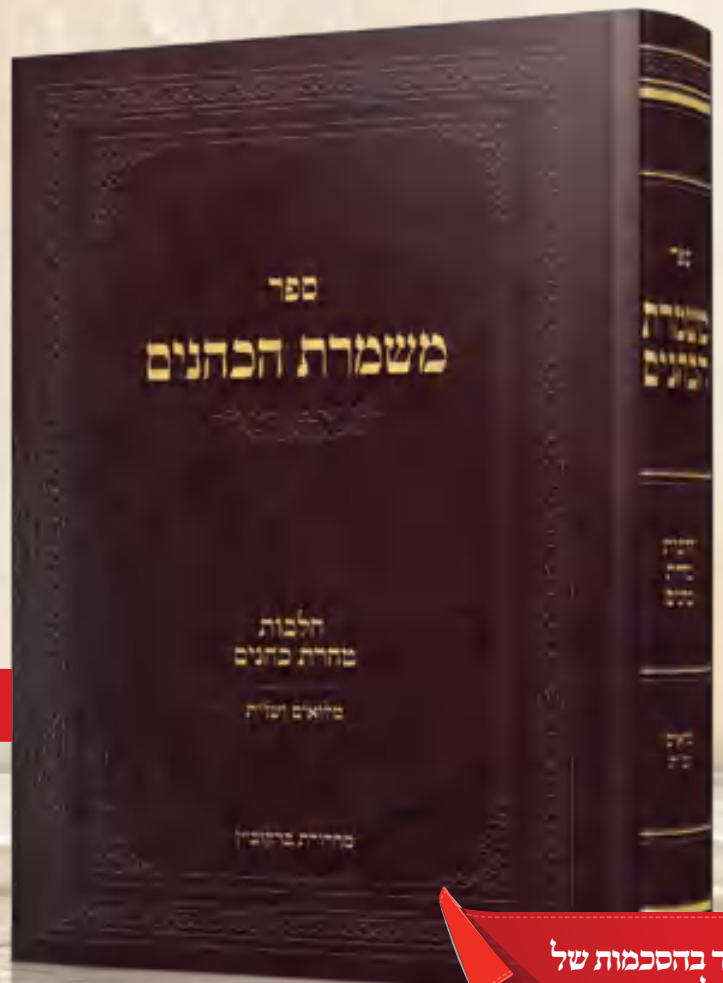
כל ההלכות הנוגעות לטהרת כהנים ערוך בצורה של
הלכות עם מקורותיהם וטעמיהם.

ההלכות כוללות מאות נידונים חדשים האקטואליים
בזמננו, דיני כנסית כהן לבתי חולים ורפואה, בתי
קברות נסיעה מעל קברים טיסה עם מת, זהירות
בלוויות, טומאת קרובים וכו'.

חלק המקורות כולל את הבאת עיקרי הסוגיות
בגמ' פסקי הרמב"ם השו"ע ונשאי כליהם, והמו"מ
של גדולי הפוסקים וצוק"ל ויבלחט"א, תוך הבאת
עשרות אלפי מובאות ומראי מקומות, והכל בצורה
מתמצתת וקולחת, עד הוצאת הלכה למעשה עפ"י
גדולי הפוסקים שליט"א.

"מקום קובע לעצמו"

החלק של הערות הרבנים הכולל מאות הערות
מגדולי הרבנים ראשי הישיבות ויושבי על מדין,
שעברו על חלקי הספר וזיקקו וליכנו את הדברים עד
שהדברים יצאו מחוורים כשמלה.

מועטר בהסכמות של
כל גדולי הפוסקים

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות | הו"ל צוף | הפצה: קולמוס 072-2441670

א"י: 0527635554 | הו"ל: eu0175@gmail.com